

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Jubilæumsværket

DET DANSKE HJEMMEVÆRN

Under redaktion af
KNUD DAMGAARD

NORDENS BOGFORLAG

MCMLIX

FORORD

Jubilæumsværket »Det danske Hjemmeværn« er ikke noget egentligt historisk værk. Ganske vist er der afsnit, som udgør en afsluttet historisk epoke, hvilket blandt andet gælder afhandlingen om Danske hjemmeværnsforeninger, som var overgangsled mellem modstandsbevægelsen og det lovfæstede hjemmeværn, samt afhandlingen om Den frivillige luftmeldetjeneste (Flyverhjemmeværnet), som i år fejrer 25 års jubilæum; men hjemmeværnet som helhed har naturligvis ikke efter 10 års levetid skabt baggrund for en historisk vurdering.

Derimod kan man med sikkerhed slå fast, at hjemmeværnet daglig er med til at skrive et væsentligt stykke forsvarshistorie. Hjemmeværnsenhedernes virksomhed i alle danske sogne og byer præger overordentlig stærkt den samlede stemning overfor vort lands forsvar, og den organisatoriske opbygning, inden for hvis rammer en levende udfoldelse finder sted, udgør et aktstykke gennem 10 år, som i høj grad fortjener at blive omtalt.

I dette værk er det forsøgt at give en samlet fremstilling af hjemmeværnet: Organisationen og dets omfattende virksomhed. Der er ikke gjort forsøg på at binde de enkelte skribenter til et bestemt skema, som absolut skulle overholdes. Dette har sikkert medført, at værket er blevet knapt så homogent som ønskeligt, mens det til gengæld har vundet i bredde og nuancer.

Selv for den, som til daglig er beskæftiget i hjemmeværnsarbejdet, forekommer det næsten overvældende at se denne samlede fremstilling af hjemmeværnet. Først og fremmest virker det aldeles overbevisende at konstatere, hvor dybtgående og effektivt hjemmeværnet sætter ind på at løse sine mangeartede opgaver. Det er mit håb, at denne fremstilling af hjemmeværnets virksomhed vil være til gavn for mennesker udenfor hjemmeværnet, som interesserer sig for Danmarks forsvar, samt at den enkelte hjemmeværnssoldat ved at konstatere, hvor omfattende en bevægelse, han eller hun er medlem af, kan hente fornyet inspiration til den frivillige gerning, som i dag er så betydningsfuld, ja, uundværlig for vort land.

Knud Damgaard

Hvorfor er vi med?

Den lange vagt

af

Niels E. Nielsen

Vi gik vagt en nat, min kammerat og jeg.

Vi gik ved en kyst, i den lange time før daggry.

Havet bruste stille. Vinden hviskede med sig selv. Himlen var stjerneløs. Det var koldt.

Vi frøs. Geværet blev så tungt. Tommelfingeren søgte automatisk at lette remmens snæren over skulderen.

Vi længtes efter dagslysets første skær, så vagten kunne blive forbi. Tiden går trægt, når natten er mørkest. Da kommer tvivlen og de grå tanker.

»Hør du!« sagde han til sidst . . . en lav, forfrossen stemme i mørket ved min side. »Jeg fryser. Og jeg er noget så nederdrægtig træt! Hvorfor skal vi evig og altid traske omkring med den skyder?«

Jeg svarede ikke straks. Det hørtes, at han ikke spurgte i almindelig vagttræthed. Kulden, trætheden og ensformigheden havde bragt ham til et af de lavpunkter, vi alle kender; der hvor tvivlen og utålmodigheden et øjeblik spærre alt udsyn ligesom død, stille novembertåge. Så spørger man, og så må der gives et svar.

Vi standsede i læ af en slåenbusk. Han tav . . . en utydelig skygge i mørket. Slåengrenene peb sagte i havvinden. Han ventede – som om jeg vidste mere end andre!

Hvorfor?

Vort kompagni har hjemme i en af landets østligste og mest udsatte egne; et hjemmeværnskompagni som hundrede andre, rekrutteret fra diske, værksteder og gårde og ledet af en midaldrende malermester.

Jeg er menig i det kompagni, udstyret med maskinpistol og stålhelmet. Jeg er gift, har et par børn og bor i en af områdets små landsbyer, ganske som tusind andre hjemmeværnsfolk. Et antal aftener og søndage året rundt trækker jeg i uniformen og hjuler afsted til skydeøvelser eller manøvrer i terrænet. Det gør vi alle, smeden, bageren, arbejdsmændene.

Men hvorfor gør vi egentlig det?

Få af os er helt unge længere, militært set. Som forsørgere i en besværlig tidsalder kunne vi vel bruge disse aftener og søndage til mere civile sysler.

Lad det være sagt – vi gør det heller ikke med glæde. Hvorfor i alverden skulle vi have lyst til at kæmpe, måske mod overmagt, når hele vort øvrige virke sigter mod fred og beskyttelse af liv?

For at betale prisen.

»Prisen –?« gentog min kammerat. »For hvad?«

Der var et vist forbehold i spørgsmålet. Jeg måtte passe på. Han afskyede store ord, for han var født i en tidsalder, hvor propaganda har slidt ordene i laser, og idealer er blevet knaphulspynt.

Jeg lyttede til havets evige stemme langs kysten. Den lyd har jeg hørt, fra jeg fik øjne. – Vi er barnefødt her, sagde jeg, denne egn er vor. Hvem er nærmere til at forsvare den? En egn af et frit land.

»Hvordan frit?« spurgte han. »Snakker om frihed gør de alle . . .«

»Et land, hvor vi tør tænke og sige tankerne højt –«

»Ja, selvfølgelig!«

»Helt selvfølgelig?«

Bag os lå landet i mørke, med tusind sovende huse. En nat i fred. Men ikke i tryghed. En nat mod slutningen af det 2. årtusind.

Hjemmeværnsmanden er altid på vagt. Allestedsnærværende, rede til indsats hver time på dagen gør han det arbejde, som er nødvendiggjort af udviklingen ude i verden.

»I et af de huse ligger min knægt og sover,« sagde jeg til vinden og natten – og til min kammerat. I går stod jeg hjemme og samlede maskinpistolen efter rensning. »Far!« sagde drengen, »du skal bare sætte *den* derind, og så den lille skrue i *det* hul!«

Noget forbløffet adlød jeg. Mekanismen gled glat på plads. Jeg stirrede på instruktøren; han er fem år.

»Jeg har da set det så tit, far!« sagde han glad.

Jeg stod med våbnet og skammede mig. Det er ubarmhertigt, at småbørn skal kende til dødelige våben. Det er forkert, at verden er så nådesløs, at de skal vænnes til at se deres far arbejde med våben og kampøvelser.

Og dog er det først og sidst for min lille søns skyld, at jeg gør det. I morgen vågner han og skal arve landet. Men det land er kun ved en stribe hav skilt fra en mægtig totalitær magt, der vil bestride min søns ret til sin arv: Et land med uafhængige dommere og en respektløs presse, et land hvor tanker tør siges højt.

Imellem min søn og den magt står kun én eneste hindring: Min kammerat og jeg. To mand på vagt i et koldt, forblæst daggry.

Det er prisen.

Kravle på maven i en mudret grøft, mens regnen drypper fra hjelmens kant, nøjagtigt ned under kraven . . .

»Giv agt! Bevægelse til højre!«

Man stirrer ind i krattet, mørket og regnen. Der er kammerater omkring én . . . det utrættelige postbud med sit lette maskingevær, Søren, den knoglede parcellist, sagføreren. –

– – –

Naboer. Bysbørn. De ved det alle. Denne møjsommelige, evige træning er svar på en udfordring. Ikke et svar fra berømte generaler, førende politikere og grublende filosoffer. Et svar fra os, de menige. Et svar, givet atter og atter til de mægtige magtgrupper, der udfordrer demokratierne ved Atlantens kyster. En række skarpskytter, der kravler i en grøft en silende efterårsnat . . . når al humanisme, alle idealer, al vilje til fred er honoreret, er og bliver det frihedens pris i denne verden af jern.

NATO er ikke et tryllemiddel; det er *os*. Demokrati er ikke et privilegium; det er *os*. Håb er ingen foræring; det kan kun skabes af *os*.

»Men man kan vel ikke skyde sig igennem alting?« sagde min kammerat – en ganske lille smule besk. Nu ville han have lov at være på tværs, der skulle ikke snakkes hen over noget. »Hvis nu en mand spørger mig, hvad vi skal til næste år, og om ti år, kan jeg da nøjes med at vise ham en skarp patron?«

Da måtte jeg tie længe. Han havde ret. Enhver forsvarsalliances svageste punkt er, at den ikke evigt kan nøjes med at være et værn. Der må ske noget bag de bevogtede grænser. Nye tanker må gro. En vej til naboerne findes. Hvad nytter

Efter den anden verdenskrig ødelagde USA og England en stor del af deres krigsmateriel, men i Sovjetrusland fortsatte udviklingen indenfor de militære styrker.

det, at man ved, hvorfor man forsvare sig i dag, om man ikke ligeså klart ved, hvorfor man gør det i morgen?

Og er der ikke lidt om, at årene siden krigen så underligt er blevet en march på stedet? De virkelig vigtige problemer, der piner os alle, synes ikke meget nærmere løsning.

Mange af os er ligesom lidt luvslidte til mode. Det er svært at holde et »ideologisk beredskab« mobiliseret år efter år i den kolde krigs trættende atmosfære. Tidens uafvendelige gang tynger mere end ydre trusler og overgreb.

Å jo, vi har haft rigeligt af store ord, spilfægteri og kneb, omend vi ved, at ethvert spil kræver et modspil. Men det er, som om selv vore bedste planer og forsætter stille opløses i røg. Vi venter, men hvor længe endnu?

Tvivlen – ikke den store, bare en lille grå, mærkes hos mange. En ubestemmelig fornemmelse af, at Vesten nok lige orker at klare dagen og vejen, men ikke har kraft til et befriende initiativ, der kan sætte os igang ad nye spor.

Næ, man kan ikke skyde sig igennem alting.

Så mange af os lever mere på eftertanke end begejstring, mere på besindethed end på gå-på-mod. Vi tog riflen, fordi vi mente, at det var frie menneskers tilkomst at forsvare sig og sit; men som årene går, og synsranden dises af uvished, kan somme af os måske mærke en vigen i det stærke standpunkt, han tog, da han indtrådte i Hjemmeværnet, og dér blev en af demokratiets garanter.

Svære ryster går i disse år gennem verdens grund. Alt er i opbrud, teknisk, videnskabeligt og åndeligt; intet bliver mere, hvad det var. Instinktivt fornemmer vi, at selv væbnet vagt ikke slår til, at der findes andre trusler end de håndgribelige, at det måske er nødvendigt at kæmpe på to fronter, den fysiske og den åndelige. – Kampen står for nærværende fuldt så meget om sjæle som om territorier, fuldt så meget om tanker som om baser og oliefelter.

Men i selve denne vor tvivl om våbnenes tilstrækkelighed (ikke om deres nødvendighed) ligger kimen til morgendagen. Tvivlere stiller sig sjældent tilfreds med tingenes tilstand; de søger med lys og lygte efter *noget andet*.

»Jamen hvad?« spurgte min kammerat.

Jeg smagte havets salt på læberne, det var bittert og koldt som det blyfarvede lys, der krøb over kimmingen. – Hvad? det spørgsmål er stillet millioner af gange i demokratierne i de sidste år. Vore største tænkere kæmper stadig for at besvare det. Det klares ikke med en ny milliard-bevilling. Det er rettet til hjertet snarere end til hjernen. Og er vore hjerter ikke blevet kolde i efterkrigstidens bitterhed . . . medens vi så vor ungdom dø i Korea, Indokina, Suez, Alger, altid med dette »kun det? – Har vi ikke *noget andet*?« på læberne.

Medens vi passivt måtte se Ungarn bløde på vor tærskel, foran en lukket dør, medens førhen frie lande i øst voldførtes, og radioaktivt nedfald fra brintekspllosioner sneget sig ind i vore knogler.

I februar 1948 gennemførtes kuppet i Tjekkosllovakiet. Plakaten opfordrer til ro: Der sker ikke noget. Men indenfor var man allerede i gang med at arrestere de demokratiske ledere.

Korea-konflikten fik mange i den vestlige verden til at åbne øjnene for situationens alvor.

Og den ungarnske tragedie gjorde indtryk på alle mennesker verden over.

»Sæt nu,« mumlede min kammerat og åndede på sine valne fingre, »sæt nu at de – derovre, ja . . . at selv de har mere end vi? Til i morgen, altså . . .«

– Under første fase af den kolde krig antog vi i det skjulte, måske som en instinktiv afværge-reaktion, at Vesten i moralsk og social henseende var Østen overlegen. Det er vi måske også. I hvert fald er selvtillid et mægtigt våben i den klodeomfattende konflikt, hvori en af parterne uundgåeligt må lide nederlag, om ikke givet ved krig så økonomisk, teknisk og især henset til livsform; og hvor selv den sejrende part vil undergå ændringer, der berettiger til at tale om et nyt samfunds fødsel.

Men en alt for nagelfast selvtillid kan være et handicap. Den gør blind. Og blindhed er i sandhed skæbnesvanger, når det mindste fejltrin kan føre lige i afgrunden.

Bør det således ikke stemme os til eftertanke, at trediepart, gule, brune og sorte, stadig synes at frygte os mere end *russerne*? Og det, skønt vi ret beset skulle besidde større humanistiske kvaliteter? Set fra f. eks. afrikansk synsvinkel synes måske de atlantiske samfund stadig et farligt urocentrum, hvorfra ulykken kan komme? To verdenskrige er, alt beset, uimodsigeligt opstået i Vesten, til umålelig nød for også resten af verden, der dog kun inddroges til venstre hånd. Sæt nu, at den stadig vigtigere del af verden uden for øst-vest arenaen betragtes os som prægtige, men uberegnelige rovdyr, hvis fremstrakte silkepoter når som helst kan blotte hvasse kløer?

Et sådant synspunkt er ikke særlig rart, men som forsøg betragtet måske sundt. Der kan nævnes adskillige interne svagheder, som i givet fald kan hindre os i at vinde anden fase af den kolde krig, og f. eks. den amerikanske psykolog Robert Lindner hæfter sig især ved to; nemlig den skævhed i vor livsform, der hedder tilpasningens myte, og dertil en stadig mere udtalt mangel i vor psyke af det, han kalder »det positive oprør«.

Det er dette, at vi med stadig større kraft presses fra alle sider – samfundets, forretningslivets og økonomiens masseorganisationer har langt lettere ved at behandle en million ens individer i stedet for en million forskellige, kantede individualiteter. Tydelige tendenser i vor tekniserede hverdag sigter på at omdanne os til små demokratiske nuller, et myresamfund, der ikke kan frembringe en eneste af de opragende talenter, de dristige skabere, der alene kan vinde kampen om i morgen.

Lindner skriver uforsonligt: »Du må tilpasse dig . . . det er det bud, der står skrevet med usynlig skrift i alle skolebøger . . . vore skoler er blevet vældige fabrikker, der fremstiller robotter i millionvis. Vi sender ikke længere i første række vore børn i skole, for at de skal lære noget og få tankens redskaber i hænde, men for at de skal blive »gode samfundsborgere«, hvilket er det moderne udtryk for uniformerede, tilpassede nikkedukker . . .«

Men så kommer det positive, et ildnende trompetstød, det der altid før var den vestlige borgers fornemste menneskelige kvalitet: »... dette oprørsinstinkt ... har aldrig ladet mennesket affinde sig med sin ånds begrænsninger, men har ledt det til at udforske universets hemmeligheder og livets mysterier. Det har aldrig ladet mennesket bøje sig for sit livs begrænsninger, men har ledt det til at bekæmpe døden og dødeligheden ...«

Oprører er den, der »bestrider troen på, at passivitet, overgivelse ... baner vej for menneskelig lykke og frelse. Han må i stedet for bekræfte retten til protest ...«

Vi tvivler på os selv, vi i Vesten. Tvivlens grå skygge er vor trofaste følgesvend. Men det er nu ikke helt tilfældigt og ikke kun en svaghed; det er en følge af den vældige udfordring, vort decennium må tage imod: »Modstand mod tyranni, fysisk og psykisk, har altid sin oprindelse i tvivl og åbent udtryk for tvivl. Derfor er det væsentligt at bevare den naturlige spørge-funktion, den evige trang til at vide hvorfor ...«

Det blyfarvede gry lysnede. Vi kunne akkurat skimte solen. Jeg så ind i min kammerats forvågede ansigt. Han ville smile, men hans læber var for stive. »Det er måske rigtigt,« sagde han lavt. »Men vi har stadig kun de redskaber her. Våbenene. Kan vi bygge et hus til i morgen af dem?«

Jeg rystede på hovedet og krøb bedre i læ bag slåenbusken. Mine tænder hakkede mod hinanden. Det er svært at skulle være forkynner og spåmand under de vilkår. Men hans rødrandede øjne var endnu ikke tilfredse.

– Nej, svarede jeg, men vi kan to andre ting: Gøre os klart, at vi har et andet og bedre redskab og prøve ikke at glemme, hvorfor vi stadig må bevogte den byggeplads, hvor vort hus af i morgen skal stå.

Hvert år, NATO værner demokratierne, er et skridt hen mod en bedre fremtid. For vi vogter et menneskesamfund, hvor stadig flere bevidst eller instinktivt stræber mod samme mål: Smeden, præsten, fabriksarbejderne, teknikerne og forskerne og tænkerne i universiteternes fredede afkroge ... langsomt, trægt måske, men uophørligt bygger de videre på det vidunderlige værktøj, der alene kan skabe morgendagens hus: Menneskets frie tanke.

Den frie tanke skabte os, formede os, bar os frem. Den fløj ind mod atomerne, ud mod stjernerne, ja endog mod den inderste sandhed: Gud. Overalt, i småt og stort, virker vor frie tanke, og hvor den gror uforstyrret, viger vold og tvang som dug for solen. Sålænge blot ét af verdens folk overvintrer den frie tanke, er løgn og ensretning i længden afmægtige.

Derfor holder vi vagt: For at Vestens frie tanker uforstyrret kan gro ind i morgendagen og hinsides nuets tvivl og famlen sætte blomst. For at de slavebundne folk stadig kan øjne de sandheder, de begærer mere end dagligt brød. I dag står vi i våben. I morgen trænger vore frie tanker ud til dem, der forventningsfuldt stirrer mod demokratierne, frihedens bastion.

I Sovjetrusland får selv mange børn et militært snit, og denne form for opdragelse maner til eftertanke i den vestlige verden.

Da vil den gamle drøm om at smede våbnene til plovjern omsider være nær.

»Men de taler om fred,« sagde han endnu lavere. »Hvorfor tør vi ikke tro dem? Hvis nu –«

»De taler om fred,« svarede jeg, og jeg følte, at solen begyndte at varme mit kuldeømme ansigt, »fordi de ved, at det ord har større magt over os end noget andet ord!«

– *Hvorfor* må resten af verden være årvågen til det yderste overfor disse ledere i øst, også når de forkynnder fred og forsonlighed? Hvad er det for en nattemare, der har kloen i deres hjerter og aldrig slipper dem, selv om de burde vide, at deres mål kun kan nås ved en afsindig vandring langs afgrunde?

— — —

To mænd, hvis klare, stærke tanker er trængt helt ind til disse magthaveres inderste, svarer os, idet de blotter menneskesindets forfærdelige spændvidde mellem godt og ondt:

Lindner siger: »Svaret er simpelt nok . . . de ønsker magt. Men den art og den grad af magt, de ønsker, er noget, som almindelige mennesker har svært ved at fatte, endsige definere.

... på spørgsmålet: Hvorfor anvende magt? svares der: »Udelukkende for at anvende magt« ... På spørgsmålet: »Hvor megen magt er nødvendig?« er svaret: »Al magt, grænseløs magt«.

I dag står vi således over for et helt nyt utroligt magtbegreb, et begreb, hvorom man har lov at anvende adjektiverne ren, nøgen, absolut. Ved denne magt kan man ikke blot ændre stoffet, men splitte sjælen i atomer, ødelægge menneskelig identitet og dehumanisere deres personlighed ...«

Og George Orwell, den næsten uhyggeligt klarsynede forfatter af 1984, siger i inkvisitoren O'Briens monolog:

»... formålet med forfølgelse er forfølgelse. Formålet med tortur er tortur. Formålet med magt er magt ... Vi er magtens præster. Gud er magt ... magt over materien, den ydre virkelighed, er ikke vigtig ... der ligger magt i at tilføje mennesker smerte og ydmygelse. Der ligger magt i at sønderrive menneskesjæle og sætte dem sammen igen, som man selv vil ...«

Her ligger omsider afsløret det, vi trues af og bekæmper. I et frygteligt, endeløst perspektiv ser vi løgnen, de totale magthavere dækker sig bag – *endnu*. Sålænge kloden ikke helt er i deres hånd, skjuler de deres inderste begær bag påstande om ideologisk mission og social kamp for en bestemt klasse, og især for verdensfreden, hvilket bliver den fred, der hersker bag pigtråd og mellem glemte grave.

Når og hvis de sejrer, vil deres påståede mål først uhjælpeligt være tabt af syne. Hvad der da faktisk vil ske, bliver virkeliggørelsen af en aldrig opgivet drøm: Hele menneskeheden som redskab for tilfredsstillelse af nogle få individers inderste, afsporede drift: ». . . sønderrive menneskesjæle og sætte dem sammen igen, som man selv vil«.

Lad os søge freden. Men lad os i mellemtiden ikke glemme: Slækkes vor årvågenhed, er ikke alene vort territorium, men også vore sjæle tabt.

— — —

Vi gik vagt ved kysten, min kammerat og jeg, og vi så det blive morgen. Lyset rejste sig på himlen. Horisontens dis steg opad som små, fligede skyer, der ulmede i kanten.

Alting fik farver. Landet blev grønt. Tusind skorstene begyndte at ryge. Endnu en morgen i frihed, altså efter en nat vogtet af rifler.

Standset af tvivlens aldrig tiende stemme havde vi vendt os mod det eneste sted, hvor fremtiden allerede er begyndt: Vore egne hjerter, vore ængstede og altid håbende hjerter. Dér, ikke i atomcentre og raketbaser, skal næste tiår blomstre eller afsvides til klodens rand, om vi viger ud fra de spor, vi hidtil har fulgt: Frihedens, beslutsomhedens og tålsomhedens snævre, vanskelige stier.

Tavse gik vi hjemad, hjem for at få morgenkaffe, smøre og efterse våbnene, hænge uniformen bort og få mere civilt arbejdstøj på. Det vil passe os godt. Det

er hjemme i husene, i vor private lilleverden, vi hører til. – Ikke som kampberedte skygger i natten.

Et par hverdagsmænd går hjem fra en kyst, der rejser sig hvid over den blå Østersø. Det ser ikke ud som noget særligt og bør heller ikke gøre det. Og dog går de i gamle, dybt trådte spor. Så langt slægtens minde rækker, har egnens mænd gået ved den kyst, fra bondens øksemænd varslede med bavn på pynterne, når vendens sorte drager strøg op fra syd, og siden gennem århundreder, hver gang flåder kunne stige over kimingen som blå skygger i dagningen. – Nattens vagt er lang, slægtens længere. Nu som før synes en hjemboende befolkning at måtte betale for jord og tryghed med væbnet årvågenhed.

I græsset perlede duggen. Tusind spindelvæv funkede som små tasker, fulde af diamanter. Hver dråbe var som et spejlbillede af solen.

Han kom først hjem. Vi skiltes ved lågen. Han smilede ganske lidt. Han ville møde igen, når vi atter skulle følges på en sildig nattevagt. I hans blik så jeg samtalsens sidste skygge som en svag eftertænkssomhed. Han var ikke helt tilfreds; han havde spurgt om alt for meget til, at jeg vidste alle svar.

For at sikre de frie demokratiske lande blev NATO oprettet i april 1949. Hjemmeværnsmanden ved, at NATO ikke er noget tryllemiddel, men hver enkelt af os med deraf følgende ansvar.

Nu lever vi i en rakettid. Mennesket er på vej til at erobre rummet, men jo værre den store krigs midler bliver, jo større behov er der for den almindelige bevogtning af vore områder.

Måske er det heller ikke rigtigt, at alle spørgsmål tier, at sindet fyldes helt af ro. En dag af gangen er nok.

For i dag var tvivlen bragt delvis til tavshed, samvittigheden lidt til ro. – Ikke helt. For skal vi vinde den kolde krig om fremtiden og bygge morgendagens hus til vore sønner, må den tyste spørgen i vore hjerter aldrig mere tie helt. *Da først* har vi tabt!

Aldrig mere må vi kunne høre nyt fra verden i radio, fjernsyn og aviser uden samtidig at høre tvivlens svage hvisken i hjertet, samvittighedens hvileløse stemme:

Handler vi ret? Eller kan vi gøre det endnu bedre?

Dette må i næste tiår være NATOs uofficielle devise; en bedre har de atlantiske folk aldrig haft!

Danmarks modstandskamp

Af

lektor, dr. phil. *Jørgen Hæstrup*

Hjemmeværnet har i dobbelt forstand sin rod i den danske modstandsbevægelse. Rent konkret er hjemmeværnet i sin nuværende skikkelse groet organisk frem af den modstandsorganisation, der illegalt blev stillet på benene under besættelsen, og som trådte legalt frem, da Frihedsrådets K-udvalg den 4. maj 1945 udstedte befaling herom. Allerede under besættelsen sigtede modstandslederne mod en udvikling, der efter krigen skulle omforme modstandsgrupperne til et frivilligt hjemmeværn. Da Frode Jakobsen i februar 1945 var i Stockholm for på Frihedsrådets vegne at føre forhandlinger med ledende danske i den frie verden, redegjorde han for disse planer: Modstandsstyrkerne skulle indgå i et nyoprettet hjemmeværn med ret til at beholde våbnene. Hjemmeværnet skulle indarbejdes i det samlede forsvar, og hver enkelt hjemmeværnsmand skulle jævnsides tjenesten i hjemmeværnet passe sit normale daglige arbejde.

Men også i dybere forstand stikker hjemmeværnet sine rødder bagud til besættelsesårene og til den modstandsånd, der langsomt, men sikkert groede frem over hele landet. I synet på forsvarssagen blev modstandsårene skelsættende. Landets traditionelle neutralitetspolitik havde lidt skibbrud, og modstandskampen afslørede – også for et lille land – kampmuligheder, som ingen havde kunnet forudse. Forsvarssagen tegnede sig efter kampårene i et nyt perspektiv.

Det er dog vigtigt at fremhæve, at beslutningen om at gå til modstand næppe fra begyndelsen af fødtes af nogen dyb overbevisning om, at kampen kunne blive synderlig effektiv eller betydningsfuld. Modstandsviljen måtte udvikle sig uden denne stimulans. Først efterhånden som kampen udfoldede sig på trods af den tilsyneladende umulighed, begyndte det at glimte igennem begivenhederne, at modstandskampen, sådan som den udviklede sig i alle besatte lande – måske den 2. verdenskrigs vigtigste nye våben – havde både bid og brod. Den fulde betydning af kampen lod sig imidlertid ikke erkende, mens selve kampen stod på. Slet ikke af den enkelte, der dømte udfra kendskab til den lille detalje, han eller hun havde kendskab til og ansvar for. Heller ikke af de lokale eller nationale ledelser, der dømte på et bredere grundlag, men uden fuldt kendskab til alle modstands-

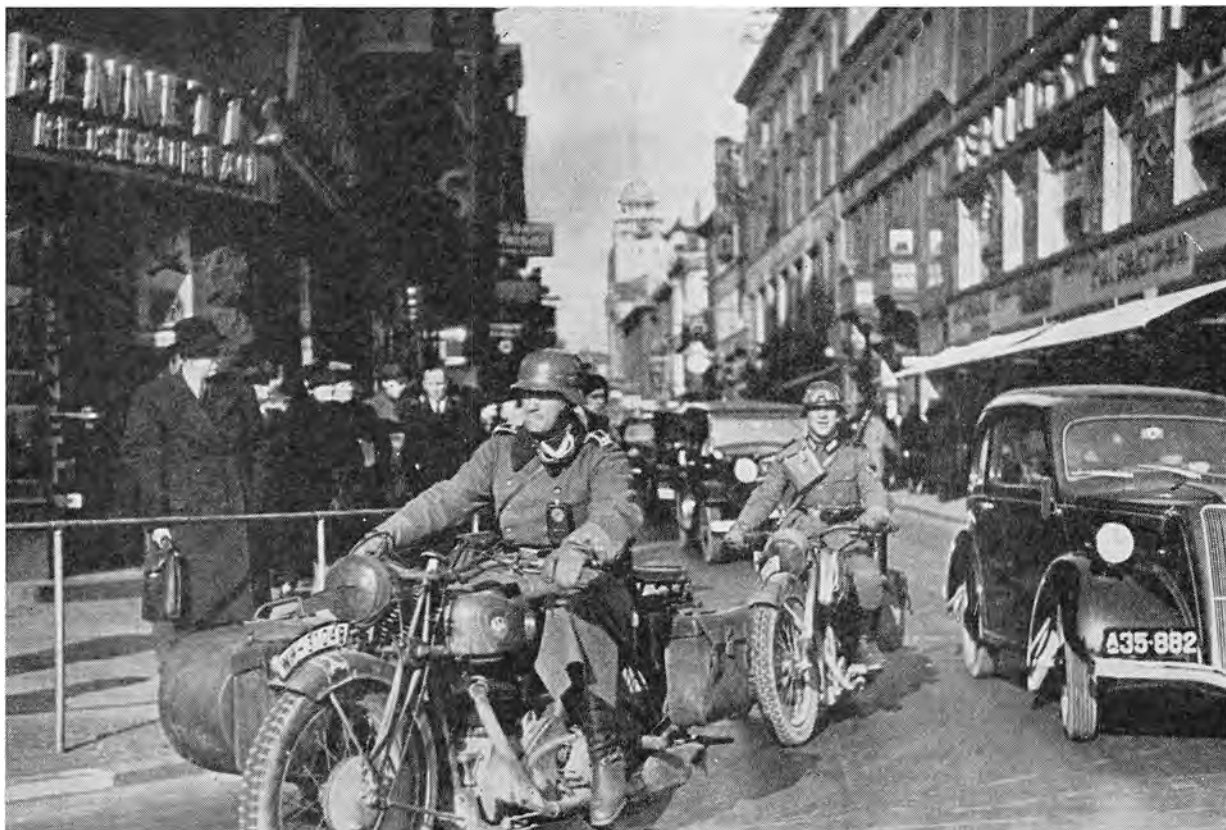
funktioner eller til hele slagområdet. Bedst erkendtes måske den fulde betydning af modstandskampen af de allierede og tyske overledelser, der i højere grad havde oversigt over det samlede handlingsforløb. Der er i begge disse lejre en tydelig tendens til i løbet af krigsårene at tillægge modstandskampen stadig større betydning. Kendsgerningerne om sabotage, voksende våbenophobninger, efterretning, opstilling af illegale hærstyrker og partisanvirksomhed af enhver art tvang til stadige omvurderinger af, hvilke kræfter det var, modstandskampen overalt i Europa havde udløst. Den historiske vurdering og udviklingen i efterkrigstiden synes til overflod at skulle bekræfte de stærkeste forhåbninger og de værste antagelser i de to lejre. Men beslutningen om modstand kunne i de første besættelsesår ikke drage næring af en historisk betragtning på den 2. verdenskrig. Viljen til at modsætte sig en forhadet besættelse måtte udvikle sig på trods af en situation, der umiddelbart måtte forekomme ret håbløs. Dette standsede ikke udviklingens gang. Kampviljen groede – i Danmark som i andre besatte lande – frem i en desperat protest mod en fuldbyrdet kendsgerning, som de kæmpende ikke ville finde sig i. Det gælder for Danmark, at den kamp, der udvikledes, efter at landet var besat, og efterhånden som de normale kampmidler gradvis blev frataget landet, viste sig stærkere og effektivere, end hvad landet havde kunnet præstere i en traditionel kamp. Selve erobringen blev for besættelsesmagten et mindre problem end beherskelsen af det erobrede. Og hvad der her gælder for Danmarks vedkommende synes også at gælde for eksempelvis lande som Frankrig, Polen, Jugoslavien og Norge. Denne udvikling var ikke forudset hverken af erobrere eller erobrede. Den blev et overrumplende moment, der i høj grad var med til at bestemme forløbet af den 2. verdenskrig. For de små lande og dermed for Danmark blev den voksende erkendelse af modstandskampens muligheder af indlysende betydning i forsvarsdebatten. Specielt for hjemmeforsvaret er det vanskeligt at overse betydningen af den overraskende lære om vægten bag den nye kampform.

Men forsvarsviljen var som nævnt til stede, før og uanset opdagelsen af de muligheder, den vidtspredte lillekamp bag ryggen af besættelsesmagten bød på. Det er ikke svært at samle vidnesbyrd om, at besættelsen – selve den brutale kendsgerning, at nu *var* Danmark besat – ikke mindst hos de unge udløste en udtalt vilje til at tage kampen op, uanset vilkårene. Med besættelsen stod man pludselig midt i det værste, og det viste sig, at det værste ikke skræmte så stærkt, som det æggede. Soldaternes holdning den 9. april og sømændenes holdning i dagene lige efter besættelsen blev en tydelig demonstration af en uforknyttet handling under de hårdest tænkelige betingelser. Situationen var for begge parter en sådan, at det ikke havde været besynderligt, om den især havde avlet frygt, håbløshed og selvopgivelse. I stedet avlede den snarere trods, harme og beslutsomhed. Soldaterne kæmpede, som sømændene sejlede. Og mens soldaternes kortvarige kamp – ført, så længe ordren lød på kamp – hurtigt, men uretfærdigt blev

overset og glemt, så blev sømændenes frivillige beslutning om at sejle ind i kampen ikke ubemærket. Især ikke i den frie verden, hvor man ikke så let kunne overse betydningen af 5000 frivillige søfolk og en moderne handelsflåde på mere end 1 million DWT. Gennem deres beslutning om at fortsætte sejlads for de allierede undermurede sømændene den modstandsudvikling, der efterhånden brød igennem hjemme. For det skulle vise sig, at kampviljen ikke blot var til stede hos de to grupper, der den 9. april havde mulighed for at demonstrere den, soldaterne og sømændene. Også i den magtesløse civilbefolkning fremkaldte besættelsen gradvis en beslutning om kamp. De modstandsindstillede skulle blot først erfare sig langsomt og dyrt frem til viden om veje og midler.

Det ligger uden for opgaven her at skildre, hvorledes modstandens pionerer i løbet af de første besættelsesår møjsommeligt erhvervede sig de fornødne erfaringer, sammenskrabede sig de første primitive kampmidler og tilegnede sig den fornødne illegale fantasi. Alt det er skildret mange gange og skal hverken resumeres eller bare antydes. Lad os i stedet bruge den korte plads til at følge, hvad der i de år kunne gære i sindet hos en af de unge, der valgte kampen, kom til at kæmpe hele kampen igennem, og som endte med at betale med sit liv for den beslutning, han traf med øjnene vidt åbne for kampens risiko. Lad os følge modstandsmanden Chr. Ulrik Hansens vej frem til absolut overbevisning om kampens nødvendighed og mulighed. Tilfældet har overleveret os en ejendommelig kilde, der muliggør, at vi kan følge en del af den lange vej.

Der eksisterer en ikke offentliggjort vandrebog, som i årene 1940–43 vandrede rundt mellem medlemmerne af en spejdertrop, der efter endt skolegang var blevet splittet for alle vinde. De kom fra samme by – Farsø i Himmerland – men sad i 1940 spredt rundt om i landet i hver sin gerning: Gymnasiast – stud. polyt. – blikkenslagerlærling – kokkelærling – malerlærling – dyrlægestuderende – gymnasiast – landmand. Vandrebogen skulle binde dem sammen og binde dem til den spejdertid, der nu var slut, og som de havde været fælles om. Den skulle også orientere de gamle kammerater om det nye dagligliv, der nu var begyndt. Den er anlagt af drenge, der vil holde sammen på det, der *var*, men den fører os gennem 3 alvorlige år, hvor drengene med næsten eksplosiv hast bliver voksne og retter blikket mere og mere på det, der *er*, og det, der skal udføres. Bogen begynder med drengejargon og drengeinteresser, men domineres hurtigt af det eneste, som virkeligt brænder på, besættelsetidens nationale og politiske problemer. Den bliver mindre og mindre refererende, mere og mere debatterende. Vi følger en lille gruppe unge gennem de første besættelsesårs voldsomme indtryk og oplevelser, hvorledes alvor og ansvarsfølelse helt kvæler det drengede i brevene. Og gruppen kom til at stå inde for, at det *var* alvor. To af brevskriverne henrettedes under besættelsen: Chr. Ulrik Hansen og Per Sonne. Andre af gruppens medlemmer blev modstandsfolk og kunne have lidt den samme skæbne.

Tysk patrulje i Københavns gader.

I vandrebogen er det Chr. Ulrik Hansen, der indleder med et forord, skrevet engang i 1940. Det er endnu drengen, der skriver. Spejderjargon og gymnasiast-lyrik blander sig i forordets linjer, indtil han ender: »Når jeg nu sender denne bog af sted, er det med ønsket om, at den må være et middel til at styrke de venskabsbånd, der er blevet knyttet i spejdertiden, og en hjælp til at skabe det sammenhold, som tiden kræver. Vor gamle trop er opløst, men dens ånd lever stadig. Endnu engang vil »Hugormen« vise, at den ende af tovet, de har fat i, vil vinde. En gang spejder – altid spejder.«

Chr. Ulrik Hansen gik da i gymnasiet på Viborg Katedralskole og skulle hurtigt komme til at spille en betydelig rolle i det nationale røre, der prægede tiden. Han tilsluttede sig Dansk Samling og startede en lokalafdeling af bevægelsen. Både på skolen, i byen og ude i oplandet blev den unge IIG'er arrangør af nationale møder. Da han – den 10. april 1941 – skriver sit næste brev, er det umiskendeligt, at den nye idéverden brænder i ham. Han haster i få linjer gennem de praktiske oplysninger til kammeraterne og fortsætter: »Så kom det knugende mørke – den 9. april. Det var, som om de sorte fugle skyggede for den sidste grønne spire af livsmod og tro. Så kommer eksamen. Resultat: Dumpet, hvorfor jeg altså stadig

Fra folkestrejken.

går i IIG. Så kom sommerferien – den første sommerferie uden sommerlejr i mange år. Og aldrig har jeg trængt så hårdt til samvær med gode venner som netop da. Jeg havde ikke blot mistet troen på mig selv, men også troen på det danske folk. Jeg var i videste forstand rodløs. Da skete det. En vidunderlig smuk efterårsaften. Solglødens stråler kysser den farveprangende høstskov, glitrer i åens rolige vand og flammer op i fjerne ruder østerpå. I et af disse øjeblikke, der har skær af evighedens glans, så jeg det, følte jeg det – det Danmark, jeg skulle kæmpe for, og måske dø for. Da faldt den i slag, landsbyens kirkeklokke. Efterårsluften duvede og sitrede af malmets dirrende klange. Mit hjerte dirrede også – ikke af uro, rastløshed, angst eller spænding. Nej, det skjalv af glæde. Det var, som om mit splittede sind, min sønderrevne sjæl blev helet og tonede i en under skøn harmoni. Det var, som om den gamle, støvede frase om Gud, konge og fædreland blev levende og i mit sind blev til en treklang, så stærk, så skøn. Hin efterårs kvæld fandt jeg den klippe, jeg kunne bygge på: Kristendommen og danskheden.»

Senere i brevet skriver han: »Og det er den gamle spejderånd, der er brug for. Det er den, der skal genrejse vesterlandets frihedstradition. Den frihed, som Finland kæmpede for – den frihed, som England, Grækenland og Jugoslavien nu kæmper for. Også vi må kæmpe – ikke stålets kamp, men karakterens. Vi står ikke alene – også i andre, vore andre nordiske lande kæmpes denne kamp, karakterer-

nes kamp. Og måske lyder kaldet – lurtonerne – en dag.« Chr. Ulrik Hansen meddeler herpå kammeraterne, at han er blevet medlem af Dansk Samling og opfordrer dem til at sætte sig ind i bevægelsens ideer.

Vi skal frem til jul 1941, før vandrebogen bringer det næste brev fra ham. Den 12. december skriver han fra Løvel et mange sider langt brev til kammeraterne. Han indleder med en lang række private bemærkninger til de enkelte, men hovedindholdet bliver hurtigt det politiske, der gløder i ham. Standpunktet er nu tydeligt arbejdet længere frem mod åben, fysisk modstand. Nogle citatstumper vil vise det: »Der skete noget godt den 9. april. Men der skete også meget dårligt siden. Man siger, at den 9. april vakte kærligheden til fædrelandet. Sikkert sandt. Men ak og vé. Det er så længe siden, vi skrev 1864. Og i den lange, lange tid, der er gået siden da, har vi glemt, hvad kærlighed er. Glemmt at skelne mellem kærlighed og erotik, eller troede vi – tror vi stadig – det er det samme. Ak, hvorledes har vi ikke behandlet Danmark. Som en skøge har vi behandlet hende. Troet, at vi kunne spise hende af med al-sonetter og nationale balaftener. Bare en uskyldig flirt med narresut og det hele. Føj, føj, føj. Man råber højt . . . om ligegyldigheden før den 9. april 1940. Ja, ja, men er den synd større end den, vi nu begår mod fædrelandet: officiel hor . . . Erotikken må blive til kærlighed. Der må skabes en indre front. Ikke en alsangsfront (jeg har ikke noget mod alsang, men den må dog altid blive underordnet), men en kampfront.« Senere hedder det: »Skal de døde hånes og livet spottes? Dybbøls spørgsmål til os i dag. Den 9. aprils spørgsmål til os i dag. Svar, men vid, at svarer du Ja, må du også tage konsekvenserne af dette Ja: et liv i kamp for det, den 9. aprils og den 18. aprils mænd kæmpede og faldt for. Kamp – i tale og skrift, i dagligstuen, på gaden, i forsamlingshuset, altid – og en dag med riflen i hånden. Det er kærlighedens pris. Det er frihedens pris.«

Næste indførsel fra Chr. Ulrik Hansens hånd stammer fra den 21. juni 1942. Atter skriver han fra Løvel. Hele brevet – og det er igen et meget langt brev – former sig som en art samtale med kammeraterne. Han griber deres bemærkninger om tidsproblemerne, udfylder, polemiserer, bifalder og agiterer. Hele brevet er nu viet det hele øjeblikkelige diskussionsstof. Spejderfortiden er helt udgået. De personlige oplysninger ligeledes. Kun i en kort bisætning får han lige meddelt, at han dagen i forvejen er blevet student. Mod slutningen af brevet konkluderer han i en bemærkning til Per Sonne: »Endelig, Per, er vi fuldkommen enige. Det, vi skal have, er kamp. Ikke det øllebrødspladder, visse pæne mennesker går omkring og kalder kamp. Men virkelig ærlig kamp som hos vore norske brødre. *Danske tilstande*. Danske tilstande – dermed mener jeg sådanne, som ville følge af, at det danske folk . . . holdt fast ved de begreber, der, så langt historien formår at kaste sit lys, var vore folkelige grundpiller: Frihed, sandhed og ret. Begreber, der som en rød tråd går gennem dansk folkeliv og dansk åndsliv, og som også er de grundpiller, der bærer vor grundlov, som nogle mennesker – der iøvrigt sidder

Danske politifolk på vej til internering.

som folkets repræsentanter og rigets bedste mænd – har vovet at fornægte officielt. Nej, lad os så hellere tage kampen, ærligt og helt. Lad os, nej, som Per siger det, »vi *må*«. Vi har intet valg. Enten *må* vi værne om det, som fra Arilds tid har været vort – eller også hører vi op med at eksistere som folk – dør.«

Standpunktet er her arbejdet frem til en fast overbevisning om nødvendigheden af fysisk modstand, med eller uden det officielle Danmarks sanktion, i givet fald i oprør mod det officielle Danmark. Det er nu modstandsmanden Chr. Ulrik Hansen, der taler.

Dette er endnu stærkere tilfældet, da han næste gang fører pennen. Han er da soldat i Odense, og vi skriver den 11. april 1943. Ordene falder – efter en glad beskrivelse af soldaterlivet – bl. a.: »Der er blot én ting, vi alle (soldaterne) går og venter på. Den dag, vi skal bruge alt det, vi har lært. Alle drengene går og venter utålmodigt på den dag. Men vi ved, at den kommer, at den *må* komme.« Senere i brevet: »Der har flere gange i denne bog været talt om norske tilstande, og jeg for mit vedkommende tror, at det ganske simpelt hen er en nødvendighed med sådanne tilstande, hvis vort folk skal overleve dette, og hvis Danmark skal kunne vise sit ansigt udadtil efter krigen . . . Det ville dog vel have været bedre, om vor regering og vor dommerstand havde stået fast på grundloven, som de er edsbundne til. Og vi var kommet til norske tilstande ad denne vej. Nu kommer vi uden tvivl også til norske tilstande, men på en helt anden måde, idet folket – svigtet af dets repræsentanter på tinge og af dets dommerstand – nu selv *må* tage

sig af tingene . . . Er der endnu en og anden . . . der spørger, om jeg så er modstander af sabotage, så må jeg naturligvis svare et klart og bestemt *nej* . . . Der er et ganske bestemt spørgsmål, som enhver dansker nødvendigvis må stille sig selv i disse dage. Det er det samme spørgsmål, en soldat i kamp altid stiller sig selv. Det lyder: »Hvor skal jeg angribe, hvad skal jeg vælge mig som mål, hvilke våben skal jeg anvende?« Man skal angribe dér, hvor man er. Det er ikke nok at gå rundt og sige, at den dag, det gælder, vil man være med i frontlinjen. For det gælder allerede nu. Og det er ikke nok at afparere slagene. Vi må også slå igen . . . Målet udvælger sig selv. Og det gør midlerne også. Man kan ikke bekæmpe motoriseret artilleri med fodfolkskarabiner. Man kan heller ikke besvare en ting som dette, at en dansk mand bliver nedskudt af en forræder, med, at vi viser forræderne og fjenden en kold skulder. Vi må tage kampen øje for øje og tand for tand.« Chr. Ulrik Hansen ender: »Vi ved, det kan komme til at koste. Men alt, hvad der giver livet værdi, koster jo. Vore brødre i Norge har måttet betale. Også vi vil betale. »Hvorfor skulle vi være ringere end dem, der er ringere end os?« spørger Kaj Munk. Ja? Hvorfor?«

Chr. Ulrik Hansen stod helt inde for sine stærke ord. I efteråret 1943 var han sabotør i København, ved nytårstid 1943–44 blev han kaldt til Jylland for at hjælpe i ledelsen af modtagearbejdet her. I februar 1944 arresteredes han efter et kort, dygtigt lederarbejde. Den 23. juni 1944 henrettedes han. Fra hans sidste brev, skrevet få timer før daggry den 23. juni, endnu blot nogle få ord: »Jeg har en bøn til dig – du ved, hvorfor jeg dør. Vil du fortælle mine kære og venner – ikke mindst dem derhjemme – hvorfor jeg *måtte* gå denne vej. Lad dem forstå, at for mig var der ingen anden.«

I de citater, der her er bragt, findes en del af – men ikke hele – beskrivelsen af den tunge vej.

Chr. Ulriks Hansens breve er ingenlunde gennemsnitlige og i den forstand typiske. En ener bliver aldrig typisk. Men brevene er derimod typiske i den forstand, at vigtige bestanddele af tidens tankegang ligesom er krystalliseret i dem. Der findes næppe nogen klarere beskrivelse af den tankegang, der besjælede modstandspionererne, da de i løbet af 1943 udviklede deres store sabotageoffensiv med det dobbelte formål at ramme besættelsesmagten og samtidig dermed at sprænge samarbejdspolitikken. Det er i virkeligheden forbløffende, at en ung soldat, der ikke havde sin daglige gang i de inderste stabe, ude fra sin kaserne så klart kan anskue, hvad det er, der er ved at ske. Og der er andet i brevene, der er typisk: En udtalt forsvarsvilje, der dog først må eksperimentere sig en vej frem til opdagelsen af de midler, der kan og bør bringes i anvendelse. Modstandsbevægelsens første rekrutter havde denne kampvilje og denne oprindelige usikkerhed om kampmidlerne. Brevstumperne viser ganske vist kun, hvorledes modstandstanken kunne arbejde sig frem i et enkelt sind, men de lyser ikke desto mindre langt ind

til tidens problemer, sorger, anfægtelser og beslutninger. Fælles for modstandsfolkenes holdning var det, at modstandsviljen var først til stede – derpå klargjordes efterhånden metoder og teknik. Til sidst kom så erkendelsen af, hvilken styrke der lå i den nye kampform. Men uden en oprindelig modstandsvilje havde der ikke været noget resultat.

— — —

Selv i en så kort oversigt over modstandsarbejdet, som der her kan blive tale om, er der god mening i først at fordybe sig i den enkeltes problem. Ikke mindst for Danmarks vedkommende måtte modstandskampen fundamentalt bygge på den enkelte, på hans standpunkttagen, initiativ og handlinger. Situationen under besættelsen var en sådan, at begivenhederne gang på gang tvang sig helt ind på livet af den enkelte og krævede stillingtagen – for eller imod, med eller udenfor. Øjeblikket skærpede det personlige ansvar for hver enkelt og forøgede abnormt den enkeltes betydning for den samlede udvikling, og det blev ude i sognene og inde på gader og arbejdspladser, at udviklingen til syvende og sidst formedes. Hverken besættelsesmagten eller nogen legal eller illegal myndighed kunne med held disponere uanfægtet af, hvad man mente om tingene i Horne kommune, i Randers eller i Istedgade. Hovedbilledet af kampen skal sammensættes af et uendeligt tal af småstumper fra alle landets 43.000 km². Den svenske redaktør Eric Hägge har engang udtrykt modstandskampens forudsætninger og chancer i denne henseende med ordene: »Det drejer sig her om en helt anden krig, om den enkeltes private krig mod den indtrængende fjende. Til ham udgår der ikke nogen mobiliseringsordrer, for der findes ingen færdige depoter, som udruster, bevæbner og dirigerer skarerne. Men den store skillelinie ligger dog på et helt andet plan: Du selv – du som individ – må alene tage stilling til denne krig. Ingen ydre tvang eller påbud dirigerer dig – det er din samvittigheds stemme, din livsopfattelse, din følelse for ret og uret, som dikterer din stillingtagen. Og det underlige er, at du i begyndelsen ikke har nogle kammerater, ingen sammenlutning, hvor du kan finde kammeratskab – du må skabe alt dette selv«.

Men synsfeltet kan ikke engang indskrænke sig til en observation af Danmarks tusinder af sogne og gader eller millioner af små og store enkeltafgørelser. Synsfeltet må før en samlet bedømmelse vides ud, til det omfatter alle besatte områder – i Europa, i Afrika og i Asien. Modstandskampens etiske værdier udhamredes af den enkelte, men dens militære og politiske betydning hang på det nøjeste sammen med, at kampen var universel, og at den – så vidt det nu engang var gørligt – blev samarbejdet gennem det koordinerende arbejde, der med så stor dygtighed og fordomsfrihed blev udført af lokale og nationale ledelser og – øverst oppe – af de allierede stabe. Hvad der for besættelsesmagterne kunne være blevet til ubetydelige nålestik, blev herigennem samlet til en systematisk offensiv, umulig at bekæmpe effektivt, ugørligt at sætte en stopper for. Mod-

Henrettelsespladsen i Ryvangen.

standsgrupperne lagde over hele kampområdet et tykt dræn ind til besættelsesmagternes energikilder, og dag for dag, uge for uge bidrog deres allestedsnærværende og uberegnelige aktivitet til at tappe erobrerne for saft og kraft. Den samlede betragtning må udspringe af et studium af detailler, men man må gøre sig klart, at den detalje, der i øjeblikket studeres, kun kan fastslå ét resultat ud af millioner. Ser man – som her – specielt på Danmark, må man intet øjeblik glemme, at det netop ikke drejede sig om Danmarks konflikt, men om en verdensomspændende modstandskamp, ført under vidt forskellige vilkår, men samtidig mærkværdig ens i de enkeltes holdning, i grundindstilling og grundstemninger, i teknik og i problemer og i stort omfang indarbejdet i den åbne kamp på de åbne

Hjemmeværnet i Mindeparken.

fronter og derigennem sammenhængende i en langt fra altid usynlig helhed. Danmark var her kun en udfyldende brik med sit ansvar for sin detaille, men netop herigennem også medansvarlig for, at ringen lukkede sig. Først gennem en sådan helhedsbetragtning stiger så den tæt dokumenterede sandhed frem, at modstandskampen, båret af utallige og utællelige millioner, udgjorde en afgørende magtfaktor i den 2. verdenskrig, der belastede besættelsesmagterne med et tryk af en størrelsesorden, som kun en verdensmagt præsterer den. Specielt for hjemmeværnet er den voksende konstatering af modstandskampens betydning, der satte ind allerede under krigen, men som i så høj grad er blevet bekræftet af den senere historiske betragtning, af afgørende betydning.

Hjemmeværnet er således ikke blot i almindelig historisk forstand bundet sammen med modstandskampen. Hjemmeværnet er også lænket til modstandsbevægelsen gennem den voksende erkendelse af de betydelige resultater, bevægelsernes »lille kamp« kunne notere, når blot den forudsætning forelå, at viljen til modstand blev tilstrækkelig stærk hos den enkelte og tilstrækkelig udbredt blandt de mange. Da dette under den 2. verdenskrig skete, blev man verden over vidne til en rejsning, der i sit væsen var defensiv, for så vidt som tanken var den at forsvare

det samfund, man ejede og ikke godvilligt gav slip på, men som i sin teknik blev offensiv, for så vidt som forsvaret etableredes gennem et uophørligt angreb på alle punkter og på alle døgnets tider.

Til syvende og sidst viste den 2. verdenskrig, at det er lettere for den rå magt at erobre på kort sigt end at beherske på langt sigt. Det 20. århundredes lam-mende våben eliminerede ikke på nogen måde den evige nødvendighed af, at magt må konsolideres gennem tilslutning. Hvor tilslutningen udebliver, begynder undermineringen af en tilsyneladende sejr. Staten er til for menneskers skyld. Dens virke for mennesker er dens eneste berettigelse. Statsmagts kilde er bor-gerne tilslutning eller godkendelse.

Modstandskampen viste, at heller ikke i det 20. århundrede drejer udviklingen udenom de enkeltes følelser, meninger og vilje.

Danske Hjemmeværnsforeninger

Træk af hjemmeværnets genesis

Af

oberst C. F. Løkkegaard

Aldrig dø i Danmark

viljen til værn om arvet eje.

(Af adressen til *Peter Grau*)

1. Hjemmeværn gennem tiderne

I Danmarks riges grundlov står at læse (§ 88): »Enhver våbenfør mand er forpligtet til med sin person at bidrage til fædrelandets forsvar efter nærmere bestemmelser, som loven foreskriver«. Men viljen til værn for hjemstavn og slægt i snævrere eller snævreste begreb er jo af ældre dato end vore grundlove; den binder i folkelivets inderste marv, som den gør det i ethvert frit og levedygtigt folk. Hjemmeværns primitive idé og mål: ej blot pligten men også retten til at gå i kamp for arne og alter, for hjem og livsform, har været »grundloven« fra længe førend lov blev formet i ord og byggede landet. Fra de ældste tider var det danske frimænds ret at bære våben og at bruge dem mod voldsmænd. I ufredstider brød viljen til værn stadig igennem – ofte sent og sindigt og oftest med styrke mere i den spontane kampvilje end i den systematiske forberedelse. Vor historie er rig på beretninger om mere eller mindre fasttømrede »hjemmeværn«.

Saxe beretter fra brydningstiden omkring Svend, Knud og Valdemar, altså tiden ca. 1150, om det af Vetheman i Roskilde oprettede fribytterlav til værn mod de vendiske plyndringstogter. Det havde sine lovformelige vedtægter, som ordnede dets adfærd. »De var meget nøjsomme og måtte våge meget; søvn fik de for det meste kun siddende ved årerne . . . Byttet delte de ligeligt imellem sig, styrmanden fik ikke mere end den simple rorkarl . . . De tog til forskellige tider og på forskellige steder 82 sørøverskibe, men deres flåde talte aldrig mere end 22 skibe . . . Skortede det dem på penge, lod de borgerne udrede dem, og disse fik så til gengæld hælvten af byttet.« Lavet bredte sig fra Roskilde ud over Sjælland, »og dets iver svækkedes ikke i nogen måde, førend det atter havde skaffet landet

fred«. Biskop Absalons forsvar af de sjællandske kyster blev jo også ført med en slags hjemmeværnsstyrker under krigerbispens kommando.

Selvom vikingebloodet kønede, og den daglige dont krævede sit, bestod dog i seklernes løb opfattelsen af hvermands ubrydelige pligt til at deltage i landets værn. Hvor håndfast man tog på denne pligt, fremgår uden omsvøb af svaret, kong Erik, den fremmedfødte, fik på sit spørgsmål 1420 til *Sjællandsfarers lands-ting*, gentaget af kong Christian 1517 samme sted: »Hvad er loven om dem, der ikke vil yde landeværn?«

Svaret gaves af Herluf Nielsen, ridder udi Englerup, landsdommer i Sjælland, som »kaldte til sig hæderlige mænd hr. Anders Nielsen, hr. Jørgen Rut, ridder hr. Bent af Antvorskov, Jess Perssøn af Kjeldstrup, Anders Jenssøn af Års, Jens Mathiesøn af Vrangstrup, Barsebæk Krumpen af Gammelkøge og flere gode mænd, dertil 2 mænd af hver købstad og 2 af hvert herred på Sjælland«. – Og svaret lød:

»De dømmer ikke som dommere, men de vidner, hvad der altid i Danmark har været kendt for ret om landeværn, sålunde: Når fjenden kommer

Forretningsfører Anker Olesen i den første uniform som blev indkøbt til hjemmeværnsforeningerne.

Luftobservation.

for landet, og bavn brænder, og videbrand ginge, hvilken da hjemme sidder, da bør han hænges i sin egen bjælke. Hvilken som banneret var budt at bære og rømmer af marken, han har forbrudt ære, liv og gods. Den, der drager til strandbakkerne, når fjenden ligger for, og rømmer fra sit banner, er æreløs og liges ingen god mand.«

Det må jo siges at være en landstingsudtalelse, der intet lader mangle i enkelhed og tydelighed!

Men tider skifte, og sæder mildnes. Efterhånden som ledingsfærd krævede »moderne« og dyre våben og våbentræning, gav det menige folk sig ind under herremænds beskyttelse – og betalte prisen derfor med vornedskab og anden tyng. De hvervede landsknægtes århundreder fulgte, men også gennem disse dæmrede stadig ønskeligheden af at væbne og øve landets egne mænd til både leding og stedligt værn og gav sig mangehånde udslag.

Arild Huitfeldt minder i fortalen til sin *Danmarkskrønike* (1599) om de styrker af krigsøvet hjemligt mandskab, de danske konger med held havde ført i marken i tidligere tid:

»Vort folk fattes hverken mod eller manddom; hvis vore egne blev bevæbnede og drillede (d. v. s. øvede), rodede 10 og 10 i rode og burs sammen, når der blev sat gode kaptajner for dem, når de fik en ringe årlig besoldning, når de blev øvede i at skyde til mål og skudskive, stillet i slagorden på skærmyssel anrettet . . . skulle de vel blive lige så gode som fremmede. Om slig mangel har jeg villet erindre Eders majestæt (Chr. IV), fordi jeg i disse 5 kongers historie, som jeg har beskrevet, befinder den brøst at have været, at vi er tilvant mere at bruge fremmede end vore egne, hvorover vort folk er ubrugt og ubevæbnet . . .«

Unge kong Christian IV skrev (1600) til sine skånske lensmænd, ledet af frykten for Sverige:

». . . synes os dog billigt og rådeligt at være, at hver af vore undersætter altid haver til rede slig værge, som han bør at holde, dermed at afværge vort og rigens skade, om uforvarende noget påkom . . .«

Det lyder jo allsammen næsten som moderne hjemmeværnstanker. – Men det blev ved tanken, hvad angik bøndernes ledingstjeneste. Derimod søgte kongen at få oprettet borgervæbninger i købstæderne. Også Bornholms væbning oprettedes (1611), hvilket siden gav gode renter ved øens tilbageførelse til Danmark 1658.

Et magtfuldt eksempel på ånd og evne i spontant oprettede hjemmeværnsstyrker fremgik af *svenskernes besættelse af Sjælland* og angreb på København 1658/59, da byen reddedes fornemmelig ved frivillige kompagniers indsats. Straks efter svenskekongens fornyede landgang i Korsør 7/8 1658 opfordrede Frederik III Københavns borgere til at deltage i forsvaret, og hastigt dannedes dels studen-

ternes korps på 4 kompagnier, håndværkernes 6 kompagnier, købmændenes 2 kompagnier, alle med officerer som chefer, og dels 12–14 borgerkompagnier fra de forskellige kvarterer i hovedstaden under egne førere. Byens og dermed Danmarks skæbne blev afgjort ved disse mænds uforknytte indsats om deres konge, og det trods fæstningens middelmådige tilstand – som ofte før og siden. Rundt i byer og sogne opstod en »modstandsbevægelse«, der gjorde svenskerne adskillig afbræk.

Det ligger uden for denne skildrings beskedne ramme at gå nærmere ind herpå. Men det fortjener dog at fremhæves, at den 1653 genoprettede *landstorm* havde haft en virkning, som man næppe havde ventet. I Skåne deltog betydelige styrker af landstormen under Knud Ulfeldts dygtige føring; vendelboer og thyboer forsvarede Aggertangen, og på Langeland, Lolland, Falster og Møn kæmpede landstormen tappert over for stærke fjendtlige korps.

Efter Svenskekrigenes afslutning 1720 kom der en fredstid på 80 år – de hvervede hæres glansperiode. Genoprettelsen 1733 af *den nationale landmilits* tog mindre sigte på forsvaret end på at stavnsbinde påny den mandlige bondebefolkning, som jo var blevet friere stillet ved vornedskabets ophævelse 1702. Landmilitsen ophævedes ved Stavnsbåndets løsning 1788.

Med 1801 stod landet imidlertid påny i fare under det mægtige opgør i Europa. En bølge af Fædrelandssind og værnevilje gik over landet, og kanonerne fra Kongedybet 2. april manede til frivillig indsats. Der oprettedes frivillige korps (kongens livjægerkorps, kronprinsens livjægerkorps m. fl.), og den udenlandske hvervning ophørte. Ved forordning af 19/1 1801 var befalet oprettet *et landeværn* bestående af det fra hærens regimenter afgåede mandskab i alderen 28–45 år. Det er fristende at anføre lidt af denne forordning – ikke fordi landeværnet fik nogen betydning, men mere fordi forordningens argumentation, fraset den stive sproglige iklædning, i ejendommelig grad rimer med, hvad der ligger til grund for vore dages lovfæstede hjemmeværn:

»... alle vegne i riget skal oprettes et pålideligt landeværn, hvilket, efter Danmarks naturbeskaffenhed, så meget mere udfordres at være talrigt, på ethvert sted, som dette land for en del består af små øer, hvor det er vanskeligt at forene dets hele kraft til fælles forsvar. Fornævnte landeværns bestemmelse skal være:

At de mænd, der er øvede i våben, skulle eene og aleene opfylde den pligt, at bidrage til at forsvare den provinds, i hvilken de selv boe og opholde sig, imod fjendtlig vold, uden at indlemmes i den stående krigshær. Som følge heraf skulle sådanne landeværnsmand være aldeles befrie for at kaldes til de årlige sessioner, mynstringer, regiments samlinger, eller nogen anden slags krigstjeneste, hvorved de kunne hindres fra deres agerdyrkning og næringsveje. Men de skulle blot antegnes i de landeværns

ruller, som dertil vorde indrettede sognevis, i hvert amt, på det at de, når fiendtlig angreb måtte være at befrygte, kunne sammenkaldes til våben-
ting, og under anførsel af erfarne og duelige mænd (som Vi dertil ville ud-
nævne) være i stand til, med fælles kræfter, at forsvare sig og at betrygge
deres ejendomme imod vold og røveri . . .«

Landeværnet opbyggedes på grundlag af lister, udarbejdet af lægds mændene
med hjælp af sognepræsterne, som skulle indsende listerne til herredsfogderne.
Disse videresendte dem til amtmanden, der oprettede rulle og var landeværns-
chef i sit amt¹). Stavnslådet var jo løst, så at landeværnsmanden frit kunne
fraflytte sit sogn imod, at han meldte flytning til lægdsmanden, som udstedte en
»følgeseddel«.

Hensigten med den landsfaderlige forordning var jo god nok; men altfor løst
var det hele. Der manglede førere, våben og udrustning, og af øvelser var der så
godt som intet. Da landeværnet i august 1807 blev sat ind imod de engelske
veteraner, som under den senere hertug af Wellington (Napoleons besejrer) var
gået i land i Køge bugt, kunne generalerne Castenskiold og Oxholm intet udrette
med deres mest træskokklædte, slet bevæbnede mænd, som hurtigt splittedes som
avner for vinden. Landeværnet blev ophævet 1808 ved en af Frederik VI's mange
hærreformer.

Efter Frederik VI's død blæste der en kold vind mod forsvaret, og luften blev
egentlig ikke varmere under junigrundloven, trods dens »almindelige« værne-
pligt. I de 2 slesvigske krige betalte den besungne tapre landsoldat i blod, hvad
det nyfødte folkestyre sparede i rigsdaler og skilling.

Efter krigen 1864 blomstrede De danske skytteforeninger op, ret beset som
hjemmeværnsforeninger; deres uddannelse var militært præget fra starten med
skydeøvelser som led i eksercitsmæssige øvelser, alt under den af Mads Hansen
formede devise:

»Til våben, brødre, tag bøssen fat!
Vor bane ved vi, vort mål er sat,
og målet er Danmarks frelse.«

1866 stiftedes (genoprettedes) Akademisk Skyttekorps, udgået af Akademisk
Skytteforening. Men det var først hærloven af 1909, der *legaliserede frivillige
korps* som led i landets forsvar. Kongens Livjægerkorps genoprettedes og fulgtes
af adskillige Amts-Skyttekorps, Korps Westenholtz, Motorordonnanskorpset m. fl.

Ved udbruddet af den første verdenskrig mobiliseredes også disse frivillige
korps. Men Danmark slap jo igennem (rettere: udenom) det store opgør – og efter

¹) Denne værdighed spores den dag i dag i amtmandens uniform, som har et militært snit
(distinktioner med kantiller, sabel og – sporer).

dette deltog vi fromt i den almindelige opfattelse, at der »slet ingen røvere var i denne skov«; 1937 ophævedes de frivillige korps ved lov, og Danmark gik den anden verdenskrig i møde med forsvarsvilje og forsvarsevne brændende på lavt blus, prisgivet resultatet af to generationers politisk tvedragt og – flertalsbeslutninger.

Men så vågnede endelig Holger Danske.

2. Modstandsbevægelsens hjemmeværn

De vekslende tiders »Hjemmeværn« var jo alle *tidsprægede* og ikke just hjemmeværn i nutidigt begreb, som forudsætter et systematisk net af styrker over hele landet, by for by, sogn for sogn. Så længe krig førtes med højtideligt varsel, med begrænsede krigsmidler og på begrænsede områder (fronter, bag hvilke dagligliv og erhverv kunne gå sin »fredelige« gang), var der ikke påtrængende behov for at dække landet med sammenhængende net af lokale værn. Men vor tids krigsform og krigsmidler *har gjort krigen total*, ladende hånt om vandes og

Kamp i ruinby.

Orienteringsløb.

grænsers og fronters beskyttelse og overvældende uden varsel som »lynkrig« til lands, på søen, under søen og i luften, spredende død og rædsel til hele befolkninger. Under den anden verdenskrig voksede kravet til værn for hjem og bagland og menneskerettigheder til en uomgængelig nødvendighed, og nu om stunder er hjemmeværn indgået i alle landes forsvarsberedskab – netop *beredskab*.

Den væbnede modstand, der under den tyske besættelse 1940–45 efterhånden tog form og sluttelig talte ca. 54.000 mand, var jo, ret beset, et spontant og spredt opstået, byvis hemmeligt organiseret omend til sit formål ufuldkomment hjemmeværn. Det kom successivt under fælles ledelse og blev i videreførelsen den første grundstamme i hjemmeværnsforeninger og senere lovfæstet hjemmeværn. Da styrkerne den 4.–5. maj 1945 dukkede frem fra deres »underjordiske« forberedelse til åben tilværelse og virke, var de – efter aftale med Frihedsrådet og de allierede magters overkommando – underlagt den danske overgeneral og var i befrielsens time vort lands eneste væbnede og til husbehov organiserede og våbenøvede »hær«. Det kræver ingen nøjere påvisning, at denne »hær«s mål og muligheder rummedes i og begrænsedes af den taktiske instruktion, der var tilgået fra SHAEF (Supreme Headquarter of Allied Expeditionary Forces): »Slå til og forsvind!« – og at meget ville have formet sig anderledes og bedre, om man også i tiden, der fulgte, kunne have efterkommet denne anvisning. Men der meldte sig straks ved den tyske kapitulation en række bevogtningsopgaver, som forlængede frihedskæmpernes virke ind i måneders »garnisonstjeneste«.

Dannelsen af modstandsgrupper begyndte på et tidligt tidspunkt af besættelsen, men det var først efter det danske officielle *nej* den 29. august 1943 og de voldelige begivenheder i forbindelse dermed, at gruppedannelsen tog fart, endnu sporadisk og uden sammenfatning i større led. Efter 29. august gik en stor del af værnenes befalingsmænd (som i internaterne til 15/10 havde haft lejlighed til at tales ved om tingene) aktivt ind i modstandsbevægelsen, fulgt fra september 1944 af de politifolk, der undgik arrestation og af begivenhederne var tvunget »under jorden«. Men iøvrigt dannedes og lededes grupperne af mænd fra alle samfundslag.

Det vil føre for vidt i nærværende sammenhæng at berette om den række faser i udviklingen, som henover – eller tværs igennem – alle besværligheder og voldsomheder hidførte slutresultatet: Danmarks underjordiske modstandshær, ledet af Danmarks Frihedsråd ved dettes kommandoudvalg og med general Gørtz som designeret chef. For forståelsen af det, der siden fulgte, må det være nok her at skitsere opbygningen, som den var, da vi nærmede os vejs ende.

Landet var *delt i 7 regioner*, nemlig

Region I: Nordjylland incl. Viborg og Randers amter

Region II: Midtjylland

- Region III: Syddjylland fra en linje nord om Kolding
- Region IV: Fyn med omliggende øer
- Region V: Sjælland udenfor Stor-København samt
Lolland-Falster-Møn
- Region VI: Stor-København og
- Region VII: Bornholm.

Det er i hovedsagen de samme regioner, der siden blev gældende for den nye forsvarsordning, dog at regionsgrænserne i Jylland blev rykket noget mod nord, og at der fra region V blev skåret Frederiksborg og Roskilde amter (henlagt under region VI) og Sydsjælland med Lolland-Falster og Møn (henlagt til en ny region VIII).

Regionerne lededes af en styrelse med en officer som militær leder og opdeltes i amter og byer (region VI dog i afsnit), hver med sin ledelse og med en befalingsmand som militær leder. Indenfor denne inddeling organiseredes styrkerne i grupper, delinger og kompagnier af vekslende størrelse efter de lokale forhold. Det siger sig selv, at cellen i den hele ordning måtte være gruppen, der levede sin egen lyssky tilværelse, modtog våben, efterhånden som de fremkom ved fordeling efter modtagelsen »ad luftvejen«, gik i gang med våbenbetjening under faste eller lånte instruktører – og ellers hver for sig ikke kendte meget til de øvrige uden strengeste nødvendighed og fællesskab i forefaldende opgaver.

Som tiden sled sig hen, blev tyskernes adfærd mere og mere rabiater; arrestationer og henrettelser af modstandsfolk greb om sig, men formåede ikke at nedslå modstandsviljen og ånden, hvad begivenhederne omkring folkestrejken juli 1944 viste, og fandt udtryk i Frihedsrådets brev til dr. Best: »De kan lade brænde, hæрге og myrde, De kan fængsle og henrette, De kan lokke eller true. Men De kan aldrig knække vor vilje og vor evne til at bekæmpe den magt, der har styrtet verden ud i krig og berøvet Danmark dets frihed.«

Skønt det lykkedes GESTAPO fra tid til anden at slå slemme huller i organisationen, vandtes der efterhånden mere fasthed i opbygningen, alt som forbindelsen med England udvikledes, og Frihedsrådets kommandoudvalg (i hvilket såvel hærens som flådens chefer var repræsenterede ved deres illegale stabschefer) gjorde sig gældende som ledende kommandomyndighed ovenover regionerne. Fra SHAEF tilgik i februar 1945 en »Forholdsordre nr. 2« til afløsning af tidligere direktiver og med anvisning på adfærd i forskellige mulige slutfaser. Der var tydelige tegn på, at enden var nær – men hvordan ville sidste akt forme sig? Kapitulation eller kamp?

Det blev – heldigvis – kapitulation.

Den 4. maj 1945 var nået. Den lyseste dag (rettere: aften) i Danmarks nyere historie med Danmark på den rigtige side i opgøret. Modstandshæren trådte frem i åbent lys og optog sine funktioner efter forholdsordren.

Hvordan var så modstandshærens status den 4. maj?

Styrketallene så således ud:

Region I:	8000	mand
II:	8000	–
III:	6000	–
IV:	4500	–
V:	10000	–
VI:	17000	–
VII:	600	–
Ialt ca.	54000	mand

Bevæbningen var højst uensartet: Maskinpistoler, maskingeværer, bazookas, karabiner og pistoler. Udover pistolerne rådedes der over ca. 30.000 stk. våben, domineret af maskinpistolerne. Til åben kamp mod organiserede tyske styrker ville modstandshæren ikke have været velegnet, men nok til at tage kampen op med desorganiserede besættelsestropper.

Det må imidlertid ikke glemmes, at det var modstandsbevægelsen, der bragte Danmark anerkendelse som allieret nation og dermed frihed og selvstændighed tilbage.

Det må heller ikke glemmes, at det var et mirakel, at dette kunne opnås med så lille indsats af den samlede nation.

Og det må huskes, at mirakler sjældent gentager sig.

Det var frihedsbevægelsens forud udtalte ønske, at de væbnede styrker skulle opløses og »hjemsendes«, så snart tyskernes overgivelse var gennemført; men fra engelsk side henstillede man til den nydannede regering, at Danmark selv ville løse bevogtningsopgaverne – lejre, depoter m. m. – og dette rimelige ønske var det jo såre vanskeligt ikke at efterkomme. Men der var ingen andre styrker end modstandsbevægelsens til rådighed. Regeringen anmodede derfor frihedskæmperne på visse lønvilkår at påtage sig denne opgave, indtil værnene efterhånden blev i stand dertil.

Den 7. maj ophævedes Frihedsrådet, og regionerne underlagdes hærledelsen. Der var vendt et blad i Danmarks historie.

3. Fra modstandshær til hjemmeværn

Danmark var atter frit. De fem onde besættelsesår var til ende uden blodigt slutopgør på dansk grund; efter befrielsens højstemte jubel og fest meldte hverdagen sig med sine håndfaste krav. En samlingsregering Buhl (i hvilken frihedsbevægelsen besatte det halve antal poster) var udnævnt 5. maj, rigsdagen åbnedes

af kong Christian den 9. maj, og folkestyrets lovmæssige funktioner genoprettedes – *men modstandshæren var vedvarende tjenstgørende.*

Modstandshæren var jo i høj grad en familie af sammenbragte børn, og det ville ikke være sandfærdigt at hævde, at de alle var Vorherres artige børn. Den ensformige, sløvende bevogtningstjeneste, der blev pålagt de væbnede styrker, havde disse hverken stor lyst eller stor evne til, indstillet som de var på kamp og »begivenheder«. Det tjener dem til ære, at der desuagtet kun fandt yderst få disciplinbrud og andre brist sted.

Det, der holdt sammen på mennesker af vidt forskellig oprindelse, livsstilling og livssyn, var den gennem den onde tid udviklede forpligtende følelse af fællesskab om et stort, midtsamlende mål i gensidig tillid og under fælles vilkår og risiko. Også dette, at man heftede én for alle og alle for én for styrkernes om-dømme, prægede de enkeltes handlemåde. En af generalkommandoen påbudt videre uddannelse i våbenbetjening, skydning m. m. bidrog sit til at styrke disciplin, ånd og evne gennem de sommermåneder, der hengik med den fortsatte tjeneste. Der blev desuden igangsat kursus, foredrag og anden egnet underholdning af forskellig art.

Men på bunden af det altsammen rugede spørgsmålet: *Hvad nu?*

Da man ud på sommeren var ved at være ved vejs ende med den pånødte vagt-tjeneste, og frihedskæmperne successivt *hjemsendtes med deres våben*, opstod der jo dels et behov for at opretholde organiseret forbindelse med dem og tilsyn med de mange våben, og dels et ønske om, at frihedsbevægelsen ikke måtte ende i den blå luft og glemsel, men *finde form og formål for en videreførelse.*

Der kom – naturligvis – forskellige synsmåder til orde.

Allerede den 30. maj fastslog et i Roskilde afholdt møde med ledere fra hele region V (Sjælland og Lolland-Falster) som eneste rimelige formål for de *væbnede* grupper: arbejde for og med *oprettelse af et hjemmевærn* som led i en kommende dansk forsvarsordning, hvorved de bestående modstandsstyrker – sammen med andre gode kræfter i vort folk – kunne drages umiddelbart til nytte for forsvaret. Man tog på dette møde afgjort afstand fra, at de væbnede modstandsstyrker blev blandet op i partipolitiske rørelser og formål.

Imidlertid var de væbnede grupper jo kun en del, vel endda kun en mindre del af den samlede frihedsbevægelse under Frihedsrådet, som ligeledes omgikkes med tanker om en videreførelse. Den 9. juni afholdtes så under Frihedsrådets ledelse et *møde i Odense* med ca. 250 repræsentanter for frihedsbevægelsens forskellige organisationer, herunder også de væbnede styrker.

På dette møde drøftedes og vedtoges en videreførelse ved et »Frihedsbevægelsens samråd«, ledet af Frihedsrådets 10 medlemmer samt 8 andre fremstående medlemmer af frihedsbevægelsen. Et af punkterne (det sidste) på mødets dagsorden krævede »en positiv forsvarspolitik, bl. a. ved oprettelsen af et hjemme-

værn som en naturlig videreførelse af modstandsbevægelsen«, og der nedsattes et særligt udvalg til udarbejdelse af et lovforslag ang. et foreløbigt hjemmeværn.

Udvalget bestod af:

Arbejdsmand Svend Wagner	{	(tidl. K-udvalgets forbindelsesofficer til regionerne og nu knyttet til generalkommandoen med et »Kontor for særlige anliggender«)
Arbejdsmand J. Nørup		
Kaptajn A. Jørgensen	{	af Københavnsledelsen
Repræsentant Anker Olesen		
Læge Ejner Kruse		af Sjællandsledelsen
Kaptajn Højland Christensen	{	af Fynsledelsen
Kaptajn Ejby-Nielsen		
samt Toldstrup		

I løbet af juli måned var udvalgets forslag færdigt. Det indsendtes af Samrådet til krigsministeriet, men vandt ikke fremme, angiveligt fordi man ikke ønskede at foregribe en kommende forsvarsordning. Udvalget overvejede derefter videreførelse på anden måde, herunder overgang til hjemmeværnsforeninger.

Så hjemsendtes 15. august de sidste frihedskæmpere, og regionerne gik ind i en afviklingsperiode, under hvilken de hjemsendte styrkers organisation blev opretholdt, ligesom der blev givet regler for afholdelse af visse øvelser og for registrering af våbnene. Våbenbesiddelsen voldte i det hele en del uro og politisk hovedpine: Hvorledes få lagt hånd på de mange våben af højst forskellig art og oprindelse, som nu fandtes i hænderne på folk af ligeså forskellig politisk trosbekendelse? Hvorledes sikre imod, at våben i en eller anden grumset situation blev brugt som argument eller blev misbrugt til forbrydelser? Overvejelser desangående blev faktisk drivkraften i det, der fulgte, og som førte til *oprettelse af hjemmeværnsforeningerne*.

Feltskydning.

Også dengang var uddannelsen hård.

Den 4. september 1945 sendte generalkommandoen til regionerne m. fl. en skrivelse, hvori det hedder:

»I anledning af hjemsendelsen af modstandsbevægelsens mandskab og den påfølgende afvikling af modstandsbevægelsens under generalkommandoen henlagte styrker bestemmes følgende:

1. For at bevare forbindelsen inden for modstandsbevægelsens medlemmer og for at fortsætte og fæstne medlemmernes uddannelse vil modstandsbevægelsen få adgang til at danne hjemmeværnsforeninger under krigsministeriets kontrol, navnlig for så vidt angår opbevaring af og tilsyn med våben og ammunition.

Nærmere retningslinjer for disse hjemmeværnsforeningers dannelse, opgaver, forpligtelser m. v. vil inden for den nærmeste fremtid tilgå regionerne . . .« (Retningslinjerne var nedlagt i et udkast til overenskomst med ministeriet, om hvilken der optoges forhandling).

»2. . . alle, der ikke ønsker at træde ind i kommende hjemmeværnsforeninger, skal hjemsendes *uden* våben . . .«

Dermed var der grønt lys og strømpil for det arbejde, der allerede var startet på fri hånd, og regionerne tog nu med iver opgaven op. Det, det drejede sig om, om det hele skulle *få blivende betydning*, måtte jo være ikke blot ad denne vej at få rede på og holde kontrol med våbnene, eller bare at omforme de hjemsendte modstandskompagnier til en slags veteran-foreninger, sig selv og sig selv nok, men at lukke dørene op til et arbejde på bredest mulig basis sammen med andre kræfter, der i samme ånd ville stile mod samme mål – nemlig at bygge hjemmeværnsforeninger op med en sådan struktur, at de til sin tid kunne indgå direkte i et lovfæstet hjemmeværn, når et sådant kom til verden som led i Danmarks kommende forsvarsordning.

De bestående regioner rådede over organisatorisk ramme til straks at kunne komme i gang med oprettelse af foreninger. Men det var jo ikke nok at skaffe medlemmer; man måtte have »noget at ha' dem i«. Der skulle skaffes flere våben, ammunition, uniformer og anden nødvendig udrustning; der skulle forfattes og autoriseres programmer og vejledninger i forskellige discipliner, uddannes befalingsmænd; der skulle forhandles og samarbejdes udadtil som indadtil, og der skulle ikke mindst skaffes penge ud over, hvad medlemsbidrag og et i overenskomsten lovet tilskud på finansloven kunne indbringe. Kort sagt: *Der skulle skabes en landsledelse*. Det var ikke nok regionsvis at danne bestyrelser og overbestyrelser i almindelig foreningsform; de forskellige led skulle ikke blot administreres, de skulle kunne kommanderes. Og hvem var beføjet til at instituere en foreløbig landsledelse, indtil love kunne vedtages og valg efter disse gennemføres?

En slags selvbestaltet foreløbig ledelse var forsøgt dannet af Odensemødets foran omtalte hjemmeværnsudvalg med arbejdsmand Sv. Wagner som primus motor. Samme Wagner (»General Johansen«) var ved kapitulationen, efter tjenstfuld indsats som K-udvalgets forbindelsesofficer, gået med over under generalkommandoen, hvor han figurerede med et »kontor for særlige anliggender«. Efter de væbnede styrkers hjemsendelse var dette kontor blevet ophævet 18. august, men Wagner flyttede under det mere personlige skilt »Svend Wagners kontor« ind i andre omgivelser og tilkendegav i et brev regionerne, at han »fortsatte sit arbejde som hidtil« – hvad dette så indebar.

Der måtte dannes en egnet og handlefygtig landsledelse.

Den 25. oktober mødtes regionslederne i Århus (i anledning af den myrdede oberst Riis-Lassens begravelse), og her besluttedes det at danne en *foreløbig hovedbestyrelse bestående af regionslederne og medlemmer af Odense-udvalget*. På et møde i København konstituerede denne hovedbestyrelse sig derefter med Svend Wagner som formand, C. F. Løkkegaard som næstformand, Niels M. Plum som sekretær, O. Birch som kasserer samt endvidere: Aage Højland Christensen, Ejner Kruse, H. M. Buch, H. Elmgreen, C. J. Feddersen og C. G. Schøller. Denne sammensætning gjaldt kun de første måneder, indtil regionerne havde truffet deres valg ved delegeretmøder i februar, og landsforbundets første kongres i Odense den 16. marts havde valgt den hovedbestyrelse, der med en enkelt ændring bestod i resten af landsforbundets levetid, nemlig:

Professor, dr. med. Erik Husfeldt, formand.

De 7 regionsledere:

Oberstløjtnant E. Frigast, region I.

Kontorchef Trolle Schultz, region II.

Oberstløjtnant K. Kjeldsen, region III.

Læge Ejner Kruse, region IV.

Oberstløjtnant C. F. Løkkegaard, region V, næstformand.

Oberst C. A. Friis, region VI.

Ingeniør Tage Nielsen, region VII.

og valgt af kongressen:

Oberstløjtnant A. Højland Christensen.

Disponent O. Birch.

Politikommissær Palle Høybye.

Orlogskaptajn H. Westenholtz.

Folketingsmand Svend Nielsen.

Chefredaktør Waldemar Petersen.

Amtmand K. Friis-Jespersen.

Som forbundets forretningsfører ansattes repræsentant Anker Olesen og som redaktør af tidsskriftet »Hjemmeværnet« Knud Damgaard.

Der var jo fra starten nok at rive i.

Medens regioner, amter (afsnit) og byer virkede for tilgang og vedligeholdte øvelser og kursus, jævnsides med foredrag og anden underholdning, i forlængelse af den hidtidige virksomhed, gik de af hovedbestyrelsen nedsatte udvalg – forretningsudvalg, øvelsesudvalg, foredragsudvalg, økonomiudvalg, bladudvalg – i gang med tilrettelæggelsen af de vilkår, pligter og beføjelser, hvorunder foreningerne skulle leve deres fremtidige liv – hvor længe, kunne man ikke vide på forhånd; det blev 3½ år.

Forretningsudvalget optog forhandlinger med krigsministeriet om overenskomstens enkeltheder, herunder ikke mindst tilskuddets størrelse. Venstreministeriet Knud Kristensen havde afløst samlingsministeriet Buhl og røbede en agtværdig hensigt om at spare, hvilket gav sig ret beklemmende udslag i drøftelserne om tilskud, der dog endte med 250.000 kr. for det første år. Det fremgik med uønskelig tydelighed, at interessen på bestemmende sted for hjemmeværnsforeningerne endnu i væsentlig grad var knyttet til og begrænset af den mulighed, man øjnede for gennem dem at få registreret og til sin tid afleveret de mange nu så ubejlelige våben. Forhandlingerne om overenskomsten trak ud og afsluttedes først den 31. maj med parternes underskrift.

Overenskomsten forpligtede foreningerne til at være *politisk neutrale*, åbne adgang for såvel kvinder som mænd over 17 år, som ikke under besættelsen havde indtaget en unational holdning og ikke var frakendt de borgerlige rettigheder. Den gav især detaljerede bestemmelser for registrering, opbevaring og udlån til medlemmerne af håndvåben, for aflevering af tunge våben og sprængstoffer og for uddannelsen i skydning (kun på anerkendte baner); den tilsagde et tilskud på de årlige finanslove uden at fastlægge dets størrelse.

Samarbejdet med andre foreninger gik en tid lang noget trægt. Inden for skytteforeningernes og terrænsportsforbundets ledelser så man til en begyndelse med nogen skepsis på de så pludseligt opdukkede »konkurrenter«. Skytteforeningerne var jo som nævnt oprindeligt en slags hjemmeværnsforeninger, og terrænsportsforeningerne, der startede i det første besættelsesår, havde så afgjort forsvarsforberedelse for øje. Mange medlemmer fra begge hold havde ydet en god indsats i modstandsbevægelsen, og der var ønsker fremme om, at også disse to institutioner skulle oprette egentlige hjemmeværnsforeninger. Og så gjorde indledningsvis en vis kommunistforskrækkelse sig gældende (modstandsbevægelsen rummede jo så at sige også hele det kommunistiske parti). Men efterhånden trak et godt samarbejde sig i lave til loyalt samvirke side om side, idet hver af parterne

kunne dyrke sit speciale uden »brødnid« og med gensidig hjælpsomhed på forskellig vis.

Bevæbningen bestod af de af modstandsbevægelsen modtagne våben med tilhørende ammunition samt arve- og hittegods efter tyskerne, herunder især den tyske Mauser-karabin M. 98, hvortil der var efterladt ret store mængder af ammunition (iøvrigt blev jo tyskernes overgivne våben og andre efterladenskaber efter engelsk ordre i vidt omfang destrueret). Med »føringsmidler« og anden udrustning var det småt bevendt, selv om der også her »reddedes« en del fra tyskernes fallitbo.

Også med *uniformer* var det hele tiden småt bevendt. Der herskede jo siden 1937 uniformsforbud, og nogle dertil egnede aviser gerådede i voldsom ophidselse ved tanken om at militarisere »noget man kalder hjemmeværnsforeninger« ved at uniformere dem. Til en begyndelse nøjedes man med et armbind og ellers civilt tøj, men dels gav dette udstyr jo et noget uensartet indtryk (selv om man fra modstandsbevægelsens tid var forligt med kombinationen stålhelmet og jakkesæt), og dels var det af betydning i en tøfattet tid at skåne det private tøj under øvelser ved passende arbejdstøj. Man prøvede med kedeldragter, men de var ikke til at fremskaffe i rimeligt tal til rimelig pris og var jo desuden ikke afgjort klædelige for alle vægtklasser (selv om Winston Churchill sagdes at foretrække just denne påklædning). Så blev der fra engelske overskudslagre tilbudt et parti på 30.000 stk. »battle-dress« med montyhuer, og efter at der var opnået dispensation fra uniformsforbudet, blev handelen afsluttet. Uniformerne var blevet rensat og farvet mørkeblå, men dels var de krympet under denne proces, og dels var farven ingenlunde vaskeægte. Disse vanskeligheder bidrog jo ikke til at befordre tilgangen; det blev aldrig forfængelighed, der drev folk ind i hjemmeværnsforeningerne.

Uddannelsen var som nævnt i visse måder allerede i gang ved foreningernes start, alt efter de enkelte regioners skøn og muligheder; men nødvendigheden af fælles retningslinjer trængte sig stærkt på. Øvelsesudvalget fik ret hurtigt udarbejdet uddannelsesprogram og skydeinstruktion. Med velberåd hu blev skydeprogrammet lagt så nær som muligt op ad skytteforeningernes, som på samme tid var under omarbejdelse, dog at hjemmeværnsforeningernes naturligt lagde vægten på de mere feltmæssigt prægede skydninger. Værdifuld hjælp ydedes herved af skydeskolen for håndvåben, ligesom der ved udarbejdelsen af andre lærebøger og vejledninger ydedes beredvillig og værdifuld hjælp fra en række af hærens befalingsmænd, som også med hærledelsens bifald påtog sig instruktion og tilrettelæggelse på forskellig vis og derved – trods de store krav, hærens genopbygning stillede – i høj grad bidrog til, at der stod stadig øget respekt om foreningernes virke.

Der blev udsendt en »Lærebog« i 2 dele.

1. del: Eksercits – våbenlære – felttjeneste og kamp – nærkamp – sprængnings-tjeneste – feltarbejder – kortlære m. v.

2. del: Hærororganisation – tjenstlige forhold – sundhedstjeneste.

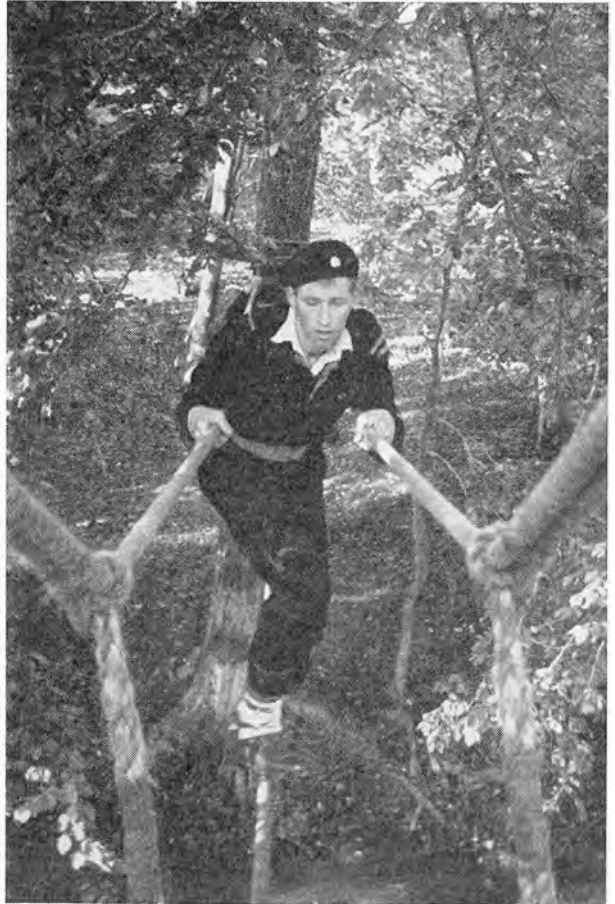
Under foreningernes godt 3-årige beståen fulgtes disse indledende vejledninger op af specialinstruktioner vedrørende »fag«, der måtte skønnes at falde inden for hjemmeværns virkefelt – alt søgt afpasset i art og omfang efter foreningernes beskedne muligheder, målt i tid og hjælpemidler.

Ud over denne midtsamlende og regulerende virksomhed fra landsledelsens side måtte uddannelsen af befalingsmænd og menige, anlæg af øvelser og kursus foregå indenfor regionerne, afpasset efter stedlige forhold og muligheder. I det hele levedes det daglige liv jo i de små led, og uddannelsesmæssigt måtte vægten lægges på enkeltmands og gruppes forhold – selv om der af og til sættes lidt kulør på ved afholdelse af øvelser i større ramme og sammen med styrker af hæren.

De jyske regioner centraliserede deres befalingsmandsuddannelse i Hevring-lejren på Djursland, fynboerne på Sandholt; gunstigst stillet var man jo på Sjæl-land, hvor de mange garnisoner og uddannelseslejre åbnede portene for de mere

Landsformanden, professor Erik Husfeldt under film-optagelse.

Feltbane.

talstærke regioner V og VI og satte disse i stand til foruden befalingsmandskursus at afholde adskillige specialkursus. Et betydeligt antal elever i alle regionerne fik en uddannelse, som efterhånden højnede uddannelsen i de lokale foreninger og siden satte dem i stand til at overgå som gruppeførere, delingsførere og kompagnichefer i det lovfæstede hjemmeværn og dér gøre fuldgod fyldest.

Uddannelsen, navnlig befalingsmandsuddannelsen, fulgtes med opmærksomhed af hærens ledende personer; hærchefen, generaløjtnant Gørtz, gav ved flere lejligheder udtryk for sin anerkendelse af sådanne skolars program og resultat og af den ildhu, hvormed eleverne lagde sig i selen for at dygtiggøre sig. Da der i påsken 1948 i Høveltelejren holdtes samlet afslutning på 12 delingsførerskoler, en af regionerne havde haft gående gennem weekends i vinterens løb, udtalte generalen, som havde haft lejlighed til at studere skoleplanen, sin uforbeholdne tilfredshed med denne og fortsatte:

» . . . ligesåvel som hjemmeværnet er en grundpille i hele forsvaret, er hjemmeværnets befalingsmænd fundamentet for hjemmeværnets fremtid og bestemmende for de enkelte leds værdi . . . Det er derfor uhyre værdifuldt, at denne skole særligt har lagt vægt på tre discipliner i uddannelsen: 1) at lære delingsførerne at undervise på rette måde, 2) at lære dem at føre korrekt kommando og 3) at lære dem at føre roligt under kamp og løse opgaven med mindst muligt tab.«

For at gøre det muligt, at også det lovfæstede hjemmeværns kompagnichefposter i vid udstrækning kunne besættes til sin tid med hjemmeværnsforeningernes befalingsmænd, blev der oprettet kompagnichefsskoler af længere varighed, forløbende som »brevskoler« suppleret med instruktionsøvelser i terrænet i weekends. Det er min tro, at adskillige af hjemmeværnets nuværende kompagnichefer med tilfredshed tænker tilbage på de mange fristunder, de ofrede på en virkelig grundig oplæring under kyndige lærere – omend under mere primitive vilkår end de, der sidenhen kunne bydes på hjemmeværnets udmærkede befalingsmandsskole. Midlerne var beskedne, kravene håndfaste, men der var højt til loftet i disse skolestuer.

Et oplysningsarbejde sattes i gang i samtlige regioner i forbindelse med hvervning af medlemmer. Der blev landet over afholdt en meget lang række møder, ved hvilke der blev gjort rede for foreningernes baggrund, formål og vilkår. Hovedbestyrelsens foredragsudvalg støttede og supplerede dette arbejde ved udsendelse af oplysningsmateriale og film, tilvejebringelse af talere m. v. Fra begyndelsen af 1946 udgaves tidsskriftet »Hjemmeværnet«; det tilgik fra starten medlemmerne vederlagsfrit, men økonomiske årsager fremtvang hurtigt en abonnementsordning. Bladet har den gang som sidenhen haft megen betydning som talerør for hjemmeværnssagen, indadtil som udadtil.

De kvindelige medlemmers uddannelse og virke voldte i starten en del hovedbrud. Adgangen til medlemsskab stod efter lovene åben for såvel kvinder som mænd, og det stod fra første færd klart, at et moderne hjemmeværn rummer adskillige områder, hvor kvindelige evner og egenskaber med fordel kan nyttegøres og derved frigøre mænd til fordel for kampgrupperne. At der fra nogle sider lød krav på, at også kvindelige medlemmer skulle kunne uddannes til at indgå i kampgrupperne, skal nævnes som en arv fra modstandsbevægelsen, men disse »amazonetilbøjeligheder« tabte sig hurtigt til fordel for uddannelse i, hvad der nu hedder lottetjeneste og med våbenuddannelse kun til selvforsvar.

Omtrent samtidig med hjemmeværnsforeningernes start havde »Danmarks Lottekorps« skilt sig ud fra »Danske Kvinders Beredskab« (DKB), der jo havde og stadig har sit formål begrænset til civilbeskyttelsen. Der kom snart forhandlinger i gang om samarbejde, tagende sigte på at få uddannet lotter til rådighed for hjemmeværnsforeningerne på efterhånden mere omfattende områder. Forhandlingerne, der til at begynde med prægedes af nogen usikkerhed, førte til en overenskomst af 9. februar 1948, hvorved der gaves regler for uddannelse og arbejdsområder og lagdes grunden til den nugældende ordning, efter hvilken kvindekorpsene henhører under hjemmeværnet ifølge deres overenskomster med forsvarsministeriet. Hele denne udvikling er interessant, men er, som Kipling siger, en anden historie.

Våbenregistrering og -aflevering var som nævnt et meget væsentligt punkt i hjemmeværnsforeningernes overenskomst med ministeriet. I det første udkast (af 3/9 1945) hed det udtrykkeligt, at håndvåbnene »betragtes som lokalforeningernes ejendom«, hjemfaldende til staten ved foreningernes ophør. Dette ændredes i den endelige affattelse til: »Hjemmeværnsforeningernes våben og ammunition er i påkommende tilfælde til rådighed for staten«, hvilken formulering vel ikke juridisk præciserede ejerforholdet, men i praksis sikrede staten dispositionsret – i påkommende tilfælde, hvad dette udtryk så måtte involvere. Det, der havde praktisk betydning for landsforbundet, var den påtagne pligt til at sørge for registrering og forsvarlig røgt af våbnene. Generalkommandoen fulgte ved kontrol-officerer registrerings forløb i regionerne, oprindeligt forventet afsluttet den 1/4 1947, men først nået til afslutning et år senere. Det viste sig nemlig, at medens det jo var ligetil at registrere og påtage sig ansvar for de i medlemmernes væрге eller i depot værende våben, var det mindre let at få klarhed over, hvad der yderligere fandtes – og det var ikke så helt lidt. Nogle af dem, som havde sat liv og velfærd i vove ved under besættelsen at modtage og opbevare våben, kviede sig ved nu, da der var fred og ingen fare, at anmelde og aflevere det. Menneskeligt forståeligt, men jo ikke forsvarligt efter gældende lov. Der gaves også tilfælde, hvor samme mand var i besiddelse af flere stykker våben, og endelig var der de

helt lyssky forsøg på at samle våben, forsøg som i lovlydige medborgeres fantasi fik adskilligt større omfang, end kendsgerningerne gjorde rimeligt. Imidlertid måtte hjemmeforsvaretsforeningerne jo afstå fra pligt til at holde rede på og siden sørge for aflevering af andre våben end frihedskæmpernes og medlemmernes og overlade al øvrig våbenkontrol til politiet. Alt i alt må det vist nok siges at være lykkedes i forventet omfang at skaffe rede på våbenbesiddelsen. Men denne side af foreningernes virksomhed var ikke den fornøjeligste.

Landsforbundets og foreningernes økonomi, som skulle hvile dels på medlemsbidrag 1 kr. pr. måned og dels på det i overenskomsten stipulerede statstilskud, var navnlig det første år et såre vanskeligt problem. Indtil overenskomsten var halet i land, bidrog ministeriet til landsforbundets administration med 3000 kr. pr. måned, og Frihedsbevægelsens samråd skød i starten 30.000 kr. til; men det var jo et beløb af en helt anden størrelsesorden, der skulle til, om det hele skulle få art og omfang. Og medlemmerne, der lagde tid og krop til, var billigvis ikke henrykte for at skulle yde også i rede penge, som havde en stærk tilbøjelighed til at forblive i foreningerne til fremme af hårdt tiltrængte formål.

Hovedbestyrelsen måtte se sig om efter andre indtægtskilder og standsede ved det ikke særligt originale universalmiddel: Lands-lotteri, som da også de tvende gange, det blev arrangeret, hjembragte ialt $1\frac{1}{2}$ million kroner. Men det hændte jo alligevel gang på gang, at økonomiske hensyn lagde sig på tværs af ønskeligt initiativ på forskellige områder, ikke mindst hvad angik den så højt fornødne uddannelse af befalingsmænd på mere eller mindre centrale skoler. Ude i regionerne kom meget – vel også for meget – til at afhænge af regions- og amtsledelsers evne til at skaffe penge i kassen og til at »vaske den ene hånd med den anden«. Det bør nævnes, at stedlige institutioner og personer fra tid til anden ydede en højt velkommen støtte til gennemførelse af forskellige gøremål, efterhånden som et alvorligt og slidsomt arbejde i foreningerne aftvang respekt og viste, at hjemmeforsvaretsforeningerne ikke var en døgnflue avlet af modstandsbevægelsen, men en levedygtig forløber for det hjemmeforsvar, som *måtte* komme.

Alt imens hovedbestyrelsen tog sig af de foran skitserede, mere centrale virkeområder, tog *liv og arbejde ude i regionerne* form, båret af lovenes formålsparagraf:

»at styrke vort folks vilje og evne til forsvar for land og hjem og at virke for oprettelse af et lovordnet hjemmeforsvar som led i dansk forsvar«,

og af et fordringsløst og ukunstlet kammeratskab, som aldrig blev til fladt kammeraderi. Uberørt af forskelle i stand og stilling eller i syn på livets andre områder gik alle villigt ind under et stort, idealt fællesskab og sled troligt i det trods de oftest mangelfulde virkemidler. Uden store ord, men også uden forbehold, vedkendte man sig det, der er ethvert slægtleds historiske opgave: at være et fuld-

gyldigt bindeled mellem det, der var, og det, der skal komme – mellem frihedsbevægelsen og det hjemmeværn, som skulle blive surdej i vort kommende forsvar.

Der blev lagt megen vægt på, at tilgangen kunne komme fra *alle samfundslag*. Det kneb til at begynde med. Det var så let at trække på skulderen af disse »søndagssoldater«, som dyrkede hjemmeværn ved i deres knappe fristunder at forlade hus og hjem for at deltage i øvelser, som de fleste steder endnu manglede en del i form og fasthed. Allernemmest var det at vente og se – om »de andre« meldte sig. Der var jo også det med uniformering og andet udstyr, som enten manglede eller appellerede til det letvakte danske smil, som alt for ofte blev til et billigt grin. De store politiske partier bakkede først efterhånden og behersket op bag foreningerne, og et par af de små arbejdede direkte imod; henvendelser til arbejds-giverforeningen og til De samvirkende fagforbund blev af begge besvaret med, at man ønskede at vente med at tage stilling, til hjemmeværnssagen var mere afklaret – altså: vente og se.

På landsforbundets første kongres, i Odense marts 1946, kunne status gøres op til 142 foreninger med ca. 55.000 medlemmer; men gennem 1947 gik medlemsantallet ned, for dog 1948 – navnlig under indtryk af kommunistkuppet i Tjceko-slovakiet i påskedagene – atter at øges i hastigt tempo, så at antallet af foreninger steg til 282.

Den politisk neutrale »kontraktlige« linje blev naturligvis overholdt, men dø-ningerne fra de stærke politiske rørelser ude i Europa, der manifesterede sig som dybtgående modsætninger mellem verdenskrigens våbenfæller i øst og vest, skyl-lede jo også ind mod vore kyster. Det hjemlige kommunistparti bifaldt blankt også det russiske kup og syntes, alt som tiden gik, mere og mere »fjernstyret«. Det blev nødvendigt for foreningernes landsledelse at beskæftige sig med den usikker-hed, disse forhold førte med sig.

På et hovedbestyrelsesmøde den 23. marts 1948 drøftedes situationen, som endte med vedtagelse af følgende udtalelse:

»Som følge af den seneste tids begivenheder, særlig i Tjcekoslovakiet, ønsker Danske hjemmeværnsforeningers hovedbestyrelse at tilkendegive, at man deler den harme, der er kommet til udtryk i den danske befolkning.

Hovedbestyrelsen er af den opfattelse, at de danske kommunistiske lede-res godkendelse af udviklingen i Tjcekoslovakiet er et brud på dansk opfat-telse af demokrati. Hjemmeværnsforeningernes opgave er at være med til at værne landet mod angreb udefra og at beskytte dansk folkestyre mod even-tuelle angreb eller kupforsøg indefra.

Hovedbestyrelsen anser det på grund af de nævnte begivenheder for naturligt, at spørgsmålet om, hvorvidt medlemmer af Det kommunistiske parti kan stå i hjemmeværnsforeningerne, forelægges førstkommande kon-gres til afgørelse.«

Kongressen var allerede da fastsat til 5.-6. juni; på denne anfægtede man ikke lovenes almindelige adgang til medlemsskab, men det vedtoges, at kommunister ikke kunne være medlemmer af foreningernes bestyrelser. For fuldstændigheds skyld hidsættes sammensætningen af den ved denne lejlighed valgte *sidste hovedbestyrelse*:

Professor, dr. med. Erik Husfeldt, formand.

Amtmand K. Friis-Jespersen fra region I.

Politikommissær Palle Høybye fra region II.

Materialist S. A. Andersen fra region III.

Landsretssagfører Sv. Krogsgaard fra region IV.

Undermester Thorkild Olsen fra region V.

Salgschef Poul Jensen fra region VI.

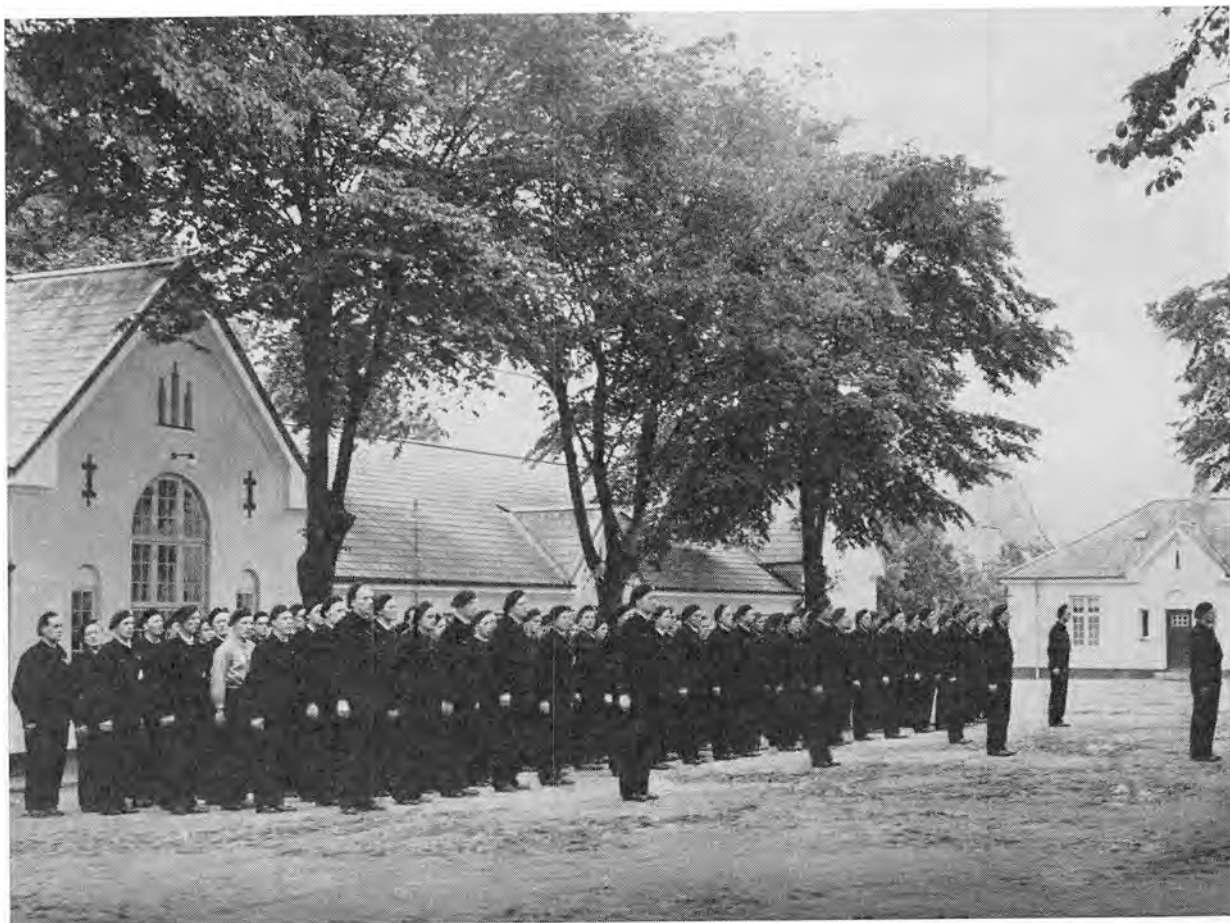
Orlogskaptajn H. Westenholz fra region VI.

Samt de 7 regionschefer:

Oberstløjtnant E. Frigast, region I.

Kontorchef Trolle Schultz, region II.

Kaptajn K. Kjeldsen, region III.

Kursus i lejr.

Civilingeniør K. A. Rohde, region IV.
Oberstløjtnant C. F. Løkkegaard, region V (næstformand).
Oberst C. A. Friis, region VI.
Ingeniør Tage Nielsen, region VII.

4. Hjemmeværnsloven fremskyndes

Den 11. april 1946 havde venstre-regeringen nedsat en »kommission til undersøgelse og overvejelse af forsvarets fremtidige ordning«; men hverken undersøgelser eller overvejelser, som i 1947 var gået i arv til regeringen Hans Hedtoft, var nået til vejs ende, da uroen ude i verden i påsken 1948 nåede sin – foreløbige – kulmination med kommunistkuppet i Tjcekoslovakiet og også herhjemme bragte ansvarlige myndigheder og personer til sandheds erkendelse. De foruroligende begivenheder gav stødet til en overvældende tilgang til hjemmeværnsforeningerne og til en stærk og hastigt voksende sympati for hjemmeværn og hjemmeværnsopgaver. Forsvarsminister Rasmus Hansen opfordrede fra folketingets talerstol til indmelding i hjemmeværnsforeningerne; lovforslag om hjemmeværn udtoges af det samlede forsvarslov-kompleks til selvstændig og hurtig afgørelse. Det

Primitiv transport af deling.

fremsattes i rigsdagen den 29. maj, og allerede på hjemmeværnsforeningernes kongres i Århus kunne ministeren den 6. juni som kongressens gæst redegøre for forslaget indhold (som det ligger uden for min fremstillings ramme at gå nærmere ind på).

Ministeren fremhævede, at det ville være af væsentlig betydning, at det kommende hjemmeværns befalingsmænd i størst mulig udstrækning kunne udgå af hjemmeværnets egne rækker, hvilket forøvrigt ville være en nødvendighed alene af den grund, at værnenes befalingsmænd var fåtallige i forhold til værnenes forventede behov.

Rigsdagsbehandlingen af hjemmeværnsforslaget fremmedes i hastigt tempo – så hastigt, at der ikke blev reel mulighed for landsforbundet til at fremkomme med sine ændringsforslag over for folketingsudvalget. Allerede 1. juli var forslaget vedtaget af begge ting, og 16. juli fik loven kongens underskrift.

Dermed havde hjemmeværnsforeningerne nået den konkrete opfyldelse af deres loves formålsparagraf.

Hvad nu med foreningerne?

Var vi umiddelbart ved vejs ende? Kunne og ville man nu straks »kaste tøjlerne til gårdskarlen«, opsigse overenskomsten og opløse foreningerne og landsforbundet? Eller var der just nu, i brudpunktet, et forbindende og formidlende arbejde at gøre?

Professor *Husfeldt* udtalte herom i sin beretning på kongressen i Århus den 5. juni 1948:

»Der er ingen tvivl om, at vi må arbejde videre for fuld kraft med uddannelse af både menige og ledere. Der må ikke opstå et tomrum mellem forslagets vedtagelse og den fulde gennemførelse af det lovfæstede hjemmeværn. Der bliver rigeligt brug for folk, vi selv har uddannet, til ledere i hjemmeværnet . . .«

Og general *Erik Møller*, daværende chef for generalstaben, senere hærchef, gav hærens svar på det samme spørgsmål i en artikel i »Hjemmeværnet«, i hvilken han bl. a. skrev:

»Skal det danske hjemmeværn nogensinde kunne opfylde en mission i folkets liv, må det . . . være besjælet af den ånd, der betingede modstanden i besættelsestiden, den ånd, der får mennesker til hellere at vove livet i kamp end at dø som ufri mænd uden at have kæmpet, den ånd, der fik nogle til at dø, for at folket kunne leve.

Det er hjemmeværnsforeningernes uvisnelige fortjeneste og hæder, at de i rette øjeblik tog arbejdet op for at holde den ånd levende i det danske folk.

Uanset vanskeligheder, uanset modvilje og kritik, ja uanset mistænkeliggørelse, holdt de ud, ledere som menige, ofrede tid, penge og vedholdende arbejde på den idé, de var gået ind for.

Den absolutte forudsætning for, at hjemmeværnet, således som det nu er vedtaget ved lov af den danske rigsdag, kan gennemføres på sagligt og på folkeligt dansk grundlag, sådan at det hele kan holde, er, at det bliver besjælet af den ånd, som fra modstandstiden blev ført videre af hjemmeværnsforeningerne til i dag.

Derfor siger jeg så alvorligt, som jeg kan det, til alle, der har arbejdet i hjemmeværnsforeningerne på et rent, dansk grundlag:

Hvis I erkender vanskelighederne ved starten og gennemførelsen af det lovfæstede hjemmeværn, og hvis I erkender nødvendigheden af, at den ånd, der har været bærekraften i arbejdet i hjemmeværnsforeningerne, kommer til at herske i hjemmeværnet, og hvis I endelig ikke vil svigte den idé, som I har ofret så meget for både under og efter besættelsen, så må I forstå, at ingensinde har jeres arbejde for hjemmeværnstanken, for forsvarsviljen i det danske folk og dermed for fædrelandets frihed og selvstændighed været mere påkrævet, end det er i dag.

Lad jer derfor ikke påvirke af, om I er utilfredse med denne eller hin enkelthed i den vedtagne lov, men læg kræfterne i for sagen gennem den vanskelige overgangstid, der forestår.«

Der herskede ikke heller i hjemmeværnsforeningerne og dissers ledelser tvivl om, at der var et betydningsfuldt arbejde at fortsætte gennem overgangstiden, indtil hjemmeværnslovens administrative gennemførelse var fuldbragt. Man var fuldt ud rede til at »tjene dyrehavstiden med«; men det trak ud med de administrative foranstaltninger, og man savnede fast bund under fødderne i det formidlende arbejde, der stod for: Hvad burde og turde man sætte i gang?

— — —

Efter en forhandling i ministeriet den 19. juli sendte hovedbestyrelsen den 22. juli ministeriet en detaljeret redegørelse for sin og foreningernes positive holdning og med forslag angående arbejdets – navnlig uddannelsesarbejdets – fortsættelse i overgangstiden. Der anførtes heri bl. a.:

»Der er ved flere lejligheder af forsvarsministeren og af hærens chefer peget på betydningen af, at vi i hjemmeværnsforeningerne nu ikke bare lægger hænderne i skødet og passivt afventer lovens praktiske gennemførelse, som jo må tage sin tid, men at vi fortsætter uddannelsesarbejdet og iøvrigt holder foreningerne i live, så der ikke opstår et tomrum mellem det hidtidige og det nye. Hovedbestyrelsen deler helt denne opfattelse og vil gøre sit yderste for at praktisere den og i det hele for en loyal og positiv holdning fra forbundets og dets foreningers side.

Hovedbestyrelsen tilbyder derfor herved,
at uddannelsen i foreningerne af menigt personel og af gruppeførere fortsættes, og øvelser afholdes i hidtidig udstrækning, og især

at igangværende uddannelsesskoler for delingsførere og kompagniførere samt eventuelt specialkursus af forskellig art m. v. ligeledes bringes frem til afslutning efter de for dem lagte programmer, alt efter forhandling med den kommende hjemmeværnschef og ministeriet angående enkeltheder.

Men det siger sig selv, at landsforbundet ikke kan påtage sig et sådant fortsat uddannelsesarbejde uden at råde over økonomiske midler i rimelig udstrækning. For indeværende finansår rådes der indtil videre kun over halvdelen af de for 1948-49 bevilgede 200.000 kr.; den væsentlige indtægtskilde hidtil, landslotteriet, vil det under de nu foreliggende omstændigheder ikke være muligt at realisere i år, og det vil være forståeligt, at kontingenter nu går ind med adskillig træghed ud fra det ræsonnement, at alle, altså også hjemmeværnsforeningernes medlemmer, nu skal være delagtige (gennem skatter m. v.) i afholdelse af bevillinger til hjemmeværnet.

Forbundet vil indstille sig på at holde foreningernes øvrige arbejde i gang for egen regning . . .«

Men ugerne gik uden svar fra ministeriet, og vanskelighederne ude i regionerne med at »holde møllen i gang« øgedes, hindret som man var i fornuftig planlægning uden viden om økonomisk eller tidsmæssig ramme. En af regionerne, som havde omfattende uddannelsesarbejde i gang, måtte melde, at den – hårdt imod eget ønske – måtte standse dette arbejde senest 1. oktober, ifald der ikke forinden fandtes fremkommelig vej for afholdelse af de nødvendige udgifter. I en fornyet henvendelse til ministeren den 25. august måtte hovedbestyrelsen pege på disse vanskeligheder og indtrængende anmode om en forhandling om sagen.

Så blev den 29. august chef og civilkommitteret for det nye hjemmeværn udnævnt, og umiddelbart efter foranledigede hovedbestyrelsen et møde med hjemmeværnschefen og forbundets regionsledere, ved hvilket oberst Johnstad-Møller gjorde rede for visse hovedlinjer i opbygningsarbejdet. Og 4. oktober kom der derefter en forhandling i gang i krigsministeriet, hvor der gaves retningslinjer for hjemmeværnsforeningernes fortsatte arbejde i overgangstiden, nærmere præciseret i en skrivelse fra ministeriet af 8. oktober og i hovedsagen gående ud på at ministeriet ikke havde hjemmel for at yde tilskud til hjemmeværnsforeningerne udover de for 1948-49 bevilgede 200.000 kr., men

at man havde bemyndiget hjemmeværnet til – efter nærmere aftale med landsforbundet – fra 1. oktober at regne, at overtage de af hjemmeværnsforeningerne iværksatte kursus og at afholde de deraf flydende udgifter,

at hjemmeværnsledelsen fremover på ministeriets vegne skulle føre tilsyn med foreningernes øvrige uddannelsesvirksomhed, og endelig

at ministeriet påregnede at kunne opsigte overenskomsten til ophør med finansårets udgang.

Dette klarede begreberne og gav ny fart til de ca. 175 skoler med deres ca. 2100 elever. 5. februar 1949 kom udnævnelsen af hjemmeværnets regionsledere, 14 dage senere udnævntes 35 distriktsledere og 1. april de ca. 270 første kompagnichefer. Rammen om det lovfæstede hjemmeværn var skabt. Nu kom det an på indholdet, som skulle bygges op mand for mand i de nye kompagniområder.

Fra og med 1. april gik hjemmeværnsforeningerne ind i en afviklingsperiode, som afsluttedes med landsforbundets ophævelse på en dertil berammet *ekstraordinær kongres den 7. maj* i Studenterforeningen i København, dog at forretningsudvalget fortsatte endnu et par måneder for at »gøre boet op«.

Til stede ved kongressen var mange fremstående gæster, med hvem landsforbundet gennem de forløbne 3½ år havde været i forbindelse, og hvem de skyldte tak for godt samarbejde. Der blev sagt mangt et godt og rigtigt afskedsord; overborgmester H. P. Sørensen, som stedse havde vist hjemmeværnsforeningerne levende og aktiv interesse, hilste kongressen velkommen og sluttede således:

»... I det øjeblik, hjemmeværnsforeningerne nu opløser sig, sejrer de i deres død, så vist som den kamp, de har ført for at støtte samfundets pligt til at danne hjemmeværn, har sejret. Og den ideologiske kamp, der for modstandsbevægelsens flertal var tilslutning til de vestlige demokratier, også den har sejret på en sådan måde, at det tjener modstandsbevægelsen og hjemmeværnsforeningerne til hæder. Vi lærte under modstandskampen at elske frihed og hade vold, undertrykkelse og ensretning. Lad os da bevare disse idealer og føre dem videre – men lad os samtidig forstå at kæmpe og at modarbejde krig, som med de nye tekniske midler vil betyde vor kulturs undergang! Lad os være beredte til at værne vor frihed mod undertrykkelse, om fornødent sætte livet ind derpå!«

Det var ikke just begravelsesstemning, der prægede denne hjemmeværnsforeningernes afsluttende kongres, men meget mere glæden over, at vi nu stod ved selve målet for foreningernes virke – glæden over at kunne holde det nyfødte lovfæstede hjemmeværn over dåben med berettiget gode ønsker og forhåbninger for dets fremtid, som jo byggede på så langt gunstigere vilkår, end det med rimelighed havde kunnet falde i hjemmeværnsforeningernes lod. At den nyfødte skæmmedes af et par skønhedsfejl, håbede man, den kunne vokse fra.

Kongressen sluttede med, at politikommissær Høybye på regionernes vegne hylkede professor Husfeldt for fremragende lederskab og hjerteligt kammeratskab og overrakte ham en erindringsgave, der såvist var højlig fortjent.

Således endte det første kapitel i dansk hjemmeværns historie med et »Kongen er død – kongen level« Som Moses på Nebo bjerg så vi ind i det forjættede land, som i sammenligning med ørkenlandet bagude syntes at flyde med mælk og honning. Og pagtens ark, hjemmeværnstankens idé og ånd, var i behold og kunne, vel forvaltet og vogtet, føres foran alt folket ind i det nye.

Og så gav vi hverandre et håndtryk som tak for godt følgeskab.
Holger Danske smilede hyggeligt i jernskægget.

Siden da er der gået mere end 10 år. Billedet af hjemmeværnsforeningerne og deres virke har fået en sådan afstand, at det har fået dybde og perspektiv (og ramme), som jeg ved kun såre ufuldkomment fremgår af denne min beskedne penneskitse, som kun lader ane det levende liv i foreninger, kompagnier, delinger og grupper. Jeg har lagt vægt på at lade kendsgerningerne tale og har – udover at nævne dem, der successivt dannede ledelsen – afstået fra at berette om enkeltmands indsats. Alle gjorde vi jo vort bedste på den post, vi blev sat på, hvad enten det var ved skrivebord eller i praktisk arbejde, og ingen er forpligtet udover sin evne. Vi, der fik den gunst at være med i dette arbejde, vil ikke kunne glemme det, og den glæde at se formålet med et arbejde opnået er en af de rigeste oplevelser, der kan times et menneske.

To mænd tegner sig dog markant i forgrunden af hjemmeværnsforeningernes store gruppebillede. *Professor Husfeldt*, hvis sikre autoritet og rige menneskelighed gav myndighed og glans til det brydsomme arbejde, og hvis allerede den gang grundmurede omdømme stod som garant for landsforbundets standard. Og *Anker Olesen*, som gennem modstandsbevægelsen, hjemmeværnsforeningerne og senere hjemmeværnet brændte sit livslys i begge ender, drevet af sin idealisme, sled sig op i aldrig hvilende arbejde og døde en altfor tidlig død.

Men i de stunder, jeg har tilbragt med at tegne denne skitse af hjemmeværnsforeningernes fødsel, liv og virke, er en lang række kvinder og mænd, som jeg lærte at højagte, draget forbi, og minder om arbejde og fest banker på med deres »husker du?«

Jo, jeg husker, Og jeg er taknemlig for, at det faldt også i min lod at være med i arbejdet, blandt kammerater, der turde tro, det kunne nytte.

Måtte den ånd, der bar hjemmeværnsforeningerne og er gået i arv til hjemmeværnet, vedvarende trives og være med til at præge vort folkeliv, så vi er villige til at betale den fulde pris for at være et frit folk. Måtte vi stedse kunne sige med Kaj Munk i stilfærdighed, uden føleri men også uden forbehold, på samme tid som en bøn og som et løfte:

Hvad vi pløjer, hvad vi bygger,
fædreland, det er jo dit.
Over det skal flaget vaje
højt og levende og frit.
Ellers dør det. – Kald da på os!
Som igennem tusind år
til at lyde står beredte
dine sønner i din gård!

Hvorfor og hvordan hjemmeværn

af

generalmajor *E. Johnstad-Møller*

Det danske Hjemmeværn er oprettet ved lov af 16. juli 1948 med påfølgende ændringer ved lov af 23. april 1952. Lovens § 1 lyder således: Der oprettes et hjemmeværn, hvis formål er at deltage i løsningen af de opgaver, der påhviler det militære forsvar.

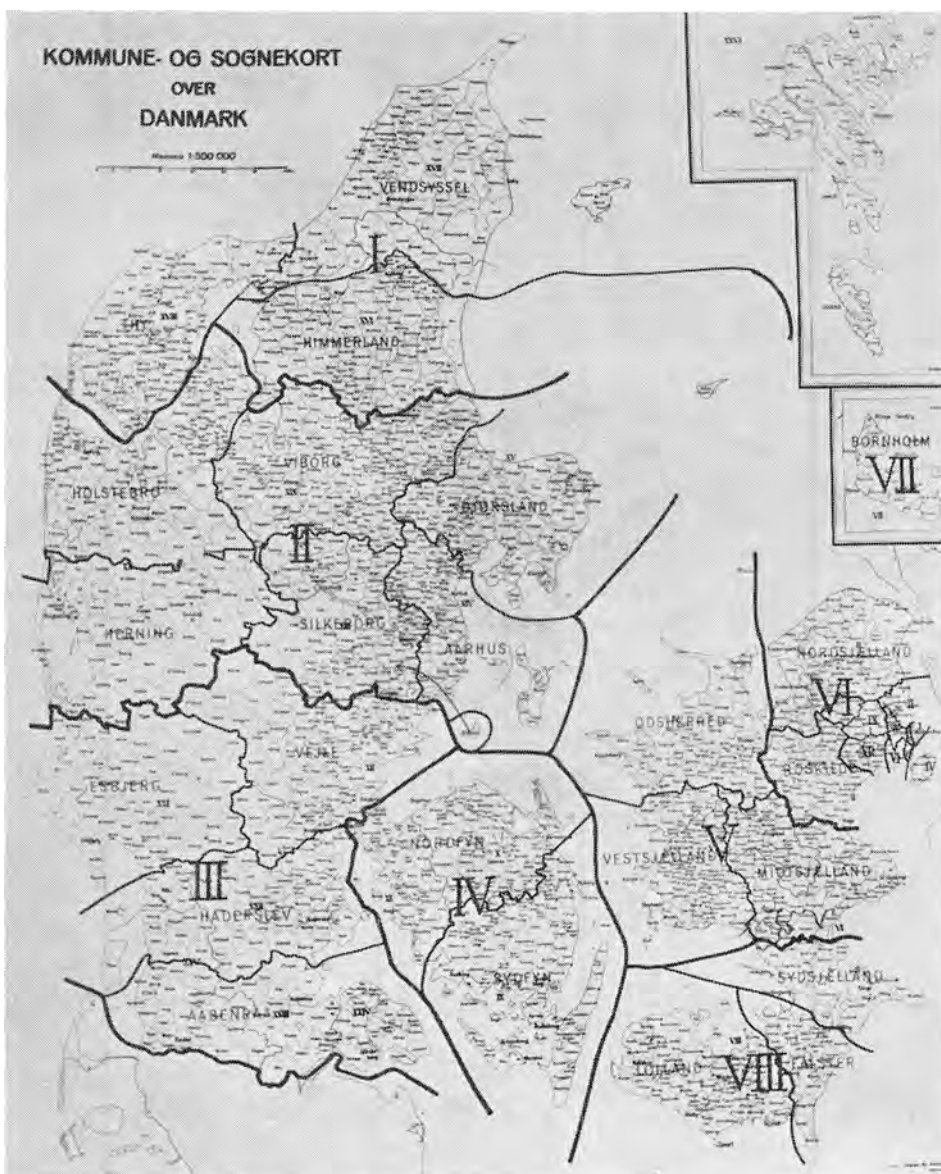
Der er mange grunde til, at hjemmeværnsloven fik den udformning, som er tilfældet. Vigtigst naturligvis det rent forsvarsmæssige behov, men også hensynet til at finde en form, som kunne tiltale dansk mentalitet, og som kunne siges at have rod i vort lands historie. Netop derfor var det nærliggende at bygge på nogle af de tanker, som opstod under besættelsens sidste år, og som efter kapitulationen søgtes fortsat og udbygget af Danske Hjemmeværnsforeninger.

Ved lovændringen i 1952 kom hjemmeværnet til at omfatte alt frivilligt forsvar, idet den frivillige luftmeldetjeneste blev inddraget under loven. Det samme skete for de kvindelige korps, som fik deres stilling, som tilknyttede det militære forsvar, fastslået i selve loven.

Ideen om en folkebevæbning er af meget gammel dato og er med vekslende held praktiseret i de fleste lande gennem de historiske perioder; en særlig smuk og ideelt præget og folkelig udformning har folkebevæbningen i den nyere tid fået i de af den store franske socialistfører Jources fremsatte tanker, og det er vel disse tanker, som var grundlaget for Det danske Socialdemokratis oprindelige forsvarsprogram: »Folket i våben«.

Fra midten af forrige århundrede baserede de førende militærstater i stigende grad deres forsvarsmagt på værnepligt, og i tiden op til første verdenskrig var i de fleste europæiske stater værnepligten så totalt udnyttet, at der kun blev ringe plads og ringe muligheder for et rent folkeligt bidrag til landenes forsvar. Det var de ældste årgange af værnepligtsmassen, som under første verdenskrig og under forskellige betegnelser – mest almindeligt Landstorm – udførte de funktioner, som man i Danmark i dag i udstrakt grad ville betro til hjemmeværnet.

Vel er udviklingen på mange områder løbet fra de ellers hævdede teorier fra hærens tilvejebringelse og opstilling, men det vil alligevel klare begreberne at

Hjemmeværnets regions- og distriktsinddeling.

nævne hovedprincippet i en værnepligtshærs opstilling og her ud fra betragte nutidens krav med deraf følgende ændringer.

1. *opbud* er liniehæren; den dannes af de til tjeneste værende årgange af værnepligtige og blandt disse er de fuldt uddannede og krigsbrugbare folk dækningsstyrke eller beredskabsstyrke eller hvad man nu vil kalde det.

2. *opbud* er de fuldt uddannede, men hjemsendte årgange af yngre aldersklasser; i reglen 3 til 6 årgange, dette opbud skal altså indkaldes, »mobiliseres«, når der bliver brug for det.

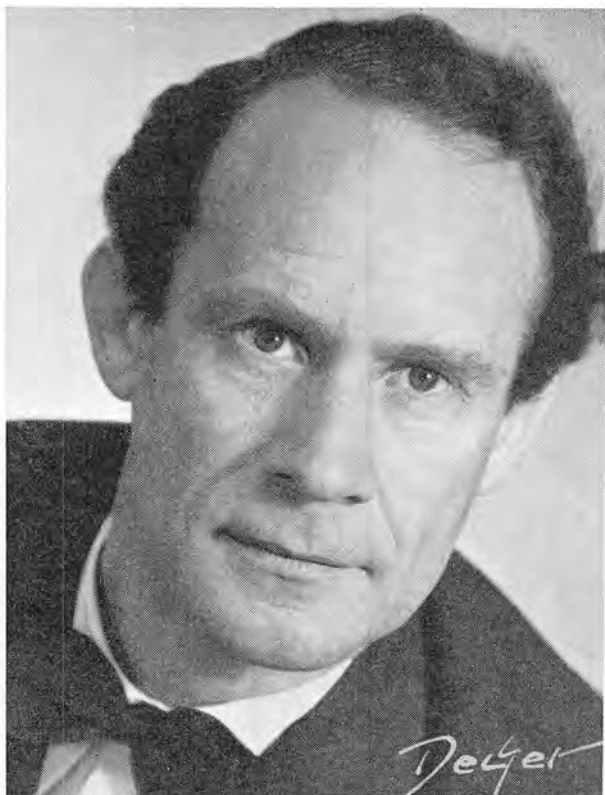
3. *opbud* er årgangene ældre end de i 2. opbud indgåede. Ofte har man kaldt disse styrker »Landstorm«, man har indkaldt dem i reglen årgangsvis og efterhånden, som der blev brug for dem, men altid efter 2. opbud. Undtagelsesvis har Landstorm været anvendt i feltkrigen, men mest almindeligt som besættelsestropper og til udførelse af bevogtningsopgaver, altså en del af de funktioner, vi i Danmark har tiltænkt hjemmeværnet.

Fordelene ved at organisere 3. opbud som et hjemmeværn og helst et frivilligt hjemmeværn vil senere blive gjort til genstand for nærmere omtale; først vil vi se på, hvordan den foran skitserede opdeling af værnepligtsmassen tager sig ud efter danske forhold af i dag.

Som 1. opbud må vi regne vore dækningsstyrker. Den almindelige verdenssituation kræver disse styrker så store som muligt og så beredte som overhovedet muligt. Tendensen i de førende stater går i retning af i beredskabsstyrkerne at have så mange faste folk som muligt; dermed lettes værnepligtsbyrden og troppernes træningsgrad og tekniske færdigheder forøges. En lang tjenestetid for de værnepligtige giver naturligvis en større beredskabsstyrke og bedre træned og sammensvejsede kampenheder, men samfundsmæssige krav og økonomiske hensyn vil altid – og mest i mindre lande – sætte en grænse for, hvor lang man kan gøre tjenestetiden, d. v. s. den aktive tjenesteydelse i første indkaldelse.

Er pengene små, ønsket om store dækningsstyrker stort og kravet om højt beredskab uafviseligt, begynder man at »lappe« på systemet; f. eks. kan man tage mangelfuldt uddannede rekrutter med i beredskabsstyrkerne, og man kan i en vis udstrækning regne med en hurtig indkaldelse af visse dele af 2. opbud, d. v. s. af de senere hjemsendte, men fuldt uddannede årgange. Men herved svækkes ikke blot kampværdien i beredskabsstyrkerne, men selve beredskabet reduceres væsentligt, da selv den bedst forberedte, hurtige indkaldelse tager en vis tid, hvortil så i en given situation kommer den tid, det tager at bringe beredskabsstyrken fra deres øjeblikkelige opholdssted til de truede eller angrebne dele af landet.

Det er derfor for et land med Danmarks udsatte beliggenhed nødvendigt at supplere beredskabet udover hvad dækningsstyrkerne af 1. opbud kan yde. Her kommer et hjemmeværn i høj grad ind i billedet, men det er også muligt at

Hjemmeværnsledelsen: generalmajor P. M. Digmann og kommitteret, fhv. minister Frode Jakobsen.

aktivisere dele af 2. opbud ved at indkalde hjemsendte værnepligtige i mindre grupper eller enheder, f. eks. af kompagnis størrelse, til særligt truede egne; en sådan indkaldelse må være meget grundigt forberedt og øvet ved helst årlige mønstringer og øvelser, og sådanne styrkers chef og en del befalingsmænd må allerede i fredstid være i området og må være fuldt fortrolige med løsningen af de sandsynligste opgaver. Hvor hurtigt sådanne styrker, som ofte betegnes som lokalforsvarsstyrker, kan være kampklare, har vi endnu ingen erfaring for, men rent tidsmæssigt vil man altid kunne vinde den tid, det må tage beredskabsstyrker at bevæge sig fra deres opholdssted til det pågældende lokalforsvarsområde.

Om 2. opbud – d. v. s. de hjemsendte værnepligtige af yngre årgange – skal iøvrigt kun siges, at deres indkaldelse og opstilling i feltenheder må være nøjagtigt forberedte, thi selv om et land i sine krigsforberedelser må regne med et hurtigt, uvarslet og voldsomt overfald, er det jo dog muligt, at krigens begyndelse hverken bliver så uvarslet eller så voldsom, som man må være belavet på, og endelig kan forløbet af de første krigshandlinger blive sådan, at dækningsstyrkernes hurtige og rigtige indsættelse skaber mulighed for en hel eller delvis opstilling af 2. opbud.

I løbet af de godt 10 år, hvor Danmark har rådet over et hjemmeværn og har arbejdet på dette hjemmeværns organisation og uddannelse, har man indhøstet en del erfaringer for de muligheder, et hjemmeværn rummer for at yde et væsentligt bidrag til forhøjelse af beredskabet, for at yde en aktiv kampindsats og for tillige at løse de fleste af de opgaver, man i gamle dage havde tiltænkt 3. opbud »Landstormen«.

Vi har gode erfaringer for, at et dansk hjemmeværn bør opbygges på frivillig basis, og hvis det er muligt at få tilstrækkeligt mange frivillige til at melde sig, behøver det ikke lange forklaringer at påvise frivillighedens fordele. Derfor skal her kun nævnes den enkeltes idealisme og offervillighed og den folkelighed, som bliver en konsekvens af frivilligheden; hertil kommer så i tilgift den styrkelse af selve folkets modstandsvilje, som følger med hjemmeværnsenhedernes daglige og nære kontakt med de befolkningslag, de lever iblandt og er udgået fra.

— — —

Hjemmeværnets bidrag til landets beredskab er meget betydningsfuldt og er en direkte følge af, at der er hjemmeværnsenheder overalt i landet, og at alle enheder er nøje instrueret om og indøvet i, hvad der kan true netop på det pågældende sted. Og denne vagt overfor trusler udføres lige så godt eller måske allerbedst af folk i deres daglige arbejde og erhverv; derved opnås en øjeblikkelig konstatering af ufred eller trussel derom, og de instruerede folk ved, hvordan de skal forholde sig og hvorhen og hvordan de skal melde om deres iagttagelser.

Udvikler begivenhederne sig sådan, at væbnet modstand er nødvendig, har hjemmeværnsmanden våben og udrustning i sit personlige væрге og vil altid være den, der først kan gå i aktion på ethvert tilfældigt udpeget sted.

Maritime hjemmeværnsstyrker i havneforsvaret.

Af hensyn til muligheder for kamp, til varetagelse af uddannelse og til at gennemføre indøvelse i løsning af sandsynlige opgaver er hjemmeværnet alt efter værnenes beskaffenhed organiseret i kompagnier, flotiller eller eskadriller; vi holder os til det landmilitære kompagni og bemærker kun, at flotillerne og eskadrillerne principielt ikke afviger meget derfra i deres ide og opbygning; dette kompagni er organiseret og udrustet med det lette fodfolkskompagni som forbillede. Kompagniet er indenfor den hele organisation meget selvstændigt stillet, og der påhviler det et stort, selvstændigt ansvar. Kompagniets opgaver søges hovedsageligt indenfor det område, hvorfra kompagniet får sit mandskab; det bliver således i bogstavelig forstand hjem og arne, der skal forsvares og bevogtes, naturligvis med eftertryk på virksomheder, som har eller får krigsvigtig eller samfundsvigtig betydning.

Den kamp, et sådant kompagni kan præstere, vil afhænge af mange forskellige forhold, ikke mindst af mandskabets mod og vilje til indsats. Fornuftig føring, god uddannelse, godt sammenhold m. m. vil også spille ind, men fælles for alle kompagnier vil det være, at kampen vil blive ført i ret spredte formationer og i reglen ret stationært, da et hjemmeværnskompagni ikke er opstillet til eller uddannet til at føre hårdnakket kamp mod moderne felttropper i større formationer støttet af svære våben. Men mange andre former for kamp og kampsitua-

Der pejles.

På vagt – og så nydes maden.

tioner kan opstå, hvor hjemmевærnskompagniet kan gøre uvurderlig nytte og få stor betydning for felttroppernes senere indsætning; alt dette skal ikke nærmere omtales her, men det skal fremhæves, at den stationære opstilling af hjemmевærnsenheder og en vis grad af bundethed overfor lokale opgaver gør styrkerne mindre egnede til at manøvrere under kamp, og der findes ikke i egentlig forstand reserver til indsætning til støtte for deres kamphandlinger eller til dækning for deres eventuelle tilbagetrækning. Her kommer de foran omtalte lokalforsvarsstyrker med højt beredskab ind i billedet, thi selv om de ikke kan være klar til kamp så hurtigt som hjemmевærnsstyrkerne, så vil den opklaring i situationen, som hjemmевærnets kamp har skaffet, bevirke at de kan sættes ind på de rigtige steder, og de vil tilføre de spredte hjemmевærnsstyrker en påkrævet støtte gennem en mere koncentreret og en mere manøvreedygtig optræden, ligesom de også i højere grad kan anvende sværere våbentyper.

Gennem sin allestedsnærværelse og sin årvågenhed kommer hjemmевærnet til både i krig og fred at virke som et solidt forpostsystem for landet som helhed og for det aktive forsvar. En tilsvarende funktion vil et som landstorm opbygget 3. opbud ikke kunne udføre; men kan et hjemmевærn også løse de bevogtningsopgaver m. m., som ellers søges løst af landstorms-enheder?

Svaret må blive absolut bekræftende. For det første vil bevogtningen være virksom i hele landet i samme NU, der slås alarm, mens der må påregnes at gå adskillige dage, før en landstorm er mobiliseret, formeret og bragt ud på de steder, hvor bevogtning skønnes nødvendig; dernæst vil bevogtningen af hjemmевærnet blive udført af lokalkendte folk, hvoraf i reglen mange vil være beskæftiget direkte ved de større virksomheder, som skal bevogtes, hvilket altid vil være af stor betydning, f. eks. når det gælder jernbanebevogtning, telefonstationer, havne o. l.; og i roligere perioder eller på steder, som ikke direkte er berørt af kamphandlinger, kan bevogtning og normal arbejdsydelse i ikke ringe omfang forenes.

Mange af de fordele, som en hjemmевærnsordning rummer frem for en mobiliseret landstorm, skyldes den omstændighed, at vi har kunnet stille hjemmевærnsstyrker op af lutter frivillige. Når dette har kunnet gøres, skyldes det for manges vedkommende en erindring om nødvendigheden af at bringe personlige ofre fra besættelsestiden; andre har meldt sig af pligtfølelse overfor det samfund, de tilhører; mange gamle soldater kan ikke tænke sig i en given situation at skulle være våbenløse tilskuere til handlinger, som er skæbnebestemmende for dem selv og deres land, og den i mange år urolige udenrigspolitiske horisont har bidraget til at skærpe interesse og forståelse for forsvarsproblemer. Udfra denne vurdering af folks motiver til at stille sig frivilligt til rådighed som soldat, som hjemmевærnsmand, må det være berettiget at spørge, om det kan forventes, at tilgange af frivillige vil blive tilstrækkelig stor, hvis vi kommer ind i en længere

og af større tryghed præget periode. Og dog må et forsvar altid være sikker på i en given situation at have mandskab nok til at løse de mange forskellige opgaver, som kan foreligge; og staten har altid magt til at skaffe sig dem gennem værnepligten; men benytter man denne vej alene, går alle fordele og alle ideelle træk ved frivillighedsprincippet tabt.

Hvis man vil prøve at finde veje til at bevare eller endog skærpe trangen til frivillig forsvarsindsats, må man gøre sig klart, at når værnene i en årrække har udskrevet praktisk talt alt tjenstdygtigt mandskab, så vil den situation hurtigt indtræffe, at det frivillige forsvar i hovedsagen kun kan søge sine emner blandt hjemsendte soldater. Disse hjemsendte soldater kan deles i tre kategorier: 1) Mandskab til opstilling af feltstyrker, som altså ikke kan komme i betragtning, 2) Mandskab til rådighed til opstilling af lokalforsvarsstyrker og 3) Mandskab, som ikke kan forvente øjeblikkelig indkaldelse.

Kategorierne 2) og 3) kan betragtes under ét, thi hvis et hjemmeværn er meget lille eller slet ikke eksisterer, må kategori 3) indkaldes til opstilling af flere lokalforsvarsenheder eller af landstorms-formationer. Så bliver da spørgsmålet, hvor en gammel soldat gør mest gavn: i lokalforsvaret, i en landstorm eller i et hjemmeværn? Svaret må blive, at så længe kravet om det højest mulige beredskab er uafviseligt, vil en værnepligtig gøre lige god nytte, enten han indrulleres i lokalforsvarsenheder med højt beredskab eller i hjemmeværnet; og i en landstorm kan han først betyde noget, hvis de første dages kampe eller overfald er lykkeligt overstået.

Hvis da frivillighed rummer noget for forsvaret værdifuldt – og det tør vel ingen benægte – kan man altså uden skade give det mandskab, som er bestemt for lokalforsvaret, frihed til at vælge hjemmeværnet. Derved kommer frivilligheden også til at berøre og måske befrugte lokalforsvarsstyrkerne.

Billedet af et frivilligt hjemmeværn ville være ufuldstændigt, hvis det ikke blev nævnt, at frivillighedsprincippet har banet vejen for kvindernes adgang til aktiv forsvarsindsats. Thi er der adgang til at melde sig frivilligt, så bliver det en ret for alle at komme med, når de betingelser, som det er nødvendigt at opstille, er opfyldt. Og forsvaret har mange funktioner, som det med fordel kan pålægges kvinder at udføre, og mange funktioner, som kvinder kan udføre lige så godt som mænd. Og når en kvinde kan erstatte en våbenfør mand, betyder kvindernes tilstedeværelse en direkte forøgelse af antallet af kæmpende soldater.

Kvinderne i dansk forsvar er ligestillet med frivillige hjemmeværnsmænd; gennem de tre kvindekorps – et for hvert værn – er de tilsluttet hjemmeværnet og fordeles til de poster indenfor hele forsvaret, hvor de gør bedst gavn.

Hjemmeværnet er organiseret i kompagnier, indenfor marinehjemmeværnet i flotiller og indenfor flyvevåbnene i kompagnier eller tilsvarende enheder, som benævnes efter det arbejde, der påhviler styrken.

Det landmilitære hjemmевærns kompagnier er i et varierende antal samlet i distrikter, og et ligeledes vekslende antal hjemmевærnsdistrikter er samlet i regioner og således, at distrikts- og regionsgrænser er trukket først af militære hensyn, dernæst af administrative hensyn, idet disse grænser indgår i landforsvarets opdeling i ansvarsområder og tillige har betydning sammen med f. eks. udskrivningsmyndigheder, politikontorer og særlige udvalg, som ifølge hjemmевærnsloven er oprettet til at føre kontrol med den frivillige tilgang til hjemmевærnet. Flotillerne fra hele landet er samlet under én fælles kommando under en søofficer, og indenfor flyverhjemmевærnet er der en opdeling i 8 distrikter, hvis grænser alene er bestemt af distrikternes opgaver i luftmeldetjenesten, mens flyverhjemmевærnet som helhed er samlet under en officer af flyvevåbnet.

Den krigsmæssige overkommando over og den krigsmæssige planlægning for hjemmевærnet er underlagt cheferne for de tre værn og de under disse hørende kommandomyndigheder; ligeledes udgiver værnscheferne til chefen for hjemmевærnet, der tillige er generalinspektør, direktiver for uddannelsesarbejdet. Efter disse direktiver leder chefen for hjemmевærnet uddannelsesarbejdet og udgiver de herfor nødvendige reglementer, instrukser og vejledninger.

— — —
Hjemmевærnets organisation og administration sorterer under chefen for hjemmевærnet i samarbejde med den kommitterede; tilsammen udgør disse to personer hjemmевærnsledelsen, hvis opgaver det er i alle principielle spørgsmål, der er af vital betydning for hjemmевærnets hele placering og trivsel, at foretage indstillinger og fremsætte forslag til myndighederne.

Arbejde og virksomhed indenfor distrikter og højere led afviger ikke væsentligt fra arbejdet i tilsvarende myndigheder og stabe indenfor værnene og skal derfor ikke gøres til genstand for nærmere omtale, kun skal nævnes, at hjemmевærnets regionsledere og inspektørerne for marinehjemmевærnet og flyverhjemmевærnet er oberster og oberstløjtnanter eller af tilsvarende grad i søværnet; distriktsledere er kaptajner.

Sit egentlige særpræg får hjemmевærnet først ved den måde, hvorpå dets underafdelinger, d. v. s. kompagnier, flotiller og tilsvarende enheder indenfor flyverhjemmевærnet, er opstillet og kommanderet.

Hjemmевærnsflotiller og underafdelinger indenfor flyvevåbnet oprettes på de steder, hvor militære opgaver for sådanne enheder findes. Indenfor landforsvaret findes kompagnier overalt både i byerne og i landdistrikterne, og hvert kompagni har sit eget område, hvorfra det henter sit mandskab, og indenfor hvilket dets opgaver i hovedsagen findes; denne totale opdeling i kompagniområder er nødvendig, fordi der findes opgaver overalt, og fordi der skal være adgang til for alle at kunne træde ind i hjemmевærnet og komme til at gøre tjeneste forholdsvis tæt ved sin hjemstavn.

I spidsen for en underafdeling af hjemmeværnet står en kompagnichef eller en flotillechef, der er ligestillet med en kaptajnløjtnant i værnene, og som for sit arbejde med administrationen får et vederlag, et beskedent beløb for det med stillingen forbundne arbejde og ansvar, men det må også mere opfattes som et æreshonorar end som lønning. Kompagnichefer udnævnes efter ansøgning af forsvarsministeren på indstilling fra hjemmeværnsledelsen.

Der er fastsat bestemte regler for, hvilken uddannelse en kompagnichef skal have gennemgået, og ønskeligt er det naturligvis, at de har gennemgået befalingsmandsuddannelse i værnene, hvilket da også det overvejende flertal af dem har, men det vigtigste er dog, at der til disse betydningsfulde stillinger vælges folk, som i kraft af deres karakteregenskaber, position på deres egn og deres lederevner er i stand til at føre kommando over og holde sammen på en så broget og uensartet samling mennesker, som mødes indenfor et hjemmeværnskompagni; thi i et kompagni findes unge og gamle, folk uden forudgående militæruddannelse

Parate på hvert sit felt.

og folk, som har tjent i forskellige grader i forskellige våbenarter og fra alle tre værn, alle samfundslag er repræsenteret, og her mødes folk af forskellig politisk overbevisning; en del folk har været med fra starten, måske også i hjemmeværnsforeningerne, andre er kommet til senere, ja, måske for ganske kort tid siden, således at erfaringer og uddannelse er vidt forskellig.

Til sin umiddelbare hjælp har kompagnichefen en næstkommanderende og en kommandobefalingsmand, begge med grader som delingsfører; næstkommanderende er kompagnichefens stedfortræder og første hjælper i alle sager, som angår uddannelse; kommandobefalingsmanden er hjælper ved det administrative arbejde og har en betydningsfuld og selvstændig post. I samråd med disse to hjælpere planlægger kompagnichefen uddannelsesarbejdet, og det er nødvendigt her at være forudseende, thi hjemmeværnsmændene skal i god tid i forvejen have at vide, hvornår der indkaldes til tjeneste, og om denne tjeneste betragtes som pligtig, d. v. s. ligger indenfor det lovfæstede timetal for den enkeltes uddannelsesgrad, eller om det er frivilligt at møde. Der er mange problemer i sådan en øvelsesplanlægning: når og hvor er skydebanerne til rådighed? Skal hele kompagniet samles til øvelse eller skydning, eller bør mandskabet så spredt, at det er nødvendigt at nøjes med at samle delingerne eller undtagelsesvis måske kun grupperne? Skal øvelserne holdes på almindelige hverdagsaftener eller lørdag eftermiddag og aften? Også afholdelse af øvelse om søndagen er et problem, thi i adskillige egne af landet er man imod det af religiøse grunde, andre steder ønsker man søndagen forbeholdt familielivet, og atter andre ønsker fortrinsvis øvelse om søndagen. Også ved øvelsestilrettelæggelsen for hele uddannelsesåret er der ting at overveje og tage hensyn til: passer det bedst for hjemmeværnsmændene, at øvelserne fordeles jævnt over hele året, eller ønskes de koncentreret om forårs- og efterårsmånederne? Normalt vil det vel være sådan, at skarpskydningerne bedst udføres på de lange og lyse forårs- og sommeraftener, mens øvelser i terrænet bedst afholdes i efterårsmånederne, når kornet er af markerne, men lokale forhold og lokale ønsker kan afstedkomme afvigelser herfra.

Er så tidsplanen lagt, kommer kompagnichefen til tilrettelæggelsen af de enkelte øvelsesdage: hvad skal der øves, og råder kompagniet selv over befalingsmænd, der har evner og tid til at udføre de ofte betydelige forberedelsesarbejder? Vil det være ønskeligt at ty til en fremmed instruktør, en befalingsmand fra værnene, og kan en sådan skaffes? Får man en instruktør, skal han da bruges til at instruere og forberede befalingsmændene, eller skal han instruere mandskabet direkte?

Også kompagniets forsyning med befalingsmænd giver anledning til mange overvejelser, og også her må der træffes valg imellem, hvem der besidder de største militære færdigheder og evner som lærer for mandskabet, og hvem der på stedet, blandt egnens befolkning, har den bedste position og den naturlige myn-

Øvelse i byområde.

dighed. Og når valget er truffet, gælder det om at finde ud af, på hvilke pladser de enkelte er bedst egnede. Befalingsmændenes uddannelse kan suppleres op indenfor kompagniet, måske også på kursus, som distrikter og regioner lader afholde, men også på hjemmeværnets befalingsmandsskole i Nymindégab, hvor der afholdes kursus beregnet på at dygtiggøre eleverne til næste grad, videregående kursus i føring, i lærervirksomhed og i de forskellige specialer, som dyrkes indenfor hjemmeværnet.

Det er vigtigt for et kompagni at sikre sig de flest muligt lærere i specialtjeneste, f. eks. må kompagniet have mindst 1 skydeinstruktør, helst flere, thi skydeuddannelsen lægger stærkt beslag på den eller de befalingsmænd, som leder denne tjeneste, og er kompagniområdet stort, må der ofte skydes på mere end en bane. Gamle befalingsmænd fra værnene og gamle skytteforeningsmedlemmer er særligt egnede som skydeledere, men alligevel er en ret omfattende specialuddannelse nødvendig, thi det drejer sig ikke blot om skydning med almindelige geværer som i skytteforeningerne, men også om skydning med maskingevær, maskinpistol og pistol; til dette fag hører også håndgranatkastning og skydning med de særlige pansergranater, som udskydes fra et gevær påsat en særlig anordning, granatstol.

Mindst én befalingsmand ved et kompagni bør være specialuddannet i sprængningstjeneste for at kunne virke som sprængningsinstruktør. Både skyde- og sprængningsinstruktører må være modne og besindige mænd, da de jo har ansvaret for brug og behandling af meget farlige sager.

Også andre speciallærere indenfor selve kompagniet er ønskelige, f. eks. i nærkamp og i kamppatruljevirksomhed, og jo dygtigere og mere energiske disse speciallærere er, desto flere af hjemmeværnsmændene melder sig til faget og dyrker det således, at de efterhånden selv bliver specialister.

Også en våbenmester må kompagniet have, thi selv om hver mand opbevarer uniform og udrustning i sit hjem, så vil der stadig blive tale om ombytninger og reparationer, og nye folk træder ind i kompagniet, og gamle fraflytter området eller afgår af andre grunde. Og det er naturligvis nødvendigt at holde nøje styr på, til hvem de enkelte sager er udleveret, og hvad der haves i reservebeholdningen. Til våbenmester kræves en myndig og akkurat mand, som også må have noget kendskab til administration; thi vel kan de værdier, som er betroet et kompagni, forvaltes på mange forskellige måder, men det gør arbejdet indenfor helheden simplere og mere overkommeligt, at forvaltningen foregår efter et bestemt system. Hver hjemmeværnsmand er ifølge loven personlig ansvarlig for de udleverede ting, men for at dette ansvar kan gøres gældende, må der foreligge kvitteringer for, hvad hver mand skal svare til; det er også våbenmesterens sag at holde sammen på dette kvitteringssystem.

Her er nævnt en hel del af de ting, som det påhviler en kompagnichef at lede og overvåge; men der er mere endnu. En kompagnichef må altid have i sine tanker, om nu alle egnede mænd indenfor hans område er tilsluttet hans kompagni, og selv om rekrutteringsarbejdet ikke direkte er hans opgave, må han dog altid være interesseret i, at det ikke går i stå, og ofte er netop han i kraft af sin position og sit eksempel den mand, som har de bedste forudsætninger for at overbevise sine medborgere om hjemmeværnets berettigelse og nødvendighed. De fleste steder er i kompagniområderne oprettet oplysningsudvalg, som sammen med hjemmeværnets konsulenter arbejder med rekrutteringsspørgsmålene, men kompagnichefen er selv født medlem af et sådan udvalg og har i kraft af sin stilling en meget stor indflydelse på, i hvilken grad dets arbejde skal lykkes.

Alt, hvad foran er omtalt af kompagnichefens arbejdsområde, er ting, for hvilke han er ansvarlig overfor sin foresatte i hjemmeværnet; han kan selv udføre en del af disse ting, men bedst er det, at han mere optræder som leder og bruger sin viden og sin erfaring til at udvælge og belære sine hjælpere og arbejder på at gøre

Stabstjeneste.

Dronningen inspicerer lottekompani.

hver af dem så dygtige, så selvstændige og så ansvarsbevidste som muligt. Og kun derved kan han frigøre sig selv til det, som er hans egentlige bestemmelse: som chef at våge over, at kompagniet altid er kampberedt, og at de krigsmæssige opgaver, som er pålagt kompagniet, altid er nøje gennemtænkt og forberedt. Hertil hører, at han nøje kender sit kompagnis uddannelsesstandpunkt og kampmoral, thi det nytter ikke, at en fører kan finde ud af de mest snedige og rigtige taktiske metoder, hvis hans styrker hverken har evner eller viljen til at gennemføre dem; en fejl vurdering her er den sikre vej til nederlaget.

— — —

Her er gjort et forsøg på at give en fremstilling af et hjemmeværnskompanis opbygning og virksomhed; udtømmende er den ikke, thi vilkårene er så forskellige fra landsdel til landsdel, fra egn til egn, at end ikke 2 kompagnier kan ligne hinanden helt eller have helt de samme problemer. Disse forskelligheder rummer naturligvis mange organisatoriske og uddannelsesmæssige vanskeligheder, som kun kan overvindes gennem en vis smidighed i bestemmelserne for opbygningen og i instruktionerne for uddannelsen; men forskellighederne kan også have fordele, som det gælder om at finde og udnytte. Et hjemmeværnskompani har særdeles gode betingelser for at vokse sig ind i sit område, i sin egns folkelige liv, ved at modtage sit præg fra det og ved at give sit bidrag til at gøre folkelivet mere levende og virksomt og ved at være et eksempel på pligtfølelse, offervilje, sammenhold og kammeratskab. Og hjemmeværnet vil aldrig kunne stivne i forsøg på standardisering i metoderne eller i ensretning, thi skal der være mening i en forventning om kampindsats fra hjemmeværnets side, da kan dette kun opnås gennem den enkeltes selvstændige vurdering af en situation og ved den enkeltes frie vilje til at påtage sig kampens byrder og risiko.

Fremrykning.

Afløsning.

Krævende uddannelse.

Men når det er erkendt, at store forskelligheder er tilstede, og man har anerkendt, at sådan må og skal det være, så gælder det om at finde de områder, hvor enhed kan opnås, og hvor fællesværdier kan skabes.

Fælles for alle i hjemmeværnet må være troen på vort lille lands berettigelse til en plads i de frie nationers rækker og viljen til at hævde denne plads med de midler og de ofre, som andre frie nationer forholdsvis yder i egen og i det frie fællesskabs interesse.

Og fælles for os må være et personligt ønske om at få lov til at yde et bidrag til vort lands sikkerhed på den plads, hvor just vore evner og forhold passer bedst ind i helheden.

Der er også mange mere tekniske områder, hvor det er nyttigt og rigtigt at følge fælles veje.

Alle disse fællestræk finder udtryk i hjemmeværnets blad, som udgår til hver mand, i hjemmeværnets reglementer, vejledninger og instrukser samt på møder og drøftelser mellem befalingsmænd på alle trin og mellem befalingsmænd og mandskab. Og det øves og dyrkes direkte på hjemmeværnets skoler og kursus. Den største af disse skoler og derfor den for ånd og fællesskab mest betydningsfulde er det landmilitære hjemmeværns befalingsmandsskole i Nymindegab.

I de 10 år, det har eksisteret, har hjemmeværnet vist sin berettigelse både som en vigtig del af det samlede forsvar og som et folkeligt element indenfor forsvaret. Frivillighedspincippet har stået sin prøve og kan måske få større plads i fremtiden, f. eks. gennem tilvejebringelse af flere faste folk i beredskabsstyrkerne og en vis frihed til at vælge mellem lokalforsvar og hjemmeværn. Forståelsen af hjemmeværnets idé og muligheder er stadigt voksende både i befolkningen og blandt ledende militære; og dermed er mulighederne til stede for, at et dansk hjemmeværn også i fremtiden kan udvikles og forstærkes; det solideste fundament for hjemmeværnet er dog og vil altid være en levende og stærk modstandsvilje i folket.

Hjemmeværnsskolens start og de første år

af

oberst *E. F. Frigast*

Da hjemmeværnsforeningerne startede umiddelbart efter besættelsens ophør, skete dette som en spontan tilkendegivelse af, at man ikke fremtidigt ønskede at stå i den situation at skulle påbegynde en uddannelse i partisankrig under alvorlige forhold; men da samtidigt en meget stor del af de førere, som havde været selvskrevne til at indtage lederstillinger i modstandskampen, ikke så sig i stand til at fortsætte som ledere af den ene eller den anden grund, opstod der det misforhold – som selvsagt er særligt grelt, når det drejer sig om forsvarsmæssige foranstaltninger – at man fik, eller havde, en stor skare menige, men manglede førerne. Dette blev utvivlsomt også en af de væsentligste årsager til, at medlems-tallet i hjemmeværnsforeningerne – trods al idealisme – dalede, efterhånden som tiden gik, og stort set kan der vel ikke rettes nogen bebrejdelse mod det ræsonnement, der lå bag denne nedgang, at hjemmeværnsmanden, som ofrede sin tid og sine kræfter på at dygtiggøre sig som soldat, også krævede at få fuld valuta for dette sit offer.

Da hjemmeværnsforeningerne i 1948–49 afløstes af det statslige hjemmeværn, stod det derfor klart for de ansvarlige for hjemmeværnets tilblivelse, at denne fejl ikke måtte gentages, men at man tværtimod måtte sætte alt ind på at have rammerne i orden til at modtage de mange, man var klar over ville melde sig fra foreningerne. Dette har sikkert også været grunden til, at chefen for hjemmeværnets befalingsmandsskole var mellem de tre første lederudnævnelser, som fandt sted i efteråret 1948, således at forberedelserne til oprettelse af skolen i foråret 1949 kunne påbegyndes med det samme. I løbet af vinteren 1948–49 overtog chefen for skolen tillige tilsynet med og koordineringen af samtlige de kurser, som afholdtes af hjemmeværnsforeningernes forskellige regioner, således at der kunne formidles en passende overgang af uddannelsen her og det fremtidige arbejde.

I denne vinter skete også gradvis udnævnelsen af de højere ledere – regionsleder, distriktsleder og kompagnichefer – således at rammerne var opstillede den 1. april 1949, da staten overtog administrationen af hjemmeværnet, og rekru-

teringen kunne begynde. Mens regionslederne og distriktslederne alle var folk, som havde en befalingsmandsuddannelse bag sig og for størstepartens vedkommende også en betydelig rutine i administration og uddannelse af andre, var forholdet med kompagnicheferne noget vanskeligere, idet der ved disses udtagelse først og fremmest var taget i betragtning, at de gennem den position, de havde på egnen eller i byen, kunne tømre et kompagni op, hvorimod deres militære kvalifikationer ikke altid slog til. Dette gjaldt også kompagnichefens nærmeste hjælpere: næstkommanderende og kommandobefalingsmanden.

Som en konsekvens af dette bestemte derfor hjemmeværnets chef også, at den første sæsons kurser skulle helliges uddannelsen af disse kategorier af befalingsmænd, således at kompagnierne ved efteråret 1949 kunne stå rustet til at begynde det egentlige kompagniarbejde. Ud fra dette direktiv blev skolens plan anlagt med 10 kurser fra begyndelsen af juni til oktober og omfattende hver uge et kompagnieffskursus, et kursus for næstkommanderende og et for kommandobefalingsmanden. Hermed blev det nødtørftigste behov dækket for den taktiske uddannelse, detailuddannelsen og administrationen inden for kompagniet, og der blev skabt et grundlag, på hvilket der kunne arbejdes videre de følgende år.

Der er ingen tvivl om, at denne linie i arbejdets fastlæggelse var rigtig og til megen gavn ved opbygningen af hjemmeværnet, hvad tiden også til fulde har bekræftet.

Typisk landskabsbillede fra Nymindesab, hvor Hjemmeværnets Befalingsmandsskole hører til.

Til gengæld er der næppe mange af skolens elever, der har oplevet Nymindegab på denne måde.

Den 1. juni er skolens stiftelsesdag, og den dag samledes skolens første lærerstab i Nymindegablejren, det sted, som var udset til at rumme skolen, men først søndag den 12. juni mødte det første hold elever på skolen. Det vil imidlertid være at foregribe begivenhedernes gang at gå så hastigt frem, thi forud for denne dag lå der en vinters møjsommeligt, men meget opløftende arbejde med at finde og tilrettelægge formen for skolens fremtidige arbejde, udse medarbejdere, finde et sted til skolen, udarbejde planer for undervisningen, fordele lokaler, udarbejde lektioner og mange andre ting, og for at danne sig et indtryk af det, der dannede grundlaget for de efterfølgende års arbejde, er det nødvendigt at gå lidt mere detaljeret ind på denne vinters problemer.

Den tap, som alle tanker måtte dreje sig om, var den kendsgerning, at der her var tale om uddannelse af folk, som havde meldt sig til tjeneste for forsvaret ud fra en udpræget idealisme og med en oprigtig vilje til at yde en endog meget stor indsats, men som man også måtte regne med mødte med meget store krav til skolen og med store forventninger, men iblandet en god portion skepsis til hærens folk, kort sagt: frivillige med en særlig mentalitet i forsvarsspørgsmålet, hvilket krævede et forhåndskendskab til behandlingen af dem.

Derfor måtte de medarbejdere, som skulle være med i dette forberedende arbejde, også tages blandt folk, som havde arbejdet med hjemmeværnsfolk i forvejen, talte deres sprog og kendte deres indstilling og psyke, men som samtidig stod med begge ben på jorden og kunne få eleverne til også at gøre det.

Skolens første chef, oberst E. F. Frigast, taler i auditoriet.

Flagparaden på »Bjålumhus« er en fast tradition på skolen.

Kaptajn Jørgen Müller, lærer på skolen gennem 10 år, instruerer eleverne i marken.

Sådan ser det ud, når solen kaster sine stråler ned over plantagen.

Den nærmeste medarbejder – skolens næstkommanderende – blev meget let fundet, idet jeg blandt mine kaptajner ved 9. bataillon i Viborg havde kaptajn C. Malling, som havde været en meget aktiv modstandsmand under besættelsen og senere efter denne en meget værdifuld instruktør og hjælper i hjemmeværnsforeningsarbejdet og der vist, at han formåede at skabe den rigtige kontakt med hjemmeværnsfolk. Hertil kom, at han var en praktisk mand, som kunne løse problemerne på en fornuftig måde. At valget af kaptajn Malling var rigtigt, måtte jeg sande mange gange i de tre år, vi arbejdede sammen på skolen, og jeg er ham oprigtig taknemmelig for hans trofaste og uselviske medarbejderskab.

Den anden medarbejder, som ret tidligt blev knyttet til skolen, var nuværende distriktsleder, kaptajn Jørgen Müller. Han havde i foreningstiden været instruktør og blev senere knyttet til ledelsen som uddannelsesleder og rejseinstruktør. Af profession var han civilingeniør og havde under besættelsen været tilknyttet terrænsportsforeningen i Randers og senere modstandsbevægelsen. Da jeg var bekendt med hans kvalifikationer og hans hele idealistiske indstilling til sagen, faldt det naturligt at modtage hans tilbud om at gå aktivt ind i skolens arbejde, et medarbejderskab som på grund af hans interesse og hans uhyre arbejdsevne blev af stor værdi for skolen.

Med disse to mænd startedes så de grundlæggende forarbejder til skolens virke, og gennem mange og frugtbringende samtaler og diskussioner os imellem fremskød i løbet af vinteren fundamentet, som skolen skulle bygges på. Det gik her, som det vel oftest går, at vel gør man sig sine tanker om, hvordan man vil forme en ting, men først når man har drøftet disse tanker med folk, man har tillid til, og derigennem har fået nye impulser, bliver der bund for udformningen. Og skal det gøres op, hvordan den så ofte omtalte *ånd fra Nymindegab* blev til, lad mig så blot tilstå, at den første spæde spire fødtes på en grøftekant ved Hald, 7 km vest for Viborg, i en samtale med nuværende distriktsleder Johs. Møller, Viborg. Det skete under en øvelse med hjemmeværnsforeningen dér i sommeren 1948 på et tidspunkt, hvor man ventede udnævnelsen af lederne af det statslige hjemmeværn, og hvor også mit navn havde været nævnt. Vi drøftede dette, og i denne fortrolige samtale mellem to venner, som var besjælet af den samme trang til at fremme en sag, udvekslede vi tanker om, hvordan det nye skulle gribes an ud fra de erfaringer, vi begge havde haft fra vort arbejde med hjemmeværnsfolk. Enkeltheder og konkrete forslag og tanker husker jeg ikke mere, men at det var denne samtale, som gav stødet til mange af de nyskabelser, som blev gennemført på skolen, står tydeligt indprentet i min hukommelse, og hver gang jeg passerer vejgaflen med ballonstangen, sender jeg Møller og vor samtale en varm tanke og tak.

Hvad kom der så ud af alt dette, og hvad er det, man kalder *ånden fra Nymindegab*?

Det kan nok blive lidt svært at definere et sådant begreb, hvis det overhovedet kan gøres, og jeg skal da også afholde mig derfra, men mon ikke det har spillet en meget væsentlig rolle for begrebets opståen, at eleverne ikke fandt den gængse militære skoleform med dens mange absolutter, men derimod en passende blanding af militær og civil omgangstone, som de så i deres lettelse har givet navnet: ånden fra Nymindegab. Derimod vil jeg hellere prøve at fremdrage nogle af de overvejelser og betragtninger, som blev lagt til grund for skolens arbejde som en på én gang militær uddannelsesanstalt og folkehøjskole.

Som tidligere omtalt var det primære dette, at eleverne var frivillige, som ud fra idealistiske grunde meldte sig til tjeneste, men som samtidig havde et selvstændigt job, som kun tillod dem at ofre sagen deres fritid. Den tid, som var til rådighed for dem, var derfor begrænset, til gengæld var det stof, de skulle sætte sig ind i, meget stort henset til, at de fleste ikke havde militære forkundskaber. Derfor måtte arbejdet på skolen lægges til rette herefter og således, at den korte, rådige tid – som regel 8 dage – blev udnyttet fuldtud. Der var derfor givet som retningslinje for undervisningsplanlægningen, at skolen hellere så, at eleverne besværede sig over for meget arbejde, end at blot en eneste med rette skulle kunne sige, at han havde spildt sin tid ved at tage på skolen. Der *er* blevet arbejdet hårdt af både lærere og elever, men der er heldigvis aldrig nogen, som har besværet sig over det, ej heller over mangel på arbejde.

På den anden side gjaldt det om – trods sliddet – at bevare humøret og interessen og især at borttage de mindreværdskomplekser, som jo en del af eleverne måtte formodes at være i besiddelse af, kort sagt, det var nødvendigt at stimulere elevernes selvfølelse og deres tro på sig selv og egen formåen. Lykkeligvis kan der noteres adskillige eksempler på, at det er opnået. Der har i skolens første år været mange elever, som har givet udtryk for, at de ikke fandt sig egnet til at bestride hvervet som kompagnichef og kun ventede på at finde en afløser, som var bedre egnet, men som trods alt sidder på deres post den dag i dag – 10 år efter – og vel at mærke udfylder denne post fuldt tilfredsstillende. At det er muligt at uddanne folk fra bunden af til kompagnichefsgerningen efter de anvendte metoder foreligger der i al fald ét meget talende bevis for. Det er en kompagnichef, som aldrig havde fået militær uddannelse, men som i kraft af sin position på egnen nød almindelig tillid og som ved en enestående ihærdighed og ved at ofre det meste af sin fritid til deltagelse i kurser, adskillige år 2-3 forskellige kurser, tilegnede sig en sådan viden og færdighed, at han i dag har et af de bedste kompagnier og selv føler sig i stand til at udfylde sin plads som leder og fører.

En anden ting af betydning var den, at eleverne aldrig måtte få indtryk af, at det skel mellem graderne, som ikke kan undgås inden for værnene, skulle overføres til hjemmeværnet. Derfor blev der fra første færd lagt vægt på fællesskabs-

følelsen blandt eleverne uanset graderne, og det blev både i teori og praksis fremhævet for dem, hvor vigtigt det var at kunne forene såvel tjenestens krav til disciplin og kammeratskabets friere tone, thi naturligvis måtte der her som i værnene være respekt for den foresatte, men den skulle komme naturligt gennem dennes dygtighed og den tillid, han forstod at afvinde sine undergivne, men når tjenesten var slut, måtte der være plads for udfoldelse af det fælles kammeratskab. Et af midlerne hertil var indførelsen af tiltaleformen DU, og den har sin egen lille historie.

Fra modstandsbevægelsens tid og gennem hjemmeværnsforeningerne var DU-formen vokset frem adskillige, men langt fra alle steder. Under et studieophold ved den norske hjemmeværnsskole i Dombås i vinteren 1949 oplevede jeg denne tiltaleform praktiseret, og den gav stof til eftertanke, ikke mindst i spørgsmålet om en omplantning af den til danske forhold. Skulle det gøres, måtte det gennemføres helt, men ikke gennemtvinges. Eksemplets magt måtte her som så mange andre steder være vejen.

Ruinbyen Sdr. Malling, en af hjemmeværnsskolens frivillige arbejdsbedrifter, er såre nyttig for skolens arbejde.

Jeg talte med hjemmевærnschefen om spørgsmålet, han var skeptisk, men overlod afgørelsen til mig selv, dog stillede han den betingelse, at det skete på frivillighedens grund. Da vi startede skolen, samlede jeg den sidste aften før det første holds møde samtlige lærere – en halv snes – til en sidste instruktion, og her fremkom jeg med min tanke om at være dus alle, lærere som elever. Jeg var meget spændt på, hvordan man ville modtage forslaget, idet der jo var en betydelig aldersforskel begge steder, men til min store glæde rejste den aldersmæssigt ældste lærer (61 år) sig med det samme og gav sin tilslutning til ideen. Den blev vedtaget, og da jeg den første aften henstillede til eleverne at følge lærernes eksempel, mærkede jeg et forbavselsens sus gå gennem forsamlingen, men henstillingen blev uden tøven fulgt og – hvad der var det vigtigste – ført videre ude ved kompagnierne. Dette blev et af de store lodder, man kan være heldig at trække i livets lotteri, og jeg er ikke i tvivl om, at denne tilsyneladende lille ting har betydet meget for det gode kammeratskab, der i dag findes i hjemmевærnet.

Endelig kan nævnes, at det som en selvfølge indgik i skolens arbejdsprogram at værne om og udbygge den nationale følelse. Man kunne synes, det var unødvendigt netop blandt folk, som frivilligt meldte sig til forsvar af deres land, men på den anden side skal man huske, at hjemmевærnet rekrutteres fra alle samfundslag og med vidt forskellig indstilling og oplæring. Mange havde ikke været vant til at beskæftige sig med sådanne følelser, i al fald ikke udtrykt i ord, og havde ikke gjort sig klart, hvad der havde været baggrunden for deres tilslutning til hjemmевærnet; men her i dette miljø og i denne natur var der mulighed for at udbygge samhørigheden om den fælles sag – og det blev gjort. Ikke ved foredrag, taler eller historiske udredninger, men helst stilfærdigt og enkelt. Fra mange sider, ja praktisk talt hver gang jeg møder en gammel kammerat fra skolen, fremhæver han flaghejsningen ved Bjålumhus som det, der gjorde det største indtryk på ham. Dette var det andet af de store lodder, skolen vandt: ideen til denne lille ceremoni, nej, det er ikke det rette udtryk for det, der foregik – og heldigvis stadig foregår på skolen – hver morgen oppe på klittoppen med det vide udsyn over Vesterhavet, snarere var det en optakt, en inspiration til dagens gerning. Den formede sig jævnt og ligetil med et par ord af skolechefen om et eller andet emne, som kunne have relation til dagen, en hymne til flag eller natur eller blot en lille historie fra hjemmевærnets arbejdsmark. Derefter selve flaghejsningen og som afslutning en sang passende til emnet. Det hele tog måske 5–6 minutter, men de var givet godt ud. I forbindelse med den særprægede natur skabte det en forfriskning og blev igangsætningen af dagens arbejde for både lærere og elever.

Men tilbage til vinterens forarbejder.

Et andet stort problem blev valget af beliggenhed for skolen. Mange forslag blev drøftet, som leje eller køb af en større gård eller anden skole, men økonomiske hensyn stillede sig hindrende i vejen herfor. En ting var man enig om:

Taktisk laboratorium.

Fra feltbanen.

skolen skulle ikke placeres i eller i nærheden af København. Af hensyn til øvelseshallen var det praktisk at knytte skolen til et i forvejen eksisterende militært etablissement, men de fleste af disse var overbelagte på grund af den øgede indkaldelse efter krigen, og forudsætningen måtte under alle omstændigheder være, at skolen kunne blive selvstændig og leve sit eget liv uden at genere eller blive generet af andre indkvarterede enheder. Det eneste sted, som opfyldte disse betingelser, var Nymdegablejren, som af hjemmeforsvaretschefen blev indstillet til anvendelse for skolen. At mange elever ligesom jeg selv ikke var tilfreds med valget kan ikke skjules, men utilfredsheden holdt sig kun, til man havde været på stedet første gang. Den, der har oplevet denne ejendommelige og særprægede natur, på én gang blid og barsk, må falde for den, og der er ingen tvivl om, at den har sin store andel i skolens resultater, hvilket efterfølgende lille historie viser, om end på en utilsigtet måde. På et af kurserne havde vi en elev fra Bornholm, der erklærede, at jo længere mod vest han kom, jo mere trøstesløst syntes landskabet ham, men det bevirkede, at han, der ikke ellers havde tænkt over det, nu fik øjnene op for sin hjemstavnsskønhed. Han er sikkert ikke den eneste, som skulle bort fra hjemmet for rigtig at lære den at kende.

Men det blev altså Nymindeskab – og ingen har fortrudt det.

Og så gik vi i gang med at indrette og planlægge lokaliteternes anvendelse og indretning, for meget skulle laves om efter skolens særlige behov. Det lykkedes da heller ikke at blive færdig den første sommer, hvor vi måtte virke under mere tilfældige og interimistiske forhold, som imidlertid opvejedes af den ildhu, som både elever og lærere gik til sagen med.

Lærerne – ja, det er et kapitel for sig selv, som ikke kan forbigås, når skolens første tid skal skrives.

Foruden de to førnævnte lærere var det lykkedes at samle en lærerkreds af unge og ældre befalingsmænd, som dels rent fagligt beherskede deres stof, dels evnede at falde til i dette for dem uvante arbejde. Det gælder iøvrigt hovedparten af de lærere, som i de første år kom til tjeneste ved skolen, at de forstod deres opgave og blev grebet af den. Herom vidner også de udtalelser, eleverne fremsatte efter endt kursus, idet de formeligt kappedes om at lovprise netop deres lærer og fremhævede ham som den bedste. Når man tænker på, at disse lærere i alder var betydeligt yngre end gennemsnittet af eleverne, og på hvor svært det er netop for den unge at skulle være vejleder for ældre, er det med den største beundring, jeg mindes deres indsats på skolen, og adskillige af dem er da også senere blevet tilknyttet hjemmevernet på den ene eller anden post.

At lærerne i første omgang blev taget fra hærens rækker var tilsigtet ud fra den betragtning, at hjemmevernets befalingsmænd jo først nu skulle opøves i deres gerning som sådanne, men så snart det var muligt at anvende dem som lærere, blev det gjort, og flere har da også opnået en sådan rutine og erfaring, at de stod på højde med de »professionelle«.

For også at opnå den fornødne kontakt med arbejdet i marken blev i de første år distriktsledere tilkommanderet skolen som lærere for en kortere periode, ligesom regionslederne blev inviteret til at følge skolens arbejde. Denne vekselvirkning mellem geled og skole har været af meget stor betydning for skolen.

— — —

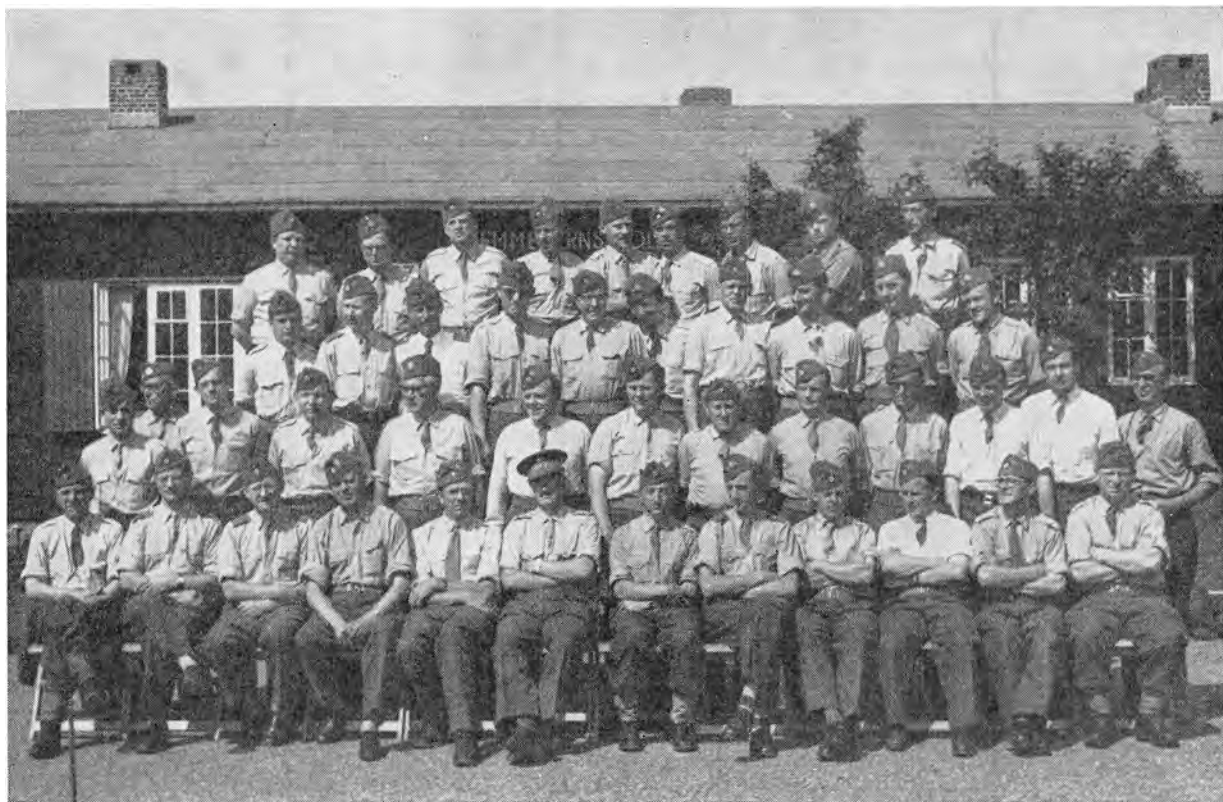
Den 12. juni 1949 ankom så det første hold elever. De blev modtaget i spisesalen med et håndtryk hver, en lille velkomsttale og en kop kaffe. Dagen i forvejen var de sidste instrukser udgivet, og vi lærere havde ønsket hinanden held og lykke til det nye arbejde, men alligevel var det tydeligt, at der herskede en vis spænding både hos elever og lærere om udfaldet. Mange elever har bagefter givet udtryk for deres ængstelse for, hvordan denne skolegang nu ville forme sig, men samtidig udtalt deres glæde over »den bramfrie og kammeratlige« måde, de blev modtaget på. Jeg citerer kun, dog ikke uden taknemmelighed og glæde.

Den første morgenparade afholdtes nede i lejren og ikke ved Bjålumhus, fordi de overordnede militære myndigheder modsatte sig særskilt flagning for hjemmevernsskolen, et forhold som dog meget hurtigt blev bragt i orden ved indgriben

fra den daværende hærchefs side. Når jeg nævner dette, er det for at vise, hvilke vanskeligheder af forskellig art skolen havde at kæmpe mod, men vil i samme forbindelse meget stærkt fremhæve den enestående hjælp, der blev ydet den fra lejrkommandantens side i enhver henseende. At lejren spændte over et vidtstrakt areal, som medførte lange og tilsyneladende unødvendige spadsereture – indtil 12 km daglig påstås der – kan lejrledelsen ikke lastes for. Selv om eleverne meget hurtigt lærte at tage andre transportmidler i brug, bevirkede disse ture i forbindelse med det anspændte program alligevel, at dagen var fuldt besat. Jeg erindrer i denne forbindelse en elev, som mødte til kursus med en kuffert fuld af sager, som han nok mente, der var tid til at få ordnet i løbet af de 8 dage. Kufferten forblev uåbnet under hele opholdet.

Jo, der blev slidt i det af alle, men med lyst og godt humør. Aldrig har jeg mærket en sur mine hos nogen, det være sig elever eller lærere, men når ugen var gået, særlig den 5.-6., sporedes der nogen træthed hos de sidste, for kursus endte søndag formiddag, og næste hold kom om aftenen, hvor alt igen skulle være i orden til modtagelsen, og samme oplagthed som ved det første hold skulle vises til at vende bøtten og gå i gang; og da den første sæson med sine 10 kurser var endt, trak samtlige lærere befriet vejret, men også lykkelige i bevidstheden om at have været med til at skabe noget, som havde stået sin prøve og vist sig af værdi. Hertil bidrog selvsagt også alle de mundtlige og skriftlige tilkendegivelser fra eleverne, i hvilke de takkede for de resultater, de havde bragt med hjem fra deres kursusophold. Samlet i en nøddeskal fortalte disse breve, at et ophold på skolen var den saltvandsindsprøjtning, de skulle have for at udføre deres arbejde hjemme ved kompagnierne – og bedre tak og inspiration kan en lærer vist ikke få.

For vel var det jo de militære kundskaber, som blev meddelt eleverne i timerne, som var det primære, men ved siden heraf stod det skolen klart, at den også måtte tage sig af de organisatoriske problemer, som naturligt meldte sig, når en organisation af denne størrelse og karakter skal opbygges, ligesom der også må være en vis ensartethed i udformningen af arbejdet. Til dette formål blev der derfor meget hurtigt afsat en aften om ugen til drøftelse af et eller andet hjemmевærnsproblem, indledt af chefen, en af lærerne eller en konsulent, senere af eleverne selv. Efter indledningen, som gav bolden op, fulgte en diskussion i smågrupper, hvorpå alle igen samledes til et gruppevis referat og besvarelse af de fremkomne spørgsmål. Men udover en drøftelse af de mere konkrete emner havde disse aftener deres store berettigelse, fordi de blev den sikkerhedsventil, som er nødvendig, hvis ikke kedlen skal koge over. Her kunne hjemmевærnsmanden afreagere, få luft for sine daglige bekymringer, hente ny inspiration og ideer til det fremtidige arbejde og sidst, men ikke mindst, få bevis for, at hans kompagni ikke havde ringere arbejdsvilkår end de andre – eller om man vil, at andre havde lige så ringe – og fælles nød binder nu engang sammen. Skolen blev på denne måde også talerør mellem

Et af skolens mange hundrede elevhold.

ledelsen og det praktiske arbejde, et forhold som alle parter kun kunne være tjent med.

En arbejdsdag strakte sig fra kl. 6, hvor den lifligste grammofonmusik vækkede eleverne, så de som Jeppe måtte knibe sig i armen den første morgen og ytre deres tvivl, om de var i Paradis, til kl. 23, når den sidste godnatdrik var indtaget i samlingsstuen i hyggeligt samvær med kammeraterne; og det kan vist betragtes som ganske givet, at der på skolen ikke har været anledning for nogen til at ty til søvndyssende midler af anden art end den, naturen skænkede én ganske gratis.

Kammeraterne og kammeratskabet, det er to begreber, som uløseligt er forbundet med hjemmeværnsskolen, ikke sådan at forstå, at skolen har eneret på dem, men sjældent for ikke at sige aldrig har jeg mødt den ægteføjte kammeratskabsånd som her, den som giver og yder uden at forlange gengæld. Der kunne berettes mange eksempler herpå, og der er fortalt mange mand og mand imellem; men lad mig her kun nævne den sønderjyske mælkekører, der var gruppefører derhjemme, men på grund af sit civile job ikke kunne afse tid til et ophold på skolen. Så en dag sagde hans kone, som godt var klar over hans ønske: »Nu har jeg fundet ud af, hvordan vi ordner den sag. Jeg står blot en time tidligere op om morgenen, så kan jeg godt nå at køre turen og alligevel passe mit eget, og så tager du til Nyminde-

gab.« Og sådan blev det. Da kammeraterne ved et tilfælde hørte historien, samlede de en pengegave ind til konen og skrev et pænt takkebrev til hende, fordi hun ved sin opofrelse havde givet dem lejlighed til at lære hendes mand at kende.

Eller jeg kunne nævne de to boghandlere fra samme by, som til daglig var konkurrenter. En dag havde den ene lavet en hjemmeværnsudstilling i sit vindue, men da den anden så det, gik han hjem, lavede en plakat, hvorpå der stod: »Gå venligst over og se på min konkurrents vindue«. Han var nemlig også hjemmeværnsmand.

Men i det hele taget lå det i luften på skolen, at der var en samhørighedsånd på tværs af alle sociale skillelinjer og en fællesskabsfølelse om sagen, som det er vanskeligt at finde magen til. Man var åben og tillidsfuld over for sidekammeraten, ganske uanset hvad han var, og om man kendte ham eller ej, og man blev ikke svigtet i sin tillid. Der er stiftet mange venskaber mellem folk fra hinanden fjernt liggende egne, som – er jeg sikker på – varer den dag i dag.

En ting var tabu på skolen: partipolitik. Jeg mindes kun ét tilfælde, hvor en elev gjorde tilløb til agitation for sin politiske overbevisning, men det affødte en så spontan reaktion, at det bremsedes i opløbet.

— — —

Der er sagt og skrevet så meget i de første år om skolen, og der har også været tildelt enkeltpersoner megen anerkendelse for opbygningen af den; men var der noget, som ikke eksisterede på denne skole, var det nogen form for one-man-show.

Hjemmeværnsstatuen står i dag som skolens vartegn.

Lad det blive sagt så kraftigt og så tydeligt, som det siges kan, at skolen er blevet til ved et samarbejde mellem en kreds af mænd, som var lige villige til at lære fra sig og til at belæres ud fra hver enkeltts ønske om at tjene deres land på den måde, de mente, det bedst kunne tjenes.

Og kan vi nu 10 år efter så sige, vi nåede det mål, der var sat, og hvilket mål?

Det første må heldigvis besvares med NEJ, og lad os håbe, vi aldrig når endemålet, thi den dag er der ikke mere at stræbe efter, ej heller noget at arbejde på. Men vi har lov at sige, at det rigtige grundlag er blevet lagt for fremtidens opgaver, og alene det er meget. Hvad selve målet angår, kan jeg måske bedst give det gennem et uddrag af afslutningstalen til eleverne efter den første skolesæson. Det hedder heri:

»Hvad var vore ønsker, og hvilke krav stillede man til os ude fra geledet?

Vort ønske var at skabe en ensartet uddannelsesmåde, at give retningslinjer for fremtidens arbejde, men samtidigt at udvikle eller bibeholde den enkeltes eget initiativ og virkestrang. Men først og sidst har det været vort mål at skabe den hjemmевærnsånd, som kunne passe rundt om og være midlet til at svejse alle de mange forskellige mennesker, der søgte ind i hjemmевærnet, sammen til en stor kammeratskabskreds, hvor viljen til målbevidst og alvorligt arbejde for vort land var fremherskende.

Og jeres krav?

Mon ikke de, hvad hovedlinjerne angår, i nogen grad har været de samme.«

Og talen slutter:

»Men vi skal også -- ligesom I -- være os vort ansvar bevidst over for fremtiden, thi endnu er det kun en begyndelse. Der forestår både jer og skolen et stort og brydsomt arbejde, men trækker vi i fællesskab, *skal* det lykkes.«

Lad så disse ord stå som en sammenfatning af skolens arbejde og mål dengang som i dag og i fremtiden.

Måtte skolen altid forstå at bevare sin plads inden for det danske hjemmевærn som impulsgivende, når nyt skal igangsættes, og som den opmuntrende faktor, når vanskeligheder melder sig, men først og sidst som stedet, hvor den ægte hjemmевærnsånd lever.

Hjemmeværnets opgaver

Af

kaptajn J. Müller

Hjemmeværnet

Når man skal se på, hvilke opgaver, det kan og bør pålægges hjemmeværnet at løse, må man allerførst holde sig klart for øje, hvad det er, der har gjort et hjemmeværn nødvendigt, hvad hjemmeværn er, og hvad det kan – og ikke kan. Endvidere vil det være nødvendigt at ridse et billede af de vilkår, det kan komme til at virke under.

De to første spørgsmål er behandlet andet steds i denne bog, og der skal derfor her om disse kun resumeres:

Den moderne krig har slettet skellet mellem front og bagland. Tidligere tiders »bagland« er blevet et vigtigt krigsmål, idet dets produktions- og transportvirksomhed og dets befolknings stærke moral er nødvendig for opretholdelse af de kæmpende styrker; og en angriber kan med nutidens krigsteknik – fly, raketter, pansrede køretøjer og invasionsfartøjer – nå ethvert sted i modstanderens territorium. Også angriberens propaganda kan nå ethvert sted, og hans sympatisører kan være alle vegne og yde ham både direkte og indirekte hjælp.

Endog skellet mellem fredstid og krigstid er blevet udflydende; – »kold« og »lunken« krig vexler og kan let pludselig slå om i en særdeles »gloende« krig.

På ethvert sted i landet må man derfor – faktisk med øjeblikks varsel og hvad enten krigstilstand råder eller ej – være rede til at imødegå en fjendtlig trussel.

Men da produktion og transport og alle de andre virksomheder, der er nødvendige både for de kæmpende styrker og for den civile befolkning, stadig skal foregå, kan man ikke i »gammeldags forstand« indkalde alle de hertil nødvendige styrker.

– Derfor hjemmeværn, der kan defineres som et overalt i landet tilstedeværende beredskab af civile borgere, der, når der er behov derfor, og så længe dette behov findes, formerer militære enheder, der kan observere og melde, og som er i besiddelse af en vis kampkraft.

Et hjemmeværn har store muligheder for at øve den begrænsede indsats, som det evner, på det rette tidspunkt og derved bidrage væsentlig til at beskytte vort

Ordonnanser modtager melding.

Radiotjeneste.

samfund, men det skal, når de militære opgaver ikke foreligger – eller der er andre til at løse dem – være med til, gennem civilt arbejde, at opretholde dette samfund.

Observation og melding

At dette er nævnt først i den ovenfor anførte definition, er et udtryk for, at overvågningen af vort territorium er hjemmeværnets allervigtigste opgave. For hele vort forsvar er det af vital betydning, at de højeste kommandomyndigheder straks får at vide, hvis der et eller andet sted i landet forekommer fjendtlig virksomhed, eller der opdages tegn på, at sådan virksomhed kan være forestående.

De højere førere må kunne lide så meget på hjemmeværnets evne og vilje til at observere og melde, at de kan stole fuldt og fast på, at »intet nyt er godt nyt«, og at de hurtigt vil få pålidelige meldinger, hvis noget hænder, eller der synes at være optræk til, at noget vil hændes.

Man siger, at »hjemmeværnssoldaten er altid til tjeneste – om end sjældent til øvelse«. Dermed mener man, at han under sin daglige færden skal have øjne og

øren åbne og være opmærksom på tegn, der kan tyde på virksomhed rettet mod landets sikkerhed. Denne i fredstid udførte overvågning er et vigtigt led i landets sikkerhedstjeneste.

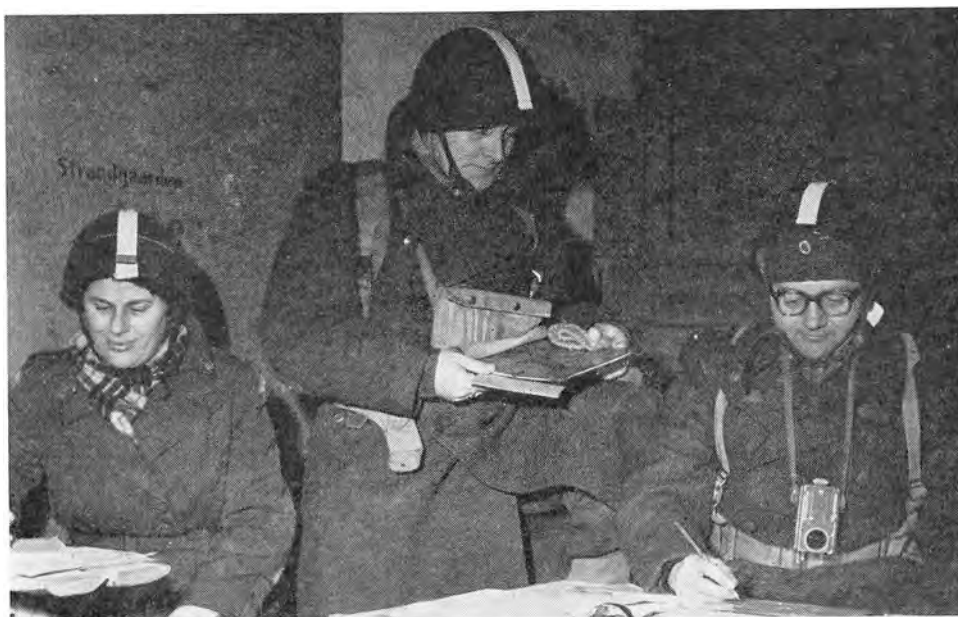
I krigstid – når hjemmeværnet er »på plads« – intensiveres overvågningen i snævert samvirke med luftmeldetjenesten og kystudkigstjenesten. Alle steder, hvor hjemmeværnsenheder opholder sig for at løse en eller anden opgave – f. ex. bevogtning af et objekt – udføres overvågning af det omliggende terræn ved hjælp af udkigsposter og patruljer.

Er der dele af et kompagniområde – eller det eventuelt tilgrænsende farvandsområde – der ikke på denne måde er »dækket« af overvågning, vil kompagniet søge at fylde hulrummene ud ved hjælp af observationsposter og patruljer.

Meddelelser fra vågne og interesserede civilpersoner spiller – som det har vist sig under adskillige større øvelser – en vigtig rolle i hjemmeværnets overvågningstjeneste.

Som sagt er overvågningen hjemmeværnets allervigtigste opgave, og det er tillige en opgave, der altid kan løses, blot der er en eller to hjemmeværnssoldater på stedet, der kan se, hvad der sker, og melde derom fra nærmeste telefon eller køre af sted på cykle med melding.

»Se og melde« skal være en stadig stræben for alle – fra kompagnichefen til den sidst indmeldte »rekrut«.

Øvelse i fuld gang.

Kontrol af legitimation.

Kamp

I »definitionen« blev anvendt det udtryk, at hjemmeværnet er i besiddelse af »en vis kampkraft«. Og sådan er det jo. Hjemmeværnssoldaten er bevæbnet, og han uddannes i brugen af sit våben, fordi det er meningen, at han skal kunne kæmpe.

Men hjemmeværnssoldaten er ikke felthærsoldat, og hjemmeværnsenhederne er ikke felthærenheder, derfor må hjemmeværnsstyrkers kamp på adskillige punkter antage andre former end felthærstyrkernes.

Hjemmeværnssoldatens uddannelses- og øvelsestid er kort. Derfor kan han i almindelighed ikke få en så alsidig uddannelse og en så grundig træning som felthærsoldaten. Men når dette er sagt, skal det tilføjes, at der er visse områder, på hvilke hjemmeværnet – under udnyttelse af kunnen og viden, som de enkelte har erhvervet ved deres civile uddannelse eller fritidssyssel – kan uddanne højt kvalificerede specialister.

Da uddannelsestiden er kort, og da våben og anden udrustning i hovedsagen – af hensyn til beredskabet – skal opbevares hos og vedligeholdes af den enkelte mand, må bevæbning m. m. være relativt let og ukompliceret – i hovedsagen håndskydevåben og lette hjælpevåben.

Hjemmeværnssoldaternes mobilitet og legemlige udholdenhed er meget for-

skellig og må gennemgående, på grund af den højere gennemsnitsalder og den mindre træning, være mindre end felthærsoldaternes – herfra dog undtaget vore relativt unge og vel trænede kamppatruljefolk.

Til gengæld har man vel lov at regne med, at kampmoralen hos hjemmeværnets soldater vil være stærk, netop fordi det drejer sig om modne mænd, der ved, hvad kampen gælder.

Dertil kommer, at hjemmeværnssoldaten har – eller let kan bibringes – et godt kendskab til det terræn, hvori han kan komme til at kæmpe, og at løsningen af mange af de opgaver, han kan komme ud for, kan gennemprøves under fredstids øvelser.

De kampopgaver, der kan påregnes løst af hjemmeværnsstyrker, må være baseret på, at små, lokale enheder kan være på pletten, lige så snart der er brug for dem, for at de, hvis det drejer sig om fjendtlige småstyrker eller enkeltpersoner, kan opsøge, indkredse og uskadeliggøre dem, og hvis det drejer sig om større fjendtlige styrker, da kan sinke dem og derved vinde tid, og melde om dem for derved at give stærkere kræfter de bedst opnåelige muligheder for at udnytte den vundne tid til at gribe effektivt ind mod fjenden.

Især som følge heraf, men også som følge af, at den til rådighed værende øvelsestid ikke tillader den ret krævende indøvelse af samarbejde under kamp i større enheder end gruppe og deling, vil hjemmeværnsskompagniet normalt ikke være det, man kalder en »taktisk enhed«, d. v. s. en enhed, der sættes samlet ind i kamp. Kompagnichefens virksomhed vil være af »operativ« art. Han leder og samordner sine delingers og grupperes indsats ved overvågning, bevogtning, modstand o. s. v.

Kun i større byer er der mulighed for at opstille, uddanne og øve enkelte kompagnier, der om fornødent kan indsættes som samlede, taktiske enheder.

Hjemmeværnets kamp er altså de små styrkers kamp, og dets vigtigste virkemidler i kampen er håndvåbenild og hindringer.

Det er en – for hjemmeværnsstyrker særdeles betydningsfuld – erfaring fra den anden verdenskrig, at vel ledet og vel afgivet ild fra et relativt lille antal håndskydevåben (maskingeværer, geværer og maskinpistoler) kan have en afgørende virkning, når ilden afgives på det rette sted og på det rigtige tidspunkt. Kampens udfald er ofte blevet afgjort af ilden fra forholdsvis få mænd, og overraskende ild har – ikke mindst i mørke – i mangfoldige tilfælde givet modstanderen indtryk af at stå overfor en betydelig stærkere styrke, end tilfældet var, og derfor standset ham eller sinket ham væsentligt.

Det skal tilføjes, at vel vil det taktiske atomvåben betyde en væsentlig øgelse af feltstyrkers »tunge« ildstøtte, men det er ikke sandsynligt, at det vil svække håndskydevåbnenes betydning, hverken i felthærens »store krig« eller i hjemmeværnets »lille krig«.

De mål, som hjemmeværnsstyrker kan bekæmpe, er i hovedsagen fjendtligt personel, der ikke er dækket bag panser. Ganske vist har hjemmeværnet panserværnsvåben, og våben, der er overordentlig effektive inden for de afstande, de er beregnet for, men hjemmeværnsstyrkers bedste forbundsfælle i kamp mod fjendtlige styrker, der har pansrede, terrængående kampkøretøjer (kampvogne og pansrede mandskabsvogne), er terrænet. Overalt, hvor man selv har indflydelse på, hvor kampen skal føres, vælger man steder, hvor der er terræn, der hindrer eller væsentlig hemmer sådanne køretøjers bevægelser, og man supplerer efter evne disse muligheder med kunstige hindringer – panserminer, forhug m. m.

Det gælder endvidere for de små, let bevæbnede hjemmeværnsstyrker om at føre kampen på en sådan måde, at fjenden ikke med sin »tunge ild« – ild fra morterer og tunge maskingeværer m. m. – kan »binde« hjemmeværnsstyrkerne til stedet. Den begrænsede bevægelighed, som styrkerne har på kamppladsen, må udnyttes til skjulte stillingsskifter, således at fjenden ikke kan »fange« dem med sin ild, og således at de stadig kan overraske fjenden med deres ild.

I nogenlunde åbent terræn og i dagslys vil der dog – overfor en overlegen fjende – være ret snævre grænser for, hvor længe den enkelte kamphandling kan vare. I mørke, by og skov vil derimod effektiviteten af fjendens tunge våben være stærkt nedsat, og dette forhold vil tit kunne udnyttes af hjemmeværnsstyrker.

Angreb og ildoverfald

Et angreb må normalt udføres på den måde, at en del af styrken med sin ild »holder fjenden nede«, medens en anden del af styrken udfører selve angrebsbevægelsen og stormen.

Dette kan hjemmeværnsstyrker kun udføre i ganske lille målestok, men enhver hjemmeværnsstyrke kan komme ud for, at en lille fjendtlig styrke – f. eks. nogle få femte-kolonne folk – vil hindre dem i at løse en pålagt opgave. Hjemmeværnsstyrken må da være i stand til at angribe denne modstander.

Afsøgning og rensning af mindre terrængenstande, så som småskove, landsbyer o. l., i hvilke enkelte fjender, f. eks. sabotører, har skjult sig, er en opgave, der er nær beslægtet med angreb, og en såre vigtig opgave for hjemmeværnet at løse.

Men, selv om der altså er meget snævre grænser for størrelsen af de fjendtlige styrker, mod hvilke hjemmeværnsstyrker kan udføre angreb, der ender med kamp på klods hold, så er de ikke afskåret fra at gå angrebsvis til værks overfor større fjendtlige styrker, thi også ildoverfaldet har man lov til at betragte som et angreb, og selv små styrker kan ved vel gennemførte ildoverfald bibringe fjenden tab og uvished, og en række ildoverfald – udført af samme hjemmeværnsstyrke eller efterhånden af flere hjemmeværnsstyrker – vil tære betragtelig på den fjendtlige styrkes moral, tid og antal.

Ildoverfald.

Ildoverfald er en overraskende og som regel kortvarig afgivelse af voldsom ild. Styrken, der skal udføre ildoverfald, skal så vidt muligt skjult i stilling, alle skal åbne ild samtidig, og i den tid, ildoverfaldet varer, skydes så hurtigt, som det er muligt, når ilden skal være vel rettet.

Som det vil ses af det følgende, er denne »offensive« kampform, ildoverfaldet, en væsentlig bestanddel af den i sine hovedtræk »defensive« kampform, der benævnes modstand.

Modstand

Medens »forsvar« betegner den kamp, ved hvilken man til det yderste fastholder det terrænområde, man har fået til opgave at forsvare – uden at tænke på tilbagegang fra dette, er »modstand« den kamp, man fører, når opgaven er at modsætte sig fjendens fremrykning under forhold, hvor tilbagegang under visse omstændigheder eller på et nærmere angivet tidspunkt vil være tilladt.

For hjemmeværnets småstyrker vil modstand være den almindeligste form, under hvilken man vil bekæmpe en fremrykkende fjende, og kun i situationer, der er overmåde kritiske for det samlede forsvar i en landsdel, kan det tænkes, at hjemmeværnsstyrker vil få den opgave at udkæmpe forsvar.

Når en hjemmевærnsstyrke får den opgave at yde modstand, kan denne opgave enten være formuleret sådan, at styrken skal »sinke« fjendens fremtrængen, eller sådan at styrken indtil et nærmere fastsat tidspunkt skal »hindre« fjenden i at nå et nærmere angivet sted eller i at trænge over en å eller lignende.

Opgaveformuleringen »at sinke« vil være den normale. Den indebærer, at den pågældende hjemmевærnsstyrke skal modsætte sig fjendens fremtrængen så meget, som den kan, uden at den »bindes« af fjenden, og uden at dens kampkraft som helhed sættes til.

For at bibringe fjenden så megen overraskelse som muligt og for at undgå at blive »bundet« af fjendens ild føres modstandskampen i så stor udstrækning som muligt som serier af ildoverfald fra vekslende stillinger, og den tilrettelægges helst således, at fjenden ikke alene får ild for fra, men også fra siderne – og eventuelt mod ryggen.

Når en hjemmевærnsstyrke skal afbryde modstandskamp og forlade det sted, hvor den har ført denne kamp, vil det være en undtagelse, at den går tilbage ad den vej, som fjenden vil rykke frem ad. Den fjendtlige styrke vil oftest være hurtigere i sine bevægelser end hjemmевærnsstyrken, som derfor hellere vil søge ud til siden for fjendens fremrykkeretning. Det vil sjældent være den pågældende fjendtlige styrkes opgave at forfølge de små hjemmевærnsstyrker, og disse kan efter at være veget ud til siden – alt efter forholdene – sinke fjendens udbredelse til siden eller søge skjult frem mod vejen igen for at udføre ildoverfald mod de efterfølgende kolonner, forsyningskøretøjer o. l. – og så må de naturligvis ikke glemme at melde om fjenden.

Sikring og bevogtning

Ordene »sikring« og »bevogtning« bruges ofte i flæng. I almindelighed vil det dog være rigtigst at anvende betegnelsen »sikring«, når det drejer sig om at beskytte noget »levende« – hvilende styrker eller anlæg og installationer, ved hvilke der er personel, der effektivt kan deltage i en eventuel kamp – og anvende betegnelsen »bevogtning«, når det drejer sig om at beskytte noget »dødt« – objekter, oplag o. l., ved hvilke der ikke er personel, der i væsentligt omfang kan deltage i en eventuel kamp.

Begge opgaver er særdeles vigtige hjemmевærnsopgaver. Der vil i enhver situation under en krig og under optræk til krig være et stort antal steder i landet, hvor der er behov for sikring eller bevogtning, og felthæren vil slet ikke kunne overkomme denne opgave, når den skal løse sin hovedopgave – at slå fjendens hovedkræfter.

Løsningen af de to opgaver – sikring og bevogtning – er i store træk ens. Man kan i hovedsagen sige, at de begge løses ved overvågning og modstand. Ved bevogtningsopgaven kan tillige forekomme adgangskontrol, d. v. s. kontrol af færds-

sel til og fra objektet, og eventuelt ødelæggelse af det bevogtede objekt, hvis der opstår overhængende fare for, at det skal falde i fjendens hænder.

Det regionale forsvaret

Vort landforsvar er i krigstid delt i to dele, felthæren, der har til opgave at imødegå og – eventuelt støttet af allierede styrker – at slå fjendens hovedkræfter, og regionsforsvaret, hvis kommandomyndigheder har ansvaret for hver sin del af landet, og som med de styrker, de råder over, skal overvåge dette område og imødegå fjendtlig virksomhed inden for dette. Bliver den fjendtlige virksomhed i området stærkere, end regionens styrker selv – eventuelt med en vis hjælp fra naboer – kan klare, må felthærstyrker træde til, og det vil da være regionsforsvarets opgave at støtte felthærstyrkerne så effektivt som muligt.

I fredstid indgår også felthærens styrker – dækningsstyrker og rekrutstyrker – i regionsforsvaret.

— — —

Såvel i fred som i krig udgør hjemmeforsvaret talmæssigt den største del af regionsforsvaret, og det grundlæggende element i regionsforsvarets områdeansvar er hjemmeforsvarskompaniets ansvar for kompaniområdet. Dette ansvar kan medføre løsning af følgende opgaver:

Først og fremmest skal området overvåges, og der skal iværksættes opklaring, hvis der konstateres tegn på fjendtlig virksomhed. Dernæst skal alle konstaterede fjendtlige småstyrker o. l. (sabotører, agenter, femte kolonne o. s. v.) opsøges og uskadeliggøres, vigtige lokaliteter skal bevogtes, og vigtige installationer m. m. skal sikres. Endvidere skal fjendtlig landsætning fra luften eller søen hurtigt imødegås, og der skal ydes modstand mod fjendtlige styrker, der vil trænge gennem området. Endelig skal fjenden, selv om samordnet modstand må opgives, og en større eller mindre del af styrken forlader området, bekæmpes så kraftigt som muligt ved guerilla.

Hjemmeforsvarsdistriktet løser i hovedsagen sit områdeansvar ved at koordinere og støtte hjemmeforsvarskompaniernes indsats og ved at bearbejde og videregive de fra hjemmeforsvarskompanierne modtagne meldinger. Er der kompagnier, der er særlig hårdt trængt, kan distriktet støtte dem med enheder (især kamppatruljer) fra nabokompagnier, men distriktet vil ikke trække så store styrker fra et enkelt kompaniområde, at kompagniet ikke kan klare i hvert tilfælde overvågningsansvaret i sit område.

Regionen vil formentlig komme til at råde over visse mindre hærstyrker, som den dels vil anvende til løsning af store bevogtningsopgaver o. l., og dels sætte ind mod den farligste fjendtlige virksomhed i regionens område.

Hvis en krig indledes med, at vort land angribes, uden at vi har fået noget varsel forud, vil regionsforsvaret på de steder, hvor angreb finder sted, øjeblikke-

lig gå i aktion med de styrker, som regionen har i fredstid, og føre kampen i henhold til forholdsordren.

Hvis det i forvejen erkendes, at der kan være optræk til krig, vil beredskabet blive skærpet. Synes krigsfare overhængende, kan hæren mobilisere, og felthærens enheder kan blive trukket ud af deres tilhørsforhold til regionerne og formere større, operative enheder, brigadegrupper og divisioner.

Hjemmeværnets alarmering ved kupagtigt angreb på landet eller dets »mobilerings« ved overhængende krigsfare sker ved ordren »Hjemmeværnet på plads«, og det er et af hjemmeværnets meget store aktiver, at denne alarmering kan ske ganske overordentlig hurtigt. En-to timer efter ordrens modtagelse kan de fleste kompagnier have hovedparten af mandskabet indsatsberedt.

Krigens form

En angriber vil begynde krigen så overraskende med hensyn til tid, steder og metoder, som det er ham muligt. Det er sandsynligt, at han straks med stor voldsomhed vil sætte ind mod steder, der har – eller som han mener vil få – betydning for de påfølgende operationer. Og Danmark er jo desværre rigt på sådanne steder – vore gennemsejlingsfarvande med omgivende kyster samt landområder, hvor fremskudte fly- og raketbaser kan placeres, og hvortil varslingsystemet, der skal sikre angriberen mod modstanderens fly og raketter, kan fremskydes.

Den mulighed må anses for nærliggende, at et angreb på vort land vil blive sat ind flere steder på en gang – med luftlandsætninger, landgange fra søen og dristigt fremstødende panserkiler – dels for hurtigt at »sætte sig på« vigtige områder og dels for at sprede uvished og modløshed i forsvarets styrker og i befolkningen for derved at lamme forsvaret og den for dette nødvendige produktions-, transport- og administrationsvirksomhed og moral i det civile samfund.

Med samme formål kan fjenden meget vel tænkes at ville anvende commando-styrker og femte-kolonne folk til at udføre sabotage mod militære installationer og vigtige civile anlæg samt til at likvidere betydningsfulde personer.

Falske rygter vil blive udspreddt, og falske ordrer vil blive forsøgt udgivet. Radioudsendelser, flyveblade, telefonopringninger og forklædning i danske eller allierede uniformer er nogle af de midler, der kan blive bragt i anvendelse hertil.

Muligheden af, at flygtningestrømme vil fylde vejene og hindre eller sinke militære transporter, må også forudses. Tyskerne anvendte med forsæt dette »våben«, da deres panserkiler stødte frem gennem Belgien og Nordfrankrig i 1940.

Som Danmark ligger, og med den brug en angriber må formodes at ville gøre af dansk territorium, vil anvendelse af strategisk atomvåben her være lidet sandsynligt – men det er lige så usandsynligt, at en angriber ikke vil true med at bruge det for derved at prøve på at få os til at give efter.

Moderne landgangsbåd.

Derimod vil det taktiske atomvåben ganske utvivlsomt komme til at præge krigsførelsen – hvad enten det bliver anvendt eller ej. Begge parter må regne med, at modparten uden varsel kan anvende dette våben, og må derfor altid have truffet modforholdsregler. Især vil man undgå enhver unødvendig koncentration af tropper og oplag. Brohoveder vil fremtidig ikke blive så snævre og tæt besat med tropper som under den sidste krig. Forsvarsfronter vil udvise mere spredt besættelse, hvilket vil begunstige modstanderens infiltration, og koncentration af tropper før et angreb vil blive kortvarig, ligesom meget vil afhænge af, at bevægelser bliver gennemført hurtigt og i nøje overensstemmelse med den lagte plan.

En eventuel kommende krig vil utvivlsomt – i hvert tilfælde i begyndelsen – blive en krig uden egentlige, sammenhængende fronter, og det, som det vil dreje sig om ved bekæmpelse af en angriber, vil ikke så meget være at holde en ubrudt front som at bibeholde en ubrudt kampvilje.

For regionsforsvarets – og dermed for hjemmeværnets – enkelte dele kan situationen i en krigs begyndelse altså komme til at tegne sig således, at der kæmpes på større eller mindre »fronter« både foran, bagved og til siderne for, og måske også inden for eget område. Endvidere kan der være et antal ganske små »fronter« inden for området, hvor sabotører o. l. sættes ind, og der vil altid være en »åndelig front«, idet regionsforsvarets styrker ved deres tilstedeværelse og deres aktive og vel disciplinerede optræden skal stive befolkningens moral af og hindre panik og modløshed.

Forbindelserne til naboerne og til de foresatte myndigheder kan svigte, og mulighederne for på det enkelte sted at få et overblik over den almindelige situation kan være små.

Faren for regionsforsvaret ligger dog ikke i, at billedet er sådan. Farligt bliver det først, hvis man udlægger billedet sådan, at man er omringet eller afskåret, og at kamp derfor er håbløs.

Overfor et vågent og aggressivt regionsforsvar og en slagkraftig, mobil felthær kan det blive fjenden, der på denne måde kommer i en håbløs situation, thi han vil med sine mange »fronter« og lange, sårbare forbindelseslinjer være betydelig mere udsat for virkelig at blive afskåret og omringet.

Alle dele af regionsforsvaret, fra region og hjemmeværnsdistrikt til den enkelte hjemmeværnsdeling og -gruppe og den enkelte lokalforsvarsenhed, må være besjælet af en ubøjelig vilje til at udnytte situationen til det yderste. De må gøre alt for at knytte de brudte forbindelser og for at skaffe og videregive oplysninger, og de må løse de opgaver, der på det pågældende sted i den rådende situation er mest påtrængende for det samlede forsvar at få løst.

I store træk kan de situationer, som hjemmeværnsstyrker kan komme ud for – inden felthærstyrker kommer til stede – og de i vedkommende situation mest påtrængende opgaver karakteriseres ved de i det følgende beskrevne »indsatsfaser« – bevogtningsfasen, brohovedfasen, modstandsfasen, guerilla- og borttrækningsfasen samt fremgangsfasen.

Når der under gennemgangen af disse faser er nævnt »område«, så kan dette alt efter forholdene betyde et eller flere kompagniområder eller hjemmeværnsdistrikter eller en region.

Bevogtningsfasen

Kendetegnet for denne fase er, at regionsforsvaret er alarmeret, hjemmeværnet er på plads, men der er ingen større fjendtlige styrker i området eller i dets umiddelbare nærhed.

Selv om en angriber ved krigsudbrud vil sætte ind mod flere steder af landet, vil dette dog være den situation, de fleste hjemmeværnskompagnier vil møde, når de »går på plads«.

Deres opgave vil først og fremmest være overvågning af området, således som tidligere beskrevet.

Dernæst må kompagniet være i stand til øjeblikkeligt, når melding indløber, at opspore og uskadeliggøre sabotører, agenter o. l. Hertil må kompagniet have en rask, let bevægelig styrke – f. eks. kamppatrulje, der er gjort »cykle-bereden« eller motoriseret.

Det har ved flere større øvelser vist sig, at sådanne udrykningsstyrker, især når de hjælpes med oplysninger af den lokale befolkning, er særdeles effektive ved bekæmpelse af fjendtlige småstyrker.

Endelig kan der i kompagniets område være objekter – militære installationer, civile virksomheder, broer, jernbanestationer o. s. v. – der er så vigtige, at der til stadighed må holdes en styrke til bevogtning af dem.

Vigtigheden af disse objekter kan skifte. Medens hæren mobiliserer, vil objekter, der har betydning for denne mobilisering, have en høj prioritet. Når mobiliseringen er tilendebragt, vil det især være vigtige virksomheder og trafikcentre, der skal beskyttes for herved at sikre samfundets almindelige trivsel og forsyningerne til de kæmpende styrker.

Visse lejlighedsvisse opgaver, som f. eks. vejvisning og hjælp til trafikregulering for militære kolonner, kan også forekomme under denne fase.

Indtræder der rolige perioder, og synes faren for fjendtlig virksomhed i området ikke nærliggende, nedsættes beredskabet. Hjemmeværnet vil dog normalt ikke blive »demobiliseret«, men ved de lavere grader af »feltberedskabet« vil hjemmeværnssoldaterne i længere eller kortere perioder kunne bo hjemme og passe deres civile arbejde, medens en mindre del af kompagniet som »beredskabsstyrke« er klar til øjeblikkelig indsats.

Brohovedfasen

Denne fase indtræder, hvis fjendtlige styrker indsættes fra luften eller søen i området for at danne brohoved.

Denne situation er så alvorlig for hele den pågældende landsdel, at alt må sættes ind på bekæmpelse af de landende styrker. Der kan vel være objekter, der er så vigtige for kampens førelse, at der må bibeholdes bevogtningsstyrker ved dem, men sådanne objekter vil være sjældne, og for langt den største part af hjemmeværnsstyrkerne gælder, at de, alt efter hvor de befinder sig, enten må søge eller dirigeres frem mod den landende fjende for at opklare mod ham eller forberede modstand uden om landsætningsstedet for at hindre eller sinke fjendens bevægelser fra dette. Billedet ved det enkelte landsætningssted vil tegne sig således:

I landsætningens første minutter vil den landende fjende være meget sårbar og ikke forberedt til at kæmpe i enheder. Derfor vil de nærmest værende hjemmeværnssoldater som enkeltpersoner eller i grupper eller eventuelt delinger – hvis

de ikke har modtaget anden ordre – strømme til stedet for aggressivt at bekæmpe fjenden. Gruppe- og delingsførere vil samle de spredte folk og enheder under fast kommando, så bekæmpelse og meldingsafgivelse kan blive organiseret.

Efterhånden som fjenden bliver samlet i kampklare enheder, må denne kamp forlægges til skovkanter, bebyggelse o. l. steder omkring landsætningsstedet; steder, der er bedre egnet for hjemmefærdens kamp, og som fjenden måske har udset til samlepunkter for de landsatte styrker.

Hjemmefærdsenheder, der befinder sig lidt længere borte fra landsætningsstedet, etablerer vejspæringer på egnede steder af veje, der fører fra landsætningsstedet for at hindre eller sinke fjendens bevægelser fra dette.

Kompagniet har modtaget meldinger, og det har meldt videre til distriktet eller anden foresat myndighed. Nu vil det samordne bestræbelserne for opklaring mod og bekæmpelse af den landsatte fjende.

Allerførst gælder det om at få så fuldstændige oplysninger om fjenden som muligt. Derfor vil kompagniets første bestræbelse være at opbygge en overvågningslinje bestående af observationsposter omkring landsætningsstedet.

Distriktet vil muligvis beordre kamppatruljer fra et eller flere nabokompagnier afgivet til det angrebne kompagni. Disse bliver på det gunstigste mulige tidspunkt – måske straks, måske først når det bliver mørkt – sat ind på bekæmpelse af den landede fjende.

Nu er tidspunktet måske kommet, da kompagnichefen finder, at fjenden på landsætningsstedet er blevet så stærk, at de almindelige hjemmefærdsenheders indsats på selve stedet er nytteløs og måske kan føre til disse styrkers tilintetgørelse. Han vil da søge at frigøre dem og reorganisere dem, så de kan sættes ind til modstand på egnede steder uden om landsætningsstedet.

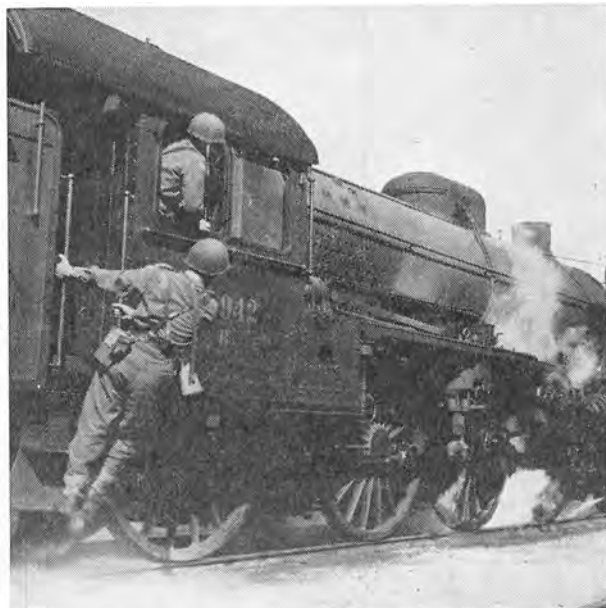
De uden om liggende kompagnier har ligeledes forberedt en sådan modstand, og distriktet vil sørge for, at modstanden uden om landsætningsstedet bliver samordnet i spærrelinjer og spærrebælter, der udnytter åløb, moser, skove o. l. for hjemmefærdens modstandskamp gunstigt terræn, og i aksespæringer på vigtige veje ud fra landsætningsstedet. Muligvis vil distriktet herunder beordre enkelte delinger og specialgrupper – f. eks. mortér-, panserværns- og pionergrupper – fra nogle kompagnier afgivet til nabokompagnier, i hvis områder disse spærresystemer skal etableres.

Som tidligere nævnt er det sandsynligt, at en angriber af frygt for, at modstanden vil anvende taktisk atomvåben, vil undgå store koncentrationer af styrker i et brohoved. Det er derfor meget tænkeligt, at et brohoved vil begynde med mange, spredte landsætningssteder. Selv inden for et enkelt hjemmefærdensdistrikt kan den oven for beskrevne situation altså komme til at foreligge flere steder.

De første to-tre døgn i et brohoved kan ofte være kritiske for angriberen, især hvis hans forbindelser til baserne i hjemlandet svigter – f. eks. på grund af dårligt

Bevogtning af bro.

Jernbanevagt.

flyvevej eller fordi det lykkes forsvarerens flyvevåben at vinde luftoverlegenhed i tilflyvningsrummet.

Derfor er det af overordentlig stor betydning, at modstanden om og imellem alle landsætningssteder i et brohoved vedligeholdes så længe som muligt, således at samvirket mellem de forskellige dele af den fjendtlige styrke ikke kan blive effektivt. Tillige er det af stor betydning, at vigtigt materiel og vigtige oplag, som en landsat fjende vil have knaphed på – især motorkøretøjer og drivmidler (benzin m. m.) – bliver fjernet eller ødelagt.

Modstandsfasen

Denne fase er kendetegnet ved, at større fjendtlige styrker fra tilgrænsende områder trænger ind i – eller kan tænkes at ville trænge ind i – området. I virkeligheden befinder de kompagnier, der ligger uden om et brohoved, sig i modstandsfasen, men denne kan også indtræde med en anden udgangssituation – f. eks. ved at fjendtlige panserkiler støder igennem en af egne felthærstyrker opbygget forsvarsfront, eller mellem akser, om hvilke felthærstyrker fører udvigende kamp (d. v. s. en vekslen mellem kamp i modstandslinjer og tilbagegang fra en modstandslinje til den næste).

Også i modstandsfasen vil de fleste andre opgaver – med undtagelse af overvågningen – træde i baggrunden til fordel for ydelse af modstand mod den fremtrængende fjende.

Distriktet vil være meget virksomt for at samordne modstanden i bredden og i dybden i bag hinanden liggende spærrelinjer og spærrebælter og i aksespæringer.

Man må dog ikke få det indtryk, at spærrelinjer og spærrebælter er »fronter«, der skal holdes, thi det evner hjemmeværnsstyrker ikke at gøre i længere tid, hvis en overlegen fjende sætter et virkelig vel forberedt og med »tung« ild og overgangsmateriel støttet angreb an.

Men samordning af modstanden i bredden i spærrelinjer og spærrebælter skal gøre det vanskeligere for fjenden at omgå det enkelte modstandssted og derved gøre det tidkrævende og tabgivende at trænge igennem spærresystemet, ligesom en fremtrængen kan fordre, at fjenden foretager en vis koncentration ved de for ham vigtigste fremrykkelinjer, hvorved hans hensigter kan blive afsløret.

Samordningen af modstanden i dybden har til hensigt at give de enkelte, fremtrængende fjendtlige styrker flere på hinanden følgende stop.

Man vil måske ofte være fristet til at mene, at det stop, som en lille hjemmeværnsstyrke – måske en enkelt gruppe – kan give en fremtrængende fjende, kun kan blive ganske kortvarigt og derfor betydningsløst i »det store spil«.

Nu vil et sådant stops varighed ikke alene afhænge af styrkeforholdet, men også i særdeles høj grad af terrænet – og af hjemmeværnsstyrkens evne til at udnytte det pågældende terræn og alle de muligheder for at overraske fjenden og at holde ham i uvished, som dette terræn byder.

Alligevel kan det godt være, at en frisk fjendtlig styrke med en dristigfører hurtigt overvinder den første modstand, den støder på. Men allerede næste gang vil det – selv om modstandskampen ikke føres dygtigere og under bedre betingelser end det første sted – tage længere tid at overvinde modstanden. Og kommer den fremrykkende fjendtlige styrke mange gange ud for en sådan modstand, vil det tære så meget ikke alene på hans styrke, men navnlig på hans moral, at hans fremtrængen vil blive meget langsom og forsigtig og måske gå helt i stå. – Dette er en krigserfaring.

— — —

Og så må man ikke glemme, at – i hvert tilfælde en del af – de styrker, der ydede den første modstand, generer de bag de forreste fjendtlige sikringsled eller opklaringsstyrker kommende kolonner, forsyningskøretøjer og brotræn m. m. med ildoverfald. – Situationen kan godt blive særdeles ubehagelig for en fremrykkende fjendtlig styrke. – Også om dagen, men mangefold mere ubehagelig om natten. Der er ingen tvivl om, at fjendtlige forbindelses- og forsyningslinjer, der går gennem et område, hvori der findes hjemmeværnsstyrker med ubrudt kampvilje og kampevne, vil bryde sammen, hvis fjenden ikke træffer meget omfattende sikringsforanstaltninger. Hvis fjenden tillige søger at rense terrænet omkring sig og mellem sine fremrykkeakser, efterhånden som han rykker frem, vil dette fordre, at han må anvende styrker, der er endog væsentlig større end dem, han kunne klare sig med, hvis det »generende hjemmeværn« ikke havde været der – og alene det må vel siges at være et godt resultat af at have et hjemmeværn.

Resultatet af modstandskamp kan vel ofte være vanskelig at erkende på selve det sted, hvor kampen foregår. Det er ikke som ved angreb, hvor det er tydeligt for enhver, når modstanderen nedkæmpes eller forjages, eller ved forsvar, når et fjendtligt angreb bryder sammen foran stillingerne. Det virkelige resultat af modstand viser sig ved, at andre styrker på andre steder afviser fjendtligt angreb ved forsvar eller driver fjenden tilbage ved angreb. Det fordrer derfor en ganske særlig stærk moral at gennemføre modstand. Man må bibeholde troen på, at den kamp, man fører, og hvis resultat på stedet måske kan synes såre ringe, kan have sin andel i den endelige sejr over fjenden.

Guerilla- og borttrækningsfasen

Denne indtræder, hvis fjenden i området bliver så stærk, at det ikke mere er muligt at yde samordnet modstand mod ham.

Men selv om fjenden »sitter på« området, må kampen mod ham ikke holde op. Kamppatruljer må i hvert tilfælde blive i skjulesteder på egnen og bekæmpe fjenden ved guerilla.

Af de øvrige hjemmeværnsstyrker fra området vil måske nogle blive drevet bort ved den fjendtlige virksomhed. Sådanne styrker reorganiseres i »frie« kompagniområder eller distrikter og sættes ind på nye opgaver. Andre »siver« måske bort i små hold til de »frie« områder, og atter andre forbliver og øver guerilla i samvirke med kamppatruljerne.

Vel har vi ikke bjerge og store, uvejsomme skovstrækninger, der kan begunstige en i måneder og år gennemført guerilla, men vort terræn – med dets mange skove, landsbyer og levende hegn – er overordentlig velegnet til guerilla gennemført i adskillige dage – ja endog i uger. Og med vort lands ringe udstrækning, dets beliggenhed og dets strategiske betydning er dette lang tid i forhold til den tid, en eventuel kamp om vort territorium vil kunne vare.

Guerilla – der kommer af det spanske ord »guerilla«, der betyder »lille krig« – betegner småstyrkers isolerede kamp mod fjendens føring, forsyning og moral. Den gennemføres ved overfald på kommandostationer, signalinstallationer, forsyningstransporter og -depoter, værksteder og reparationshold samt på isolerede poster og patruljer m. m.

Guerilla er en videreførelse af den samordnede modstand, og den tjener samme formål som denne – at »strø sand i fjendens maskineri«, så hans bevægelighed og slagkraft nedsættes, og der derved skabes bedre betingelser for, at egen felthær, eventuelt suppleret med allierede styrker, kan slå fjenden.

Fremgangsfasen

Denne fase skal afslutte krigen, og det er troen på denne fases komme, der skal give styrke og mod til at stå de andre faser, man kommer ud for, igennem og

under disse yde, hvad man formår for at skabe forudsætninger for fremgangsfasens komme.

Under fremgangsfasen vil der være adskillige opgaver at løse for hjemmeværnsstyrker både foran og bagved den fremrykkende felthær.

Foran »fronten« må guerilla øves så intenst som muligt for at hemme fjendens modforanstaltninger, og hvis allierede styrker sættes ind fra luften eller søen i det af fjenden besatte område, kan guerillastykkerne komme til at medvirke ved den første sikring af brohovederne.

Bagved felthæren kan det tilfalde hjemmeværnsstyrker at rense terrænet for efterladte fjendtlige småstyrker og at bevogte krigsfangetransporter og -lejre.

Efterhånden retableres kompagniområderne, og hjemmeværnet deltager i oprettelse af ro og orden i disse – bl. a. ved at hindre plyndring i forladte bygninger o. l.

Samvirke med felthæren

I virkeligheden har al den foran beskrevne virksomhed til formål at skabe de bedste betingelser for, at felthæren kan slå fjenden, og er altså en form for støtte til felthæren.

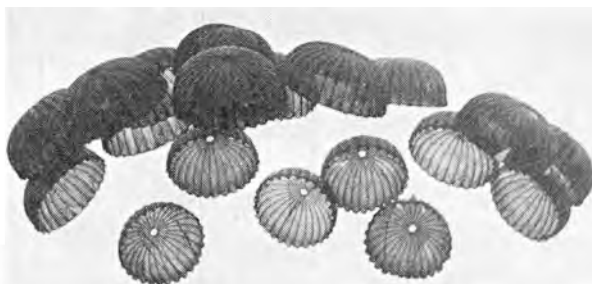
I områder, hvor felthærstyrker kæmper eller forbereder sig på at kæmpe, vil hjemmeværnsenhedernes støtte til felthærenhederne ske i meget snævert samvirke med disse – ofte ved at hjemmeværnsenhedernes indsats ledes af feltstyrkens fører.

Hjemmeværnsstyrkerne vil kun i meget kritiske situationer skulle deltage i selve den kamp, som feltstyrkerne fører, idet hjemmeværnet, som tidligere anført, ikke er udrustet, uddannet og trænet til denne kamp; men den begrænsede kamp-evne, som hjemmeværnet besidder, udnyttes i sikringstjeneste o. l.

Hvis hjemmeværnsstyrker, således som det er beskrevet under »Brohovedfasen«, har indkredset et fjendtligt brohoved, og feltstyrker sættes ind imod dette, kan den situation forekomme, at felthærføreren bedømmer, at fjenden kan nå frem til broer eller andet nøgleterræn, som det er vigtigt for ham at være i besiddelse af, når han skal angribe brohovedet, et stykke tid – måske et par timer – før hans egne styrker kan nå frem dertil. Det vil da være fuldt berettiget, at han beordrer hjemmeværnet til at fastholde disse steder, indtil hans styrker når frem.

Her er vi inde på den under »Modstand« nævnte opgaveformulering »at hindre«, og hjemmeværnsstyrkerne vil løse opgaven på den måde, at de fremad mod fjenden vil søge at koncentrere modstand om de veje, der fører fra fjenden til de pågældende steder, og ved disse steder – med hindringer og besættelse – forberede sig på en hårdnakket kamp.

Ved disse foranstaltninger er der mulighed for, at fjenden kan sinkes så meget, at det kun er mindre styrker– sikringsled eller opklaringsstyrker – der når frem

Udrustning nedkastes pr. faldskærm.

til stederne, inden feltstyrkerne kommer. Og selv om det skulle lykkes disse fjendtlige styrker at »binde« hjemmeforsvarsstyrkerne med deres ild, så ved disse, at dette kun bliver af begrænset varighed, og de vil blive frigjort ved stærkere kræfters hjælp.

Bag en felthærstyrkes forsvarsstilling vil de vigtigste opgaver for hjemmeforsvarsstyrker være sikring mod fjendtlig infiltration (indsivning af små hold, der ved samlepunkter bag forsvarerens stillinger forener sig til kampstyrker) og mod raids, f. eks. udført med helikoptere, mod forsyningsinstallationer, højere kommandostationer o. l.

Kampens mål er sejr. Et regionsforsvar – og dermed et hjemmeforsvar – kan ikke vinde sejren, men det kan skabe de forudsætninger, der er nødvendige for, at feltstyrker kan vinde sejr.

Den udvikling af krigsførelsen, der har nødvendiggjort et hjemmeforsvar ved siden af feltstyrker, vil utvivlsomt gå videre i retning af, at disse to bestanddele af vort landforsvar i stadig mindre grad kan undvære hinanden.

Helikopterraid.

Feltstyrkers kamp vil i stedse stigende grad være præget af større ildkraft og de deraf følgende krav til større bevægelighed. Denne udvikling kan måske medføre, at hjemmeværnet kan komme til at løse opgaver under forhold, der afviger noget fra de i det foregående skitserede. Men det er usandsynligt, at de enkelte opgavers karakter vil afvige væsentligt fra det beskrevne.

Man kan bruge det billede, at hjemmeværnet skal være en »væske«, der udfylder hele vort »rum« – en »væske«, der har den ejendommelighed, at den er sej, klæbrig og ætsende for fjendtlige styrker, men er smørende og tærings-beskyttende for egne feltstyrker.

Afslutning

Hjemmeværnets opgaver kan ved et flygtigt blik synes mangfoldige set i forhold til de foreliggende uddannelses- og øvelsesmuligheder.

Ved nærmere betragtning vil det dog ses, at det egentlig mest er de ydre forhold, hvorunder opgaverne skal løses, der er forskellige, hvorimod selve opgaveløsningerne er sammensat af et fåtal relativt enkle elementer. De vigtigste af disse elementer er overvågning, der igen er sammensat af observation og meldingsafgivelse, og modstand, der i hovedsagen består af ildoverfald og stillingsskifter under udnyttelse af det foreliggende terræn og »forbedring« af dette i hindringsmæssig henseende.

De hjemmeværnsenheder, der behersker disse ting, så de sikkert, hurtigt og med selvtillid kan udføre dem under forskellige ydre forhold – opgave, situation, terræn – vil derved kunne løse de allerfleste af de opgaver, man med rimelighed kan stille dem.

Uddannelsen i hjemmeværnet

Af

kaptajn J. F. C. Jørgensen

Meningen med at give et menneske eller en gruppe mennesker en eller anden form for uddannelse er jo at gøre dette eller disse mennesker vel skikkede til at udføre en funktion – til at løse en opgave.

I det aktuelle tilfælde, hvor hjemmeværnets uddannelse skal behandles, må man da undersøge nøje, *hvor* den enkeltes funktion skal bestå – hvad opgaven er – for at helheden – d. v. s. gruppen, delingen o. s. v. op til organisationen »hjemmeværnet« – bliver i stand til at løse *sin* opgave.

Først må man da gøre sig klart, hvilken opgave hjemmeværnet har i det hele taget, og herfor har man et klart udtryk i hjemmeværnslovens § 1, der siger:

»Der oprettes et hjemmeværn, hvis formål er at deltage i løsningen af de opgaver, der påhviler det *militære* forsvar«.

— — —

Og i samme lovs § 2:

»Hjemmeværnet består af *militært* organiserede enheder, der i operativ og *uddannelsesmæssig* henseende efter deres art underlægges henholdsvis hærkommandoen, søværnskommandoen og flyverkommandoen. I administrativ henseende er hjemmeværnet direkte underlagt forsvarsministeriet«.

Heraf følger, at det i *praksis* bliver de tre værnskommandoer, der hver for sig *anviser opgaverne* for henholdsvis det landmilitære, det maritime hjemmeværn og flyverhjemmeværnet.

For det landmilitære hjemmeværns vedkommende, der udgør langt den overvejende del af regionsforsvarets rådige styrker, er opgaverne:

En permanent overvågning

- dels rent umiddelbart i kraft af personellet blotte tilstedeværelse og
- dels i form af en organiseret observations- og patruljetjeneste i området og endelig ved
- en aktiv opklaring mod fjendens styrker.

Selvstændige hjemmeværnsopgaver er endvidere

- *bevogtning* af nøglepunkter, der er vigtige for den militære produktion og den civile samfundsorden,
- *modstand* mod fjendtlig fremtrængen i områder, hvor der ikke måtte være feltstyrker til rådighed,
- *angrebsvis indsats* mod fjendtlige styrker, der landsættes fra luften eller søen, samt
- *guerilla* i områder, der midlertidigt måtte være besat af fjenden.

Endelig vil hjemmeværnet kunne få tildelt opgaver til *direkte støtte til felthærsenheder* i form af sikrings- og bevogtningsopgaver samt ved opklaring og guerillavirksomhed.

Stillet overfor denne mangfoldighed af opgaver, hvis løsning forventes af hjemmeværnet, spørger de for uddannelsen *ansvarlige* sig selv:

1. Hvad må man forlange, at *enhver* hjemmeværnssoldat skal kunne?
2. Hvad skal flertallet kunne derudover?
3. Hvilke *specialer* er da tilbage, og *hvem* skal vi uddanne til hvilke former for specialtjeneste?

At besvare første spørgsmål er relativt let. Hjemmeværnssoldaten skal kunne betjene sit personlige våben og være fortrolig med sin udrustning, således at han udgør en reel trussel for en modstander – og ikke er farlig for sig selv eller sine egne.

Klar til ildoverfald.

Tilbagetog.

Teoriundervisning.

Herudover skal han kunne »føre sig« i terrænet, således at han udnytter dettes dækkende eller skjulende egenskaber.

Næste spørgsmål – »hvad skal de fleste kunne?« – kan svares med et modspørgsmål, nemlig »hvilke opgaver er hyppigst forekommende?«

Her vil *bevogtningsopgaven* altid komme ind som klart nummer ét (ofte en kombination af overvågning og bevogtning).

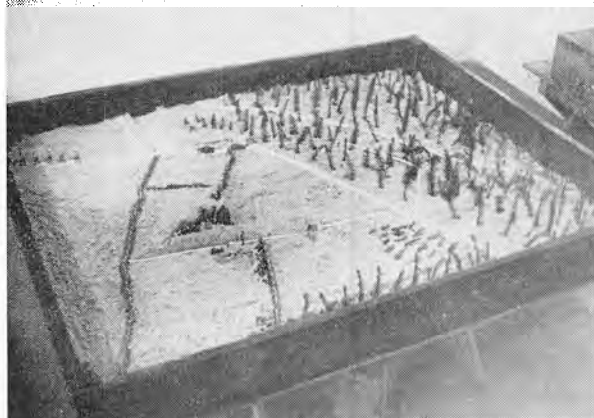
Bevogtningen rummer to hovedelementer: Adgangskontrol og – eventuelt – forsvar af bevogtningsobjektet. D. v. s. der er tale om en ren »politimæssig« og en mere militært betonet opgave.

Den første opgave stiller særlige krav til uddannelsen af den enkelte mand, medens opgave nummer to også stiller krav til enkeltmand som medlem af en *gruppe* og *deling*.

Den enkelte mand skal med andre ord efter at have modtaget en grundlæggende uddannelse som »enkeltperson« uddannes til at udfylde en ganske bestemt plads – udføre en funktion – indenfor det lille samfund, der hedder gruppen eller delingen.

Fra efterårsovelse.

Terrænbord.

Hvilken funktion må så afhænge af hjemmeværnssoldatens fysiske og åndelige habitus og af hans eventuelle særlige lyst til at hellige sig et eller andet særligt felt indenfor de forskellige grene af specialuddannelsen.

Imidlertid sætter hjemmeværnslovens bestemmelser om kontraktlig pligtig tjenestetid snævre grænser for, *hvad* man kan lære den enkelte soldat indenfor de givne tidsmæssige rammer.

Indenfor den pligtige tjenestetid er det muligt at give hjemmeværnssoldaten den strengt nødvendige personlige færdighed i våbenbetjening, skydning og terrænbenyttelse.

Det er derimod *ikke* muligt også at uddanne ham i et speciale, hvilket indebærer, at en væsentlig del af specialuddannelsen må foregå som frivillig tjeneste udover kontraktens aftale.

Dette medfører igen, at specialisterne, f. eks. maskingeværsskytter, panserværnsskytter samt befalingsmandsemner må udtages blandt *de* frivillige, der kan og vil afse tid til denne ekstra tjeneste.

Da hjemmeværnet er »egnsbundet«, er det naturligt og nødvendigt, at hovedparten af uddannelsen finder sted i de lokale kompagniområder, hvor hjemmeværnssoldaten bor. I større byer kan der af hensyn til bebyggelse m. v. forekomme mindre afvigelser fra hovedreglen, således at uddannelsen foregår mere centraliseret og uden for bopælsområdet.

Medens uddannelsen af enkeltmand, gruppen og delingen normalt sker ved det lokale kompagni, foregår uddannelsen af specialister og befalingsmænd i stor udstrækning på kurser arrangeret af distrikter og regioner samt ved hjemmeværnets befalingsmandsskole i Nymindegab.

Befolkningens adskillelse i to hovedgrupper – land- og bybefolkningen – resulterer naturligt i visse forskelligheder i uddannelsens afvikling.

For bykompagniernes vedkommende foregår en stadig større del af uddannelsen på weekend-øvelser eller på de såkaldte 4 dages-kurser.

Her samles en større styrke af det pågældende kompagni og modtager en samlet uddannelse – evt. ved militære instruktørers bistand.

Personellet indkvarteres da på hjemmeværnsgårde eller militære etablissementer. Såfremt hjemmeværnssoldatens deltagelse i disse øvelser og kurser medfører tab af civil arbejds løn, kan der efter særlige bestemmelser ydes en mindre godtgørelse herfor pr. dag.

Skydeuddannelsen afvikles i reglen på nærliggende skydebaner på søndag formiddage eller – om sommeren – på hverdagsaftener.

I landkompagnierne foregår uddannelsen derimod i hovedsagen på hverdagsaftener og søndag formiddage, idet landboerne har svært ved at forlade deres bedrift én eller flere hele dage.

For alt arbejde i kompagnierne – det være sig på landet eller i byen – gælder, at rammen om uddannelsen er *gruppen* på omtrent samme bogstavelige måde som *familien* er grundlaget for statens eksistens.

Erfaringerne fra det hidtidige arbejde i uddannelsesmæssig henseende søges nu nyttiggjort ved en planmæssig tilrettelæggelse af uddannelsen på de såkaldte »gruppemøder«.

Således har man flere steder i landet på befalingsmandskurser indlagt et særligt fag ved navn »tilrettelæggelse og ledelse af gruppe-undervisning«.

Hensigten med at lægge så stor en del af uddannelsen ned til den mindste taktiske enhed er, *dels* at udvikle sammenhold og samarbejdet indenfor gruppen og, *dels* at udnytte hjemmeværnets egne befalingsmænd, således at gruppeførerne principielt ikke blot er taktisk førere, men også i det daglige lærere og instruktører for deres enheder.

Roligt aftræk.

Kursus i lejr.

En forudsætning for at nå et godt uddannelsesresultat er naturligvis først og fremmest, at man har en klar målsætning, der står i et rimeligt forhold til de vilkår, hvorunder uddannelsen skal finde sted.

I det foregående er gjort rede for målsætningen samt for uddannelsestid og -sted, medens *en afgørende forudsætning for uddannelsens gennemførelse* er tilstedeværelsen af et energisk og veluddannet befalingsmandskorps.

På hjemmeværnets befalingsmandsskole er i de forløbne 10 år siden hjemmeværnets oprettelse udført et meget stort og værdifuldt arbejde for at uddanne gruppe- og delingsførere samt kompagnichefer.

Da det imidlertid er en vanskelig opgave på ugekurser at uddanne rutinerede førere og instruktører, har det selvsagt været af stor betydning for hjemmeværnet at kunne rekruttere befalingsmænd blandt hjemsendte værnepligtige og reservebefalingsmænd af værnene.

I så henseende har der i de senere år kunnet spores en glædelig udvikling, idet mange tidligere befalingsmænd af værnene nu forretter frivillig tjeneste i hjemmeværnet, der drager nytte af deres erfaring fra tjenesten i felthæren.

Hvor det enkelte steder skorter på fornødne egne instruktører, har man i vid udstrækning kunne trække på tjenstgørende befalingsmænd af værnene, hvilket har betydet en værdifuld kontakt mellem forswarets folk og det frivillige værn.

For at levendegøre uddannelsen benyttes i stadig stigende grad moderne undervisningsmateriel såsom film, billedbånd, modeller og attrapper o. s. v., således at den nødvendige teoretiske undervisning kan afvikles effektivt og hurtigt, således at den rådige tid til praktisk øvelse bliver længst mulig.

Som afslutning på nærværende artikel bør omtales hjemmeværnets enheders deltagelse i større samlede øvelser sammen med det øvrige forsvar. Lykkeligvis er det i dag således, at hjemmeværnet overalt danner et naturligt og nødvendigt element i alle større øvelser.

Undertiden kan det være vanskeligt at få det helt realitetsprægede billede frem under sådanne øvelser, fordi hjemmeværnsstyrkernes deltagelse normalt vil være begrænset til week-ends, medens værnenes øvelser fortrinsvis søges afviklet på almindelige hverdage.

Ved god vilje fra begge sider er man her nået langt og vil med tiden kunne nå endnu længere i et frugtbart samvirke.

Målet for uddannelsen af den enkelte hjemmeværnssoldat er at gøre ham vel skikket til at løse sin opgave – ikke at uddanne supersoldater.

Bykompagniets hverdag

Af

kompagnichef *Eigil Madsen*

Udnævnelsen til kompagnichef i det lovfæstede hjemmeværn i foråret 1949 var ikke bilagt nogen recept på, hvorledes opgaven skulle løses. Reglementer, lærebøger og instruktionsmateriale fandtes ikke, med våben var det småt, og med uniformer og anden udrustning var det så ringe, som det kunne være. Fire år efter krigens ophør var varemanglen endnu så stor, at der skulle særlig tilladelse til, når man for egen regning skulle købe et par militærstøvler forinden afgang til hjemmeværnets befalingsmandsskole i Nymindesgab.

Hvor der ikke var nogen tidligere hjemmeværnsforening som baggrund for rekrutteringen, var tildelingen af mandskab til hvert kompagni 15–20 frivillige. Hvis en kompagnichef ville have rammen udfyldt til enkadreringskemaets 156 mand, måtte han selv hverve folkene.

»Hvad tror d'herrer, De er bleven kompagnichefer for, når De ikke har noget kompagni?«

Der var altså opgaver og problemer nok. Set med hjemmeværnsforeningsøjne var der nu trods alt et grundlag at arbejde på. Lov nr. 336, 16. juli 1948, § 1, var sålydende: Der oprettes et hjemmeværn, hvis formål er at deltage i løsningen af de opgaver, der påhviler hæren og søværnet.

Medens hjemmeværnsforeningerne lige akkurat havde været tålt, så var hjemmeværnet nu en lovfæstet del af Danmarks forsvar.

Ved første kompagnichefmøde i 1949 udtalte en regionsleder:

»Den opgave, d'herrer skal løse, er hård og krævende, De skal ikke regne med hverken 24, 50 eller 100 timers årlig tjeneste, nej snarere 1000 timer«. Dette spontane udbrud, født af øjeblikkets alvor, var rettet til de nye kompagnichefer og selvfølgelig ikke til menige hjemmeværnsfolk.

Fælles for alle i hjemmeværnet er viljen til at forsvare Danmark, viljen til at samarbejde indbyrdes og viljen til at samarbejde med de øvrige værn.

Denne linje er ubrudt, men det skal samtidig nævnes, at hjemmeværnet, der er uddannet til bevogtningstjeneste, er forberedt på, at det let kommer til at kæmpe den ensomme kamp.

Det var derfor hjemmeværnsledelsens ønske, at enhver gruppe og deling og ethvert kompagni blev sammentømret til en ubrydelig enhed, der selv under de vanskeligste forhold selvstændigt kunne løse sin opgave. Som et led i arbejdet henimod dette mål skulle hvert kompagni skabe sin egen arbejdsform og sin egen tradition, alt efter de lokale forhold og personellets muligheder.

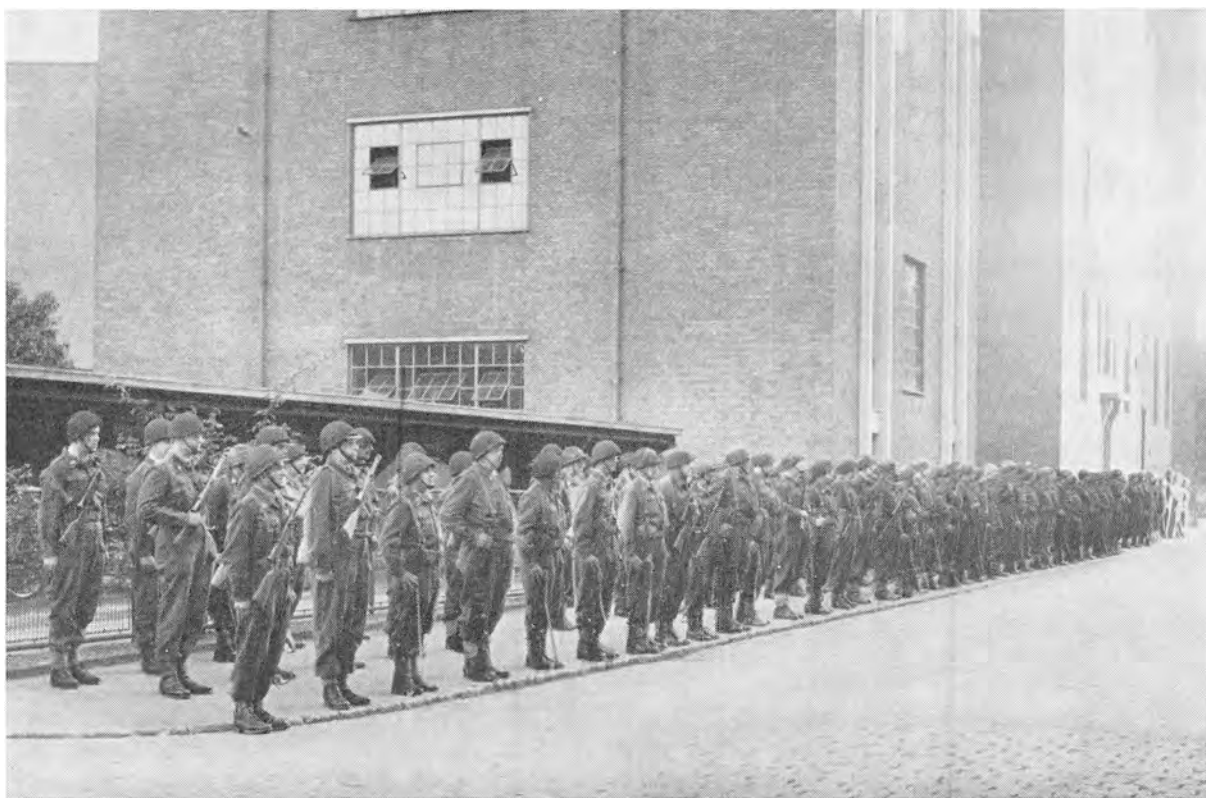
Derfor fik kompagni xxox sit eget ansigt, sin egen arbejdsrytme og en korpsånd i ordets bedste forstand.

— — —

Den, der skriver disse linjer, var kompagniets chef fra 1. april 1949 til 1. august 1959. Beretningen om et bykompagnis hverdag bliver derfor en omtale af dette kompagni.

Det er gjort anderledes andre steder, det er gjort bedre, og det er gjort dårligere, men karakteristisk for dette kompagni har været en fin mødeprocent, en stabil udvikling i styrketal og enkadrering og et usædvanligt godt kammeratskab, der har skabt sammenhold og givet gode minder.

Allerede i 1950 var kompagniet på over 100 mand, og året efter var den kurs lagt, der førte kompagniet frelst gennem alle konjunktursvingninger, det princip i den årlige øvelsesplan – 24 timers programmet ført ud i praksis – det, der gælder den dag i dag.

Klar til udrykning.

Det er nu hyggeligt at komme på landet.

Generalinspektøren skrev i én af sine første udsendelser omtrent, som følger: *De 24 timers tjeneste for menig I skal danne skelettet i kompagniernes uddannelsesplan. Det er den krumtap, tjenesten skal dreje sig om. Inden for lovens rammer skal der altid være plads til de folk, der vil gøre deres pligt, men ikke kan eller vil afse tid til mere.*

Disse ord tog kompagniet til sig og gjorde til sin grundlov.

I en storby er det vanskeligt at holde kontakt med den enkelte, mangt og meget beskæftiger befolkningen døgnet rundt. For at få 24 timers programmet til at lykkes måtte det derfor lægges så samlet som muligt. Efter nogle forsøg blev de 24 årlige pligtige øvelsestimer for menig I lagt fast i to årlige weekends, der fik navnene »Forårets menig I øvelse« og »Efterårets menig I øvelse«.

Menig I øvelserne blev hurtigt en fast institution.

Øvelsesplanen til menig I øvelserne udsendes i god tid, således at den frivillige uddannelse i grupper og delinger kan benyttes til forberedelser til næste menig I øvelse.

Om foråret indgår de pligtige skydninger i menig I øvelsen, og om efteråret repeteres kompagniets forsvarsopgave ved hjemmeværnet på plads ikklædt en rask bykampøvelse, når det er muligt.

Foruden at man opnår et rent 24 timers program, rummer systemet den store fordel, at befalingsmændene får en hårdt tiltrængt rutine i at føre fuldtallige styrker.

Et andet fast holdepunkt i kompagniets hverdag er grundskolerne. Særlig i de første 5-6 år var der en nøje forbindelse mellem grundskolerne og arbejdet med at skaffe tilgang.

Først lidt om hvervningen af frivillige.

Ingen af os, der søgte ansættelse som kompagnichef i det nye hjemmeværn, havde drømt om, at vi selv skulle skaffe mandskabet. De fleste blev dog hurtigt klar over, at hvis man ville have et kompagni, der kunne løse en forsvarsopgave og samtidig give arbejdsglæde og tilfredshed til alle, måtte der tages fat på agitationen. Til at begynde med havde vi ingen særlig kreds at henvende os til. I en storby kender man jo dårlig nok dem, der bor i samme ejendom. Efter nogen tids forhandling lykkedes det at få adgang til lægdsrullen, hvor vi kunne se, hvem af områdets hjemsendte værnepligtige der, på papiret, var overført til hjemmeværnet og derfor havde ret til at melde sig frivilligt. Arbejdet med dette materiale gav et godt resultat.

Dernæst oprettedes en deling bestående af personel fra en større institution, denne deling blev imidlertid selvstændigt kompagni nogle år efter. På samme måde gik det med personalet på en fabriksvirksomhed, også denne deling er nu selvstændigt kompagni.

Disse to åreladninger i forbindelse med den naturlige afgang stillede store krav til agitationsarbejdet.

Kompagniets 24 timers program indebærer nødvendigheden af, at der stilles et ubetinget krav til den enkelte om aftjening af lovens pligtige øvelsetimer. Når rimelige grunde taler derfor, indrømmes der »menig I restanter« ret til at aftjene de pligtige timer på regionens lejrkurser eller ved deltagelse i frivillige skydninger. Håndhævelse af et minimuskraav giver respekt indadtil og udadtil, men har alligevel i perioder ført til større afgang hos os end andre steder. Der skal derfor hvert år sørges for en vis tilgang for at dække afgang plus et overskud, så der stadig er fremgang.

Her er det, grundskolerne kommer ind i billedet.

Praktisk talt alt nyt mandskab er villig til at gennemgå en grundskole for at lære eller blive omskoleet i det elementære stof. I tjenesteforhold bliver de nye folk oplyst om hjemmeværnets opgaver og betydning for landets forsvar, og om hvor kort tjenestetid der kræves for at være med i det væbnede beredskab.

Inden grundskolens afslutning udleveres agitationsmateriale og optagelsesbegæring med opfordring til hver enkelt om at hverve frivillige. På denne måde samarbejder hver grundskole med befalingsmændene og det gamle mandskab med at skaffe et nyt hold, og snebolden ruller videre.

Grundskolerne er tillige et godt middel til at holde befalingsmandsuddannelsen vedlige. Befalingsmændene har altid været glade for at få genopfrisket grunduddannelsen, f. eks. ved at være tropslærere. – I de senere år, hvor af- og tilgang har været noget mindre, har grundskolerne samtidig virket som elementærskoler for den del af det gamle mandskab, der ønsker at få repeteret børnelærdommen.

Efterhånden er det ikke så stort et problem som tidligere at skaffe tilgang af nyt mandskab, dels fordi hjemmeværnet er ved at få en selvfølgelig placering i det danske samfund, og dels fordi kompagniets organisation i sig selv virker som en naturlig reklame.

— — —
Som tidligere omtalt har man betragtet det som den fornemste opgave at tilrettelægge uddannelsen sådan, at der først og fremmest er plads til *det personel, der vil gøre deres pligt i henhold til loven, men ikke kan eller ønsker at afse tid derudover*. Denne klart afstukne menig I tjeneste virker tiltalende på folk, der går og tæller på knapperne, om de nu »også« har tid til at være med i hjemmeværnet.

Foruden denne pligtige tjeneste rummer kompagniets arbejde mange muligheder for den, der søger en sund fritidsbeskæftigelse sammen med gode kammerater. Man kan deltage i frivillige skydninger, supplere sin elementæruddannelse eller lade sig uddanne til specialist eller befalingsmand.

Af specialer er det særlig kamppatruljen og signaltjenesten, der interesserer. Fra de tidligste år har kompagniet haft en stor og dygtig ført kamppatrulje. I byer er det vanskeligt at finde tumleplads for en sådan deling, det har hjulpet meget, at kamppatruljerne nu kan deltage i hærens manøvrer. Kamppatruljen har i de sidste 4–5 år trukket mange unge og yngre ind i kompagni xxox, hvilket har medført en bemærkelsesværdig nedsættelse af gennemsnitsalderen også i de andre delinger.

Signaltjenesten giver mulighed for at blive uddannet til radiooperatør. I denne specialtjeneste gør lotterne en fortrinlig indsats. Lotter er der desværre for få af. En stor del af kommandodelingens funktioner kunne og burde udføres af lotter, så man derved frigjorde mandligt personel.

En af befalingsmændenes store og vanskelige opgaver i et bykompagni er at bevare kontakten med enkeltmand. Uden at forklejne andre befalingsmænd må gruppeførereren nævnes som den, der i hverdagen holder sammen på kompagniet. Når en menig I øvelse nærmer sig, skal gruppeførereren vide, hvilke folk i gruppen han bør kontakte med den forestående menig I øvelse for øje. Ved telefonopringninger, besøg eller ved et gruppemøde samler han sin gruppe op.

Gruppeførereren er udstyret med en gruppeførererbog, en ringbog med et kort for hver mand i gruppen. Foruden personlige oplysninger indeholder kortene en fortegnelse over hver mands udrustning. Derved lettes kontrollen med munderingen. Gruppeførereren klarer mange problemer, den betydning, der lægges i hans arbejde fremgår af følgende tekst, der står på forreste side i gruppeførererbogen:

»Du er gruppefører i hjemmeværnet og har dermed som befalingsmand fået betroet et stort ansvar. Det er Din opgave at uddanne og samarbejde Dine folk efter de gældende bestemmelser. I krig er det Din viljestyrke og snarrådighed, Dit mod og Dit kendskab til hver enkelt i gruppen, der er afgørende for, om kampen kan gennemføres med godt resultat og mindst mulige tab. I fred er det tålmodighed og mådehold, pligtfølelse og evnen til at foregå Dine folk med et godt eksempel, der afgør, om Du kan holde sammen på Din gruppe. Flere af Dine folk er villige til at påtage sig mere end 24 timers tjeneste årlig, andre kan kun afse tid til kompagniets to årlige menig I øvelser, men for alle gælder det, at de er uundværlige led i Danmarks forsvar.

Det er én af Dine opgaver som gruppefører at føre kontrol med folkenes udrustning og sørge for, at denne nøje svarer til det, den enkelte har kvitteret for. Derfor har Du fået denne bog.

Det er et ubetinget krav, at Du og Dit mandskab møder påklædt som befalet, at våben er vel vedligeholdet, og at uniform og udrustning er i orden.

Mød altid forberedt, oplagt og soigneret til tjeneste, vær korrekt i Din optræden, vær selv et godt eksempel for Dine folk.«

Ovenover står der følgende motto: »Beredskabet er hjemmeværnets grundide, kendskab og sympati dets styrke.«

Hjemmeværnets sportsudvalgsarrangementer og konkurrencer i skarpskydning

Kompagnichefen giver delingsførerene ordre.

10 års jubilarer samlet til fest.

har det ikke været muligt at få tid til at beskæftige sig med i større udstrækning. Målsætningen for uddannelsen er den bredest mulige. Det holdes til enhver tid den enkelte for øje, at det ikke alene er for hans egen skyld, men i mindst ligeså høj grad for hans kammeraters skyld, at han skal lære at betjene sit våben, lære at kæmpe i by, at tænke selvstændigt, at handle hurtigt o. s. v. Der må ikke være nittere i rækkerne, selv det svageste led skal have en vis minimumsuddannelse.

På forårets menig I øvelse, hvor de pligtige skarpskydninger afvikles, skyder gruppen så vidt muligt samlet. På den måde lærer gruppekammeraterne hinandens skydefærdighed at kende. For at skydeinstruktøren kan følge udviklingen i den enkeltes resultater, benyttes nogle særlige skydekort in dublo med træffebilleder, pointsangivelse m. m. Inden skytten forlader skydebanen, får han det ene eksemplar udleveret, det andet afleveres til skydeinstruktøren, der anbringer kortene i sit kartotek, hvor hver enkelts kort fra alle skydninger gennem årene sidder samlet. På denne måde holdes der kontrol med de forskellige skytters standpunkt.

Udover de pligtige skydninger afholdes frivillige skydeøvelser i løbet af året.

Enhver enheds effektivitet indenfor forsvaret vurderes ud fra personellets ydre optræden og påklædning. Ensartet påklædning og orden i rækkerne giver respekt indadtil og udadtil.

Meget papir er tilgået kompagnierne gennem årene, men et påklædningsreglement har man aldrig set noget til.

I mangel heraf udarbejdede kompagni xxox et tjenestereglement, der foruden påklædningsreglement indeholder reglerne for kompagniets pligtige 24 timers tjeneste for menig I, regler for opbevaring af våben og ammunition, oplysning om den frivillige ulykkesforsikring, kompagnikassen m. m.

Reglementet opfylder et dobbelt formål. For det første ved at tjene som blivende befaling, der samler og udbygger de bestemmelser, der hidtil har været grundlæggende for kompagniets arbejde. For det andet kan det benyttes som værktøj i oplysningsarbejdets tjeneste. Menigmand har ofte savnet en virkelig dokumentation for de begrænsede forpligtelser, man påtager sig ved at indtræde i kompagni xxox. Hjemmeværn er ikke ensbetydende med hjemmefjern i dette kompagni. Heftet er forsynet med mekanisme, der muliggør, at blade kan udskiftes og sideantallene forøges, efterhånden som nyt fremkommer og erfaringer indhøstes.

Uden penge går det ikke her i livet, derfor skal kompagnikassen også omtales. Kompagnikassens formål er at skaffe penge til de driftsudgifter, der ikke betales af staten. Kompagnikassen administreres af et udvalg sammensat af én repræsentant fra hver af kompagniets delinger (ikke befalingsmænd). Midlerne tilvejebringes med frivillige bidrag, der indsamles i forbindelse med den årlige udbetaling fra hjemmeværnet.

Regnskabet balancerer hvert år med godt ét tusinde kroner.

Kontakt med xxox er navnet på kompagniets avis, der på grund af manglende redaktør kun udkom 3 gange. I det tredie og altså sidste nummer (januar 1953) skrev en af kammeraterne, der var med fra den første dag:

»Et tilbageblik og nu.

Det er morsomt nu 3¹/₂ år efter at tænke på, hvorledes det gik til med den første uddannelse – og så nu, hvor nyt mandskab kommer på en grundskole, der ligefrem går på kuglelejer. Den store fremgang i uddannelsen ser man bedst, når man hører, at kompagniets første tropslærere – ialt 3 mand – mødte 2 timer før de andre og af KC modtog den første lærdom i ekcersits og geværbetjening. Der fandtes ingen lærebøger, vi fik det hele mundtligt, og KC kunne dengang tale længe og meget om bare at stå ret. Det var jo ikke underligt, at troppen morede sig, når tropslærerne gik i stå eller bar sig kluntet ad. Især en disciplin som lad gevær var en ren festforestilling. Tropslærerne løb sur i takterne, og gutterne i geledet morede sig. Men det varede kun kort, for så kom KC og bad de enkelte i geledet om at vise og forklare deres færdigheder, så var det vor tur til at smile – sådan lidt diskret.

På denne måde udsøgte KC sig sine første befalingsmandsemner.«

Vagt på virksomhed.

Den dag blev grunden lagt til en dygtig og interesseret stab af befalingsmænd, der loyalt har fulgt deres chefs tanker og synspunkter.

Egnede og villige befalingsmænd er der for få af, når man vil være forsigtig og omhyggelig i udvælgelsen. Det kræver flere alsidige og menneskelige egenskaber at befale over frivilligt end over værnepligtigt mandskab.

Befalingsmandsuddannelsen har først og fremmest fundet sted på hjemmevernets skoler og kurser. Denne uddannelse suppleres af kompagniets instruktør.

Igennem årene har der været et fortrinligt samarbejde med en række yngre officerer fra felthæren, der ved deres instruktørvirksomhed har været ét af de faste holdepunkter i kompagniets opbygning og uddannelse.

En god tradition er indført med et week-end kursus for befalingsmænd og særlig udvalgte befalingsmandsemner i februar-marts måned. Sidste år var der

Energaskytten.

om lørdagen foredrag om raketvåben og om søndagen krigsspil med kompagniets forsvarsopgave som grundlag. På et sådant kursus lærer befalingsmændene hinanden at kende og rystes sammen i et hyggeligt kammeratskab.

Et kompagni, der i perioder har haft en styrke på ligeved 200 mand, kræver en kontororganisation samt et lokale til uddannelsesmateriel m. m.

I den første tiårsperiode havde kontoret til huse i kompagnichefens erhvervslejlighed og er nu flyttet til et militært etablissement, ligeledes indenfor området.

På en fast ugentlig aften, samme aften hvor der er depottjeneste, mødes her kompagniets ledelse for at udføre kontortjenesten og drøfte og tilrettelægge arbejdet fremover. Såvel menige som befalingsmænd er disse aftener velkomne med deres store og små problemer. Her møder også de nye folk til orienterende samtale med kompagnichefen og underskrift af kontrakten forinden iklædning. Sammen med den nye mand møder hans fadder, d. v. s. den mand, der har hvervet ham, eller hans gruppefører, for at ledsage ham til iklædning. Det er fadderens opgave at indvi den nye i påklædningens mysterier og give ham en nødtørftig uddannelse i våbenbetjening. Den nye kammerat får at vide, at han fra det øjeblik han har fået udleveret våben og skarp ammunition, er med i forsvarsberedskabet.

Morterskydning.

Et af de alvorligste problemer for bykompagniet er manglende muligheder for at øve i det område, hvor kompagniets forsvarsopgave er ved hjemmeværnet på plads.

Kompagni xxox har kun haft én virkelig øvelse i området.

Øvelsen var meget lærerig, et kompagni fra felthæren var modstander, og styrkerne fik indtryk af, hvad det vil sige at kæmpe i en by, hvor civilbefolkningen ikke er evakueret.

Selve bykampens væsen og virkelige karakter kan ikke læres, før der bliver bygget en ruinby, hvor storbyens militære enheder kan øve.

Efter ti års tjeneste i det lovfæstede hjemmeværn må man erkende, at miraklet er sket, det er lykkedes at skabe et hjemmeværn i Danmark på frivilligheds basis.

Vejen frem er en styrkelse af kompagniet som sådan, hjemmeværnet skal vokse nedefra og indefra.

Der bør vises mådehold overfor den enkelte, men der skal også stilles et ubetinget minimumskrav.

Tjenestens vilkår bør først og sidst være således, at hjemmeværn aldrig nogensinde bliver ensbetydende med hjemmefjern.

Landkompagniets hverdag

Af

kompagnichef *Aksel Hansen*

Det er snevejr, nærmest slud, store sneklatter hvirvles mod bilruderne, smelter og skrubes væk af vinduesviskerne, rigtigt et råkoldt decembervejr. Vejen ligger mørk og tung foran os, de mørke pilestammer står blanke i lygteskæret, markerne ligger hen i dyb vintersøvn, men fra de hvidkalkede gårde og huse ser man lys i vinduerne hist og her. Det føles som en mild og venlig hilsen til den vejfarende, og det er som om man får en fornemmelse af, at der kastes små glimt af varme og fred ud over den plet af Danmarks jord, som er vor hjemegn.

Vi er på vej hjem fra befalingsmandsmøde, to gamle venner, skydeinstruktøren og jeg. Engang imellem bøjer han sig frem og tørrer duggen af forruden; vi ser ud i vinternatten, kender nøje hver eneste mark, hvert eneste hjem, vi har færdes her de utallige gange fra vor barndom og til nu, og i de sidste 10 år så ofte i uniform. To hjemmeværnsmænd, der igennem et langt venskab og et langt samarbejde nøje kender hinandens tankegang. Ord er for såvidt unødvendige; men alligevel taler vi sammen. Tankerne vender stadig tilbage til alt, hvad vi har været samlet om denne aften. De vil ikke slippe os igen, disse planer, disse beregninger, de ligger i vor mappe i kladdeform, men vi skal gøre dem levende, føre dem ud i praksis, øve dem sammen med mange andre mænd, leve sammen med alt dette, medens nye problemer og nye tanker fremkommer. Der er hele tiden noget, der venter, vi er altid på vej.

Det var et godt møde. Tredive befalingsmænd samlet om den fælles opgave at gøre dette landkompagni så stærkt som muligt. Disse møder, ca. 1 hver måned, er blevet et uundværligt led i kompagniets arbejde, de er med til at holde vejen klar for os. Alt væsentligt, som er sket siden sidste møde, bliver berettet og drøftet i det omfang, det er nødvendigt. Regions- og distriktsbefalinger bliver meddelt og gennemgået. Der er lejlighed til for hver enkelt at fremføre synspunkter, ideer og tanker, her hersker frihed, men frihed under ansvar, det er en given sag, som enhver befalingsmand har følt fra det øjeblik, han første gang satte foden inden for i vort mødelokale, og dette indebærer og giver i sig selv en disciplin, som vi alle er tilfredse med, og som er ens for alle.

Øvelseslisten for næste måned bliver tilrettelagt, arbejde bliver fordelt, der er travlt; men travlheden giver humør, og glæden ved et godt udført arbejde bærer lønnen i sig selv; lad så være, at vi har lidt nederlag nu og da på et eller andet område, vi tager det med her, vi løfter i flok.

Vi svinger ind på privat vej, hvidkalkede længer nærmer sig, vi standser og tager afsked; denne aften er forbi. Det drypper tungt fra de store trækroner ved gården, hvor vi holder. Fyret sender sine brede lysstriber hen over markerne, lyser op og fortryller de nærmeste ting et kort nu, det er så nyt og dog så gammelkendt, vi føler samhørigheden, altid på vagt.

Januar måned er en travl og livlig måned med alle de forberedelser, der skal til, for at vi kan afvikle en del af kompagniets fireogtyvetimers årsplan, vi bruger årets tre første måneder til mangt og meget, som kan gøres på denne årstid. »Godt begyndt er halvt fuldendt,« siger et gammelt ord, og meget sandt er der i det. Men at vi sætter vel kraftigt ind her først på året er dog nok så meget, fordi denne tid er en forholdsvis rolig tid for landmændene og for den sags skyld for mange andre med.

Vi har grundskole på denne tid, når vi er så heldige at have folk til en sådan, det afhænger af mangt og meget, men det er jo en erfaring, som vel alle kompagnier har gjort, at vil vi have ny tilgang, så må der en personlig indsats til. Det er kun i få tilfælde, at folk melder sig ind i hjemmевærnet uden opfordring, og selv om vort oplysningsudvalg arbejder ganske godt, så må det have støtte af kompagniet. Det kan ofte ligge lidt tungt med at få en sådan hvervning i gang, det er jo gerne »Holmens faste stok«, man i så fald henvender sig til, det vil sige de folk, der i forvejen har mest at gøre, »man pisker jo gerne på den flittige hest«; men det er nu kun et fåtal, der har frimodighed til at forsøge at få andre med. Som regel lykkes det dog for os at få en grundskole igang. Vi har befalingsmandsskole, kompagniets egen, igang på denne tid, munderingseftersyn, weekend kursus og forskellige andre øvelser, og ikke at forglemme en kompagnifest. Alt dette kræver forberedelser, og her er mange med i arbejdet, både befalingsmænd og menige. Jeg tror, at de fleste har det som jeg, vi nyder denne tid. Har dette måske også i et kompagnis arbejde noget med det gamle ord at gøre, at »forventningens glæde er altid den største?«; jeg ved det ikke, men lad det være lidt koldt en formiddag, at trave hen ad en markvej eller en skovvej med papirer i hænderne, så vi stadigvæk må banke hænder og stampe lidt med fødderne, der er et eget frisk humør over det, og en kop termokaffe har aldrig smagt os bedre end her, siddende på en træstamme, vi nyder fritiden, selv om vi har travlt. »Den tid, der er gået godt, kommer ikke dårlig tilbage«. Alle de mange formiddage, vi færdedes sammen, og alle de sene aftentimer, vi tilbragte snart hos én kammerat, snart hos en anden for at forberede og tilrettelægge, de har været af stor betydning, ikke alene fordi de var nødvendige for øvelserne, eller hvad det nu var, men også fordi de

Kompagniet på skydebanen.

har været stærkt medvirkende til at knytte en stor kreds af egnens befolkning sammen på en sådan måde, at det måske bliver vanskeligt at finde magen til, det være sig foreningsliv af den ene eller anden art.

Kompagniet har sat weekend kursus på sin fireogtyvetimers årsplan, ét i det østlige og ét i det vestlige kompagniområde. Vi har holdt sådanne kursus i de senere år i flere af vore landsbyer, idet vi finder, at det er af betydning, at så mange som muligt inden for området får set os i vort daglige arbejde. Stillesteder og kvarterer er altid det af egnens forsamlingshuse, der er nærmest ved øvelses-terrænet. Disse huse er bygget med det formål for øje at fremme al god og sand oplysning for landsbyens og omegnens folk ved foredrag, møder og sammenkomster, og dertil at være rammen om gymnastik, være hjemsted for sangforeninger o. lign. Vi føler os hjemme her, har kommet her så ofte i andre ærinder; men vi synes også, at vi rolig kan gå herind i vore uniformer, fordi hjemmeværnets og kompagniets opbygning og gerning er i nøje tilknytning til de tanker, der ligger til grund for disse huses rejsning. Hvorfor sige rolig gå herind? Hvad ligger der

mon i disse ord? Har vi en dårlig samvittighed? Nej – men jeg har altid følt det sådan, og jeg tror, det er sandt, at hvert »skridt«, vi tager, stort eller lille, bliver fulgt med opmærksomhed; det tvinger kompagniet til altid at tage alle forhold i betragtning, men det er vi ikke kede af.

Vi ankommer til weekend kursus. Næstkommanderende, kommandobefalingsmanden og jeg; vi kommer i god tid, men dog ikke først, våbenmesteren er i gang med at læsse øvelsesmateriellet af, vi gennemgår grejerne, kikker på programmet og gennemgår i vore egne tanker, om vi nu har alt i orden. Nu kan vi begynde at vente mandskabets ankomst; der kommer nogle enkelte af dem, der har længst hertil – vi venter. – Tiden nærmer sig – hvordan bliver fremmødet – nu kan vi ikke holde den fastsatte tid – vi ser igen på uret; uden at være ondsksfuld kunne jeg ønske, at enhver, der har pligt til at møde ved et sådant kursus eller til andre pligtige øvelser, fik lov til at prøve at være en af dem, der står med ansvaret og venter, det ville gavne fremmøde og præcision et stykke tid. De kommer – den ene vogn efter den anden svinger ind på pladsen foran huset – der kommer flere, vi tæller hurtigt for os selv – jo, det går – det går sagtens nu; der kommer vel aldrig hundrede procent til noget sådant som dette, men alligevel – det er godt, når det kan mærkes og ses, at folk gerne vil gøre deres pligt.

Delingsførererne samler delingerne, tæller op og gør klar til aflevering. Jeg ser på denne styrke, medens den samles, unge og gamle, kammerater og venner, der er nye ansigter imellem, det er folk fra sidste grundskole. De fleste af disse er unge folk set med kompagniets øjne, ca. 30 år, gamle soldater, en værdifuld forøgelse af styrken. Vil vi stadig kunne påregne en tilgang, og vil denne i så fald holde trit med den naturlige afgang, der altid vil være? Det er et stort spørgsmål

Forberedelse af sprængning.

Posttjeneste.

for landkompagnerne, mange unge mennesker rejser til byerne til de forskellige industrivirksomheder, er simpelt hen nødt til det, landbrugets mekanisering gør dem overflødige herude, hvor de enkelte små industrivirksomheder ikke kan optage og beskæftige dem. Vi må altså søge at få en større procentdel af egnens befolkning ind i kompagniet end nu – hvad kan der gøres? Jeg tænker på det forrige slægtled, der rejste dette hus, vi står i, de gjorde det med en stærk tro på, at det liv, der her skulle røre sig, måtte blive et naturligt led i livet, som det formede sig og levedes her dengang. Sådan skal vi også arbejde og tro på, at vort kompagni skal være et led i livet på dette sted, såvel som det skal være det i forsvaret. Så er en værdifuld opgave løst, måske den største af alle dem, der stilles os, selv om den ikke bliver stillet os direkte.

Næstkommanderende, der har kommandoen over dette kursus, indleder, han er let nervøs, jeg kender det. De fleste af os har det sådan tit og ofte, de fleste af mandskabet bemærker det ikke, kun dem, der har øre for det, bemærker, at ordene ligesom fænger bedre; det går hurtigt væk, og glæden ved at gøre en indsats melder sig i stedet. Kaptajnløjtnanten, der står ved min side klar til at give instruktion i næste time, har det en lille smule på samme måde og det til trods for, at han er godt kendt med forholdene, har hjulpet os før »og er på bølgelængde« med alle. Frivillighed, der går hånd i hånd med frihed, kræver sin mand fuldt ud, hvadenten han er instruktør eller menig.

Lørdag aften bliver brugt til foredrag og film i tilknytning til søndagens øvelser. Søndag formiddag gruppeøvelse, og en afsluttende delingsøvelse finder så sted søndag eftermiddag. Der er gennemgående god interesse fra mandskabets side for disse kursus, og der arbejdes godt, man erkender, at der på en god måde afvikles en del timer af den pligtige tjeneste, og dette at være mange sammen synes mig at give øget lyst.

I forsamlingshusets køkken er der ikke mindre travlt end ude i marken, forplejningslotter arbejder ihærdigt både aften og søndag, det er en god øvelse for dem, og forplejningen er meget populær.

Den fyldte parkeringsplads, flaget, der vajer ved forsamlingshuset, og de mange hjemmевærnsfolks færden på veje og marker præger byen helt en sådan søndag. Vi har haft megen glæde af disse kursus.

Mænd i brune kapper samles i skolens gård, gruppeførere med store, grønne sparrer på ærmerne, det ser helt pænt ud, og delingsførere med små, grønne pyramider på skuldrene; er der noget, der er beskedent inden for forsvaret, så er det i hvert fald disse gradstegn til delingsførerne. – Nordenvinden hvisler igennem gården, forsøger at blæse huerne af os, fyldt med ondskabsfulde løjer, som den er. Vi snakker lidt sammen, piben skal ryges færdig, det uopslidelige emne: vejret, drøftes indgående, det ser ud til sne, flere har langt hjem, en enkelt 17 km, man vil jo gerne hjem til sædvanlig tid, mest for deres skyld derhjemme.

Vi går ind i skolegangen. Her er lyst og venligt – lunt, nu skal vi så på skolebænken igen, befalingsmandsskolen, kompagniets egen. Vi føler inderst inde en smule stolthed, sidste vinters skole er i frisk erindring, ved denne var vi selv instruktører – lærere, der blev undervist i det mere håndgribelige, våbenlære, kort og kompas og forskelligt andet. Denne gang er det opgaver af taktisk art – befalingsudgivelse, og distriktslederen underviser. Det er gode aftener, og der er god brug for dem.

Vi oprettede – eller må man sige – byggede dette kompagni på den gode vilje og en stærk tro på, at tiden ville arbejde med os og for os, en uniform og et gevær til hver mand og bogstavelig talt intet andet. Uddannede befalingsmænd til dette nye våben, som hjemmeværnet var, fandtes ikke, men vi havde det, som skulle blive vor redning i denne mærkelige start, vi havde mænd med lederegenskaber og hjertet på rette sted. Nogle havde en militær uddannelse, men vidt forskellig fra hinanden, snart en menig fra søværnet, snart en korporal fra garden o. s. v., flere havde ingen sådan uddannelse, men man hjalp hinanden, så godt man kunne uden reglementer eller noget af den art. Snart meldte kravene sig, og det endda hurtigere end det var til at følge med: nye våben, ny udrustning, ombytninger, kontorarbejde i dynger, befalinger, kompagniet skal svare regning. Reglementer begyndte at præge arbejdet, og regions- og distriktsledere sled og slæbte, og efterhånden begyndte vi at ligne et kompagni; men der er stadig nok at gøre, og derfor denne skole. Befalingsudgivelse – kaptajnen forklarer punkt for punkt: »I kan skrive følgende ned«. –

— — —

Selv om en del af vore folk har søgt uddannelse på Nymindegab og andre skoler, tror jeg, at der med passende mellemrum stadig bør afholdes sådanne skoler ved kompagniet som ovenfor omtalte; der er altid nogle, som ikke kan komme på de faste skoler, og jeg har bemærket, at disse folk altid følger hver time på vor egen, og selv om denne ikke kan give så meget som de andre, så giver den en del, og i særdeleshed i retning af indre styrke og sammenhold inden for kompagniet.

Hue – bluse – benklæder – kappe og hjelm med hjelmnet? Ja, munderingsefter-syn. Næstkommanderende læser op, våbenmesteren kontrollerer: Kokarde, våbenmærke. Manden ser lidt urolig ud, mon noget skulle mangle? Det er efterhånden mange ting, det drejer sig om; kommandobefalingsmanden gør en kvittering klar, ny udlevering, en gruppefører står parat til at udlevere: »Du får en beskyttelsesmaske«. Manden brummer lidt: »Jeg har nu ellers nok at slæbe på, synes I ikke snart, det kan være nok?« Vi snakker lidt om det: »Det går nok, Jens; se nu Villy dér, han har meget mere at slæbe på, end du har,« og Jens kvitterer og prøver på at samle de mange dele ordentlig sammen – næste mand. Våbenmesteren har travlt, forklarer og retter lidt hist og her, hvor der er lidt kludder i tingene; alt skal være i orden, vi har meget at svare til. For meget, mener nogle: »Når vi får

På tjeneste ved kysten.

Det er den der duppedit.

spændt hele klunset på, kan vi jo ikke røre os; det var meget bedre før« – vi drøfter problemet for og imod.

Det er gode erfaringer, kompagniet har fra disse eftersyn, det er ikke alene med hensyn til selve gennemgangen af udrustningen, men lige så meget med hensyn til den kontakt, der bliver skabt gennem samtaler med mandskabet gennem spørgsmål og svar. Det er svært at være hjemmeværnsmand; dette, at man på et øjeblik skal omstille sig fra at være civil til militær, det kan give problemer nok både for de menige og for os andre, og derfor er det godt, at vi sådan engang imellem som ved disse munderingseftersyn får lejlighed til at tale sammen, det giver gensidig forståelse.

Vi nærmer os foråret og den lyse tid, den tid, hvor vore folk skal have lov til at være helt civile, det travle forårsarbejde lægger helt beslag på tiden, kornet skal i jorden, og mangt og meget skal gøres for at give os en god høst. Og for forretningsfolk og håndværkere gælder det samme, der er nok at gøre. Det giver et lille pusterum for kompagniet, det store og krævende vinterprogram er afviklet; bragte det os somme tider skuffelser, så bragte det os også mange glæder. Det skete jo, og sådan vil det ske engang imellem, at arrangementet kiksede lidt, og at fremmødet var alt for ringe. Det skete, at vi efter en lang aften kørte tavse hjem, sad og tænkte det hele om igen og om igen, for derefter måske næste gang at fortælle hinanden igen og igen, at det var nu godt, vi gjorde sådan og sådan. Nu var vi inde på det helt rigtige, sådan skulle det gøres, så møder mandskabet.

Det var en god vinter, ikke én mands fortjeneste, ikke nogle få stykkers; men en række, delingsførere og gruppeførere, mænd der, som tiden er gået, har fået selvtilid til på en rolig og stilfærdig måde at gå i spidsen for andre rækker af mænd; de modtager en ordre som en naturlig ting og giver den videre på samme måde. Folk man kan regne med, hver på sin plads – amatører – ja, men alligevel er de med til at danne kernen i dansk forsvar på grund af deres vilje.

Sommeren er skydningernes tid. De lyse sommeraftener kommer os til hjælp og sparer på søndagene; der er nok for kompagniet at gøre med denne uddannelse, men der bliver dog tid til en frivillig øvelse ind imellem. En af søværnets afdelinger ønsker en af vore delinger som modstander, et ønske kompagniet havde let ved at opfylde. Mandskabet ved med sikkerhed, at her bliver der øvelse i det tidsrum, der er bestemt, ingen endeløs venten, som man kan komme ud for ved større anlagte øvelser, og som ofte kan være lige på grænsen til at virke demoraliserende, selv om denne venten kan give øvelse og være en øvelse i sig selv. Disse delingsøvelser er i høj kurs hos mandskabet, og det er jo i sig selv noget væsentligt; og hvordan bliver så udfaldet af denne øvelse? Vi er spændte, ikke så meget på selve det øvelsesmæssige, men mere på dette, at gamle soldater og unge soldater skal være modstandere. Vi har prøvet noget sådant før, men da var der tale om større øvelser, hvor vi ligesom havde hinanden på længere afstand, her er der tale om mennesker, vi bor side om side med, og derfor har det rent menneskelige ved denne øvelse stor betydning.

Delingen samles på en gård i nærheden af øvelsesterrænet. Gæstfriheden lyser os imøde straks ved ankomsten, en kammerats hjem, et af de mange der betyder så meget for os, og hvor vi aldrig banker på forgæves. Når man ofte taler om, at hjemmeværnet er mere end lige netop dette at være en del af vore værn, men også en folkebevægelse, så skyldes det ikke alene vor udmærkede ledelse og vore skoler, men i lige så høj grad de hundreder af hjem, der som ved denne lejlighed er glade for at tage imod os. Det ene gode minde knytter sig til det andet, er med til at give vor gerning indhold og er den sande baggrund for hjemmeværnet. Alt gøres klart, og så rykkes der ud til øvelse i den lune sommeraften.

Det er veltrænede folk, vi har over for os, spændstige og hurtige, de sætter alt ind på, at nu skal hjemmeværnet have bank, de er klar til at »tage vel imod os«, fulde af forventning; det er vist det, man kalder høj moral. Mandskabet i hjemmeværnsdelingen – lidt tungere er de selvfølgelig, men dette med at de er lige til at grine af, og at det helst skal gøres så tit som muligt, sådan nogle gamle »stabejsere«, der går og falder over deres egne ben, det er helt forkert, og det er da også gået op for folk i al almindelighed, hvis der i det hele taget nogensinde har været nogen tvivl. Denne delings mandskab har så godt som alle lært betydningen af en sund sjæl i et sundt legeme, enten på højskoler, hvor de fleste har været, eller andre steder, det er gamle gymnaster, langt de fleste går på hold endnu, de har en god fysik, og så kender de så at sige hvert et træ og hver en sten i området.

Der var mulighed for en god øvelse, og det blev det; der blev ikke givet ved dørene, men det var god og ærlig kamp. Respekt for kampdommerne, ingen vrøvl, sådan skal det være. Øvelsen slutter, og styrkerne samles til en kort gennemgang og kritik, bagefter drøftes »slagets gang« mere indgående af dem, der har været ude i det, der er en del at snakke om. Det er ikke til at blive færdig sådan lige

med det samme. Et interessant sceneri iøvrigt at se disse grupper af mænd stå der i den sene sommernats dunkle lys og tale sammen om de forskellige situationer under øvelsens forløb, nogle ivrige, leende og gestikulerende – bliver det historie engang? Historie – jeg tænker tilbage til længst forsvundne tider, baunen lyser der henne på bakken; de våbenføre mænd stiller på alarmpladserne – langbue, sværd og skjold. – De mange hundrede år er gået siden da, og nu samles frie mænd igen, når »baunen« lyser. Et par hundrede meter borte skimter man klintekanten, vi hører den brusende Østersø, det blæser op nu, vi skutter os lidt. Så bliver det meddelt, at køkkenvognen er kommet med kakao, og »venner og fjender« hygger sig sammen i et dårligt oplyst redskabsrum; der tales om arbejde, tjenestetid og hjemsted m.m. Chefen går imellem os med sin kop i hånden, snakker ligeligt med alle, ingen forskel, intet tab af respekt eller myndighed, »alt i orden«, det er Danmarks sønner, alle i Danmarks hus.

De lyse nætters tid er forbi, sommeren rinder ud, og efteråret melder sig lang-

Tigerspring.

somt, men uundgåeligt, kommer os i møde med hele sin overdådige farvepragt, lægger gyldne tæpper for vor fod, som om det ville mildne gangen for os ind imod den kolde årstid. Feriernes glade tid er forbi, også kompagniet har haft sin ferietid, men nu skal vi have fat igen. Efteråret skal bruges til feltmæssige øvelser, almindeligvis to delinger sammen, vi skal holde alarmeringsøvelse og forskelligt andet. Først på programmet en af distriktet befalet signaløvelse. En søndag går kompagniets kommandostation på plads og opretter kvarter i nogle fortrinlige lokaler, der ved denne lejlighed som ved så mange andre bliver stillet til vor rådighed af vores hjemby, den købstad der er beliggende centralt i vort område, og som igennem alle årene har ydet os hjælp på så mange måder, og hvor en del af vores folk er bosiddende.

Vi glæder os til denne øvelse, spændte på hvad vi bliver stillet overfor denne gang. Radiogruppen melder klar – SKT klar – ordonnanserne mødte – snart er alt i orden, og kommandostationen melder klar. Første signal kommer over radioen og udløser en hel række handlinger, og snart er alle i travl virksomhed. Nabokompagnier kontakter os – signaler sendes, kontorlotterne har travlt, de arbejder hurtigt og godt, kender vores måde at ordne tingene på, flere af dem har været med i en lang årrække og har fået deres første uddannelse her ved kompagniet igennem de første grundskoler, som dengang blev afholdt ved kompagniets foranstaltning. Det er min overbevisning, at dette bevirkede, at lotterne meget hurtigt følte sig hjemme her, hvor de skulle gøre tjeneste.

Næstkommanderende og jeg bøjer os over kortet, opgaver skal løses, det er ikke alene papir dette her, det er en stor og ansvarsfuld gerning at skulle byde over andre mænd, og denne øvelse på papiret står lyslevende for os, vi drager i tanker ud til delinger og grupper – vurderer – tager beslutning. Et kodesignal – ja, kommandobefalingsmanden tager det, rolig og ligevægtig som altid. – Øvelsen går sin gang.

»Så er vi klar!« Tømrrermesteren, der er delingsfører i kompagniet, giver ordre, en stang prydet med dannebrog og grønne kranser gøres fast. Formanden for oplysningsudvalget taler – kompagniets egen bygning, vores hjemmeværnsgård er rejst, vi ser på den kønne, røde murstensfacade, og vi går ind og betragter de endnu så nøgne rum, der skal blive samlingssted for så mangt og meget i den kommende tid. Snart kan vi gå over eget dørtrin og sætte foden under eget bord.

Vi ønsker, at alle gode tanker i den folkebevægelse, som vort kompagni er med i, må følge med ind, må blive styrket her og være med til at bære det frivillige forsvar videre fremad til støtte for frihed og fred.

Hjemmeværnet på plads

Af

Konsulent *Knud Damgaard*

Ingen i dette land ønsker, at det nogensinde skal nå dertil, at ordren: Hjemmeværnet på plads – udstedes til værnets personel. Sker det, vil det være ensbetydende med, at vort forsvars primære opgave: at forhindre et angreb på Danmark, må anses for at være mislykket. Alle håber derfor, at det aldrig når så vidt. Alligevel ville det være ønskeligt at få afprøvet denne mobiliseringsordre i fuldt omfang og over hele landet på én gang. En sådan øvelse ville ikke alene være værdifuld for hjemmeværnet, men ville kunne give et billede af, på hvilke områder og i hvilken udstrækning denne militære tilstand griber ind i samfundsmaskineriet. Desuden ville tilstanden helt afgørende komme til at præge billedet på land og i by. Mange mennesker, som i dag med et overfladisk kendskab til hjemmeværnet stiller sig skeptiske med hensyn til dets anvendelse, ville utvivlsomt få revideret deres opfattelse. På grund af det store omfang øvelsen ville få, og den deraf følgende indvirkning på forskellige samfundsfunktioner, kan eksperimentet ikke tænkes gennemført, med mindre det sker på basis af et regeringsdekret.

Folk i almindelighed har den opfattelse, at hjemmeværnssoldaten altid er på plads. Dette er rigtigt, for så vidt som han altid er på vagt – altid er rede. Når han er det, skyldes det – at han er en del af beredskabet, der hvor han bor – eller har sit arbejde. Derved bliver han et væsentligt aktiv i det krigsforebyggende beredskab og en stor betryggelse over for risikoen for et uvarslet angreb, hvadenten dette fremkaldes af indenlandske kupmagere, fjender udefra – eller en kombination af begge dele. Denne daglige vagttjeneste er dog ikke det samme som hjemmeværnet på plads.

Normalt må vi gå ud fra, at det er umoderne at give varsel om et påtænkt angreb. Denne ridderlige optræden mellem fjender hører en fjern romantisk fortid til. Dog vil et krigerisk udbrud nødvendigvis være varslet af en forudgående politisk højspændt situation, som på basis af de oplysninger, der efterretningsmæssigt tilflyder et land, giver anledning til de militære sikkerhedsforanstaltninger.

ger, som situationen måtte kræve. Det er bl. a. på en sådan baggrund, at vi kan forvente ordren: Hjemmeværnet på plads.

Hvad sker der i den situation? Ja, hvad dækker ordren af begivenheder? For at forstå det forsvarsmønster, som da kommer til at foreligge, må vi se lidt på de forhold af militær natur, som er hjemmeværnets baggrund. Som alt andet er også den militære krigsførelse underkastet udviklingens lov. Nye og mere effektive våben ændrer de strategiske og taktiske overvejelser. I den forbindelse kan der peges på 3 sider i udviklingen:

1) I dag er et angreb på et land ikke bundet til én eller flere frontlinier. Udviklingen inden for flyvevåbnet har skabt en situation, som muliggør landsætning af styrker overalt bag fronterne. Enkelte eller flere faldskærmssoldater, store troppestyrker med tungt materiel i store svæveplaner, kan nedsættes et hvilket som helst sted i landet. Dette forhold har gjort enhver bondes ager, enhver skov og fabriksvirksomhed til en frontlinie, der i en given situation skal forsvares bedst muligt. Der findes næppe en mark i Danmark, hvor det ikke er praktisk muligt at nedkaste sådanne styrker fra luften. For straks at kunne optage kampen mod sådanne styrker må man altså have militære enheder overalt i landet. Det vil være overordentligt kostbart, hvis det skal ske på normal måde, gennem indkaldte værnepligtige styrker. Store kasernebyggerier ville være påkrævede udover de sædvanlige omkostninger ved at have soldaterne *inde*, men dertil kommer de indirekte samfundstab, forårsaget af nedgangen i produktionen m. v. Det er næppe for meget sagt, at vort land simpelthen ikke magter at løse problemet på en sådan måde.

Observation.

Håndgranatkastning.

Raketstyr i stilling.

Derfor har vi til sikring mod angreb af luftbårne tropper: Det frivillige hjemmeværn, som er sammensat af folk, der passer deres normale arbejde, og som yder indsatsen for forsvaret udelukkende i deres fritid. Hjemmeværnet er, fordi det er allestedsnærværende, den mest effektive foranstaltning mod sådanne luftbårne styrker. De kan hurtigt være på pletten – rede til indsats, og flyverhjemmeværnets varslingsjeneste vil medvirke til, at opgaven kan løses på en hensigtsmæssig måde – med udsigt til et gunstigt resultat.

2) Tidligere var et angreb fra kysten betinget af besiddelsen af dertil egnede havne. Under den anden verdenskrig fik man grundigt revideret denne opfattelse. Ved D-dagens store modangreb på Hitlers Tyskland landsattes tusinder af soldater fra landgangsfartøjer, som lod hånt om sådanne oldnordiske begreber som havne. Direkte på kysterne fandt denne omfattende landgang sted. Danmark har en samlet kyststrækning på flere tusinde kilometer. Hvordan sikre dem?

Til sikring af vore kyster er hjemmeværnet en effektiv del af vort forsvar. Det maritime hjemmeværns fartøjer vil afpatruljere vore farvande og i snævert samarbejde med marinekommandoerne kunne melde om trafikken til søs. På havnepladserne vil DMHs havneforsvarsstyrker være parate sammen med enheder af hærhjemmeværnet, og i nærheden af en hvilken som helst kyststrækning vil der altid være en enhed af hjemmeværnet.

3) I den moderne krig er indgået en ny metode, der bidrager til – eller i sig selv medfører erobringen af et land. Man har altid måttet regne med, at der var landsmænd, som for penge ville gå fjendens ærinde, men med den store rolle ideologierne nu spiller i verdenspolitikken, må man forvente, at 5. kolonnen i fremtiden vil spille større rolle end nogensinde tidligere. 5. kolonnens hensigter og opgaver kan være mangeartede. Kort før en krigs udbrud må man forvente en forøgelse af den psykologiske krig, hvis fornemste formål er nedbrydningen af folkets vilje til forsvar. Midlerne, der kan tænkes anvendt, kendes kun alt for godt. Falske rygter fordelt over illegale radiosendere, med løbesedler m. v. Jo nærmere man kommer krigsudbruddet, des mere direkte vil aktionerne blive. Opgaven på dette tidspunkt vil være at skabe størst mulig uro og usikkerhed hos befolkningen, dels gennem forøget psykologisk virksomhed, dels ved at forsøge at afskære den fra dagliglivets fornødenheder. Der vil blive forsøgt sabotage mod gas-, el- og måske vandværker og skabt forhindringer for kommunikations- og meddelelsesmidlerne. Disse forhold har også militær interesse, idet heldigt gennemførte aktioner kommer angriberen tilgode. Endelig må man påregne 5. kolonnens virksomhed overfor sådanne militære anlæg, som angriberen er interesseret i at få sat ud af funktion.

Geværgranat fra skyttehul.

Alle disse problemer stiller igen krav om et omfattende beredskab. Krav om: at vi må have et vågent øje overalt; og være rede til indsats allevegne og sidst men ikke mindst: krav om en positiv forsvarsvilje i vort folk. Disse opgaver kan kun løses af et hjemmeværn, som har enheder oprettet og uddannet på alle livsvigtige institutioner og virksomheder, og som på et frivilligt grundlag udtrykker forsvarsviljen i befolkningen.

Før ordren: Hjemmeværnet på plads! lyder, vil som et led i tidligere beredskabsgrader visse dele af værnet være trådt i funktion, og en række civile samfundsborgere være trukket i uniformen. Dette er en forudsætning for, at mobiliseringsordren kan gennemføres ordnet og efter en veltilrettelagt plan. Lad os se på mønsteret, som går forud. Flyverhjemmeværnets luftmeldeposter vil være på deres tårne og konstant afgive meldinger om, hvad der sker i lufrummet. Luftmeldeposterne er et supplement til radarvarslingen, som ikke er effektiv over for lavtgående fly. Med deres kikkerter og pejleapparater stedfæstes maskinerne, kurs og højde angives og meldingen tilgår luftmeldecentralerne, hvorfra de går videre til det sted, hvor den endelige samling og sortering finder sted. Her har man direkte kontakt med alle værnsenheder, derunder civilforsvaret. Hjemmeværnets lette luftværnsdelinger vil også være på de pladser, der forlods er angivet som de vigtigste, klar til at gå i aktion. Det samme gælder politistyrkerne, som i denne situation vil være suppleret med politikompagnierne, der så længe almindelige politimæssige opgaver kan opretholdes skal bistå politiet i dets arbejde. El- og gasværker er også under beskyttelse, og ofte er det virksomhedernes eget personel, der udgør tyngden i forsvaret. På andre virksomheder vil nogle af de beskæftigede arbejde i uniform og have let ved at komme til deres våben. Flotillegasterne i landets havne vil have rigget deres kuttere klar, og en del af det kvindelige forsvarspersonel, lotterne, kvindelige flyvere og kvindelige marinere vil have meldt sig til tjenestestederne.

- - -

Alt dette er gået forud for ordren. Til det sidste håber enhver på afblæsning, men så lyder det: Hjemmeværnet på plads. Uniformen har man allerede på. Udrustningen ligger klar. Våbnet får et sidste eftersyn, og beredskabsammunitionen tages frem. Hjemmeværnssoldaten er klar til at gå på plads: Samtlige transformatorstationer besættes; patruljer udsendes efter forlods fastlagte regler; broer og vejkryds besættes. Havnepatruljer sendes ud, og jernbanemanden, sporsvejsmanden og telefonmedarbejderen vil, når de er med i hjemmeværnet, passe den daglige dont med våbenet parat. Radioen og regeringsbygninger, ja, alle vigtige områder, vil være under bevogtning på meget kort tid. De klargjorte kuttere vil gå på vagt i fjorden, og allevegne vil det summe fra hjemmeværnets kommandostationer pr. radio og pr. motorordonnans: Hjemmeværnet er på plads.

Opgaven for hjemmeværnet fremgår af ovennævnte oversigt over krigsførelsens muligheder. En og anden vil vel stille sig tvivlende overfor spørgsmålet, om hjemmeværnet kan klare alle disse opgaver – og med rette. Et hjemmeværn kan ikke alene forhindre en invasion i Danmark, og det er heller ikke meningen. Lige så lidt som man kan forvente, at dansk forsvar som helhed – alene – skulle kunne gøre det. Danmarks forsvar er et led i Nato-forsvaret og må betragtes som en forpost i denne forbindelse. På samme måde er hjemmeværnet en forpost for hæren, søværnet og flyvevåbnet, og det er som forpost, man må vurdere dets muligheder. Tungere udrustning end den hjemmeværnet har i dag kan selvsagt øge dets slagkraft, men ikke i det væsentlige ændre dets stilling som forpost. Opgaven vil være at melde, at spærre samt at slå. Andre steder i værket vil man kunne finde disse forhold beskrevet. Her skal kun anføres, at hjemmeværnets udrustning, som i dag svarer nogenlunde til et let fodfolkkompagnis, netop er til drøftelse med det formål at finde nye veje til forøgelse af dets slagkraft.

Let hærgruppe i arbejde under øvelse med hjemmeværnet.

Overfor alt dette vil man indvende: Jamen, spiller disse gammeldags betragtninger overhovedet nogen rolle i raket- og atomtidsalderen? Er det ikke helt usandsynligt, at hjemmeværnet får nogensomhelst betydning i atomkrigen? Snarere tværtimod. Atomvåbnene betyder en stærk tendens til spredning af de kæmpende enheder, men netop derigennem opstår øget risiko for infiltration af fjendtlige småstyrker, ad hvilken vej de så end måtte komme. Dertil kommer, at atomkrigen i sig selv er så afskrækkende, at man vil betænke sig flere gange på at bringe den til udførelse. Når den store, tunge krig ikke kan anvendes, må man så meget des mere regne med risikoen for den mindre krig.

Hjemmeværnet på plads – er den mobiliseringsordre, som alle fornuftsvæsener ønsker vi aldrig må se brugt i virkeligheden, men kommer den, er den et udtryk for, at det danske samfund indretter sig på at kunne afværge et angreb på landet. Hjemmeværnet vil da være parat til at tage det første stød, men vil også være afgørende for, at civilbefolkningens tilværelse bliver tryggere. Evakuering m. v. vil således foregå under beskyttelse af hjemmeværnet. Sidst men ikke mindst vil værnets styrker udtrykke vort folks vilje til at ville overleve. Dette sidste forekommer ikke mindst vigtigt, når man tager i betragtning den vægt, der vil blive lagt på undergravningen af folkeviljen – rent psykisk. I den psykologiske krig står det frivillige hjemmeværn som Danmarks vigtigste forsvarsvåben. Sådan vil det være under krig, men sådan er det også i fredstid, sådan er det nu, da den psykologiske krig ser ud til at blive den mest sandsynlige form for krig, vi kommer ud for.

Hjemmeværnets kamppatruljer

af

kaptajn G. H. A. Baasch

Lad os engang »antage«, at Danmark er blevet krigsskueplads. Landet er blevet angrebet, NATO har opfyldt sine forpligtelser og mobiliserer alle kræfter til indsats mod angriberen.

Mange steder i landet er felthæren, lokalforsvaret og hjemmeværnet blevet nedkæmpet, sprængt og trængt bort. Civilbefolkningen er i tide evakueret i stort tal fra byerne – men mange mænd er blevet ved deres bopæl eller virksomheder i håb om at redde noget af alt det, der for dem betyder både fortid og fremtid.

Danmark er i kamp, alle kræfter er sat ind, men angriberen er stærk og hensynsløs. Her er ikke tale om »besættelse«, hvor man opretholder administration og søger at skabe et godt forhold til befolkningen.

Nationen er samlet om at yde modstand til det yderste, kun deri ligger håbet og fremtiden, men foreløbig er meget organiseret enhedsarbejde en umulighed. De normale kampenheder er sprængt, og tilbage står nu smågrupper og enkeltpersoner af mænd, der vil kæmpe.

For alle disse rejser der sig straks det afgørende spørgsmål: Hvad nu?

Og det er spørgsmål, der kræver svar med det samme.

Der findes kun to muligheder:

- Opgive . . . og dø.
- Kæmpe . . . og *måske* dø.

Der er et opløftende »måske« ved den anden mulighed. Den første mulighed er ikke nogen mulighed. Der skal kamp til . . . fordi dette er den eneste afgørende og bydende nødvendighed.

Men det er desværre ikke nok at *ville* kæmpe – man skal også kunne kæmpe.

Lad os da følge en civil, voksen og ansvarsbevidst mand i hans stillingtagen til følgende samvittighedsspørgsmål i den ovenfor skitserede situation:

- a. Vil du kæmpe?
- b. Har du våben?
- c. Kan du kæmpe?

- d. Ved du, hvor du skal gå hen for at finde ligesindede . . . og ved du, på hvilken måde du vil kæmpe?

- - -

Enhver læser kan jo nu gøre op med sig selv, hvorledes han af et ærligt hjerte er nødt til at svare. For mange civile mænd vil der ikke være mange positive svar blandt de fire »ærlige«, for al god vilje til trods, er dette alene ikke nok. Der skal også våben til, og der skal også viden og kunnen til.

Enhver, der kan svare ja til alle 4 spørgsmål, er en positiv kraft i retning af at bevare frihed og selvstændighed.

Modstandsbevægelsen i Danmark i 1940–45 blev skabt af denne situation; dens ånd, vilje og evne blev øget dag for dag, indtil den blev en virkelig kampfaktor, som modstanderen måtte regne med.

Denne kampånd, viljen til at forsvare, er ført over i hjemmeværnet, der på den rene frivilligheds basis tilbyder enhver fri mand til sin tid at kunne svare ja til de fire nævnte spørgsmål.

Gennem hjemmeværnet får du våben, gennem hjemmeværnet kan du lære at kæmpe og vide, hvor du skal gå hen for at være med. Modstanderen må regne med det høje beredskab i hjemmeværnet, og han må regne med at møde organi-

Kamppatruljemanden må være indstillet på at skulle forcere et hvilket som helst terræn. Hans uddannelse er lagt an på at bringe ham i fin kondition og i stand til at byde sig selv det mest utrolige.

En kamppatrulje instrueres, før den går i gang med opgaven, og samtidig ses hvorledes kamppatruljemanden må være indstillet på at kunne overnatte i fri luft.

seret modstand fra det øjeblik, han angriber – men han må også regne med, at kampen aldrig hører op.

Hjemmeværnets kamppatruljer er de specialenheder indenfor det samlede forsvar, der vil føre kampen videre, når alt ellers synes udslettet. Nat efter nat, måned efter måned, år efter år vil de føre kamp mod fjenden. Mange folk vil de miste, men nye folk vil komme til, fordi kamppatruljerne er den kerne i befolkningen (hjemmeværnet), der kan optage forsprængte enheder og enkeltpersoner, give dem våben, mod og nye opgaver.

Det må dog ikke føre til den slutning, at man da bare kan »vente«. Perfekt, hård uddannelse, tillid og kammeratskab er de bærende elementer i kamppatruljerne. Disse bærende elementer skal kunne bestå deres prøvelse i krig . . . og i en forbitret krig . . . men de skal skabes i fredstid.

Det skal derfor straks siges her, at dette at gå ind i en kamppatruljeuddannelse kræver moden overvejelse. Man skal ikke søge eventyr og fornøjelse i kamppatruljerne, men derimod hårdt arbejde og en realistisk uddannelse.

Men lad os nu engang se lidt nøjere på hjemmeværnets kamppatruljers målsætning for kampen og derfra drage de fornødne konklusioner med hensyn til disses uddannelse og føring, idet dog naturligvis denne artikel ikke kan eller skal give samtlige detaljer i disse spørgsmål.

A. Kampmål

Hjemmeværnets kamppatruljer uddannes til at føre guerillakrig med dennes snart klassiske målsætning:

Altid årvågne, parate til indsats.

Malerarbejdet skal udføres med præcision, og det er rart at få en kammerats hjælpende hånd.

1. Almindelige mål

- Fortsættelse og videreførelse af kampen efter de indledende nederlag,
- angribe FJ overalt og derved bibringe ham usikkerhed, frygt og forvirring,
- angribe de faglige installationer og det FJ nøglepersonel,
- i sidste fase skal guerillastykkerne bringe den hældende vogn til fald.

2. Særlige mål

- Angreb på de FJ forsyningslinier og de derved liggende depoter,
- angreb på transportkolonner,
- angreb på hans tekniske installationer og
- angreb på personel (ordonnanser, kurerer og forbindelsesofficerer).

Den altbestemmende målsætning er, at enhver kamppatrulje skal kunne angribe, men den må aldrig lade sig binde afgørende, for dermed er dens skæbne beseglet. Førere og mandskab skal kunne finde nye metoder, nye mål og dermed skabe nye resultater.

B. Føringen af kamppatruljerne

Vi indledte med at slå fast, at tillid og kammeratskab er af afgørende betydning for patruljernes arbejde og resultater. Førerne skaber derfor sig selv gennem personlige egenskaber. Det må være naturligt, at der lægges en plan for at koordinere kampene, men det vil formentlig være rigtigt at holde sig for øje, at patruljerne i meget høj grad vil være overladt til sig selv, selv må finde deres mål, men alligevel aldrig tabe helheden af syne. Bliver en opgave beordret ovenfra, går

denne frem for alle andre. Det må være førerens sag, at han aldrig lader sig føre på afveje, men derimod kæmper guerilla efter de for krigsførelse fastsatte regler.

Uddannelsen af hjemmeværnets kamppatruljer

Denne ligger nu i nogenlunde faste rammer, og mandskab strømmer i stadig stigende tal til skoler og kursus, selv om antal af patruljer og interesse for denne særlige kampform svinger fra egn til egn.

Af målsætningen for kampen følger kravene til uddannelsen i fredstid, og uden at kunne gå i detaljer herom kan dog siges:

Den almindelige målsætning kræver organisation, planlægning, forberedelse og gode kontakter med civilbefolkningen, idet kampen skal kunne optages straks, skal kunne føres med fuld kraft . . . og til den bitre ende.

Hjemmeværnets kamppatruljer dækker hele landet, de nødvendige kontakter er skabt, planlægningen skrider godt fremad, så den side af sagen er i orden.

Denne særlige kampform, der hedder guerilla, kræver en meget streng og realistisk uddannelse, således at patruljerne kan gå i kamp uden tøven og uden tabgivende »fejltagelser« og dispositioner. Guerillakrigen kræver også en meget streng disciplin og en ubrydelig loyalitet mellem mandskab og førere. Svinger blot én mand, er opgaven håbløs og udfaldet givet.

Hjemmeværnets kamppatruljer består af udsøgt mandskab, der hvert døgn er i højeste beredskab og parat til at sætte kampen ind. Det vil være klogt af en eventuel modstander at holde sig for øje, at der må regnes med denne modstander. Kampen vil blive ført overalt – nat og dag, dag og nat, og patruljerne består nu af rutinerede førere og veluddannet mandskab.

10 år er nu gået, siden de første patruljer så dagens lys og påbegyndte arbejdet. Det var modne, ansvarsbevidste mænd, der gik ind til denne uddannelse vel vidende, hvad prisen ville være. Førere og mandskab står der endnu, men der kræves flere unge folk, der kan føre arbejdet videre og løfte arven efter de »gamle«.

Fremtiden kan stå uklar, vi lever *nu* – og det skal gøres *nu*.

Hjemmeværnets kamppatruljer er nutidens vogtere for fremtiden!

Motorordonnanser

Af

kompagnichef *Jørgen Fog*

At være specialist er en herlig ting. Så er man næsten altid sikker på at få arbejde og på at virke med noget, der interesserer én mere end det dagligdags hvermands-arbejde.

Hjemmeværnet er vel i almindelighed i sig selv dagligdags, forstået derhen, at vi, der har meldt os til hjemmeværnet, må anse det for en naturlig foreteelse at beskæftige os med dette arbejde. Men også indenfor dette store, alment folkelige landmilitære hjemmeværn findes der specialister, og den specialgren, vi her skal beskæftige os lidt med, er hjemmeværnets motorordonnanser.

Lige så klart som det er, at f. eks. en læge, der vil tjene de store penge, pålægger sig et stort ekstraarbejde ved at gøre sig til specialist indenfor et bestemt felt, lige så klart må det være, at en hjemmeværnsmand, der vil være specialist – i dette tilfælde motorordonnans – må pålægge sig det ekstraarbejde, der følger med for at opnå og vedligeholde specialet.

Ved hjemmeværnsregion VI, hvis arbejde jeg bedst er kendt med, er motorordonnansarbejdet opdelt i:

a. skolerne	c. afgivelserne
b. kompagnierne	d. særlige kursus

a. skolerne

Ved hjemmeværnsregionens foranstaltning oprettes der hver vintersæson, d.v.s. fra slutningen af september til maj, en grundskole for motorordonnanser. Denne skole frekventeres af elever, der kommer dels fra regionens to motorordonnanskompagnier, dels fra distrikterne. Eleverne fra motorordonnanskompagnierne har fra starten valgt dette speciale og forbliver efter endt uddannelse i deres respektive kompagnier, hvorimod motorordonnanser fra distrikterne kun midlertidigt under uddannelsen forretter tjeneste ved grundskolen, idet tjenesten ved skolen går forud for tjenesten i eget kompagni. Årsagen til uddannelsen af disse såkaldte distriktsmotorordonnanser skal søges deri, at de to motorordonnanskompagnier med tilsammen ca. 250 motorordonnanser langt fra kan dække de ønskede afgivel-

ser, idet såvel felthæren som militærdistrikterne, hjemmeværnsregionen og hjemmeværnsdistrikternes stabe forlods har beslaglagt et sådant antal, at der ingen bliver tilbage til de forskellige kompagnier ved distrikterne. Disse har derfor opstillet egne motorordonnansafdelinger, og det er folkene herfra, der møder til uddannelse ved grundskolen, og som efter endt eksamen vender tilbage til deres motorordonnansdeling.

Grundskolens fag omfatter uddannelse i: Kort- og terrænlære, hærordning og tjenesteforhold, troppetegn og signaturer, signaltjeneste, befalinger og signaler, ordonnanstjeneste, skydning, motortjeneste, trafikregulering, panserkending, eksercits, skyttetjeneste, feltarbejder, våbenlære, kompaslære, nødhjælp samt øvelser.

Det er jo et omfattende program at komme igennem for eleverne, og der skal selvfølgelig en vis moral til for at sætte sig på skolebænken og på forhånd vide, at ca. hveranden tirsdag det næste halve år er optaget foruden lidt week-end arbejde med øvelser. Fra skolens side gøres der alt for at gøre undervisningen så god og interessant som mulig, og øvelserne arbejdes op i takt med det lærte teoretiske stof, der som oftest er kombineret med skydninger. Det skal med det samme siges, at man fra såvel hjemmeværnsregionen som fra skolens side ønsker den høje standard og det gode omdømme bevaret, som nu engang kendetegner hjemmeværnets motorordonnanser, og der bliver derfor ikke slækket på kravene til fordel for bevarelse af eleverne.

Skolen uddanner hvert år ca. 25 nye motorordonnanser, hvilket må anses for et passende elevantal. Under samme skole oprettes ca. hvert andet år en gruppeførerskole, der kan søges af motorordonnanser med mindst et års tjeneste fra de to motorordonnanskompagnier, og her modtager eleverne en videregående ud-

På øvelse.

Præmieuddeling.

Instruktion for starten.

Kan det nu være rigtigt?

dannelse i samme fag som førnævnt, men med et tillæg af føreruddannelse og en del taktiske opgaver.

b. kompagnierne

Grundstammen i det ene af hjemmeværnsregionens to motorordonnanskompagnier kommer fra det gamle hæderkronede motorordonnanskorps, og for det andets vedkommende er grundstammen lagt under krigen, idet man da samlede et antal motoriserede mænd, der skulle stå til rådighed som motorordonnanser for Københavnsledelsen ved befrielsen.

De to kompagnier rekrutterer selv nyt mandskab til opvejelsen af den normale afgang, om hvilket man iøvrigt kan sige, at det fortrinsvis er nye folk, der afgår, idet det viser sig, at enten kan de lide jobbet, og så bliver de år efter år, eller også opdager de hurtigt, at de krav, der stilles, er mere end deres lyst egentlig står til, og så lader de sig overflytte til andet hjemmeværnsarbejde.

Folkene i motorordonnanskompagnierne modtager foruden den normale hjemmeværnsudrustning særlig udrustning beregnet for motorordonnanser, såsom styrthjelm, regnkappe, læderveste, lange snørestøvler, ridebenklæder, handsker, briller, pistol m. m., og de erholder for motorcykler og motorcykler med sidevogne henholdsvis kr. 0,20 og 0,25 pr. kørt kilometer i tjeneste, indtil 1000 km pr. år. Motorvogne deltager på samme betingelser som motorcykler m. sidevogn.

Kompagniets arbejde består fortrinsvis i gennem øvelser at vedligeholde den på grundskolen opnåede visdom og hertil lægge nye opgaver, der langsomt bi-

bringer motorordonnansen en videre forståelse af taktiske problemer, og frem for alt lærer ham at handle efter konduite, hvorved bl. a. forstås – populært fortalt – at lære ham, hvornår han på grund af opståede situationer skal gøre noget helt andet end det, han egentlig havde fået ordre til.

Øvelserne, der som regel er stort anlagte, har næsten altid de rigtige kulisser, det være sig den rigtigt bemandede SKT-station, masser af samarbejde med felthæren eller ved tilfangetagelse den såkaldte hjernevask af uddannede politisoldater, spændende terræn, der skal forceres, såvel med køretøjer som til fods, beskydninger og meget mere.

Det kan synes lidt overdrevent måske hvergang at sætte dette apparat i gang, men det er netop dette »teater«, der dels holder interessen hos folkene vedlige, og dels får dem til hjemmevant at færdes på kommandostationer o. l. under større øvelser.

Øvrigt arbejde ved kompagniet foregår med skydninger og kompagniaftener. Ved sidstnævnte holdes foredrag og vises film. Foredragene omhandler nyt tilkommet stof samt belæring om forskellige militære problemer, f. eks. om andre enheders forhold og placering under kamp – viden, der er til stor nytte for motorordonnansen, når han skal begå sig vel i felten. Disse foredrag holdes af specialister indenfor de forskellige våbenarter, som regel højerestående officerer, og de bliver fulgt med megen stor interesse. Kompagniaftenerne finder som regel sted ca. 6–8 gange om året, fortrinsvis placeret i vintersæsonen. Herudover drives der ved kompagnierne gymnastik og håndbold om vinteren og fri idræt og fodbold om sommeren. Det foregår en gang om ugen og er selvfølgelig frivillig, men med forbavsende stor tilslutning. Idrætsmærket erhverves hvert år 100 % af deltagerne, og man kan om gymnastikken sige, at den er et meget vigtigt led til at holde motorordonnansen i god legemlig form.

Resultatet af det ovenfor skitserede arbejde ved skolen og ved kompagnierne udebliver da heller ikke, thi meget ofte ser vi, at de bedste af vore folk, d. v. s. folk, der har fulgt alle skolerne og deltaget i en væsentlig part af øvelserne, bliver anvendt som efterretningsofficerer under større øvelser, og det er kun sundt og godt for de øvrige ved kompagniet at se, at det bærer frugt virkelig at sætte sig ind i de forskellige ting, således at interessantere opgaver venter, jo flittigere man er.

c. afgivelserne

Motorordonnanskompagnierne afgiver som tidligere omtalt til hver distriktsstab en del motorordonnanser og må følgelig deltage i enkelte af distrikternes øvelser for at opøve samarbejde med disse, idet en vigtig del af deres arbejde ofte består i distrikternes alarmering. Desuden afgiver kompagnierne hvert år et antal motorordonnanser til felthæren til manøvrer o. l.

*Det er ikke altid,
man kan have
motorcyklen med.*

d. særlige kursus

Med mellemrum opretter hjemmeværnsregionen særlige 8-dages kursus for fuldt uddannede motorordonnanser. På sådanne kursus får folk prøvet og udvidet deres kunnen under så realistiske forhold som muligt. Der er f. eks. tale om, at de i fem døgn overhovedet ikke kommer indendørs, at de er henvist til at sove i deres regnslag anvendt som bivuahtelte, at de i fem døgn kun ser kamprationer tilberedt af dem selv som eneste form for mad, at alle penge tages fra dem, så ingen ekstra forplejning kan købes. Kort sagt, at de prøver at arbejde under forhold, der ligger kampforhold så nær som muligt.

Det kan af alt forud fortalt måske udledes, at det ikke skulle være særlig attråværdigt at blive motorordonnans, da der tilsyneladende forlanges næsten umuligheder af teoretisk viden, samt at en mængde tid må anvendes for at blive en fuldgod motorordonnans. Men dette er ganske fejlagtigt alene bevist deri, at af mandskabet i det ene af hjemmeværnsregionens motorordonnanskompagnier, som tæller 115 mand i hovedstadsområdet, har 48 mand været med i 10 år, 26 i 8-9 år og 16 i 6-8 år. Det er tal, der taler deres eget sprog. Der hersker da også i motorordonnanskompagnierne et udbredt godt kammeratskab, og det føles næsten,

som om den gamle korpsånd, der f. eks. fandtes ved rytteriet, hvor hestene bandt folkene sammen, er blevet overført til disse kompagnier, hvor det er køretøjet, der binder folkene sammen og får fællesskabet til at blomstre. At det sikkert er lettere at holde sammen på et motorordonnanskompagni end på et almindeligt kompagni skal indrømmes, thi dels kan den fremadskridende træning gøres meget afvekslende, blandt andet deri, at vi ikke er bundet til et bestemt område – tværtimod, men man må heller ikke glemme, at en meget stor del af mandskabet er folk, der egentlig dyrker en hobby og som måske ellers ville være at finde i en eller anden motorklub, hvor de kørte orienteringsløb hveranden lørdag nat, men som nu siger: Jeg kan lige så godt forene det behagelige og morsomme med noget nyttigt, så derfor har jeg meldt mig til hjemmeværnets motorordonnanskompagnier.

Bykamp

af

kaptajn G. H. A. Baasch

Den første verdenskrig fra 1914–18 blev ofte vidne til, at de kæmpende hære under deres fremrykning gennem fjendtligt territorium opererede uden om de store byer for at undgå de sinkende kampe i disse. Den anden verdenskrig 1939–45 og de herefter følgende krige af mindre format har trukket et ganske andet billede frem.

De store byer blev ofte i sig selv betragtet som vigtige strategiske eller taktiske mål, og dette skyldes næppe, at man med større lyst end før stillede sig disse mål. Udviklingen på dette område må i første række tages som et udtryk for den omstændighed, at man for enhver pris vil undgå en stillingskrig. Der skal være fart og flugt over operationerne, krigen skal sluttes hurtigt . . . medens man som angriber har initiativet. Enhver standsning er til fordel for forsvareren og skal derfor undgås. For at hidføre et hurtigt resultat skal man have gode veje at operere på, men disse fører altid gennem byer, og de bedste veje fører gennem store byer. Byerne skal erobres, og det skal ske hurtigt og ubarmhjertigt.

Vejene og dermed byerne ligefrem suger de motoriserede masser til sig; her finder man de store forsyninger af brændstof og råmaterialer, her finder man forplejning og i barsk klima gode underbringelsesmuligheder, hvis byen kan tages uden kamp eller efter en ganske kort kamp.

I visse tilfælde vil man også sætte sig det strategiske mål at erobre en stor by (hovedstaden) for derigennem at nedbryde modstanderens moral. Det kan sikkert være tilstrækkeligt at henvise til Warschawa, Stalingrad, Paris og Berlin, og der er da næppe heller tvivl om, at tabet af en by – ens egen by – virker stærkt nedslående og dermed øver indvirkning på nationens kampmoral, der netop i vore dage er en afgørende faktor i krigen.

Kan en by tages i en fart – uden nævneværdig modstand og uden større ødelæggelse af denne, rummer det kæmpemæssige fordele for angriberen; men skal han først kæmpe sig vej fra bydel til bydel, fra gade til gade, fra hus til hus, svinde værdien operativt meget stærkt ind, bortset fra, at denne kampform altid vil medføre tab af tid og tab af kræfter. Hurtigheden i operationerne går tabt, lagre

Bykampuddannelsen foregår på områder, hvor man har bygget sådanne ruinhuse, som danner en effektiv baggrund for den vigtige træning.

og depoter ødelægges, store personelstyrker bindes og forbløder måske. Et forsvar, hvor hver mand kæmper dygtigt, fast og beslutsomt, udnyttende sit kendskab til byen, hvor hver meters fremrykning koster fjenden tab, kan bringe selv store styrker til standsning.

Det må dog ikke forstås sådan, at blot man indretter alle byerne med forsvar for øje, er alt såre godt, eller blot man har lokale styrker i byerne, og disse styrker vil kæmpe, er hele forsvarsproblemet løst med ét slag. Dette er langt fra tilfældet. Forsvar af en by kan næppe blive fuldstændig afgørende, selv om man ofte har set en bys heldige forsvar blive et vendepunkt i krigen, f. eks. Stalingrad. Men et heldigt og hårdnakket forsvar af en by kan blive et middel til at give felthæren muligheder for i tid og rum at hidkalde afgørelsen, og fremfor alt give felthæren lejlighed til at vælge det rette tidspunkt til at vælge sit initiativ.

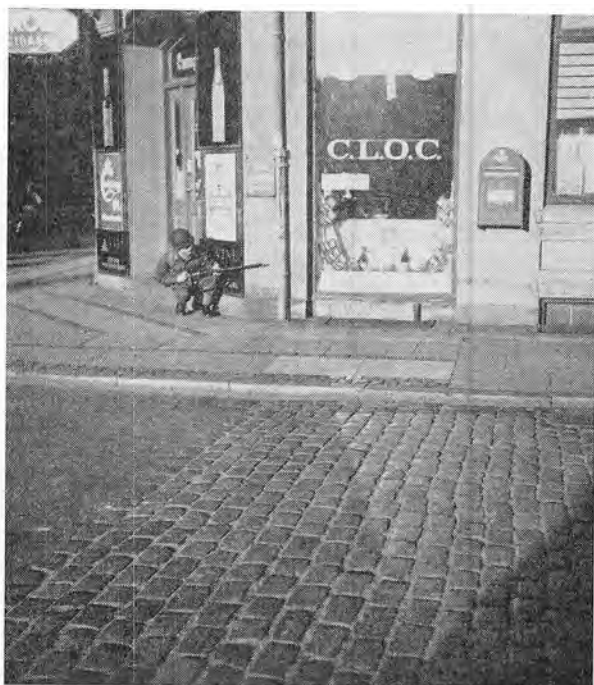
Fremtiden kan man kun gisne om, men ønsket om at bevare fremdriften, når bevægelserne først er sat i gang, og ønsket om at tilrane sig de vigtige krigsmidler i forbindelse med at man knækker modstanderens moral, synes stadig fremherskende, og man kan måske endda tale om, at byerne i vor atomkrigstid i sig selv vil blive valgt som strategiske eller taktiske mål. Trods alle krigsmidler, og trods al materiel overlegenhed, skal en by besættes af konventionelle styrker, før slaget er vundet – eller tabt – og derfor er det mere end nogensinde nødvendigt, at hjemmeværnet lærer at beherske bykampen som kampform, idet viljen til kamp jo her er til stede som den meget vigtige faktor.

Den omstændighed, at en angriber må regne med, at enhver by vil blive forsvaret med dygtighed, mod og beslutsomhed af lokalkendte styrker, samtidig med at han må regne med en indsats af landets felthær på et for ham ugunstigt tidspunkt, rummer i sig selv muligheder og perspektiver af betydeligt omfang.

Ja, men er bykampen da en særlig kampform, og hvilke krav stiller den til organisation, bevæbning, udrustning og uddannelse?

Kampen i en by kan også i visse tilfælde komme til at foregå i de store kloakledninger. Denne illustration er hentet fra en større øvelse i København, hvor hjemmевærnet blev trænet i denne særlige form for kamp.

I bykampen må man søge dækning, hvor den er at finde. Porten eller hushjørnet må også tages i betragtning.

Nogen særlig kampform kan man egentlig ikke tale om, idet stadig føringen, ilden og bevægelsen er afgørende, traditionelle faktorer; men det er karakteristisk for bykamp, at den stiller de allerstørste krav til den enkelte mand. De hastigt skiftende situationer, de pludseligt opdukkende mål, stiller krav om, at hver enkelt mand behersker sit våben til fuldkommenhed. Skyd hurtigst, skyd bedst, skyd først . . . og du vinder!

Der er i bykampen snarere tale om en særlig teknik, et særligt intimt og indøvet samarbejde mellem mandskab og førere på de lavere trin som gruppe eller deling. Denne enhed skal kunne føre kampen igennem ved egen kraft efter den lagte plan. Kun sjældent vil føring af store led kunne gennemføres, selv om planen måske lægges på et meget højt niveau. Det er den tætte ildkamp, den vel uddannede, snarrådige og lokalkendte skytte, der i forbindelse med sin gruppe hører til de afgørende faktorer.

Organisationen af styrkerne i taktiske enheder er stort set hensigtsmæssig, som de består i øjeblikket, idet visse ændringer for de særlige »bydistrikter« kunne være ønskelig. Organisationen af selve kampen, forsvaret og planlægningen må tages op særskilt for hver bys vedkommende – stor eller lille – så kræfterne kan blive anvendt rigtigt og rettidigt. De små (mindre) byer kan ofte komme til at tjene som vigtige baser for særlige operationer og få stor taktisk værdi alene derved. De store byer vil ofte blive mål i sig selv. Enhver by må opdeles i taktiske forsvarssektorer under størst mulig hensyntagen til terrænlínier, hindringer og

muligheder for at skabe tekniske støttepunkter i kampen. De administrative grænser vil ofte vise sig at være en hæmsko, og det er derfor vigtigt, at de taktiske sektorer styres fra ét sted, hvorfra man også opstiller store, mobile reserver i en spredt opstilling. Dette er naturligvis et vigtigt område, der ikke kan løses på få linier, men det er tiden, hvor man nu må tage sagen op.

Den hurtigt skiftende kamp stiller de største krav til effektive signalforbindelser indenfor byområdet. Disse forbindelser må dubleres, de må prøves i fred, så de usvigeligt sikkert kan virke i krig. Ordonnansen vil nu som før blive et vigtigt signalmiddel i forbindelse med små, lette radioer. Det permanente telefonnet vil næppe være intakt ret længe, og det er derfor vigtigt, at enhederne i byerne råder over det fornødne felttelefonmateriel. Både gode radioer og felttelefonmateriel findes nu ved hjemmeværnet, således at enhederne kan få den fornødne rutine og foretage den nødvendige planlægning.

Bevæbning og udrustning kan vi passende behandle under et; og det kan da glædeligvis fastslås, at disse problemer for hjemmeværnets vedkommende kan siges at være i orden eller dog meget langt fremme.

Som beskrevet i indledningen kræves der stor og hurtig ildkraft, og begge disse krav kan honoreres af en normal hjemmeværnsgruppe, når man da er opmærksom på, at grupperne nu kan udstyres med flere maskinpistoler. Samtlige grupper råder over gode midler til nærbekæmpelse af panser, lige som pionergrupper og mortergrupper findes overalt. Det kunne måske synes ønskeligt at råde over en noget større morter, men man må være opmærksom på den vanskelighed, der ligger i, at hjemmeværnet skal arbejde med våben, der stiller store krav i retning af observation, ildledning og signalforbindelser. Det er uhyre vigtigt, at de »tunge« våben i bykampen kan bevare deres bevægelighed og enkelhed i betjeningen.

Enkeltheder i spørgsmålet om bevæbning og udrustning til bykamp hører til faglitteraturens opgaver, men man kan blot pege på, at det hurtigt vil blive en bykæmper klart, at støvbriller, specielle sløringsdragter, handsker og solidt fodtøj hører til de uundværlige udrustningsgenstande, og herpå skorter det vel nok en del.

Uddannelsen af hjemmeværnsenheder i bykamp forventer læserne formentlig ikke at finde udtømmende behandlet her, men det vil være gavnligt at holde sig følgende for øje: Bykamp kræver en særlig teknik, der er bestemt af bykampens særlige karakter. Det er derfor også nødvendigt, at uddannelsen tager sigte på at løse disse særlige krav.

Kampen føres i flere dimensioner: over jorden: på hustagene – i de høje etager, på jorden: i gaderne og de lavere etager, under jorden: i kloaker og kældre. Der stilles store krav om mod og hurtighed parret med stor viden, og det må vel erkendes, at disse egenskaber er meget vanskelige at opøve gennem fredsuddan-

nelsen, men det bør stå enhver ansvarlig fører klart, at kravene er der . . . og de er ubønhørlige.

Uddannelsen i skydning er en sag om liv eller død. Der lyder krav om en sikker, hurtig og udholdende skytte, der er i stand til at stedfæste mål under de mest ugunstige omstændigheder, og der stilles til enhver mand krav om omhyggelig rengøring af sit våben, så ofte han kan afse blot nogle minutter derpå. En funktioneringsfejl kan blive afgørende, og skyldes fejlen slet våbenvedligeholdelse, kan den enkelte kun bebrejde sig selv dette; men langt værre er det, at hans fejl kan blive skæbnebestemmende for hele enheden. Duelskydning med alle våbentyper skal høre til bykæmpernes normale skydeuddannelse mere end den egentlige præcisionsskydning. Denne sidste vil dog ofte finde anvendelse i kampen, fordi den enkelte gode skytte kan nedkæmpe vigtige, synlige mål på længere afstand og dermed bane vej for enhedens fremrykning.

Håndgranatkastningen skal opøves under meget særprægede vilkår. Alle må kunne kaste langt, præcist og fra de mest forskelligartede stillinger, således som det også er tilfældet for skydeuddannelsen. Håndgranaten er et vigtigt våben i bykampen, den må derfor beherskes til fuldkommenhed.

Visse elementer i bykampens teknik kan løses og er løst under den almindelige hjemmeværnsuddannelse, men helt tilfredsstillende især for storbyernes vedkommende vil det ikke blive, før særlige øvelsesområder for bykamp bliver etableret på tilstrækkelig realistisk måde og helst på en sådan måde, at der kan skydes med skarpt eller dog med salonpatroner, selv om det sidste ikke vil være helt tilfredsstillende. I disse områder må der også skabes muligheder for at øve alle de særlige specialer i bykampen.

Hjemmeværnet står i dag godt rustet til at løse bykampens opgaver: Viljen til kamp er der, organisation, udrustning og bevæbning kan honorere de krav, der stilles i så henseende. Uddannelsens vigtighed er erkendt fra mange sider, selv om problemerne endnu ikke har fundet deres løsning i fuldt omfang; men det må være vigtigt at holde fast på, at viljen til kamp er en meget vigtig faktor.

Bykampen er et inferno af røg, ild, nedstyrtende murmasser, uhygge og ensomhed for den enkelte mand og for den enkelte fører. Hjemmeværnsmanden må ruste sig til denne kampform, han må udbygge sit lokalkendskab til de mindste enkeltheder i alle dimensioner, og han må i sin by gøre sig fortrolig med den tanke, at det måske kan blive nødvendigt at sprænge netop hans hus bort. Han har gjort sig fortrolig hermed, og han har først og fremmest gjort sig helt klart, at han vil kæmpe, fordi han ved, at netop hans kamp kan blive af betydning for helheden.

Bykampen rummer store vanskeligheder, men den rummer for den enkelte mand også dette personlige, at det er ham, der tæller, det er ham, der kan blive afgørende, og det er vel netop hjemmeværnets store styrke.

Hjemmeværnets skydeuddannelse

af

kaptajn *H. Høyberg-Larsen*

For at den enkelte hjemmeværnsmand kan være i stand til at løse den opgave, han har påtaget sig, er det påkrævet, at han kan bruge sit våben effektivt.

Hjemmeværnets opgaver er mangeartede. Selv om kravet til brugen af det personlige våben ved mange opgaver ikke er det primære, så er det imidlertid en nødvendighed, at alle kan være med til at forsvare sig selv. Det er derfor et fuldgyldigt krav til enhver hjemmeværnsmand, at han behersker brugen af det våben, han er udrustet med.

Der er imidlertid en anden tungtvejende årsag til, at kravet til hjemmeværns-skyttens kunnen må sættes højt.

Hjemmeværnsmænd kan naturligt ikke være så mobile som unge mænd, der har modtaget flere års ubrudt træning. Det, der således vil mangle i bevægelighed, må i nogen grad opvejes af en skydefærdighed, som betinger, at våbnene kan anvendes effektivt på afstande, hvor der er rimelighed for at opnå træning og tillige mulighed for frigørelse gennem stillingsskifte, hvis dette er påkrævet.

Der er derfor krav om lange og sikre skud mod små mål på afstande fra 300 m med gevær og let maskingevær, og på 100 m med maskinpistolen.

Denne målsætning kræver en ikke ringe færdighed, og skytten skal derfor under uddannelsen bestræbe sig på, at hvert afgivet skud får adresse, thi under kampforhold vil et skud, der går ved siden af, ikke alene røbe skytten, men patronen og den tid, afgivelsen af denne har taget, vil desuden være spildt.

Det vil måske være nærliggende at indvende, at så store krav vil ikke kunne opfyldes af hjemmeværnsmænd, hvoraf mange har opnået en alder, hvor man i almindelighed ikke regner med, at det er let at lære noget nyt. Sandheden er imidlertid, at alle, der er i besiddelse af et efter alderen normalt syn og en normal fysik, vil være i stand til ikke alene at se godt nok til at blive rimelig gode skytter, men også til gennem øvelse at blive bedre indtil 60–65 års alderen – når blot viljen dertil er til stede.

Mange hjemmeværnsmænd har været soldater, ligesom et stort antal har dyrket skydning i skytteforeninger, hvorfor de fleste har et grundlag at bygge videre på.

Indendørs skydebane.

Gennem hjemmeværnsuddannelsen har den enkelte mulighed for at vedligeholde det en gang lærte og yderligere at dygtiggøre sig år efter år.

Den med alderen følgende, normale langsynethed bliver af skytten ofte brugt som en forklaring på de mindre gode resultater, der opnås, selv om det som regel (og det ved skytten godt) er manglende teknik og øvelse, der er årsagen.

At skydefærdigheden kan erhverves ud over de unge år fremgår klart af konkurrenceskydningen, hvor det er ganske normalt, at en skytte først begynder at gøre sig gældende, når han er 35–40 år, for derefter at øge standarden gennem mange år.

Den teknik, som er en forudsætning for, at skytten kan tumle sit våben og yde en indsats, således at det stort set er ham, der bestemmer, hvor træfningen skal falde, kan kun opnås gennem et målbevidst arbejde og vedholdende øvelse – der er nemlig ikke noget, der hedder »held« i skydning.

De enkeltmandsvåben, der omfattes af skydeuddannelsen ved hjemmeværnet, er følgende:

Gevær M/53 (Enfield - enkeltskydende)

Gevær M/50 (Garand - halvautomatisk)

Let maskingevær (helautomatisk)

Pistol M/49 (halvautomatisk).

Anvendelsen af de enkelte våbentyper kræver, at brugeren modtager en skydeuddannelse, der er afstemt efter våbnet.

Geværet kan imidlertid betragtes som grundvåbnet i skydeuddannelsen. Den teknik, som er påkrævet for at bruge geværet, er tillige grundlæggende for brugen af såvel maskinpistol og maskingevær, selv om der med disse udføres automatisk skydning.

Skydeuddannelsen opdeles i:

- forberedende skydeuddannelse,
- baneskydning,
- felt- og kampskydning.

A. Forberedende skydeuddannelse

Formålet med den forberedende (grundlæggende) skydeuddannelse er at lære skytten principperne for skydning – lære ham at betjene våbnet på den teknisk rette måde samt træne øje, muskler, nerver og vilje – og bibringe ham rigtige skydevaner.

For en person, der skal lære at køre bil, er det en naturlig ting først at blive belært om, hvorledes de enkelte instrumenter i køretøjet virker, og hvordan de betjenes, inden vedkommende får lov til at øve sig i at køre vognen. På tilsvarende måde skal skytten have viden om geværets bestanddele og virkemåde samt øvelse i den rent manuelle betjening, ligesom han skal være kendt med den sikkerhedsmæssige omgang med våbnet, førend han kan begynde at arbejde med skydeuddannelsen.

Afgivelsen af et sigtet skud kræver, at skytten udfører et sigte i forbindelse med

Øvelse med sigtestok og sigtekasse.

en bestemt åndedræsteknik samt foretager et aftræk – alt imedens han indtager en skydestilling.

Under den forberedende skydeuddannelse skal skytten lære de for skudafgivelsen nødvendige faser hver for sig, ligesom han skal øves i at indtage en skydestilling.

Når han kan udføre faserne og har lært liggende skydestilling, skal han lære det samvirke mellem sigte, åndedræt og aftræk, som er en betingelse for skudafgivelsen.

Denne teknik skal være indarbejdet og skyttens muskulatur trænet til at kunne indtage skydestillingen uden væsentlig anstrengelse, førend skytten er egnet til at begynde på baneskydningen.

Den hjemmeværnsmand, som ikke tidligere har modtaget nogen form for forberedende skydeuddannelse, skal gennemføre hele uddannelsen fra bunden.

Selv om en begynder nærer ønske om snarest at komme i gang med baneskydningerne, må han ikke snyde sig selv for at få lagt et solidt grundlag gennem det forberedende arbejde, da skuffelsen ellers vil komme, så snart han påbegynder baneskydningen.

Gevær M/53 og gevær M/50 adskiller sig på nogle punkter fra de geværtyper, som tidligere har været anvendt i forsvaret. Gamle soldater (og skytteforeningsfolk), som indtræder i hjemmeværnet, må derfor gennemføre en kort forberedende skydeuddannelse for at blive fortrolige med geværet og dets sigtemidler, inden de går i gang med baneskydningerne.

Det skal endelig nævnes, at gamle skytter ofte har udbytte af at blive »trimmet« i de forskellige faser af skudafgivelsen. Den øvede skytte vil desuden kunne give sig selv yderligere træning gennem blindskydning, hvor det ikke mindst er skydestillingen, der styrkes.

For at den enkelte kan have det fulde udbytte af at udføre blindskydning, er det en betingelse, at skudafgivelsen udføres med den samme omhu, som skytten ellers vil gøre brug af, når han afgiver et skarpt skud.

Blindskydning har desuden den fordel, at den kan udføres af enkeltmand, uden at der kræves andet end plads nok til at indtage den ønskede skydestilling og et retningspunkt at sigte imod.

For at understrege værdien heraf skal det oplyses, at de fleste konkurrence-skytter gennemfører en stor del af deres træning i form af blindskydning, hvor de ikke er afhængige af skydebaner og kostbar ammunition.

B. Baneskydning

Formålet med baneskydning er at lære skytten at skyde og derigennem lære ham at kende sit våben så nøje, at han er i stand til at bruge det mod feltmæssige mål, hvor han er overladt til at stole på sig selv og sin kunnen.

Der skydes.

Hvad blev det?

Baneskydning gennemføres under gunstige vilkår mod tydelige mål, ligesom der gives skytten markering af det (de) enkelte skud (skudgrupper).

De første skydninger skal være en prøve på, at skytten har lært princippet i skudafgivelsens teknik under den forberedende skydeuddannelse.

Under baneskydningerne skal skytten søge at udbygge denne teknik. Hvert afgivet skud skal betragtes som en opgave for sig, idet skytten aldrig må skynde sig mere, end at skuddet kan blive afgivet med hele den omhu, han er i stand til at præstere. Hurtigheden i skudafgivelsen skal komme som en naturlig følge af voksende færdighed.

De tidsbegrænsede skydninger (såkaldte hurtigskydninger) skal af skytten betragtes som en række enkeltskud, der afgives i så hurtig rækkefølge, som skytten kan præstere, uden at slække på kravet til nøjagtighed i hver enkelt detalje.

Der skal ved udførelsen af baneskydningerne gives skytten de bedst mulige betingelser, for at han kan få noget ud af sin indsats.

Det egentlige formål er at lære skytten at skyde, og da det altid for skytten vil være forbundet med anstrengelse at koncentrere sig fuldt ud om skudafgivelsen, skal de ydre vilkår være de bedst mulige.

Hertil hører, at:

- skydestandpladsen har den rette hældning og er belagt med et løst og tørt underlag, for at skydestillingen ikke generes unødigt gennem ømme muskler som følge af et hårdt og ujævnt underlag samt en forkert vinkel til skivestillingen,
- markeringen gennemføres korrekt, således at skytten fuldt og helt kan stole på og rette sig efter det billede, der vises af træfningen,

Markørgrav.

Resultattavlen aflæses.

- skytten belæres om at bære en påklædning, der betinger, at han kan holde kroppen varm,
- der er den fornødne ro på skydestandpladsen og om afviklingen af skydningen i det hele taget,
- våbnets sigtemidler er korrekte i side- og højdestilling, således at skytten kan vælge det ideelle retningspunkt.

Forud for og jævnsides med baneskydningernes gennemførelse skal skytten meddeles den teori, som er nødvendig, for at han kan lære skudbanens form på de afstande, der har betydning for skydning med det pågældende våben, ligesom han skal lære principperne for lysets og vindens indflydelse på træfningen – alt med henblik på at give ham erfaring i valg af retningspunkt under de vekslende vilkår.

Når skytten har lært at bruge sit våben og jævnsides hermed lært at indtage skydestillinger ved forskellige terrængenstande samt er øvet i at udnytte disse til at opnå den bedst mulige støtte for våbnet, først da er han egnet til at begynde på den fase af skydeuddannelsen, som gennemføres i skydeterræn.

C. Felt- og kampskydning

Formålet med felt- og kampskydning er at øve skytten i skudafgivelse under vekslende vilkår og træne ham i at vælge retningspunkt under hensyntagen til afstand, vind- og lysvirkning.

Skydningerne udføres i skydeterræn mod feltmæssige mål på ukendte afstande og under betingelser, der ligger så tæt op af kampens vilkår, som de kan fremstilles i fredstid.

Medens der under baneskydningen gives skytten de bedst mulige vilkår, for at han helt kan koncentrere sig om at lære at skyde med sit våben, så er vilkårene andre ved uddannelsen i skydeterræn.

Her skal skytten udføre skydning under forhold, der er alt andet end bekvemme. Målene er små og utydelige, afstande ukendte. Skytten skal selv bedømme vind- og lysvirkning, når han vælger retningspunkt til et mål. Han får ingen vejledning gennem markering. Terrænet, hvor skydestillingen skal indtages, er ofte ujævnt.

Under disse betingelser skal skytten lære at tilpasse sig skydestilling bedst muligt til den for hånden værende terrængenstand og afgive sit skud, idet han herunder yder alt, hvad han har lært under baneskydningerne.

Skytten må stole på sig selv og sin kunnen og stædigt koncentrere sig om at afgive sit skud rigtigt. Han skal tvinge sig selv til ikke at skyde hurtigere, end at der er rimelighed for, at hvert skud kan blive en træffer.

For at skytten kan have udbytte af skydeuddannelsen under de nævnte vilkår, må han jævnsides med uddannelsen i baneskydning lære mange andre ting, der er behov for.

Hertil hører: Bevægelsesmåder i terrænet, stillingsindtagelse ved terrængenstande, måludpegning, afstandsbedømmelse, valg af retningspunkt o. a., således at disse ting sammen med skydeuddannelsen kan give et grundlag, som betinger et rimeligt udbytte af kampskydningerne.

Medens feltskydningen tilsigter en skoling af enkeltmand, benævnes skydninger udført med gruppe (deling) som kampskydning. Målet med kampskydning er at øve gruppen i samlet ildafgivelse under gruppeførerens ledelse.

Standpladsen.

Feltskydning.

Maskingeværet i stilling.

Pistolskytte.

Ved den skydning, der præsteres med gruppen som enhed, kan gruppen sammenlignes med et orkester, hvor gruppeføreren er dirigent.

Gruppen føreren fordeler opgaverne til de enkelte våben og leder gruppens ild.

D. Skydeuddannelsen med maskinpistol og maskingevær

Uddannelsen med geværet er det grundlæggende i skydeuddannelsen, og det er obligatorisk, at en skytte først skal lære at bruge geværet, inden han arbejder med andre våbentyper.

En geværskytte kan hurtigt omstille sig til at bruge en maskinpistol eller et let maskingevær.

Der kræves kun, at skytten kender våbnet og er grundigt øvet i den manuelle betjening, samt at han lærer de forskelle, hvorved skudafgivelsen adskiller sig fra geværets.

Teknikken er betydelig simplere end den, der udføres med geværet.

For både maskinpistol og maskingevær gælder, at de skyder automatisk og skal holdes fast under bygens afgivelse – holdes med muskelkraft i modsætning til geværet, hvor der tilstræbes en afslappet ligevægt.

Maskinpistolen (med den svage rekyle) volder det sjældent besvær at styre under afgivelsen af en kort byge. Derimod stiller den korte viserlinie i forbindelse med grove sigtemidler et stort krav til nøjagtighed ved udførelse af sigte. En lille afvigelse fra »rigtigt sigte« vil her straffe hårdt.

Maskingeværet skal holdes fast under bygens afgivelse, og det skal skytten gøre ved hjælp af sin krops vægt. Det skulle i sig selv være enkelt, men netop derfor volder det i praksis ofte besvær. Vanskeligheden ligger i at få kroppens vægt placeret lige bag våbnet, således at den kraftige rekyle opfanges af hele skyttens vægt.

Der stilles derfor det krav til skydestillingen, at der er en solid kontakt mellem skytte og våben – solid nok til, at rekylens ikke kan skubbe skytten ud af balance og dermed sigtet bort fra retningspunktet.

Med maskingeværet anbragt i feltaffutage kan der gives det en så gunstig opstilling, at det kan anvendes mod små mål på afstande indtil ca. 800 m og mod federe mål på større afstande.

Hvor langt er betinget af, at betjeningsmandskabet kan se klart samt skudbanens form, idet dog grænsen vil være ca. 1100 m.

Foruden betjeningen af maskingeværet og feltaffutagen stiller skydningen på disse afstande krav til afstandsbestemmelse og valg af retningspunkt, idet skudbanens krumning kræver, at viserindstillingen svarer nøje til skudafstanden, for at træfning kan opnås.

— — —

Som en begrundelse for de store krav, der er stillet til uddannelsen i skydning, skal anføres, at en hjemmeforsvarsheds værdi stort set afhænger af dens evne til at bruge sine våben.

Under kampforhold vil skytten altid være trængt, og som følge heraf vil hans evne til at kunne skyde præcist normalt dale stærkt.

Så meget mere må der sættes ind på gennem uddannelsen at skabe dygtige skytter, som kan være i stand til at yde deres bedste, når nerverne står på kant.

I historien findes mange eksempler på, hvad få mænd, som forstod og havde vilje til at bruge deres våben, har kunnet udrette.

En krigserfaren englænder udtalte kort efter afslutningen af den anden verdenskrig, at det var de få, men gode skytter, der satte en kæp i fjendens hjul.

Ja, der er langt til pletten.

Panserkending og -værn

af

kompagnichef S. A. Jacobsen

Som grundlag for al panserkending skal efter hærkommadoens ordre lægges det af samme kommando udgivne og til enhederne, også HJV, udsendte reglement i samme disciplin. Vi slår op i reglementet og ser, hvad der står under panserkendingens formål:

- At kende ven fra fjende.
- At støtte melde- og efterretningstjenesten.
- At støtte mandskabets moral.

Lad os med det samme slå fast, at det er nødvendigt at have eksperter på dette felt og så mange som overhovedet muligt, fordelt der, hvor det er nødvendigt at have dem. Det kan diskuteres, og bliver det, hvorvidt det er mest nødvendigt at have eksperten i stabene – til tydning af indløbne signaler (meldinger) – eller ude i marken, hvor den lynhurtige indsats skal gøres og kun kan gøres forsvarligt, såfremt »eksperten« er der med sin afgørelse – er det ven eller fjende, der pludselig dukker op. Kend ven fra fjende – det er kedeligt at skyde på sine egne og tilintetgøre dem. Jeg tror, eksperten er lige nødvendig begge steder – flere i »marken« end ved stabene – mange flere, derfor må og skal panserkendingen være et vigtigt led i soldatens uddannelse – specielt hjemmевærnssoldatens – er den det?

De sidste store og små krige i menneskehedens historie har til fulde belyst, i hvor uhyggelig grad fejltagelser er sket til død og fordærv for egne styrker, mænd og materiel netop på grund af for lidt kendskab først og fremmest til egne styrkers opbygning, køretøjers udseende m. m. – men også til FJ udrustning og materiel. Ja, der er jo meget andet at tage vare på end panserstyrker – vi har jo også begrebet fly-, skibs- og anden nær- og fjernkending.

Om uddannelsesmetoder og -midler kan der diskuteres – om uddannelsens nødvendighed skulle ingen diskussion tillades.

Hærkommadoen siger: De forskellige panserkøretøjer må læres udenad, art, navn, bevæbning og nationalitet. Umuligt, siger man. Det kan slet ikke lade sig gøre. – Vrøvl! intet er umuligt – og da slet ikke sådant som oven i købet er uhyre interessant. Det er med stor glæde, at det kan konstateres, at der gennem de ti år,

HJV har eksisteret på sit nuværende grundlag, er dukket i hundredvis af panserkendingsentusiaster frem, ja i tusindvis tør man roligt påstå. Men det er ikke nok. Der skal mange flere til. Man må ofre noget på dette alter – der må gives mere plads for undervisningen på dette felt, og først og fremmest: der må og skal gives bedre undervisningsmaterialer til enhederne inden for HJV.

Industriens dygtige folk har gennem årene skabt stor interesse for modelfly af alle arter, mange »drenge« fra 10-80 ved alt om fly – hvor mange ved alt om KVG, PVG og andre panserkøretøjer? Her kunne industrien gøre en indsats. Godt – dette felt er ved at blive opdyrket – men der skal og må ske mere endnu. Så vil »eksperterne« opstå af sig selv også her.

Det er nemlig en kendsgerning, at den største færdighed i at kunne kende de forskellige typer fra hinanden opnås ved modelstudium og især modelbyggeri.

Man kan jo ikke lave kighuller i »tæppet« og sige værsågod, her har vi . . . – derfor må man, hvor det gælder om at lære andre end egne typer panserkøretøjer at kende – ty til modeller, billeder, silhouetter, tegninger. Ja, mange i det lille Danmark har jo ikke engang særlig store chancer for at lære egne typer at kende ved studium af »ting og sager« i marken – derfor må de samme midler tages i brug i undervisningen af sådanne »uheldige«.

Mange synes, at fjernkending har alt for meget teori – det ligger i sagens natur, det er instruktørens ansvar, dersom undervisningen bliver kedelig – det er ikke vanskeligt at gøre den interessant – det kræver først og fremmest, at instruktøren er grebet af »den hellige ild«, og at han formår at trylle de rigtige undervisningsmaterialer frem – tænk, hvad der kunne opnås, dersom han ikke behøvede at trylle men fik, hvad han skulle bruge fra de myndigheder, som må have en ubetinget interesse i, at »manden« kan sit stof.

Fjernkending – ja, der er også noget, der hedder nærkending, dette sidste er grundlaget for al panserkending – man må først på »nært hold« lære typerne at kende i alle detaljer for lidt efter lidt at kunne »fjerne« sig og stadig være i stand til at identificere »fyrene« blot ud fra en enkelt kendt detalje eller to – og husk: i de færreste tilfælde vil man under virkelige forhold se det klare billede, der er jo noget, der hedder sløring også for sådanne »soldater«.

Der har lige fra foreningstiden inden for HJV været megen interesse for panserkending. Mange ofrede tid og penge på dette særlige stof – der kunne være nået meget mere, dersom man havde forstået at samarbejde, så alt det udmærkede materiale var blevet stillet til rådighed for helheden. Det betaler sig imidlertid ikke at græde over spildt mælk – det gælder om med fremtiden for øje at få dette samarbejde igang. Og hvad kunne der ikke opnås, dersom felthæren og HJV tog hinanden i hånden og arbejdede i samdrægtighed og anerkendte hinandens resultater med det for øje at nå endnu længere frem. Det var at håbe, at de næste ti år af hjemmeværnets æra måtte bringe store resultater frem også her på dette felt.

HJV kan ikke være for dygtig – vi skal i særlig grad støtte melde- og efterretnings-tjenesten, man melder nu engang bedre om ting, man ser på med »ekspertens« øjne, man får de vigtigste detaljer med først og fremmest – udelader det, som intet siger.

Forskellige former for panserkending

a. Panserkending fra oven

Flyvere er naturligvis først og fremmest interesseret i at vide, hvordan tingene ser ud fra oven. Men også andre kan være interesseret heri, bl. a. sådanne der befinder sig i bygninger på højdedrag etc. under udøvelsen af deres job – læg da mærke til:

- Længde i forhold til bredde, er ofte et absolut særpræg.
- Tårnåbninger, motorluger, lemme m. m.
- Kroppens form.
- Tårnets eller overbygningens placering på kroppen.
- Kanonens placering og størrelse i forhold til kroppen.

b. Panserkending ved hjælp af spor

1. Set fra jorden

Et bæltekøretøj vil altid – især på asfalt – sætte et aftryk, som vil røbe ikke alene KVG nationalitet, men evt. hvilken type og i hvilken retning, KVG er kørt.

Melder man om sådanne iagttagelser, så husk at angive følgende vigtige detaljer: *Bredden af spor og sporvidde, bæltets mønster, kørselsretning* – dette sidste ses af oprevne vejmaterialer, jord etc., der er kastet bagud.

2. Set fra oven

Fra oven vil man i de fleste tilfælde have gode muligheder for ikke alene at finde spor efter panserkøretøjer, men også at se kørselsretningen. Følg sådanne spor, og der vil være mulighed for at finde frem til køretøjernes opholdssted.

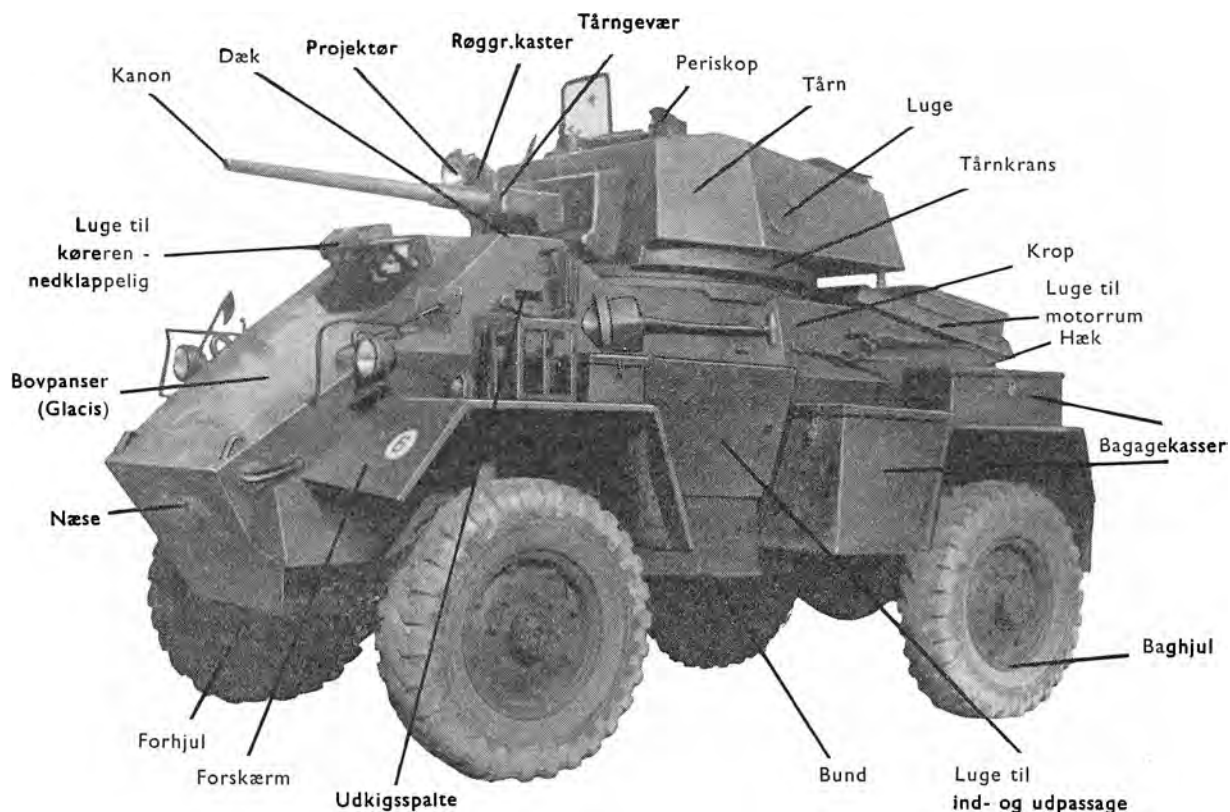
c. Panserkending ved hjælp af lyd

I mørke og i tåge kan man ikke gøre brug af synet ved identificeringen af panserkøretøjer, så må man tage hørelsen i brug.

Lyden af egne køretøjer læres ret hurtigt – optagelser på bånd til undervisningsbrug i så henseende vil være prima på steder, hvor man ikke i fredstid har lejlighed til at sætte sig ind i lydene på stedet, hvor sådanne køretøjer findes.

Optagelser af lyde af andre typer ud over egne kan erhverves ved eksempelvis at snuppe sådanne ud af film. Aldeles fortrinlig. Blot skal man koncentrere sig om lydene udelukkende.

Det vanskelige ved lydpanserkendingen er, at man ikke kan bestemme, hvor langt borte køretøjet(erne) er, som man hører, eller hvilken retning de kommer

fra. Det kan lyde tæt ved og dog være kilometer borte. Det afhænger naturligvis af vindstyrke, luftens fugtighedsgrad m. m.

Om dagen vil et pansret køretøj, der holder stille, ofte røbe sin stilling, når der »varmes op« før start – ikke alene lyden, men også den røg, der udvikles, vil sladre.

Luger og lemme, der lukkes op og i, kanoner der lades etc. vil også være slemme lydfjender at have inden for egne rækker.

Almindelig kamplarm vil naturligvis nedsætte muligheden en del, når talen er om identifikation ved hjælp af lyd. Mange KVG har flyvemotorer, andre dieselmotorer og atter andre med næsten lydløse motorer.

Træning, træning og atter træning er en nødvendighed for at opnå færdighed i også denne form for panserkending, men uhyre interessant – bare på med vanten.

d. Panserkending ved hjælp af lugt

En tilføjelse for egen regning – en risiko, der er værd at løbe. Det siger næsten sig selv, at i forbindelse med nævnte former for panserkending kan der opstå en smule lydmæssig usikkerhed i bedømmelsen, tag så lugtesansen til hjælp. Gør som jægeren, der leder vildtet op, gå mod vinden og snus begærligt: er det benzinos, eller er det os fra dieselolie? Egne KVG er normalt drevne af benzin, mange

russiske (så godt som alle) er drevne ved dieselolie. Vørsågod – »tag et snus« og bliv klogere.

e. Belysningsforhold

Belysningsforhold spiller en uhyre stor rolle. Patruljer, som om natten sniger sig frem til resultater, vil oftest være henvist til »skygebilledet« i identificeringen – læg mærke til skyggevirkningerne for de enkelte detaljer – tårn i forhold til krop – form og deform – lad øjnene »kærtægne« formerne – tegn billedet op og afgiv din melding. Jo, deformationer forekommer – tænk blot på, hvad der kan ske for en sådan »fyr« under kamp, lad ej deformen skabe usikkerhed i bedømmelsen – tag også sådanne ting med i undervisningen – lav dit eget skyggeteater, det har du meget brug for som instruktør. Brug modeller og opklæbte udklip – du kan let ved hjælp af lidt modellervoks eller kit og ved hjælp af klip skabe forskellige deformere (naturlige fremkomster ved skade) – intensiver undervisningen.

For at lette undervisningen bør man ifølge reglementet og iøvrigt sund fornuft benytte en bestemt fremgangsmåde i undervisningen. Grundlaget for denne fremgangsmåde ser således ud:

- Panserkøretøjets historie – den særlige behandlede types historie i store træk. Er iøvrigt i sig selv meget interessant.
- Bevæbning: kanon, mgv(er), morter(er) etc.
- Data: vægt, højde, bredde, længde, motor m. m.
- Kanon: udseende, kaliber etc. af vigtighed for forståelsen af slagkraften hos dette specielle køretøj.
- Tårn og/eller overbygning – udseende, form, »abnormiteter« m. v.
- Krop, form og opbygning, anbringelser på o. s. v.
- Underdel, ophængningsformer, hjul o. a.
- Særpræg: (store sideskærme, trekantskærme, »anderumpe« o. l.).

Køretøjsanalyse

Er man sat i en pludselig forlegenhed, er man usikker m. h. t. identiteten af et køretøj, foretag da bedømmelsen (analysen) i følgende orden:

- Kanon.
- Tårn eller overbygning.
- Krop.
- Underdel.

Efter denne rettesnor bør man iøvrigt også afgive sine meldinger (signaler), selv om man ikke er ekspert – altså må man for at undgå »rod« tage dette med under meldingstjeneste, hvor man skal lære folk at beskrive ting og sager efter en bestemt norm – her er den.

Det ville være for meget forlangt på disse få sider at behandle hele det store

Staghound PVG.

emne panserkending udførligt. Der er her forsøgt at tage så væsentlige ting med, som skal til for at skabe en smule forståelse af, hvorom det hele drejer sig. Der er endvidere forsøgt på gennem de små og store »hjertesuk« imellem det rent faglige stof at fremføre ønsker for den fremtidige uddannelse inden for HJV, lad os håbe på en »middelhøst« ad åre – ved fælles hjælp og godt »nedbør« fra »oven«.

En anden vigtig mission har denne artikel efter ringe skøn at udføre. Skabelsen af øget interesse for panserkending som led i uddannelsen. Allerhelst på en sådan måde, at uddannelsen former sig som en hobby, så når man nemlig længst. Der er gennem de sidste to år bl. a. gennem artiklerne og de små prøver og konkurrencer i hjemmeværnets eget blad vokset en stor interesse frem for panserkendingen, derom vidner de umådelig mange breve med tilkendegivelser overfor undertegnede (forfatteren til denne artikel), den store deltagelse i konkurrencerne m. v.

Det er også bemærkelsesværdigt, hvor mange der igen efterlyser kursus i panserkending bl. a. på HBS – det vil sikkert også være på sin plads at tage dette emne op igen til yderligere uddybning. Det kan også dyrkes i brevscoleform – måske den allerbedste løsning når alt kommer til alt. Hermed gives tanken op til overvejelse hos den ærede ledelse af samme snart selvstændige helårsforetagende. Man har også grund til at sende et telegram med taknemmelighedstilkendegivelse til Hjemmeværnsbladet, der august 1957 lukkede sine spalter op for panserken-

dingen. Forhåbentlig er den ærede redaktør på forhånd klar over, at den lillefinger, man der rakte, ikke giver det faste »håndtryk«, hvordan kan man det med én lillefinger?

En – blot én side mere – hvorfor ikke det? – kunne udrette underværker, ja kunne faktisk overflødiggøre samme lige omtalte brevslekursus (fortløbende). Vær venlig at regne ud, hvad der i det lange løb, ja blot en enkelt periode, ville være det billigste. Vi må jo desværre skæve til midlerne. *Stof* – siger man – de første hundrede år behøver vi ikke nære nogen bekymring i så henseende og så – den tid den sorg. Det skal lige i farten for en ordens skyld nævnes, at denne artikels skaber, identisk med leverandøren af de månedlige udgydelser i Hjemmeværnsbladet, ikke påtager sig leverancen til samme blad over nævnte tid. Der er heldigvis snart mange arvinger i familien – arvinger til arbejdet og stofkilder samt materialesamlingen; men nu ikke optimistisk – »testamentet« er ikke affattet endnu.

De ved denne artikel indføjede billeder giver en videre uddybning af emnet og giver specielt nogle eksempler på KVG- og PVG-typer – lidt ældre måske, men stadig eksisterende og i brug værende, specielt inden for den danske »arme«. De skulle også tjene til at stimulere interessen og give et endnu bedre indblik i panserkendingens absolut positivt interessante sider. Igennem ti års arbejde er der forsøgt spredning af de mørke skyer, der har dækket over en nødvendig interesse for denne disciplin – *panserkending* – de mange gode medarbejdere, professorer iblandt på området – man fristes til at nævne en masse navne, det må blive ved de mange venlige tanker, de tager ikke så meget papir – har gennem intensivt og brydsomt arbejde været medvirkende til, at skyerne er spredt i meget væsentlig grad. Det gode, nu etablerede samarbejde med de to panserregimenter har også sin andel i det gode resultat. Derfor en speciel tak på »familiens« vegne – men vi skal videre frem. Og vi kommer det!

Panserværn

Opgaven går i det følgende ud på nærmere at redegøre for HJVs deltagelse i kamp mod pansrede køretøjer. Det er ikke nogen nem opgave. Der er ikke nogen praktisk erfaring at bygge på ud over sådanne opnået på øvelsesgrundlag i samarbejde mellem hjemlige panserstyrker og HJV. Derudover er de foreløbige resultater bygget, bl. a. på grundlag af indgående studier af partisanstyrkers kamp mod panser under 2. verdenskrig suppleret i meget væsentlig grad med erfaringer fra Ungarn under opstanden i efteråret 1956. Disse sidste ungarske fakta beviser, at selv med primitive midler kan der udrettes meget, selv af uerfarne, ungdommelige »soldater«. Det blev nævnt, at opgaven er ikke let. Det er det, der gør den interessant og bærer frem mod en forhåbentlig antagelig, god løsning.

Churchill flammekastervogn.

Hvilke våben skal sættes ind for effektiv bekæmpelse af fjendtlige panserstyrker? Alle til rådighed stående. Det vil i virkeligheden sige, skal man have nogen chance for at kunne standse FJs fremtrængen og kæmpe sig til sejrrig afgørelse, må man råde over lige så effektive våben som han. Tryk avler modtryk. I dag kan man vist med rette sige, at våben og modvåben står fifty-fifty.

Hjemmeværnet råder ikke over sådanne våben og er heller ikke i stand til på nuværende tidspunkt at kunne sætte ind med sådanne våben, om så var. Det ligger til os at lære at bruge de våben, vi har, på mest virkningsfuld måde. Men først lidt om *panserværn*, eller snarere: *Bekæmpelse af panserkøretøjer*.

Uden at bygge på noget reglementbetonet rammer man ikke meget ved siden af (måske slet ikke), når man tillader sig at opdele panserbekæmpelse i følgende tre kategorier:

- *Panserværn.*
- *Pansersikring.*
- *Panserødelæggelse.*

Vi prøver på at finde frem til HJVs plads i »panserjægerne« rækker ved at kaste et kort blik på denne inddeling.

- *Panserværn.*

Har til opgave at standse FJ KVG fremrykning. Dette forsøges ved hjælp af DIV og REG panserværnsenheder udstyret med kanoner – udlæg af store panserminfelter og andre former for større spærringsforanstaltninger. Underenhederne, BTN dyssekanoner danner en form for mellemstadium. KMP og DEL raketstyr og

GRP energavåben giver billedet dybde. Heller ikke må der her glemmes at nævnes egne KVG styrker i støtte, eller egne fly med raket- og napalmvåben. Ikke noget dårligt team – godt samarbejdet som det er og må være.

Det kan vist dårligt tænkes, at HJV kan »spille« med her – der er måske den sædvanlige undtagelse, der bekræfter reglen.

– *Pansersikring.*

Er egen enheds sikring mod angreb af panserstyrker – skal kunne klares af alle, også HJV. Det må erindres, at det i dag er muligt at landsætte panserstyrker fra sø og luft. Overraskelse opnås desuden ved gennembrud, så FJ KVG vil kunne optræde hvorsomhelst og nårsomhelst – pludseligt og hårdt. Kommandostationer, forsyningsinstallationer m. m. kan pludselig komme i farezonen. Man må således være klar til at møde faren med de våben, man er i besiddelse af. Vejspærringer (herunder panserfælder, mineringer m. v.) spiller en ikke helt ringe opgave i varetagelse af sådanne sikkerhedsforanstaltninger. På grundlag af det kort skitserede, vil det sikkert være forståeligt for de fleste, at en sådan opgave må kunne løses af alle, også HJV – og måske især af HJV.

– *Panserødelæggelse.*

Er ødelæggelse af FJ KVG-, PVC- og andre former for panserkøretøjer. Af mere »passiv« karakter er ødelæggelse af panserkøretøjer ved hjælp af pansermineringer. HJVs pionerenheder lærer at udlægge miner efter nærmere ordre. Aktiv indsats er formelig foranstaltet »jagt« på panserkøretøjer, ødelæggelse af sådanne efter et »beskedent« anlagt program. HJV-kamppatruljer med speciel udrustning vil have en relativ god chance i denne kamp – er uddannelsen tilstrækkelig hertil i dag? Den almindelige HJV GRP må også kunne sættes ind. Men kan det først, når man helt er klar over den specielle form for kamp i alle detaljer. Følg her i særdeleshed devisen: kend FJ, så vil du have en chance for at slå ham. Uddannelse – uddannelse og atter uddannelse? Netop! Sådanne »almindelige« HJV enheder optræder (skal optræde) i væsentligste grad i spærringsforsvar ved broer, forsyningsinstallationer, kommandostationer, og hvor i det hele taget HJV-opgaven går ud på at sikre. Det kan blive nødvendigt med en sådan »lidt ud over det almindelige indsats« mod FJ KVG, hvor disse er trængt igennem egne styrker og forsøger at »pattonisere« i vort bagland.

Det er absolut nødvendigt, at man lærer at lade sine våben virke fra særligt gunstige stillinger ved pansersikring og især ved panserødelæggelse. Man må stræbe efter at sætte ind fra *bagskråningsstillinger*, så vidt muligt undgå *rundstillinger* (kretestillinger) og *forskråningsstillinger*. Det er ikke nok med at kunne sætte ind, man skal også have mulighed for at komme bort og sætte ind påny fra en helt andet vinkel og på en anden måde til almindelig opbyggelse for FJ. Det er kunsten at kunne variere. Man skaber usikkerhed blandt de fjendtlige styrker, man *sinker*, og kan man dette, er allerede meget nået.

Shermann KVG.

Da panserstyrker normalt optræder hårdt og hurtigt, kræver denne kamp sin mand fuldt ud – den stiller store krav til førerens nøgterne bedømmelse af situationen, hurtig beslutningsdygtighed og fast kommandoføring. Den enkelte hjemmeværnssoldat må være mester i at bruge sit våben, et mesterskab der er bygget op på tillid og tillid til en ting opnås kun ved grundigt kendskab. Det kræver træning og atter træning. Jo mere dygtighed, hjemmeværnssoldaten opnår – han reagerer uden at tænke – jo mere kan han koncentrere sig om selve kampen i dens forskellige faser – han har kun én fjende at frygte, ham han skal sinke eller ødelægge.

Dygtighed i våbenbrug og benyttelse af terrænet er de to vigtigste ting at lægge vægt på under uddannelsen. Når dertil kommer det grundige kendskab til egen egn – han kender hver genvej, hvert smuthul – er han i stand til at udnytte det for HJV særdeles vigtige våben fuldtud: *Overraskelse*.

Uden her at komme alt for meget ind på den elm. HJV GRP inddeling, den kendes efterhånden ganske godt, skal lige nævnes enkelte ting, gældende for de enkelte i GRP og for GRP som helhed.

GRP består af en fører og ni mand. GRP må kunne kæmpe med de våben, den er udrustet med, samt ved hjælp af improviserede og selvkonstruerede »våben« føre kampen så intensivt som overhovedet muligt.

– *Gruppeføreren*: må kunne føre sin GRP, der er værktøjet i hans hænder, til løsning af den tildelte opgave. – Ud fra *opgave* – *situation* – og *terræn* må han lære at bedømme hvornår og på hvilken måde han skal iværksætte de handlinger, GRP er oplært i.

– *NK/GRP*: Må kunne erstatte GF og indtage hans plads og handle i hans sted. Det ville være betimeligt med en knap så engageret NK, han er jo FS 2 tillige, men dette kunne vel rettes ved førstkomne lejlighed.

– *Gruppens medlemmer*: må oplæres i at kunne optræde i de for den specielle situation særlige handlinger – hver på sin plads og hver med sit våben. I givet fald må de også kunne indtage en kammerats plads og virke med hans våben – LMG og MP.

– *Bevæbningen*:

Det lette maskingevær er GRPs mest effektive våben til bekæmpelse af FJ FOF, ledsagende de FJ KVG (panserskytter) – besætningen på KVG og SPVG etc.

Energavåbnet er gruppens eneste effektive panserbekæmpelsesmiddel på kort hold, 20–70 m.

Grenaderen: Har til hovedopgave at sikre sin gruppe mod panserkøretøjer. En sådan opgave giver ansvar og kræver selvstændighed i tanke og handling. Grenaderen må tit selv vælge sin stilling, hvorfra bedst muligt resultat kan opnås – oftest er ildåbning fra hans våben på egen »kommando«. Han må til løsning af denne sin(e) opgave(r) sikres bedst mulig »arbejdsro«, derfor må han have MP 2 og GVSK 2 til sikring.

Holdet – grenaderholdet – som sådan må være en fast og godt samarbejdet familie. De arbejder tæt på fjenden og må kunne se det »hvide« i hans øjne, før indsats gøres, og uden form for lammelse. En følelse, der kan være svær at overvinde, men nødvendigvis skal overvindes, vil man opnå gode resultater og slippe »hjem« igen.

Det er tidligere omtalt, at det er pinligt nødvendigt at vælge sig gode stillinger for indsats mod pansrede køretøjer, helst bagskråningsstillinger. Stillingen må først og fremmest yde dækning mod kanonbeskydning og give mulighed for tilbagetrækning i skjul for fjenden – lad os holde fast ved dette. Tilbagetrækningen efter afgivet, kortvarig ild må ske lynhurtigt – man har normalt højst ca. 25 sek. fra ildåbningsøjeblikket til stillingen må være rømmet – ellers vil samme være under ild fra kanoner og andre våben. Kan ikke lade sig gøre, siger man. – Jo, det kan, men det kræver en nogenlunde træning – det er gjort på kortere tid af adskillige »normale« HJ Vere i et hold.

Man sidder med spørgsmålet på læben: hvornår åbnes ilden? Dette er et spørgsmål af stor vigtighed. Lad svaret blive på grundlag heraf. Ild mod fjendtligt panser og hvad dermed følger åbnes kun når det er nødvendigt og opgaven kræver det.

Er GRP forpatrulje – sikring for en enhed – åbnes ild ved pludselig opdukkende FJ, hvor man ikke kan nå at advare egne styrker på anden måde. Svaret er ikke enestående, men sikkert indlysende for de fleste – det gælder blot om at huske det og reagere derefter.

Ligger man i forberedte stillinger ved objektforsvar af en eller anden art, gælder princippet for HJV-specialet »ildoverfald«.

Lad os lige for en ordens skyld se på de gode, gamle regler for kampen mod panser, tillempt HJV.

Se: God *observation* er en betingelse for kampens heldige udfald. God forberedelse kræver rettidig og fyldig underretning om FJ forehavende. *Husk:* Observer uden selv at blive observeret. Optræd ikke som struds.

Stoppe: Rettidig energainsats – skytten er vågen (skal han være) – han er den, der bedst selv kan se, hvornår det er tiden at åbne ild. Et »stop« kan også arrangeres på anden måde ved spærringer – »panserfælder«, som løbemineringer – faste PM – skærme (snydespærringer) etc. Kedeligt at pladsen ikke tillader en omtale af dette særlige emne. Men heldigvis kan man lære det på spec. kurser.

Energainsatsen (detonationen) er almindeligvis tegnet til –

Skyde: samtidig ildåbning fra øvrige våben i GRP, der skal sættes ind. FJ skal have alt, hvad man overhovedet orker at give ham – man skal ikke være fedtet. Husk tiden er knap. Alt må være vel forberedt og

Blænde: kan man ved hjælp af røgmidler lægge et »slør« over området med hensigt at skjule egne bevægelser og lamme og svække hans observationsmuligheder (fra den meget omtalte kritiske krete, hvor hans årvågningshold skal sikre), er det eminent. *Husk:* sløring kan også virke som en hemske på egen indsats, derfor må det læres grundigt hvordan og hvornår og med hvilke midler sløring kan foretages (her udelukkende tænkt på røgslør). *Sløring* af enkeltmand og stillingerne må jo som bekendt være absolut 100 %. Næste etape er

Væk: Hurtig og absolut skjult tilbagetrækning eller stillingskifte. Er tilbagetrækning nødvendig, og det vil det oftest være og helt bort fra området, skal der forud være aftalt samlepunkt(er), hvor gruppen snarest samles for

Reorganisering: kontrol af tab – fordeling af ammunition etc. – klar til en ny indsats fra ny stilling. Man må hænge på som en burre. Opgaven – hjemmeværnets primære – er oftest at sinke; det kan gøres, når man følger spillets regler.

Observation: Altid årvågen – føling med fjenden skal sikres – aldrig tabe ham af syne, aldrig lade ham få ro.

Ved en øvelse med hjemlige panserstyrker, hvor opgaven gennem en hel nat (i oktober) var panserødelæggelse – indsats mod FJ bivuakering – fik »FJ« efter eget udsagn det indtryk, at man havde været ude for en meget stor styrke, mindst et kompagni, ellers kunne man ikke have været så engageret og lidt så store tab i materiel. »FJ« var meget forbavset, da man om morgenen efter kampen i god forståelse nød morgenmaden sammen og alle faktisk trængte gevaldigt til den, havde lejlighed til at konstatere, at »KMP« var på *syvogtyve* mand incl. førere (instruktører). Man havde praktiseret lærdommen, som forsøgt skitseret i denne artikel, og med succes, opdelt styrken i fem patruljer, der hver havde sit område at »virke« i. Dette må være princippet i panserødelæggelse om natten – små, bevægelige patruljer fra 3–6 mand. Man kan holde sammen, det er svært i buldrende mørke – men sværere jo flere man er. Patruljen bevæbnet med lette våben og forsynet med sprængmidler til ødelæggelse af køretøjer og materiel. Vær så venlig at huske på, at ved at ødelægge forsyningskøretøjerne i baglandet – drivmidler og ammunition m. v. – sætter man større styrker ud af spillet på en lidt lettere måde, dersom man kan tale om noget sådant, frem for at gå lige på kampenheder, selv i bivuak og/eller forsvarsstillinger. God rekognoscering forud for aktionen(erne) er en absolut betingelse for godt resultat. Husk: »beskedent« program lægges, vær ikke »grådig«, forslugenhed forårsager ofte ulykker på den ene eller den anden kedelige måde.

Vi kan ikke undgå, når talen er om pansersikring, bevogtning af et objekt af en eller anden art, lige at kigge lidt på »ildstillinger«s beliggenhed i forhold til objektet. Vi har hørt, at bagskråningsstillinger er de absolut foretrukne. Er talen endvidere om sikring af spærring(er), så husk, at ingen spærring er effektiv uden flankerende ild. Det nu gamle begreb om stillingsindtagelse klods op på spærringen og bag denne, som desværre vises på visse instruktionsfilm, der bruges flere steder i undervisningen, er et absolut bandlyst begreb. Ud fra spærringen, ud til siden. Spærringen må kunne belægges af ild på begge sider, foran og bagved. Glem ej heller at kunne have sandsynlige fremrykningsretninger og områder under ild. Lær især effektiv skudafstand(e) at kende for LMG, lær at bruge terrænmulighederne, så vil det ikke være vanskeligt at finde de rette steder for stillingsindtagelse(r). En spærring skal jo også være anbragt med omhu – overraskende beliggende – let at forsvare.

Da pladsen, som denne artikel må fylde, efterhånden indsnævres betænkeligt, skal lige sluttes med en kort omtale af brugen af selvkonstruerede, improviserede »våben«.

Det er sikkert en udbredt tro, at det moderne panservåben i alle dets forskellige genrer ikke kan ødelægges på simpel vis. Lad os lige slå fast, at dette er en absolut misforståelse. Æthioperne lærte det af nød – spanierne blev mestre i det under borgerkrigen – finnerne kæmpede sig til en »guldmedalje« på dette felt under

vinterkrigen, og ungarene viste et strålende eksempel på initiativ og gå på mod under opstanden i efteråret 1956. – Kan drenge, unge mænd og kvinder improvisere på stående fod, kan vel modne mænd uddannes på dette felt, under devisen: det er bedre at forebygge end helbrede.

En moderne hærs panserstyrker er umådelig sårbare, måske særligt sårbare overfor simple våben på nært hold.

Brandflasken: er ikke noget nyt begreb, men årtusinder gammel i princippet. Blidernes kast med gloende sten og brændende blårtønder – indianernes skud med »brændende pile« – flydende ild på Københavns volde under svenskernes »bejlen« til københavnerne – til vore dages benzinflaske, flammekastere og napalmbomber.

Den moderne soldat bekæmper stål med ild: varm »uhyret« op, og mennesket, der har skabt det hele og uden hvilken mekanikken ikke kan fungere, vil ud at trække frisk luft – hensigten er nået, en KVG uden mandskab er ikke mere farlig end en legetøjskanon.

Den ungarske brandflaske: En flaske fyldes op med ca. $\frac{3}{4}$ ren benzin og tilproppes omhyggelig. Uden på flasken surres (med snor eller klæbebånd) en krans af blår, der vædes med ren benzin ved klargøring til brug. Lagring ca. et døgn. Formålet med lagringen er at skabe en tilpas mætning af benzindampe i flasken. Denne flaske giver en større spredning af den brændende benzin i nedslaget, idet benzindampene muliggør en effektiv detonation, når flasken knuses mod målet. Simpelt, men effektivt.

U. S. brandflasken: Flaske fyldes helt med benzin, blår (tvist) væge proppes i åbningen – den skal være god og fyldig for at virke som antændelsesmiddel efter hensigten. Anbring evt. et par stormtændstikker og en rivesats på flasken til brug ved antændelsen, så er sådant altid ved hånden, når man ikke lige netop har en lighter, der også kan bruges.

Brandflasker – dunke – Jerrykans etc. er meget anvendelige efter samme princip og med en effektiv tændsats i form af håndgranat eller anden form for sprængmiddel. *Husk:* der skal være hul(ler) umiddelbart ud for anbringelsesstedet for tændmidlet (spræng), ellers virker »fyren« ikke efter hensigten – der sker en detonation, men ilden opstår ikke, vædsken spredes ved detonationen, og det er jo ikke efter hensigten. En undtagelse herfra er den ovenfor omtalte ungarske brandflaske, men her skabes »hullet« i nedslaget, og detonationsmidlet frigøres og påvirkes af ilden.

Benzinbomber (i mangel af napalm): er yderst effektive i spæringsforsvar, det er en probat cocktail at servere. Skal have passende størrelse, 100–200 liter. Anbringes i bredde og dybde og sløres effektivt – kan arrangeres som luremine efter nærmere ordre fra kompetente myndigheder, men kan også virke på »kommando« af egne styrker på passende tidspunkt(er).

Studier i marken.

Ingen god modtagelseskomite serverer en god »cocktail« under passende størrelse – den tilsigtede virkning skal helst nås.

Flasker til brug i konstruktion af alle ovennævnte brandflasketyper bør aldrig være under $\frac{3}{4}$ liters størrelse, helst over. Et kompagnis forbrug af italiensk rødvin, serveret i de bekendte vommede flasker, bør nøje kontrolleres, og den tomme flaske i hvert enkelt tilfælde afleveres til KMPs våbenmester eller samles på passende steder til senere anvendelse efter ovenstående recept.

Jo, blandingsvædske kan naturligvis bruges – ikke til ungarener og lignende typer – men lad være med at bruge fede olier, andre meget brandfarlige og blandingsmulige vædske er at foretrække – husk her: det er ilden, der skal virke, ikke osen. Sløring – javel, der har man meget bedre midler, f. eks. fosforrøghåndbommen og andre røgmidler, også selvfabrikable efter simple opskrifter. Brug hver ting til sin tid efter sin hensigt.

Flasker i brug skal altid være tyndvæggede – intet er så forbasket kedeligt som dette at have »leveret« en god, delikat træffer, som bare lægger sig til hvile på

KVG. Det var jernglas, den var lavet af. Fy. God antændelse inden kastet – der er ingen faremomenter ved god forberedelse – er antændelsen ikke god, vil ilden dø ud på vej til målet, resultat også en forsager.

God forberedelse i antændelse før kastet – godt kast – er betingelsen for et godt resultat. Lær dette i fredstid, det er såre vigtigt – omtalte »våben« er ikke så simple, at det ikke svarer sig med en god, forberedende uddannelse.

Der er nu gjort et forsøg på at skitsere hjemmeværnets deltagelse i kamp mod pansrede enheder med få og små midler. Det skulle jo ikke gerne resultere i, at man fra andet sted ræsonnerede som så, at man kan klare sig med det og ikke behøver andet. Er det tilfældet, har »talen« været for lang – man har glemt indledningen. Hjemmeværnet bør have flere og mere effektive våben i kampen mod det moderne pansers styrke – det må ske på linje med tildelte opgaver. Krav stiller modkrav på fornuftgrundlag. Kom med folkene, så skal I få våbnene, sagde en kendt mand fornylig – dermed mentes: kom med de folk, som kan og vil lære at betjene sådanne våben og holde denne uddannelse vedlige. Det var mandfolkeord på rette sted – i rette tid – lad os ikke sidde disse ord overhørigt.

Lad os herefter prøve at slå fast, at ordet panserværn dækker ikke begrebet: HJV deltagelse i denne spec. kampform. Panserafværge – denne germanisering – dækker heller ikke begrebet. Man må nødvendigvis klassificere begrebet, som det indledningsvis er forsøgt, og så ud fra en analyse prøve at finde stedet eller stederne, hvor HJV kan gøre en indsats. Har denne lille artikel formået dette omend i mindre grad – ført manden i HJV ind på ret spor – er formålet med artiklen nået.

Hundetjeneste

Af

kaptajn *H. C. Kristensen*

I løbet af få uger var adskillige fremsendte patruljer gået tabt. Enkelte undslupne patruljefolk berettede om de frygtede nordkoreanske bagholdspatruljer, der pludselig og uden nogen lyd dukkede op og rettede en nådeløs ild mod FN-patruljen ude i ingenmandsland. Hovedkvarteret sydede af nerver, gang på gang satte nordkoreanerne angreb ind med overvældende resultat, og gang på gang måtte man erkende, at angrebet var kommet som lyn fra en klar himmel. Nu måtte der gøres noget, man måtte have oplysninger om fjenden, man måtte tage fanger, der kunne oplyse, man måtte vide besked med fjendens placering af styrker og våben.

Også i denne nat gled en patrulje ud i mørket, ud i ingenmandsland, frem mod de nordkoreanske linjer for at skaffe de nødvendige oplysninger, der skulle danne hovedkvarterets efterretningsgrundlag.

Patruljen bevægede sig lydløst frem mod sit mål. Alle var spændt næsten til bristepunktet; hvordan ville denne aktion lykkes, ville det gå som med så mange tidligere patruljer, eller ville patruljens nye firbenede medlem vende billedet? Jævnligt standsede man op og lyttede ud i mørket, ingen lyd, og man fortsatte fremrykningen, indtil pludselig patruljehunden gav tegn til sin fører. Patruljens nye medlem havde fået færten af fjenden. Patruljen bøjede af, et par eksperter blev sendt afsted på særlig opgave, og lidt efter vendte de tilbage med en fange. Patruljens foreløbige opgave var løst, og nu gjaldt det om at nå uset tilbage – og takket være patruljehunden blev også denne del af opgaven løst til fuldkommenhed.

Koreakrigen havde givet endnu et bevis for hundens fortræffelige egenskaber som hjælper i forsvarets tjeneste, og da kampene i Korea indstilledes, var ialt 26 hundedelinger, hver med 34 førere og 25 hunde, opstillet som særlige enheder direkte under hovedkvarteret.

Uanset alle tænkelige former for krigsvåben har hunden gennem tusinder af år været anvendt under den ene eller anden form for krigstjeneste. Lige fra oldtiden, hvor dens angrebslyst i forbindelse med smidighed og hurtighed var tilstrække-

lige egenskaber, over middelalderen, hvor den blev udstyret med brynje, og op til 1. og 2. verdenskrig, da man begyndte at uddanne den til specielle opgaver.

Også i det danske forsvar har hunden været anvendt – i dag anvender felthæren den hovedsagelig som vagtpatruljehund og pladshund til beskyttelse af flyvepladser og andre af forsvarets vigtige etablissementer.

Det varede heller ikke længe, før hjemmeværnet begyndte at interessere sig for hundens gode egenskaber og den nytte, man kunne få af menneskets bedste og mest trofaste ven.

Først og fremmest var det som budbringer, hunden kom på tale. En af hjemmeværnsskolens pionerer, kaptajn Alber, skrev i hjemmeværnsbladet under pseudonymet »Meldehunden« en række artikler om signaltjeneste og berørte her også hundens store muligheder i hjemmeværnets tjeneste.

Men selv om kaptajn Alber mødte stor velvilje hos hjemmeværnschefen, generalmajor Johnstad-Møller, der interesserede sig meget for sagen, og som i øvrigt havde stor forstand på hunde, var der dog i den første opbygningsperiode mange andre og store opgaver, der først krævede deres bevågenhed, og selv om sagen langt fra blev glemt i hjemmeværnsledelsen, var det dog ude i marken hos kompagnierne, de første skridt blev taget.

Det er vel svært i dag at sige, hvor det begyndte, men en kendsgerning er det, at der rundt om i hele landet stille og roligt opbyggedes større eller mindre grupper, hvor hovedvægten blev lagt på udnyttelse af hunden enten som meldehund eller vagthund. Der fandtes endnu ingen bestemmelser om denne tjeneste, og opbygning og uddannelse prægedes i allerhøjeste grad af lokale muligheder og opgaver, hvad jo i øvrigt ofte må anses for en af hjemmeværnets stærke sider. Enkelte steder var det en særlig interesseret hundeejer, der gik i gang og samlede nogle kolleger om opgaven, andre steder udnyttede kompagnierne mulighederne for kontakt med civile hundeejerforeninger og lignende; men det mest organiserede arbejde gennemførtes vel nok ved hjemmeværnets politikompagnier, eller hvor andre hjemmeværnskompagnier havde kontakt med det stedlige politi.

Efterhånden som uddannelsen skred frem, følte de enkelte kompagnier lyst til at prøve hundenes egenskaber ved øvelser, ligesom man også over for hjemmeværnsledelsen ønskede at vise de opnåede resultater.

General Johnstad-Møller, der som tidligere nævnt havde stor interesse for arbejdet, forstod til fulde at stimulere interessen hos denne tjenestes ihærdige og tålmodige pionerer. Selv søgte generalen forhandlinger med rigspolitiets hundetjeneste, og kontakter knyttedes i mere udstrakt grad, ligesom man efterhånden inddelte hundene efter deres egenskaber for deltagelse i bevogtningstjeneste, patruljetjeneste, signaltjeneste eller sanitetstjeneste.

Bevogtningstjeneste

Hundens skarpe sanser, dens vagtsomhed og hengivenhed for sin herre, gør den særlig egnet for anvendelse i bevogtningstjeneste. Godt uddannede hunde kan på visse bevogtningsobjekter reducere den nødvendige mandskabsstyrke med helt op til 50 %, vel at mærke såfremt hundene anvendes på rigtig måde.

Ofte har hjemmeværnets skrappe kamppatruljefolk måttet melde pas, når det drejede sig om at trænge ind på et objekt, der var bevogtet af hunde.

Under en øvelse, hvor hjemmeværnsfolk med hunde skulle bevogte nogle ammunitionsmagasiner over et område på ca. 200 × 200 m, blev hundene anvendt sammen med føreren som patruljepost. Hundene blev ført i lang snor, og selv om 3 patruljer nærmede sig objektet fra 3 forskellige verdenshjørner, lykkedes det dog ikke nogen patrulje at komme nærmere end 200 m fra objektet, før hundene havde færten af dem.

Ved en anden øvelse, ved en ammunitionsfabrik, hvor hunden blev anvendt som pladshund, altså sluppet løs inden for indhegning, forsøgte sabotører at bestikke hunden med en lækkerbidsken, men den velafrettede vagthund afviste alle tillokkelser, den var omhyggeligt uddannet til ikke at modtage foder af andre end sin fører. – Selv bevogtning af ganske bestemte genstande såsom førerens udrustning eller transportmiddel gives der mange gode eksempler på i arbejdet med hunde i bevogtningstjenesten.

Men resultaterne er fortjeneste efter langt, energisk, tålmodigt, slidsomt samarbejde mellem fører og hund. Ingen resultater nås uden førerens forståelse af hundens psyke, uden førerens næsten ubegrænsede tålmodighed, men altid håndfaste krav. Det er den lille daglige dosis gentaget og gentaget, der til sidst giver det gode resultat. Det er førerens evne til at bedømme hundens humør, førerens

Spring i fin stil.

Men sådan kan det også gøres.

forståelse af ros og belønning for enhver god præstation, der skaber hundens hengivenhed.

Det er førerens rolige sikkerhed i sine kommandoer, hans konstante repetitioner, der langsomt og omhyggeligt øger præstationerne. I hjemmeværnets bevogtningstjeneste har hunden allerede indhøstet betydelige fortjenester, og der hersker næppe tvivl om, at det ihærdige arbejde, der udføres på dette felt, vil give såvel fører som hund en endnu mere central placering i hjemmeværnets bevogtning af de mange og forskelligartede objekter landet over.

Patruljetjeneste

Ved gennemførelsen af overvågningstjenesten, der jo er en af hjemmeværnets hovedopgaver, er det overordentlig vigtigt med en effektiv afpatruljering af kompagniets område. Dette gælder såvel vejstrækninger og særlige nøgleområder såsom bebyggelser, skovpartier og luftlandeområder. – Også på dette felt har hunden været til stor hjælp under hjemmeværnets mange øvelser.

Under en øvelse i Nordsjælland, hvor man skulle afpatruljere en kabellinje langs en vej på ca. 5 km, blev strækningen inddelt i 3 afsnit, hver med sine cyklistpatruljer med hunde. Med uregelmæssige mellemrum afpatruljeredes strækningen, idet hunden fik adgang til runddering, og det lykkedes virkelig at afsløre en fjendtlig patrulje, der godt gemt i et krat, nær vejen, afventede et gunstigt tidspunkt for aktion.

Det er vel nok begrænset, hvor meget en hund kan præstere sammen med en cyklistpatrulje, men er føreren opmærksom med hensyn til hundens fysiske ydeevne og jævnligt laver små stop, lader hunden hvile i overskueligt terræn og kun ved bebyggelser, krat og lignende lader den runddere, så kan der opnås store resultater.

Ved en distriktsøvelse i Københavns omegn blev der engang meldt om tilfange-tagelse af nogle 5. kolonnefolk, men en af fjenderne var undsluppet i et stærkt bebygget område. 2 hundeførere med hunde blev straks sat på sporet, og i løbet af 1 time lykkedes det at anholde den undslupne i en kælder ca. 1½ km fra aktionsstedet. En god og prisværdig præstation når man tager i betragtning, at uddannelsen jo ikke har samme forudsætninger som f. eks. politiets hundeuddannelse.

— — —

Som allerede omtalt har hunden sin begrænsning i fysisk udholdenhed, og kun få hunde har de egenskaber, der kræves i patruljetjenesten. Kun hunde, der er robuste, udholdende, hurtige og nervestærke, kan opnå de gode resultater.

Alligevel kan der nævnes mange strålende eksempler på øvelser, hvor patruljehunde har været anvendt med held. F. eks. har man i Vendsyssel anvendt hunde ved eftersøgning af faldskærmsagenter og våbendepoter, uskadelliggørelse af

snigskytter og sikring af for- og sidepatruljer, og gang på gang erkender modstanderen sin store respekt for hundens evne til at høre, lugte og spore.

Signaltjeneste

Som et af hjemmeværnets svage punkter har signaltjenesten vel været det område, hvor mangt et kompagni har søgt nye og mere effektive veje end blot den permanente telefonforbindelse. Det var da også naturligt, at hunden her kom på tale.

Hundens anvendelse som budbringer indebar imidlertid den ulempe, at man ikke kunne afsende hunden til hvem som helst, og at meldingen jo helst skulle i de rigtige hænder. Denne ulempe blev imidlertid en af hjemmeværnets fordele. Når hunden skulle vandre som stafet fra en person til en anden og tilbage, måtte det jo være mellem to personer, den holdt lige meget af. Hvad var da mere naturligt, end at den var budbringer mellem mand og kone, manden som hjemmeværnsmand og hans kone som lotte.

Selv om det på nuværende tidspunkt vel er for tidligt at tale om de helt store resultater, gives der dog adskillige eksempler på gode præstationer.

For nylig overværede regionslederen i region VI, oberst Skjoldager, en øvelse, hvor hunde blev anvendt, og udtalte sin fulde anerkendelse af meldehundenes værdi. Under øvelsen, der foregik som bevogtning af et stort vandværk, blev anvendt såvel vagthunde som meldehunde. Ved vagthundenes hjælp blev fjendtlig nærværelse erkendt i et bestemt område, og ved brug af meldehunden blev den beredte udrykningsstyrke hurtigt alarmeret og sat i aktion.

Under et besøg ved hundeuddannelse på øvelsespladsen ved Farum overværede general Johnstad-Møller en prøve, hvor to meldehunde bragte meldinger ad to hinanden krydsende ruter. Det var en stor oplevelse at se de to hunde, nok lidt nysgerrige, men alligevel passere hinanden kun opslugt af den ene opgave: at udføre sit job hurtigst muligt, at nå frem med meldingen.

Uddannelsen af hunden til meldetjeneste er vel en af de største prøver for menneskelig tålmodighed, men når resultaterne viser sig, vel også en af de største glæder for hundeføreren, ikke mindst når som her mand og kone kan forenes om én og samme opgave.

En nat arbejdede man ihærdigt på kompagniets kommandostation. Lotte Jensen modtog netop pr. telefon ordre fra distriktet om, at kompagniet omgående skulle sende en patrulje frem til plantagen i det stærkt kuperede terræn 4 km foran kompagniets front. 10 minutter senere afgang en 4-mands patrulje med radio samt lotte Jensens mand som hundefører. Den første km var radioforbindelsen god, men efterhånden som terrænet blev mere og mere kuperet, blev den dårligere, og da patruljen forsvandt bag en plantage, ophørte radioforbindelsen helt, en af de småskavanker, som vi vel alle kender, og som vi jo efterhånden har affun-

det os med, simpelt hen fordi vore tekniske hjælpemidler nu engang har sin begrænsning. Efterhånden nærmere patruljen sig målet, og selv om radiomanden gjorde sig store anstrengelser for at skaffe forbindelse, når man passerede højdedragene, var det dog ikke muligt at skabe den konstante forbindelse. Ca. 300 m fra målet blev Jensens hund urolig. Man kunne tydeligt se, at den havde fært af noget. Patruljen gjorde holdt, lyttede og observerede – og ganske rigtigt, ud fra plantagen kom i 3 enkeltkolonner en deling af den fjendtlige styrke. Patruljen havde ingen chance i en åben kamp, det gjaldt mere om at advare kompagniet om det forestående, der kunne få ubehagelige følger, eftersom fjenden stilede mod kompagniets højre fløj. Radioen gav ingen muligheder, og tale i radioen var næppe heller forsvarligt. Patruljeføreren og Jensen førte en kort, hviskende samtale. Patruljeføreren skrev i hast et par linjer, rakte papiret til Jensen, der omhyggeligt anbragte det i den lille depecheholder i hundens halsbånd. »Find mor, find mor,« hviskede Jensen til hunden og slap den løs, og afsted var den.

Fru Jensen passede som lotte fortsat sit arbejde på kompagniets kommandostation. Først da vagtposten åbnede døren, og hendes hund, med små glædes- og gensynsudbrud, kom logrende hen til hende, så hun op, åbnede depecheholderen, tog meldingen frem og rakte den straks til kompagnichefen. »FJ DEL UNDER FREMRYKNING MOD HJVK NORDRE FLØJ FJ NU 0125 VED ESPE PLANTAGE.«

Kompagnichefen handlede hurtigt. »Giv ordre til 3 DEL om at forstærke 1 DEL på den nordre fløj og lad patruljen lave bagholdsangreb på FJ, når denne angriber.«

Ordren til patruljen blev hurtigt skrevet ned, hunden igen sendt frem til patruljen. – Ja, den nåede virkelig frem, men forinden mødte den den fremrykkende

Nå, der står du.

... men jeg skal ta' dig.

fjende og blev beskudt. Fjenden oplyste senere, at hunden ved beskydning – som den i øvrigt var oplært til – øjeblikkeligt havde søgt dækning, var veget uden om. Men det primære, hunden nåede frem til patruljen med ordren, skønt patruljen havde forladt stedet og var fulgt bag efter fjenden. Bagholdsangrebet blev gennemført, og kompagniet høstede stor anerkendelse for dygtig føring og god præstation.

Sanitetstjeneste

Hvem kender ikke myten om Sct. Bernhardshunden, om de enestående bedrifter, hvor denne store og trofaste menneskets ven har reddet menneskers liv?

Hvem kender ikke eksempler på hundes hengivenhed for deres herre, hengivenhed så stor, at hunden ofte selv har været parat til at bøde med livet?

Er der da noget mere naturligt end at udnytte disse gode egenskaber i forsvarets sanitetstjeneste? Dette er gjort i hundreder af år og ikke mindst i de to verdenskrige, hvor sanitetshunde ydede en fortrinlig indsats både fremme ved fronten og i bomberamte byer, hvor den ved brug af sin fortræffelige sporsans var skyld i, at indespærrede blev befriet fra sammenstyrtede bygninger og kældre.

I hjemmeværnet må uddannelsen af sanitetshunde vel i det store og hele karakteriseres som endnu værende på begynderstadiet. Ganske vist findes der rundt om i kompagnierne uddannede sanitetshunde, men resultaterne har endnu ikke nået et sådant omfang, så man med rette kan tale om en reel, planmæssig fremgang. Dette skyldes vel ligeledes, at hele hjemmeværnets sanitetstjeneste endnu langt fra er helt udbygget. En kendsgerning er det dog, at flere kompagnier allerede har påbegyndt uddannelsen på dette område, og at der flere steder med resultat er anvendt hunde. Ligesom under signaltjenesten er det også her af betydning, at lotter og hjemmeværnsfolk søger snævert samarbejde, ikke mindst fordi lotternes plads vel naturligt er på kompagniets forbindeplads, medens vel kun hjemmeværnsmænd bør anvendes til bårehold. Under øvelser har man flere gange ladet bårehold ledsage af sanitetshunde, idet en veluddannet hund ved samvittighedsfuld runddering har betydelig mulighed for at finde de sårede. Det

Hundeførere under øvelse.

Hund hjælper sin baghundne herre.

er imidlertid vigtigt, at sanitetshundene får en noget anden opdragelse end f. eks. vagthundene, idet en sanitetshund under ingen omstændigheder må gå til angreb.

Sanitetshunden må selv overfor en såret soldat, der i vildelse ligger og fægter med arme og ben, ikke lade sig irritere, men ene og alene løse sin opgave: at skaffe den sårede hjælp.

Fremgangsmåden er, at føreren befaler hunden til at runddere. I hundens halsbånd er fastgjort en løsthængende pind, som hunden tager i munden, når den har fundet en såret. Men det er ikke absolut nødvendigt, at hunden er under førerens ledelse i marken. Den kan udmærket uddannes til selvstændig runddering i et begrænset område og ligeledes uddannes til at vende tilbage til forbindelsepladsen, når den har fundet en såret, hvorefter bårehold kan udsendes med hunden som vejviser.

Stabsuddannelsen i hjemmeværnet

Af

Kompagnichef *E. J. Wissum*

Ordet »stab« har i mange soldaters øre en odios klang. Man forbinder det ofte med ordensbehængte, monokelprydede officerer mageligt henslængte i elegante officerskasinoers bløde stole, hvor vin, kvinder og spil danner en behagelig ramme om en minimal arbejdsindsats i hovedkvarterets stabskontorer.

Heldigvis – eller desværre vil enkelte måske mene – er tiden løbet fra denne type på stabsofficerer og stabe.

For enhver fører af større enheder end kompagni rejser der sig et ønske eller krav om *hjælp* til at udarbejde planer og ordrer samt sikre, at førerens ordrer føres ud i livet.

I vor tid vanskeliggøres førerens opgave af kravet til stor spredning af styrkerne samt af kravet om samvirke mellem de mange forskellige specialvåbenarter.

Blot at opretholde forbindelse mellem fører og tropper er en vanskelig sag og stiller udover kravene til signaltjenesten også krav om større og dygtigere stabe.

Stabens opgave – og dermed den enkelte stabshjælper – er at hjælpe føreren, således at staben bliver det smidige forbindelsesled mellem fører og tropper.

Staben må aldrig blive et ministerielt forsinkelsesdepartement, hvor systemet går forud for det ene fornødne: At førerens vilje sker fyldest, og at enhederne – tropperne – bliver behandlet som det kostelige og uerstattelige redskab, der skal føre førerens vilje ud i livet.

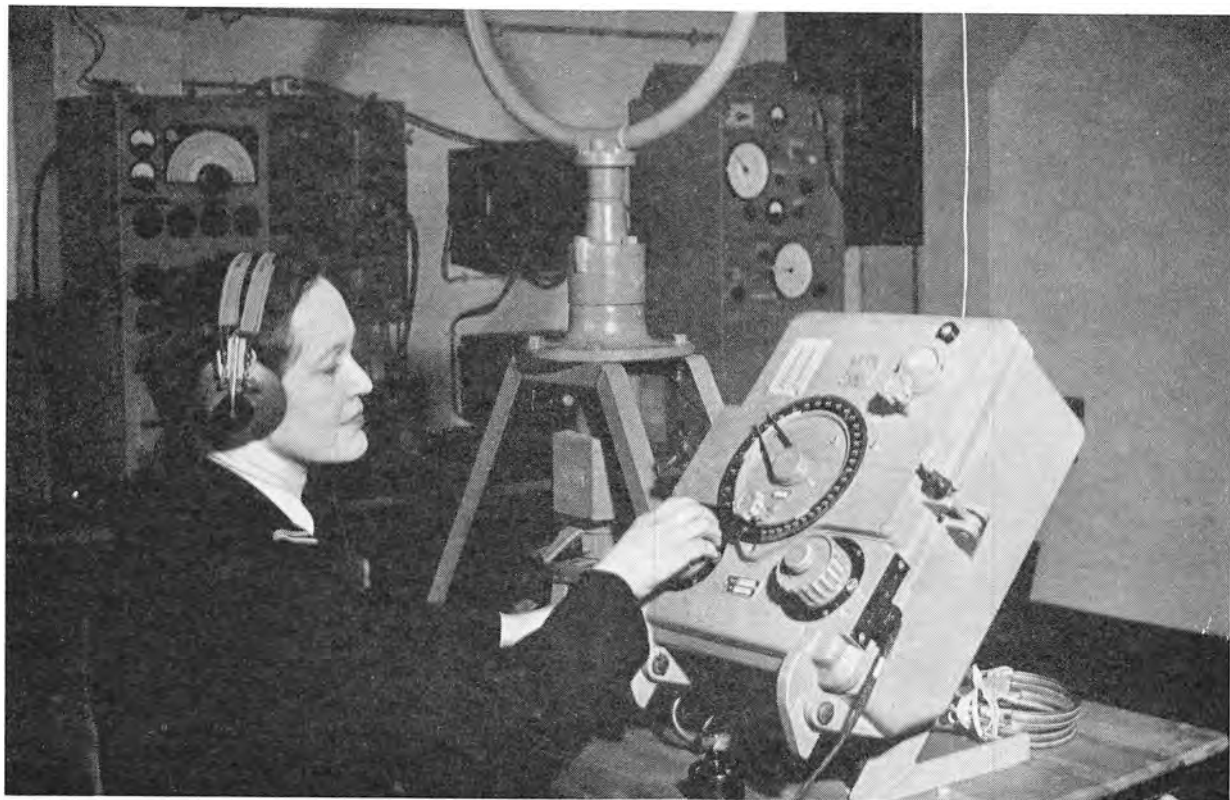
En stabs medlemmer skal opfatte sig som troppernes tjenere – ikke som herrer.

Det turde af det foregående fremgå, at de krav, man gerne vil stille til medlemmer af en stab, må være betydelige.

Kravene må tage sigte såvel på menneskelig som på faglig kvalitet.

En stab er jo et »mangehovedet uhyre«, hvori indgår mange forskellige sektioner og enheder, og det er klart, at den faglige baggrund for personellet er vidt forskellig alt efter den enkeltes placering og funktion i staben.

I hjemmeværnet træffer vi egentlige stabe på distrikts- og regionsplanet, og disse stabe er stort set organiseret på samme vis som ved hærens tilsvarende enheder.

Kvl. mariner forestår pejling.

Tilknyttet staben har man normalt et *stabs- og forsyningskompagni*, hvis fornemste opgave det er at oprette og bevogte kommandostationen.

I selve staben indgår:

- *signalkontoret*, der formidler al ekspedition af skriftlige udfærdigelser i form af signaler og alm. post. Dette kontor er nærmest at sammenligne med et posthus i det civile liv. Forsendelsesmåden kan være pr. ordonnans, telefon eller radio og vælges efter behov og muligheder,
- *sekretariatet*, der i »gamle dage« hed skrivestuen, er det sted, hvor de fleste skriftlige arbejder udføres, ligesom en del administrationssager ofte behandles her,
- *adjutantursektionen*, der tager sig af personeltjenesten og de dertil knyttede sagsområder,
- *transport- og forsyningssektionen*, der varetager fremskaffelse og fordeling af alle arter af forsyninger såsom forplejning, våben og materiel.
- *operationssektionen*, hvis opgave er planlægning, organisation og uddannelse samt
- *efterretningssektionen*, der – som navnet antyder – varetager indhentning, bearbejdelse og udsendelse af oplysninger om fjenden.

Sektionen varetager derudover den militære sikkerhedstjeneste.

Stabstjeneste under øvelse.

Når den enkelte hjemmeværnsbefalingsmand skal placeres i staben, må man tage hensyn til evt. særlig anlæg, uddannelse og specielle ønsker hos den pågældende.

Til tjeneste ved *signalkontoret* vil f. eks. lidt ældre HJV-folk samt lotter med fordel kunne anvendes, da der ikke kræves særlige militære forudsætninger. Signalkontorets personel skal kende den militære signalprocedure på telefon og radio samt kunne modtage og afsende signaler og foretage de foreskrevne registreringsarbejder.

I *sekretariat* og *adjutantursektion* vil folk med en kontormæssig og administrativ uddannelse kunne gøre særdeles god fyldest efter en kortere skoling i militær terminologi og sagsbehandling.

Tidligere befalingsmænd af hæren og hjemmeværnsbefalingsmænd med en videregående føreruddannelse vil kunne blive uvurderlige hjælpere i O-, E- og T-sektionerne, hvor der naturligt må stilles krav såvel til geledersfaring som til taktisk forståelse.

Takket være et stort og målbevidst arbejde fra distrikternes side må man sige at være nået langt frem på stabsuddannelsens område.

Hjemmeværnets stabe med frivilligt personel har den fordel fremfor felthærens dito, at personellet ikke ideligt forflyttes, således at kardinalkravet til en funktionsduelig stab – *samarbejde* – ofte bedre kan indøves, end tilfældet er ved hærens afdelinger.

At det så kan skorte på rutine i behandling af de enkelte sager, må man affinde sig med – og trøste sig med, at øvelse gør mester.

Nærkamp - Håndgemæng - Selvforsvar

Af

kaptajn *Knud Janson*

Uddannelse og træning i »klods-holds kamp« inden for hjemmeværnet har et direkte udspring fra modstandsbevægelsen, idet lederne fra en række nordkøbenhavnske aktionsgrupper, der under besættelsen havde jiu-jitsu og våbenbrug med »primitive nærkampvåben« som en hoveddisciplin, i foråret 1946 som frivillige instruktører videregav deres viden og erfaring til nordsjællandske og københavnske kompagnier tilhørende hjemmeværnsforeningerne.

Der blev skabt et særligt system, som ud over at opøve den enkelte i personlig kampduelighed – også tilstræbte at give kæmperen »fighting spirit«.

Formålet var således, at systemet ud over at tjene til udvikling af personlig kampfærdighed og teknisk kunnen i en given situation også »hos den enkelte skulle udvikle legemlig styrke, smidighed, hurtighed, opfatteevne og personligt mod til gavn for vort land og dets forsvar.«

Dertil kom, at øvelserne – og måden de blev videregivet på – hvilede på sådanne principper, at de ikke kunne virke forrående, men var etisk forsvarlige – et punkt af den største betydning.

Efterhånden kom uddannelsen i nærkamp, håndgemæng og selvforsvar til at omfatte hele hjemmeværnsregion VI, og for at centralisere uddannelsen oprettedes i 1947 »Københavnsledelsens håndgemængkursus« med undertegnede, der var tjenstgørende løjtnant i hæren, som leder.

På dette kursus kunne optages *egnede* medlemmer af de københavnske hjemmeværnsforeninger til gennemgang af et halvt års uddannelse i rationel håndgemængteknik, afsluttet med en instruktørprøve.

Uden overdrivelse kan det siges, at dette kursus stillede meget hårde krav til deltagerne, og det var netop folk fra dette kursus, der siden hen kom til at danne det grundlag, hvorpå man byggede en landsomfattende nærkamp- og kamppatruljeuddannelse inden for hjemmeværnet.

Uddannelsen på »Københavnsledelsens håndgemængkursus« blev drevet efter de bedste internationale forskrifter, og ved afgang fra kursus var eleverne,

hvad uddannelse i nærkamp, håndgemæng og selvforsvar angik, *fuldt på højde med en engelsk soldat fra krigens commandotropper!*

Et eksempel på moralen ved netop dette kursus kommer mig nu frisk i hu. En søndag formiddag (vi trænede både hverdagsaftener og søndag formiddage), hvor eleverne havde kamp om bygninger (Gernersgades kaserne) *sluttende med håndgemæng*, var en elev så uheldig at få brækket sin næse i kampens hede. Den pågældende elev blev omgående kørt til nærmeste skadestue, hvor han blev behandlet, *hvorpå han meldte sig tilbage ved kursus og fortsatte* – og nåede at være med til formiddagens »afgørende« kamphandlinger! Efterhånden udvidedes »Københavnsledelsens håndgemængkursus«, og mange hundrede medlemmer af hjemmeværnsforeningerne gennemgik uddannelsen.

I 1950 var kursus blevet til regionens »nærkampskole« med en næsten akademisk opbygning (hvad ikke i mindste måde formindskede knubsene!) således:

Skolen var opdelt i 4 fortløbende klasser, 1. klasse (grundskolen) varede 3 måneder, og eleven modtog her en grundlæggende uddannelse i håndgemæng (incl. jiu-jitsu, krigsjudo, krigsboksning, våbenbrug og bajonetkamp), nærkampskydninger med henblik på bykamp, grenadertjeneste, anvendelse af sprængstoffer og gennemgang af »særlige reaktionsøvelser« (nærmest efter recepten »blod, sved og tårer«).

Dertil kom en teoretisk uddannelse i kamp-anatomi, nødhjælp, nærkampens psykologiske perspektiver, nærkampens taktiske problemer, guerillataktik og praktisk kendskab til engelske, amerikanske og russiske våben. Klassen blev afsluttet med en praktisk og teoretisk prøve, hvorefter de bedst bestående kunne komme på en videregående uddannelse i 2. klasse, der varede 2 måneder og sluttede med instruktørstatus.

Nærkampstræning: Bemærk, hvor ensartet det gøres.

Efter gennemgang af 2. klasse kunne eleverne søge optagelse i 3. klasse. Om denne 3. klasse skrev et større københavnsk dagblad – efter et besøg på skolen – bl. a. følgende: »– klassen, som næsten er berygtet for sin hårdhed. Men kun få giver op. Folk, som på grund af mindre uheld er kommet bagefter, møder op og indhenter det forsømte, så snart de er raske. Særligt kvalificerede kan endelig i klasse 4 få op til halvandet års »højere« uddannelse . . .«

Reaktionsøvelserne i 3. klasse bestod bl. a. i, at eleven under bykamp var blevet afskåret fra sin gruppe – og nu stod over for en 2 meter bred, tæt tjørnehæk. *Denne tjørnehæk var en realitet* – og ingen attrap! Han var hårdt truet af fjender og kunne kun redde livet ved i spring – vandret – at forcere *gennem hækken!* Eleven var udrustet med stålhelmet og en gammel uniform og veluddannet i »commandospring«, og han sprang *altid* lukt gennem hækken! Der skulle lyst til det, men da instruktørerne aldrig sparede sig selv, var dette yderligere en spore for eleverne. Således skrev en avis om skolens næstkommanderende, Per Lytzen, efter at have overværet hans personlige demonstrationer: »– han, der med hjelm på hovedet kan bore sig gennem den tykkeste hæk og *det solideste plankeværk!*«

Om en anden instruktør kunne man læse: »– styrtede forleden med motorcykle. Hans faldteknik reddede ham.«

– Og hvad praktisk kunnen angik, ja, så havde en avis en dag en overskrift »Hjemmeværnsmanden ordnede bisserne«. En af nærkampskolens instruktører, delingsfører Aabrink, blev en aften overfaldet af 2 personer, der ville »rulle« ham – alt ifølge avisen. Referatet, der er for langt at gengive her, slutter således: »– i løbet af få sekunder lå begge bisser på jorden pænt rettet an til politiet.«

Efterhånden indløb flere hundrede ansøgninger om optagelse på skolen, og da tilgangen i forvejen var ved at sprænge skolens rammer totalt (selv fra hjemmeværnet i Vordingborg havde man fået elever, der troligt om aftenen kørte frem og tilbage mellem Vordingborg og København), var det, at hjemmeværnets ledelse fik hjemmeværnsregion VI's nærkampskole »overført« til hjemmeværnets befalingsmandsskole i Nymindegab som et årligt tilbagevendende nærkampkursus, hvad skete første gang i sommeren 1950, hvor de 2 første kurser blev holdt med deltagere fra hele landet, i et forsøg på at indføre nærkamp, håndgemæng og selvforsvar efter bestemte retningslinjer (bygget på erfaringsmateriale fra den københavnske skole) over alt i hjemmeværnet, hvad igen kom til at danne grundlaget for uddannelsen af det kamppatruljemandskab, der siden blev »aflæggere« af de første nærkæmpere« inden for hjemmeværnet.

Pressen var synlig interesseret i indførelsen af nærkampuddannelse på skolen i Nymindegab – og lad os tage et par »klip« fra »de gode, gamle dage« – citeret fra diverse dagblade m. v.:

»Med førstelæreren, ingeniøren og arbejderen på nærkampkursus. Førstelærer Christiansen, 54 år, lærer »flyvende tackling« o.s.v.« – »Det er iøvrigt en streng

oplevelse blot at se, hvad han (Janson) får sine hjælpelærere Frigast-Hansen og Aabrink til at udføre. Man undres over, at ikke flere for længst har opnået en positivspillerbevilling.« – »De ømme led og lemmer protesterer, men ingen kny'r, når bajonetgeværet eller spaden svinges et minut efter. Måske et enkelt minuts hvil og så på'en igen.«

– »Der lægges vægt på, at undervisningen foregår på et stærkt moralsk grundlag og uden på nogen måde at virke forrående«.

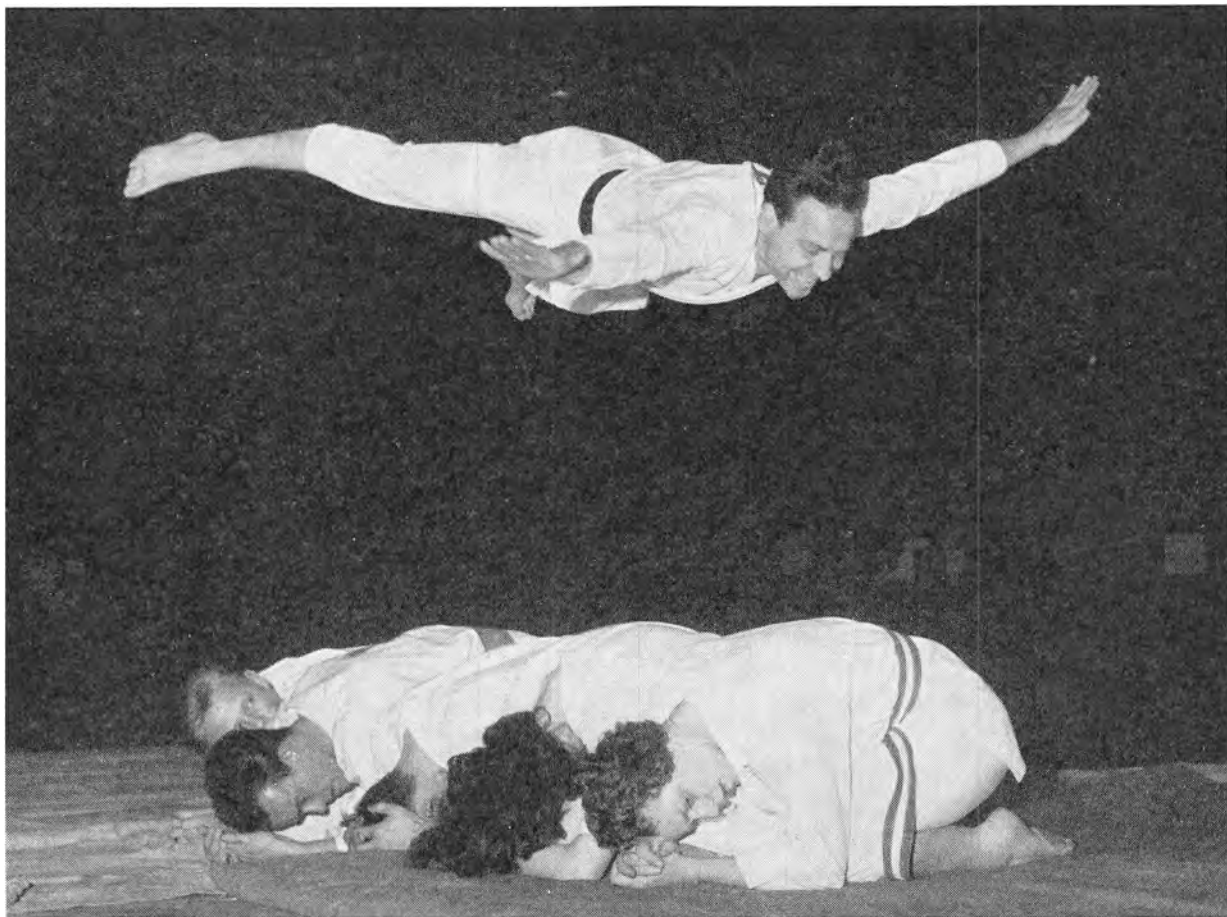
I sin rapport om dette første nærkampkursus på skolen i Nymindegab skrev skolechefen, oberst Frigast, bl. a.: »– at eleverne har fået et meget stort udbytte af undervisningen. Deres selvtillid blev udviklet i forbløffende grad. De har alle fået en afgjort offensiv ånd indpodet, som ikke må undervurderes.

Metoderne er fuldt berettigede for hjemmeværnets uddannelse i håndgemæng og nærkamp, fordi de giver udøveren den rette fighting spirit opøvet på kortest mulig tid – og tiden er en afgørende faktor i hjemmeværnsuddannelsen.«

Denne rapport blev den udslagsgivende faktor, der gav stødet til, at nærkampuddannelsen og siden kamppatruljeuddannelsen blev fast etableret inden for hjemmeværnet.

Opvisning i Charlottenlund.

Øvelse for eksperter.

Til yderligere støtte for skabelsen af interesse for personlig kampduelighed inden for hjemmeværnet og de andre værn oprettedes 1956 landsorganisationen *Selvforsvarsmærket*.

Denne organisation, i hvilken sidder en stab af militære sagkyndige, arbejder med 3 prøver af stigende sværhedsgrad – en bronzeprøve, en sølvprøve samt en guldprøve. Prøverne er baseret på teknisk kunnen i kamp – så vel med som uden våben – samt reaktionsøvelser.

Medlemmer af de kvindelige korps kan ligeledes aflægge prøverne (her erstattes våbenøvelserne af mere feminint betonedede øvelser).

Selvforsvarsmærket er blevet en afgjort succes og bæres i dag af et større antal militære af alle værn. Mærket er en duelighedsprøve, der garanterer, at bæreren kan værgе for sig under hårde vilkår – både i en krigssituation og under mere »fredelige forhold«.

For skabelsen af fighting spirit på et etisk forsvarligt grundlag – ganske som bestemmelserne gav udtryk herfor ved den første håndgemænguddannelse inden for

hjemmeværnsforeningerne i 1946 – er det landsorganisationen *Selvforsvarsmærket's* første mål, at hver eneste hjemmeværnssoldat består bronzeprøven, og at mandskab tilhørende kamppatruljerne går videre med prøverne til selvforsvarsmærket i sølv og guld. Siden 1958 har hjemmeværnet – for at skabe yderligere interesse for selvforsvarsmærket – afholdt en årlig landskonkurrence i selvforsvar og håndgemæng i terrænet med indbudte deltagere fra de øvrige værn.

Denne landskonkurrence har ud over at give deltagerne en virkelig hård kampprøve (hvor flere uventede overraskelser spiller ind) – givet et meget værdifuldt erfaringsmateriale til gavn for en bred uddannelse i håndgemæng og selvforsvar inden for hjemmeværnet.

Til sidst skal det omtales, at der siden 1956 er uddannet et større antal hjemmeværnssoldater (fortrinsvis befalingsmænd) til selvforsvarsmærke-instruktører/mærkedommere (SMF-instruktører) inden for både HJV, DMH og FLH, en instruktøruddannelse, som stadig udbygges til gavn for skabelsen af den rette fighting spirit i vort hjemmeværn.

Også kvinder får denne uddannelse.

Sanitetstjeneste

Af

Kompagnichef S. A. Jacobsen

*Jfr. Foreløbige bestemmelser for HJVs sanitetstjeneste
af februar 1958.*

Sanitetstjenesten i HJV er dette værns foreløbigt nyeste skud på stammen af specialer. Det være ikke dermed sagt, at der ikke indenfor HJV igennem de ti år har været arbejdet med sanitetstjeneste, det har der enkelte steder. På nuværende tidspunkt er der imidlertid grundlag for ensartet organisation af denne nødvendige specialgren. Det er såre vigtigt, at man indenfor HJV forstår nødvendigheden af oprettelsen af sådanne enheder, der i påkommende tilfælde kan dække et absolut behov herfor.

Opgave

I krig at yde mulig første hjælp til såret mandskab og sørge for, at syge og sårede indbringes til nærmeste sanitetsinstallation, hvor nødvendig lægebehandling kan finde sted.

I fredstid at yde første hjælp under øvelser og ved større hjemmeværnsarrangementer, hvor det findes formålstjenligt – samt ved ulykker m. v., hvor HJV deltager i ydelse af militær katastrofehjælp.

Det er på forhånd en håbløs opgave gennem denne korte artikel at prøve på at redegøre for tænkt organisation m. v., det kan man iøvrigt selv sætte sig ind i ved studium af ovennævnte referens. I stedet for skal her forsøgsvis belyses visse problemer i uddannelse m. v., som erfaringsvis er de stadig tilbagevendende spørgsmål, hvor sanitetstjenesten som et nødvendigt led i arbejdet gennemdrøftes.

Uddannelse

Det er en naturlig forudsætning for sanitetsenhedernes effektive indsats under en krig, at den enkelte mand i kompagniet har fået en nødtørftig uddannelse i elementær førstehjælp, lad os passende kalde dette: hjælp til selvhjælp. Enhver

HJV'er har i lighed med udleveret beredskabsammunitio n fået udleveret en enkeltmandsforbindspakke, som også er beredskab og kun må medtages og bruges efter nærmere ordre. *En nærmere instruktion i brugen* turde være en selvfølge. Der findes ganske vist en vis form for brugsanvisning på pakken. Dette er imidlertid ikke til at forstå som noget universelt. Der *skal* mere til. Da dette spørgsmål er temmelig egocentrisk, gælder det blot om, at de rette folk i rette tid og på rette sted skaber interesse om spørgsmålet, så der forlanges en generel løsning herpå. Der er problemer af tidsmæssig karakter m.v. at få klaring på – men hvor man har formået og fremover vil formå at skabe interesse for sagen, vil disse problemer blive løst uden særlig vanskelighed. Har man således bygget det første »fundament« på sanitetstjenestens grund, går man videre og finder evt. frem til den specielle mand i GRP, som er villig til at lære lidt mere end den nødvendige uddannelse for enkeltmand kræver. *Nej* – hov, han kan ikke regne med et »røde-kors« armbind til beskyttelse iflg. genferkonventionen. Der er ikke åbnet mulighed for en »slagsbroder« på den ene side og en »reparatør« på den anden. Det er sikkert unødvendigt at give al for lang redegørelse for det positive i nævnte uddannelse af mandskabet. Det er sikkert også tydeligt for enhver, at den sidst-nævnte mands moralske betydning for gruppen ikke kan vurderes højt nok, lige så sikkert som det er, at en HJV-gruppes kampmoral ikke kan blive for stor.

Allerede omtalte løsninger på uddannelsesproblemernes tilsyneladende stejle trin gælder således det mandskab, der har andre opgaver at løse end sanitetspersonellet – HJVs alsidighed i vort lille samfund kan ikke vurderes højt nok.

Hvad nu med uddannelsen af sanitetsenhedernes mandskab og hvor skal man få sådant mandskab fra? Det er de stadig tilbagevendende spørgsmål.

Uddannelsen af sanitetsenhederne

Kort og godt: uddannelsen af SANGF foregår på HBS efter et særligt skema. Det turde være overflødigt at slå fast, at GFemnet først og fremmest må være *samariter*, have lederevner og være et emne som instruktør. *Han* skal være distriktslægen behjælpelig i uddannelsen af KMPs mandskab, og ikke alene være behjælpelig, men kunne forestå denne. *Han* skal endvidere forestå en væsentlig del af uddannelsen af SANGRP-mandskab. Uddannelsen af sanitetsenhederne (GRP) foregår normalt på distriktsbasis for at uddannelsen kan blive så ensartet som muligt og efter den vejledning, der gives gennem lærebog for hærens sanitetspersonel – man erindres om, at HJV sanitetstjeneste står under hærens lægekorps' tilsyn.

Skal der her udtrykkes ønsker for den nærmeste og fjernere fremtid vedrørende uddannelsen af SANGF, skal det være følgende: At vægten må lægges på en omskoling og uddannelse i elementær førstehjælp, uddannelse i føring af gruppen samt markarbejde på feltmæssig baggrund. Det vil give GF en væsentlig bedre

ballast på den jævne sejlads fremover. Det er forståeligt nok af uvurderlig betydning for sanitetstjenestens fremtid, at GF bedre og bedre magter sin opgave – kan hævde sig og sit speciale, så der står almindelig respekt herom. For fuldstændighedens skyld skal lige nævnes, at der normalt er en lang og trang vej at gå før anerkendelse i ordets fulde betydning opnås, men er det ikke det, der giver arbejdet kolorit, det er pionerarbejde i ordets bogstaveligste forstand – det må da kalde på »mandfolk«, der ønsker at gøre en indsats på humanitært grundlag til gavn for hjemstavnen.

Rekruttering af sanitetspersonel

Det er en misforståelse at tro, at har man først fået uddannet et føreremne, så må hans naturlige forlangende til KMP være: giv mig mandskab, så jeg kan få uddannelsen i gang og enheden opstillet. Det er muligt, at dette kan praktiseres på enkelte steder, men det er undtagelser fra reglen. Der findes allerede mange eksempler på, at hvor man foretrækker at hente emnerne til sanitetsenhederne fra de naturlige områder, hvor der allerede er skabt grundlag for en humanitær indsats i en krigssituation, uden af den grund at skulle gå andre grene af tilsvarende organisationer for nær, dér opnår man de bedste resultater i opbygningsarbejdet og fast sammentømring af enheden(erne), hvad enten det gælder det ene eller andet felt. Selv dér, hvor man har startet med en vis uvilje mod uniformering m. m., er vanskelighederne blevet overvundet uden nævneværdigt hovedbrud, blot GF m. fl. har gået diplomatisk til værks og skabt et godt psykologisk, fornuftgrundlag at arbejde på.

Man er vist i al almindelighed ikke fuldstændig klar over, hvor mange samariteruddannede medborgere man egentlig færdes iblandt i det daglige liv, folk som allerede i de helt unge år har fået en sådan uddannelse gennem en eller anden organisation, normalt ikke for morskabs skyld, men med realitetsbetonet baggrund. Lad være med samvittighedsskrupleri i forbindelse med rekruttering af sådanne. Det kan med føje siges, at får HJV ikke udnyttet sådanne emner i

Transport pr. bære og vogn.

Rigtig bærestilling.

samfundets tjeneste, er der stor mulighed for, at andre heller ikke gør det, og det ville være sørgeligt på mange måder.

Det er min absolutte mening, at HJV ikke vil komme til at mangle mandskab til *sanitetstjenesten* fremover – det afhænger ene og alene af den måde, sagen gribes an på, og i meget væsentlig grad, hvorledes man fremover kan interessere og fange gennem en alsidig, fornuftsbetonet, praktisk uddannelse.

I denne forbindelse skal også nævnes, at dette sidste ikke nytter ret meget, dersom rette myndigheder ikke af al magt formår at fremskaffe de nødvendige midler til materiel m. v. for uddannelse og organisation. Det må være den tak, man ovenfra giver de folk, der påtager sig besværet uddannelsesmæssigt set. Er det for voldsomt at appellere til rette myndigheder om, at dette må ske fyldest? Sikkert ikke. Ellers var det ikke blevet gjort. –

Ja, ja. Problemerne er ikke løst ved fremstilling af disse for mange sikkert meget optimistiske tanker. Nej, naturligvis ikke, men der ligger også mere end optimisme af den blåøjede slags bag.

Således som man allerede efter to års arbejde har erfaringer bygget på ovennævnte fremførte argumenter, kan man vist ganske roligt sige, at det ikke er blåøjet optimisme, men sund realisme.

Heller ikke har det manglet på energisk indsats i løsningen af mange praktiske spørgsmål, i hovedsagen gående ud på borteliminering af store og svære problemer i forbindelse med transport af sårede og syge eller i det mindste nedsættelse af kravene til sygebærerens fysiske habitus under udøvelse af den krævende gerning, det er at være sygebærer. En absolut nødvendig løsning. Den nærmeste fremtid vil sikkert delagtiggøre alle indenfor HJV i de opnåede resultater i så henseende og få mange til at se lidt mere optimistisk på spørgsmålet, specielt rekruttering af sygebærere. Erfaringsmæssigt er det dér, skoen trykker mest.

Selv om det ville føre for vidt og kræve flere sideantal, end denne artikel råder over, skal det til orientering nævnes, at der allerede er trænet med to båret modeller – cykelbåret modeller – at SANGRP muligheder rent transportmæssigt er steget med det tredobbelte uden at sætte kravene til fysikken hos den enkelte blot en anelse i vejret, snarere det modsatte. Hvad betyder nu dette? Bl. a. at selv vore uundværlige lotter i *sanitetstjenesten* kan være med i større udstrækning i marken, end det hidtil har været tilfældet, uden at man behøver at ængstes for ødelæggelse af den specielle kvindelige fysik og uden at behøve at være bange for overtrædelse af evt. givne regler for disse vore uundværlige hjælpere indsats i *sanitetstjenestens* funktioner.

Materiel

Under ovenstående rekrutteringsafsnit er der allerede nævnt en del om de nyttige hjælpemidler, som cykelbårene er. Det må imidlertid ikke standse her med

Transport med seletræk.

gennemgribende forsøg på at lette arbejdet i marken på dette område, og det kan slås fast, at det heller ikke gør det.

Der er jo imidlertid også andre problemer i forbindelse med opbygningen af HJV sanitetsenhederne – fremskaffelse af billigere forbindsstoffer til brug i uddannelsen. Hjælp til fremskaffelse af evt. nødbåremateriel. Ja, vel kan disse ting for en stor dels vedkommende fremskaffes på frivillig basis, men distriktsvis må der åbnes mulighed for fremskaffelse af materialer, så den enkelte i sanitetsenhederne til gavn kan lære konstruktion af sådanne nødbårer, egnet til transport af sårede, og som i høj grad kan erstatte manglende båremateriel.

Konstruktion af feltmæssige sanitetsinstallationer kræver også til en vis grad materialebevilling – da man de færreste steder kan få tilladelse til hugst i skove m. v., en tilladelse, man ikke behøver at ængstes for under virkelige, krigsmæssige forhold. Men naturligvis kan meget af det nævnte fremskaffes på distriktgrundlag af midler til rådighed for undervisningen. Man bør blot have øjnene åbne for nødvendigheden af at lære »mændene« nævnte ting og meget andet i samme genre.

Samarbejde

Med hvem? Naturligvis de civile myndigheder, for hvem det er en opgave i en krigstid at yde størst mulig hjælp til skadelidte ved at sørge for udvidede hospitalsforhold, oprettelse af nødlazaretter m. v., her ville det være til uvurderlig gavn, om civilforsvar og hjemmeværn tog hinanden i hånden og løste opgaver af nævnte art i fællesskab. Et sådant samarbejde ville skåne begge parter for en masse hovedbrud – det er bedre at forebygge end at helbrede, lad os tænke meget på sandheden af disse ord.

Samarbejde med felthæren, fordi det ikke er usandsynligt, at mange HJVKMP vil komme til at operere i områder, hvor felthæren er rykket ind. Hvad er mere naturligt, end felthæren stiller sine sanitetsinstallationer til hjemmeværnets rådighed om muligt. Af samme grund ville det være betimeligt, at så mange KMP som muligt fik lejlighed til et sådant samarbejde på øvelsesgrundlag allerede i fredstid.

Samarbejde med bedriftsværnenes sanitetsinstallationer af civil karakter. I det hele taget samarbejde på felter, hvor resultatet skulle blive bedre og mere udvidede muligheder for alles hjælp til alle, skulle den store katastrofe – krigen – komme over os.

Men det er måske helt overflødigt at tale om samarbejde på disse felter, det er vel allerede en kendsgerning mange steder og i sin vorden andre steder. For om brødnid kan der naturligvis slet ikke være tale.

Samarbejde med DRK, ASF, med hvilke organisationer der er truffet overenskomst, og fra hvilke hjælp til uddannelsen af sanitetsenhederne såvel som uddannelsen af KMP mandskabet i elementær førstehjælp kan hentes. Disse organisationers instruktører er efterhånden helt klare over den specielle form for uddannelse, det er nødvendigt at give KMP mandskab og sanitetsenhedernes personel.

Ensartethed

I uddannelse, brug af hjælpemidler m. m. m. er det mål, man på langt sigt må sætte sig indenfor HJV – mangt og meget er i sin vorden, men allerede i god

Bærehold i arbejde.

Det gælder om at trække forsigtigt og uden stød.

gænge mange steder. *Men*, der er lang vej igen. Der skal slutteligt appelleres til hver eneste mand og kvinde i det frivillige forsvar uanset uniformens farve. Vær alle som én behjælpelige med at opbygge en sanitetstjeneste indenfor HJV, som i uddannelse, udrustning og hele opbygning ikke står tilbage for nogen tilsvarende organisation, om sådan findes. *Hvorfor?* Fordi vi ikke kan være uden, for så har vi ingen holdbar moral, en moral på hvis grund den rette kampånd bygges. Vis forståelse. Lad dig uddanne, så du kan hjælpe dig selv og dermed dine kammerater. Vis respekt over for de af dine kammerater, som slet og ret »nøjes« med at være »kadaverslæbere« – husk, det kunne jo blive dit »kadaver«, det kom til at gælde, og det kadaver er kostbart for det frivillige, danske forsvar, derom nærer du jo mindst af alle tvivl – *Derfor!*

Signaltjenesten

af

kompagnichef *Helmuth Brønsbøl*

Som tidligere omtalt er det karakteristisk for hjemmeværnets styrker, at de i hovedsagen er delt op i småenheder, der er spredt ud over hele landet. Denne spredning af styrkerne vil, omend i mindre grad, også blive karakteristisk for felthæren, efterhånden som de anvendte våbens effektivitet vokser. Dette gælder ikke mindst over for en moderne udrustet modstander, der disponerer over taktiske atomvåben.

Disse forhold bevirker, at det i dag faktisk vil være umuligt for en fører, blot ved hjælp af sin stemme eller ved aftalte tegn, at føre kommando over de styrker, der er underlagt ham.

Det er derfor blevet en absolut nødvendighed, at der gives førerne *signalmidler* i hænde, således at det er muligt for dem at holde forbindelse med deres spredte styrker. Dette bl. a. af følgende grunde:

For det første for at de selv *rettidigt* kan få de oplysninger, der er nødvendige for at danne sig et billede af situationen og på grundlag heraf beslutte sig til, hvorledes de skal føre deres styrker.

For det andet for selv *rettidigt* at kunne meddele underlagte styrker deres beslutninger i form af ordrer og befalinger, så de kan handle i overensstemmelse med førernes taktiske ideer.

For det tredje er det absolut nødvendigt af hensyn til forsynings- og erstatningstjenesten, at forbindelserne er i orden, så enhederne *rettidigt* kan få de forsyninger, der er nødvendige for operationernes heldige gennemførelse.

Det er imidlertid ikke alene spredningen af styrker, der nødvendiggør en effektiv signaltjeneste, men i lige så høj grad den kendsgerning, at en moderne felthær, takket være en gennemført motorisering, er i besiddelse af en overordentlig stor bevægelighed. Dette medfører, at situationerne under kamphandlinger kan veksle meget hurtigt, og ofte kan en meldings værdi være illusorisk, ja til tider farlig, hvis den ikke kommer *rettidigt* frem. Målet er derfor ikke alene sikker signalforbindelse, men også hurtig signalforbindelse, hvilket som regel vil være ensbetydende med elektrisk signalforbindelse.

Radiomelding fra kommandostation.

Blinksignaler.

Hjemmeværnets signalmidler består i dag i hovedsagen af radio- og feltmæssige og permanente trådforbindelser samt ordonnanser, afrettede dyr, f. eks. brevduer, optiske og akustiske signalmidler. Det kan om disse signalmidler fastslås, at der er ingen af dem, der er helt ideelle. De kan alle svigte, og de har alle deres fordele og mangler. Man kan derfor aldrig basere sig på et enkelt af disse signalmidler, men må i så høj grad som muligt dublere sine forbindelser ved indsats af alle signalmidler.

Som anført under hjemmeværnets opgaver er en af dets hovedopgaver at *se* og *melde* eller, som man også kunne sige, at være forsvarets *øjne* og *øren*. Signal-tjenesten kan i den forbindelse sammenlignes med *munden*, der videregiver det set, og *nervetrådene*, der får enhederne til at reagere rettidigt og på rette måde.

Det ville i forbindelse med denne hovedopgave være rimeligt at stille to spørgsmål:

For det første: Er hjemmeværnets signaltjeneste efter dets første 10 år i omfang og kvalitet udbygget således, at opgaverne kan løses tilfredsstillende?

For det andet: *Kan* hjemmeværnsfolk løse denne opgave, der meget ofte er parret med vanskelige tekniske og taktiske problemer?

Til spørgsmålet om materiellets tilstrækkelighed og kvalitet ville det være utænkeligt, at man ikke kunne ønske sig både mere og bedre materiel. Der er da

også gjort og i fremtiden vil blive gjort, hvad der er muligt, inden for de givne økonomiske muligheds rammer, for at skaffe hjemmeværnets signalfolk bedre og mere materiel.

Det kan måske siges, at én eller anden hjemmeværnsmand synes, at det måske er gået lidt vel langsomt med fremskridtene i denne henseende, men ihukommende det gamle ordsprog om, at Rom ikke blev bygget på én dag, må man sige, at det ikke ville være muligt at opbygge et værns signaltjeneste fra den ene dag til den anden, og da især ikke hjemmeværnets, hvor mange forskelligartede problemer har gjort sig gældende.

Disse problemer, der ofte er ukendte for felthærens personel, er bl. a. følgende:

Hjemmeværnets største betydning ligger i en indledende krisesituation, og signalforbindelserne må derfor kunne oprettes så at sige efter trykknapsystemet.

Hjemmeværnets signalforbindelser kan kun dårligt oprettes i standardnet, da personelmængden i de forskellige dele af landet varierer stærkt.

Hjemmeværnsstyrkerne har en ringe bevægelighed og derfor begrænset taktisk anvendelighed og er i høj grad afhængige af permanente forbindelser.

Afstandene mellem de forskellige enheder varierer også stærkt og er normalt langt større end inden for felthæren, hvilket vanskeliggør anvendelse af standardmateriel.

Hjemmeværnet har dog i den forbindelse de to uomtvistelige fordele, at det på forhånd normalt kender sine opgaver og sine indsatssteder.

Til spørgsmålet om hjemmeværnspersonellets egnethed bliver svaret et klart *ja*.

Det er rigtigt, at signaleenheder så at sige aldrig bliver færdiguddannede, at der altid er noget at lære, og at hjemmeværnsfolkene fysisk ikke altid står på højde med felthærssoldater o. s. v. Dette opvejes dog i høj grad af hjemmeværnsmandens større modenhed og ansvarsbevidsthed, ligesom beslægtet viden fra det civile liv og en grundig signaluddannelse har været medvirkende til, at hjemmeværnets signalmænd efterhånden kvalitetsmæssig er på højde med, hvad felthæren kan opvise på tilsvarende kommandotrin.

Man må heller ikke glemme den store indsats, der fra lottekorpsets side er gjort for at dygtiggøre sit personel, der især på radio-, telefon- og signalkontortjenestens område har forstået at hævde sig smukt på lige fod med hjemmeværnets mandlige personel.

Da en effektiv signaluddannelse i egentlig forstand kun har fundet sted i de sidste fem år af hjemmeværnets nu tiårige levetid, må det siges, at de resultater, der ved hjemmeværnsfolkenes og lotternes flid og energi er opnået, lover godt for fremtiden. Dette gælder både inden for radio-, telefon-, ordonnans- og brevdue-tjenesten.

Især for radiotjenestens vedkommende var man med det pågældende materiel og dets mange vedligeholdelsesproblemer skeptisk indstillet, men denne skeptiske

indstilling er efterhånden blevet gjort til skamme, og det er bemærkelsesværdigt, hvor standarden er steget år for år. Dette beror i mange tilfælde på, at signaltjenesten er blevet en hobby for hjemmeværnsmanden; men bevidstheden om, at *det kan nytte*, og at en løsning af en af hjemmeværnets hovedopgaver *er* inden for mulighedernes grænse, har virket som den vigtigste spore til, at hjemmeværnets signaltjeneste i stigende grad har været i stand til at opfylde sin mission inden for det samlede forsvar.

Der vil dog stadig være mål, der skal nås, og *mange pladser, der skal udfyldes* inden for signaltjenestens rækker.

Også det almindelige telefonnet bruges.

Pionertjeneste

Af

Kompagnichef *Børge Jensen*

Sprængningstjenesten – læren om behandling og anvendelse af sprængstoffer – blev naturligt en disciplin i hjemmeværnet, fordi en del gamle modstandsfolk fra hjemmeværnsforeningerne fortsatte i hjemmeværnet og syntes, at det var en god idé at sætte sig rigtigt ind i, hvad der lå bag de beregninger, der var baggrund for sprængstofmængder, placeringer af do. m. v. under besættelsens aktioner.

Allerede i hjemmeværnsforeningerne blev den første begyndelse gjort, og daværende kaptajn A. R. Jørgensen startede en kursusrække sammen med gamle modstandsfolk fra Frederiksberg.

Som ved alle andre gode ideer blev andre interesserede – og fra sprængningstjenesten udvidede vi efterhånden kurserne, således at man dengang skelnede imellem gruppefører- og delingsføreruddannelse (der blev dengang ikke lagt vægt på at uddanne instruktører, idet vi fik disse fra IBS).

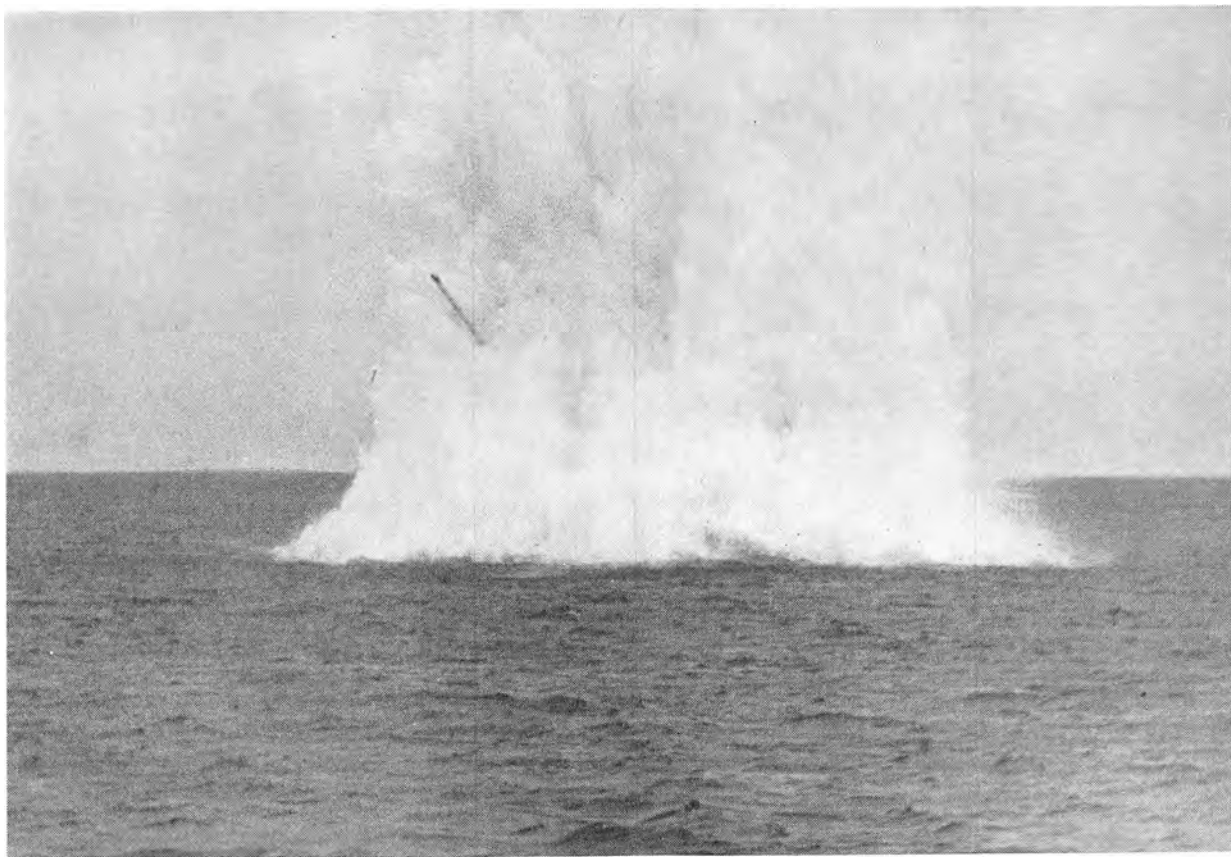
Ideen var at skabe pionerkompagnier, fordi det var hjemmeværnsregion VI, der på grund af opgaver i og omkring København naturligt havde taget initiativet, og som til disse opgavers løsning havde behov for arbejdende enheder af delingsstørrelse.

Den første uddannelse tog derfor sigte på at skaffe befalingsmænd, der kunne lede grupperne, og løsning af den praktiske del af opgaven, som delingsførere, der med en videregående uddannelse kunne løse de tekniske og teoretiske dele af opgaverne.

Efter at have fået uddannelse og opstillet de fornødne styrker, fortsattes uddannelsen med kurser i mine- og spærringstjeneste ud fra det synspunkt, at miner ville være en væsentlig styrkelse i den defensive kamp, som hjemmeværnsstyrken må føre.

Senere tog HBS disciplinerne op, og der bliver nu både der og i hjemmeværnsregion VI uddannet folk, som udstyret med certifikat som instruktører i dag virker udover landet.

Man kan efter at have læst denne historiske oversigt måske spørge, om der er behov for disse specialer, og i hvor højt plan skal uddannelsen lægges.

Sprængning til søs.

Det forberedende arbejde er hårdt.

Tildannelse af tændsystem.

Vi kan tage sprængningstjenesten først.

For det første uddannes hjemmeværnspersonel til at foretage sprængning af i fredstid udpegede opgaver, såsom broer, veje, kaj- og krananlæg, brændstofdepoter, lufthavne, dæmninger o. s. v., og her har vi den fordel, at de grupper, der i en given situation skal løse disse sprængningsopgaver i fredstid, kan øve dem på objektet således at alt klapper hurtigt og præcist, den dag det gælder, og hjemmeværnet frigør tilsvarende styrker af felthæren, som muligvis kommer »langvejs« fra og som *ikke* i forvejen er fortrolig med den enkelte opgave, selv om de naturligvis sagtens kan løse den. Det er jo en indlysende fordel at have både materiellet og styrkerne ved hånden, så de med øjeblikks varsel kan forberede de befalede objekter, som naturligvis ikke må sprænges uden efter ordre, dersom ikke andet foreligger.

For det andet er det ønskeligt at uddanne hjemmeværnspersonel i sabotage, så de kan arbejde bag fjendens linier og på forhånd har lært, hvordan man ødelægger fjendens materiel, depoter, tanks, kanoner m. v. – og endelig lureminering, der er en speciel anvendelse af sprængstof i forbindelse med f. eks. folks vane-

Mineudlægning.

Klar med pigtrådspærring.

mæssige, ofte automatiske, reaktion overfor almindeligt forekommende daglige foreteelser. Man tager f. eks. telefonrøret af telefonen for at ringe og udløser derved en luremine, eller det klassiske træk i snoren efter brugen på et toilet, og man får huset i hovedet o. s. v. – en rig mulighed for at anvende fantasien.

Den egentlige minetjeneste kom som et naturligt led i spærringstjenesten, idet vi under sprængningstjenesten havde lært at udføre pansergrave m. v., og i en yderligere udvikling af en spærrelinie måtte indgå minering enten af panserminfelt eller blandet minfelt.

Forberedelse til sprængning af jernprofil.

Øvelse i anbringelse af sprængladning.

Sprængning af træ.

Klargøring til sprængning af pansergrav.

I hvor stor udstrækning hjemmeværnet vil få tildelt miner, er det svært at udtale sig om, men så meget er givet, at det betyder en styrkelse af hjemmeværnets kamp og giver selv små styrker større effekt.

Det er en glæde for os, der arbejder med disse specialer, at mærke den interesse der er for at dygtiggøre vore folk både hos vore egne chefer og hos ingeniør-tropperne, der altid er rede til at hjælpe os med råd og dåd og skiftende reglementer, og endelig er det en glæde at se, at der altid er stor tilslutning til disse kurser og under kurset en god mødeprocent.

Det sker, at vi får opfordring til at foretage civile sprængninger såsom skorstene o. lign., eller militære (Hornbæk batteri), og når en sådan opgave foreligger, er det glædeligt at se, i hvor høj grad man søger at inddrage så mange som muligt i opgaverne, så alle kan lære noget. Jeg behøver ikke at sige, at mødeprocenten i så fald er maximum.

En artikel om sprængning vil naturligvis til sidst fastslå, at der under udøvelse af skarpe sprængninger lægges vægt på, at sikkerhedsbestemmelserne overholdes, og at det indskærpes tidligt og silde, at sprængstoffer i sig selv er sikkert materiale at arbejde med, når det gøres på den rette måde – at der af og til kan gå et par ruder ved større sprængninger er hændelige uheld, som kan give stof til eftertanke, og som i enkelte tilfælde kan henføres til f. eks. et vandførende lag i undergrunden, som vi havde været uden mulighed for at konstatere.

Skal der foretages »civilsprængninger«, så »ta' det roligt«; små ladninger, god fordæmning, god afspærring – og brug hellere 4 sprængninger med 100 gr af gangen og en grundig bedømmelse af de enkelte sprængningers resultat, end »det store drøn«, der »ser godt ud«, men hvor resultatet ikke står mål med drønet.

Hjemmeværnets telekompagnier

Af

kaptajn R. G. Petersen

Hjemmeværnets telekompagnier er officielt først etableret i 1959, jfr. overenskomst mellem Generaldirektoratet for post- og telegrafvæsenet, De koncessionerede selskaber KTAS, Jydsk Telefon A/S, Fyns kommunale Telefonselskab og hjemmeværnet af september 1959.

Felttelefon i anvendelse.

Fordelercentralen er en vigtig faktor.

Forinden overenskomstens godkendelse har der dog været etableret mindre styrker som forløbere for de formentlig mange telekompagnier, der vil blive etableret i den nærmeste fremtid.

Betegnelsen telekompagni er en følge af, at mandskabet udelukkende rekrutteres blandt personel, der er tilknyttet ovennævnte institutioner, der alle har som hovedopgave at drive landets tele-kommunikationsnet såvel i krig som fred. Tele-kommunikationsnettet omfatter alle elektroniske forbindelser mellem to eller flere abonnenter, og enten det foregår pr. telefon med trådforbindelse, telegraf, radio, fjernskriver eller fjernsyn m. v.

Selv den læser, der måtte være så lykkelig ikke at have en telefon til at bryde ødelæggende ind i dagens middag, vil ved nærmere eftertanke let forstå, hvilken

katastrofe det vil være for et moderne samfund, hvis blot ét af disse samtalemidler gik i stå. Tænker man sig en ildløs i en situation, hvor telefonen ikke virker, ser man straks de katastrofale følger, og går man så videre i tankeverdenen og forudser en krigssituation, hvor ingen af førerne kan komme i forbindelse med hinanden, civilforsvaret kan ikke hidkaldes ved katastrofebrande, den ansvarlige regering kan ikke få kontakt med befolkningen bortset fra gennem den langsomme kurértjeneste, opslag m. v., kort sagt den nuværende hurtige livsrytme er gået i stå, og samfundet står uden de hjælpemidler, det har gjort sig totalt afhængig af i løbet af det sidste århundrede, ja, så vil enhver forstå, at alt, hvad der overhovedet kan gøres, må gøres for at bringe kontakt, om ikke mellem alle så i hvert fald mellem de mest livsvigtige abonnenter.

Hvorledes kan man da sikre telenettet, dels mod ødelæggelse og dels en hurtig reetablering ved indtrufne ødelæggelser? Kan man ikke blot sætte en tilstrækkelig vagtstyrke på centralen? Og kan telegraftropperne ikke udkommanderes til reparationstjeneste?

Nej, så let går det ikke, thi en teleforbindelse er ikke blot som før sidste krig en dobbelt trådforbindelse mellem to telefoner, indkoblet ved manuel og simpel betjening udført af en telefondame på centralen. I dag vælger abonnenten selv ad automatisk vej ved hjælp af sindrigt udførte relæer m. v. sin forbindelse på et ledigt trådpar i det store kabel. For at gøre det yderligere effektivt, men også mere sårbart, er det muliggjort at føre et stort antal samtaler samtidigt på samme ledning.

Konsekvensen må derfor blive, at såvel reparationstjenesten som bevogtningen af særlige nøglepunkter kun kan løses af personel med en specialviden, hvilket vil sige samme personel som i det daglige opretholder og udbygger denne livsvigtige samfundsfunktion. – Derfor er telekompagniernes oprettelse hilst med så stor interesse og imødeset med så store forventninger inden for såvel de pågældende organisationer som hjemmeforsvarets ledelse.

Hjemmeværnets ABC - kompagnier

Af

kaptajn R. G. Petersen

En omtale af ABC-kompagnier kræver vel først og fremmest en forklaring på forkortelsen ABC, som betyder Atom, Biologisk og Chemisk krigsførelse.

Når vi derfor i hjemmeværnet taler om en ABC-befalingsmand eller -enhed, forstår vi en befalingsmand eller enhed, der er specialuddannet *udelukkende i forsvarsforanstaltninger* mod følgerne af fjendens angreb, hvor anvendelse af disse krigsmidler finder sted.

Man er tilbøjelig til at regne ABC-krig som helhed for moderne krigsførelse. Dette er langt fra tilfældet, thi allerede fra de tidligste krige erfarer man, hvorledes tilbagegående forsvarsstyrker forsøger at forgifte drikkevandet ved bl. a. at smide mere eller mindre forrådnede dyrekadaver i brøndene, så de efterfølgende soldater blev angrebet af sygdomme, der med datidens manglende hygiejne og ringe kendskab til bakteriologi kunne få katastrofale følger. Vi kender også fra den tidligste krigsførelse eksempler på, at belejrerne afbrændte bål med kemiske stoffer (bl. a. svovl), så de giftige røgmasser drev ind over forsvarsstyrkerne. Såvel B- som C-krig er altså gammelkendte, men de er begge krigsarter, der som følge af nye opfindelser stadig rummer så mange muligheder for overraskelser, at man ikke kan lægge sig fast på en engangsuddannelse af de pågældende specialister,

På kursus.

På arbejde.

Afprøvning af beskyttelsesmidler.

men bl. a. må bygge på en fortsat snæver kontakt med de civile, fredsmæssigt arbejdende stabe af videnskabsmænd, laboratorier m. v.

Anderledes stiller det sig med sidst tilgåede del af trekanten A-krigen, der ikke rummer de samme muligheder for en overraskende ny teknik, og hvor forsvarsmulighederne kan fastlægges efter mere håndfaste retningslinjer.

Erfaringerne fortæller os allerede nu, at selv om A-våbnene er af kolossal virkning, vil et nøje kendskab til simple, præventive beskyttelsesforanstaltninger reducere tabene væsentligt.

Som følge af ovennævnte kendsgerninger var det kun naturligt, at hjemmевærnet påtog sig at uddanne et antal ABC-befalingsmænd samt opstille visse specialenheder i særligt truede områder.

ABC-befalingsmænd vil dels forestå uddannelsen af alt øvrigt hjemmевærns-personel i enkeltmandsbeskyttelsen, dels virke som rådgivere for de respektive HJVR og HJVD.

Den i 1958 påbegyndte uddannelse af det første hold ABC-befalingsmænd er iøvrigt et bevis for den styrke, der ligger i, at HJV kan gå direkte til de steder, hvor der i forvejen findes civile specialister, i dette tilfælde den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole. Eleverne her har i forvejen en betydelig bakteriologisk og kemisk uddannelse, der på forhånd gør dem særlig egnet til denne tjeneste.

Man må med interesse imødesee udviklingen på dette område, idet fremtiden sikkert vil vise en forøget interesse for dette speciale også hos andre studerende, f. eks. farmaceuter, teknikere m. fl., så landet efterhånden bliver dækket med ABC-befalingsmænd, der kan forhindre panik og begrænse de alvorlige følger af et angreb. I så fald vil denne uddannelsesgren få uvurderlig forsvarsmæssig betydning.

Jernbanehjemmeværnet

Af

Kaptajn *Erik Toxman*

Med indførelsen af det regionale forsvar, hvoraf hjemmeværnet fra 1949 var en integrerende del, havde man i første omgang ikke blikket åbent for jernbanernes særpræg.

Jernbaneetatens medlemmer meldte sig til hjemmeværnet som alle andre borgere i landet og blev indrullet i de lokale enheder d. v. s. grupper, delinger og kompagnier, på deres hjemegn uden hensyn til de pågældendes arbejdsplads.

Dette var rent lokalt absolut en fordel for hjemmeværnets sunde trivsel, især i de større stationsbyer, hvor jernbanefolkene var mange og som sådan satte deres præg på byen, men på grund af deres tjenestes særpræg alligevel som en stat i staten. Der opstod værdifulde kontakter og udvikledes et godt kammeratskab mellem etatens folk og »de andre«, et samkvem, som uden hjemmeværnet

Gruppe før udrykning.

Vagt ved remisen.

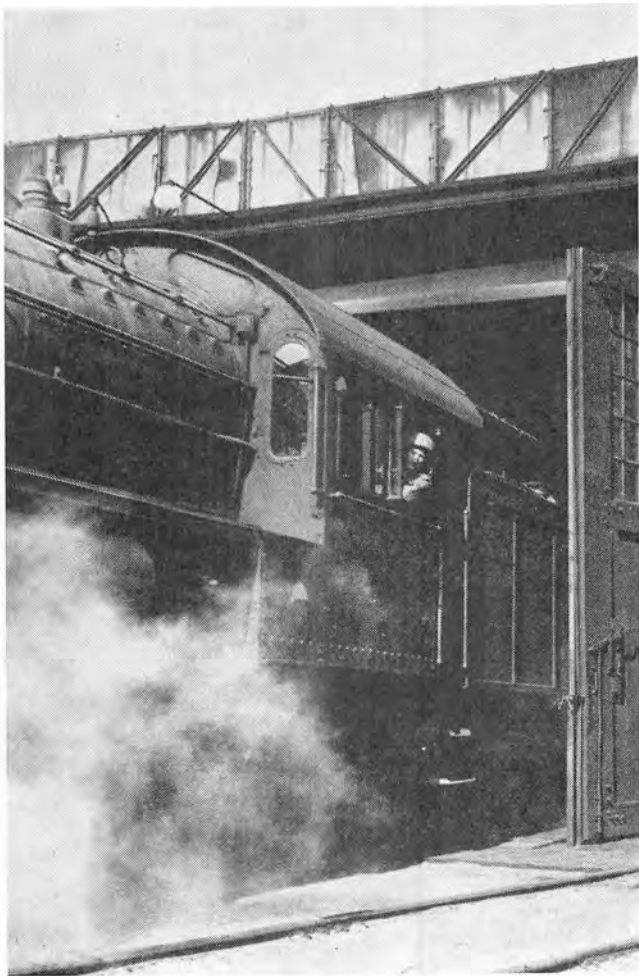
ikke ville have fundet sted. Samfundsmæssigt og samkvemsmæssigt var denne udvikling og udbygning af det lokale hjemmeværn derfor meget værdifuld, men, jernbanemæssigt og militært set var udviklingen uheldig, idet opretholdelsen af jernbanedriften i en krigssituation er af livsvigtig betydning for såvel de aktive styrker som for civilbefolkningen. Midlet til opretholdelsen af driften er etatens egne ansatte, og tog man på forhånd ret store dele af personalet til løsning af hjemmeværnsmilitære opgaver udenfor jernbanerne, manglede disse specialister til løsningen af jernbanernes egne opgaver.

Det var DSB, som i første omgang selv blev opmærksom på dette forhold og slog alarm. Dette førte i 1951 til en overenskomst mellem generaldirektoratet for statsbanerne på den ene side og hjemmeværnet på den anden, og den direkte følge af overenskomsten blev oprettelsen af særlige jernbanekompanier bestående af jernbanernes eget personel. Ved denne overenskomsts ikrafttræden stillede man dog i første omgang personalet ret frit med hensyn til om de ville indrulleres i jernbanehjemmeværnsenheden eller andre hjemmeværnsenheder. Denne frihed til selv at vælge enhed medførte den skævhed, at der stort set kun blev oprettet særlige jernbaneeenheder på de større tjenestesteder, medens de mindre tjenestesteder med ret få ansatte stort set var uden jernbanehjemmeværn. Overenskomsten blev derfor revideret i 1956 derhen, at fra den 1/4 1956 må ingen af jernbanens personel uden generaldirektoratets tilladelse optages i andre hjemmeværnsenheder end banernes egne.

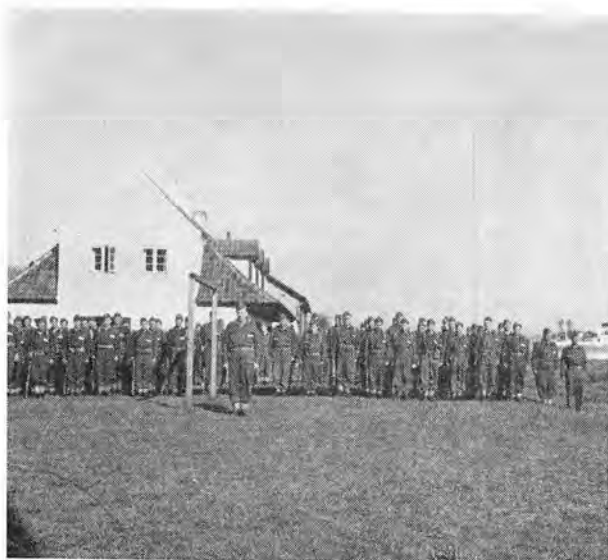
Denne udvikling må såvel jernbanemæssigt som militært hilses med tilfredshed, fordi den i sin udformning skaber de fornødne forudsætninger for alle opgavers løsning på den rette måde.

Året 1956 blev således skelsættende for jernbanehjemmeværnet, der fra en mere abstrakt tilværelse nu blev en realitet. De bestående enheder blev stærkt forøgede, nye oprettedes, og indenfor jernbanehjemmeværnets rækker så man endelig en mening med tingene. Man startede jo ikke helt på bar bund, idet arbejdet med de hidtil eksisterende enheder havde givet et meget værdifuldt erfaringsmateriale; men forøgede styrker giver forøgede problemer. Befalingsmandskorpset, de uddannede specialister samt de ansvarlige myndigheder gik med ærlig vilje i gang med løsningen af problemerne, der i første række gjaldt en brugbar organisation man kunne bygge videre på, skabelsen af et tilstrækkeligt talstærkt og dygtigt befalingsmandskorps og igangsættelse af en effektiv uddannelse.

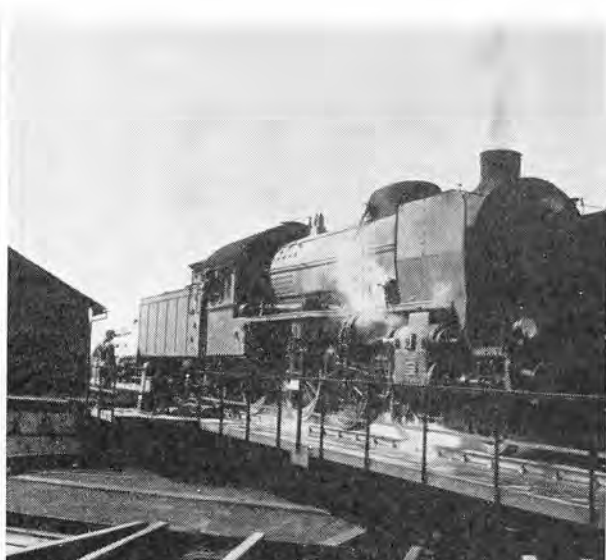
Organisation og uddannelse er naturnødvendigt snævert knyttet til opgavernes art, men da opgaverne vil blive beskrevet sideløbende med uddannelsen, tages den nuværende organisation først af hensyn til forståelsen. I foråret 1957 udbyggedes den eksisterende jernbanehjemmeværnsorganisation således, at der

Både lokomotivfører og fyrbøder er med i hjemmeværnet.

Fra kursus på Knudshoved feriehjem.

Vagt ved drejeskive.

indenfor hvert af DSBs to distriktsområder – henholdsvis øst og vest for Storebælt – oprettedes et jernbanehjemmeværnsafsnit (JHA) som koordinerende organ.

Denne nyskabelse viste sig at være særdeles effektiv, idet de to afsnit i snævert samarbejde meget hurtigt fik situationen under kontrol, så JHA i takt med enhedernes opbygning i stedse stigende grad fik skabt et organ, der gjorde opgavernes rette løsning mulig.

Jernbanernes store udstrækning, de mange forskellige tjenestegrene, den forskellige tjenestetid, de mange specialorganisationer giver alt i alt en arbejdsplads, der er væsensforskellig fra nogen anden arbejdsplads i Danmark. Derfor bliver organiseringen, rekrutteringen og uddannelsen af personel indenfor en sådan arbejdsplads væsensforskellig fra alle andre.

Ideen med jernbanehjemmeværnet er, at personalet sideløbende med løsnin-gen af deres jernbanemæssige opgaver også løser deres soldatermæssige.

Tilrettelæggelsen og gennemførelsen af en rationel uddannelse for sådanne enheder er en overordentlig vanskelig og krævende opgave, der for at kunne løses tilfredsstillende må gennemføres på lidt længere sigt end sædvanlig.

Hvor det gælder løsning af militære opgaver, er det ved jernbanehjemmevær-net som ved andre enheder nødvendigt, at personalet først og fremmest med-deles en solid, grundlæggende elementær soldatermæssig uddannelse, så de i bogstavelig forstand mestrer håndværket.

Men da jernbanehjemmeværnsmanden både i sin egenskab af jernbanemand og som soldat er ubrydelig knyttet til sin etat så længe den eksisterer, må han ofte kunne mere end der normalt forlanges af en hjemmeværnsmand.

Da bevogtning af jernbanens vitale dele – såvel faste som rullende – er hans hovedopgave, må vægten i den videregående uddannelse lægges på dette felt,

og denne uddannelse kræver megen tid og stadige tilbagevendende øvelser. Han skal endvidere kunne så meget pionertjeneste, at han kan lave hindringer, og af hensyn til eventuelle ødelæggelser skal han kunne behandle alle arter af sprængstoffer. Endvidere skal han kunne kæmpe i samlede enheder såvel i by som i åbent terræn. Al denne uddannelse kan imidlertid ikke gennemføres i løbet af den pligtige tjenestetid, der for de flestes vedkommende kun er 24 timer årligt. Tjenestetiden og vanskeligheden med at få enhederne samlede på grund af den forskudte arbejdstid indenfor etaten i forbindelse med det omfattende uddannelsesprogram har derfor medført, at man ved denne enhed – som i andre HJV specialenheder – har måttet gå nye veje, idet man netop med henblik på uddannelsesvanskelighederne ved denne og lignende enheder i 1956 forsøgsvis oprettede specielle kursus af 4 dages varighed.

Forsøget faldt så heldigt ud, at man i stedse stigende grad har fortsat ad denne vej.

Se så at få taget det billede, så vi kan komme igang.

Jernbanehjemmeværnets 4-dages kurser afholdes hvert forår og efterår på statsbanernes feriehjem, Knudshoved, under hjemmeværnets befalingsmandsskoles auspicer, dog således, at de to JHA leverer lærerkræfterne, idet befalingsmændene fra de to afsnit – efter et kortvarigt kursus – er i stand til at virke som instruktører.

Stedet var fra første færd heldigt valgt, fordi jernbanemanden følte, at han her havde foden under eget bord, han følte sig hjemme, og de mange hundrede jernbanehjemmeværnsmænd, der har frekventeret kurserne gennem de sidste år, har fået en koncentreret og rationel uddannelse, der allerede nu gør ham egnet til at løse de meget krævende opgaver, der påhviler ham. Der har fra såvel befalingsmændene som fra de meniges side været arbejdet så ihærdigt og målbevidst, at det med sandhed kan siges, at jernbaneanhederne kan måle sig med de bedste i landet.

Fabrikshjemmeværnet

Af

kaptajn *P. O. A. Carreby*

I hjemmeværnets daglige arbejde støder man ofte på begrebet institutions- eller fabrikskompagnier, d.v.s. hjemmeværnsskompagnier med ganske bestemte opgaver, opstillet i en større virksomhed eller institution.

Begrebet institutionskompagni er ikke nyt. Det eksisterede allerede som en kendsgerning under krigen i modstandsbevægelsen i forbindelse med bevogtningen af visse institutioner.

På et tidligt tidspunkt under sidste verdenskrig blev ledende personer klar over, at man måtte hindre besættelsesmagten eller dens håndlangere i at lægge beslag på eller ødelægge landets industri. Heraf udsprang ideen om at opstille specielle enheder på vigtige objekter.

Da krigen var forbi, kom disse enheder for en dag, og ganske naturligt trådte de fleste ind i hjemmeværnsforeningerne, der dannedes straks efter krigen. I 1949 overførtes hjemmeværnsforeningerne til det statslige hjemmeværn, og hjemmeværnsforeningernes institutionskompagnier fulgte med over.

Efter krigen indså imidlertid ledende civile og militære, at krigens modstandsleders strategisk-økonomiske analyse af, hvilke institutioner der skulle beskyttes, måtte revideres. Revisionen påbegyndtes straks og fremdrog de institutioner, der nu var så vigtige, at de måtte beskyttes mod bl. a. en 5. kolonne under krig. Heraf udsprang da de ordrer og direktiver, der i så fald skulle følges ved bevogtning af disse.

Som allerede nævnt var initiativet til oprettelse af institutionskompagnier således ikke nyt.

Hjemmeværnets militære og civile ledelse erkendte imidlertid hurtig, at skulle alle vigtige, udpegede institutioner kunne bevogtes i en alvorlig situation, måtte man søge at rekruttere bevogtningspersonellet blandt de samme institutioners ansatte.

Man havde ingen erfaring i den rigtige fremgangsmåde ved en sådan rekruttering, hvorfor planlægning for dette arbejde først kunne finde sted, efterhånden som erfaringerne indhøstedes.

De første henvendelser til større institutioner fandt sted tidligt i 1949. Begyndelsesvanskeligheder dukkede hurtigt op, men løstes efterhånden af hjemmeværnets distriktsledere og konsulenter, der i snævert samarbejde organiserede agitationen for og opstilling af institutionskompagnierne. Under arbejdet hermed blev det klart, at man under forarbejdet til opstilling af en hjemmeværnsenhed på en institution måtte gå to veje – én, hvor der forhandlede med institutionens ledelse, og en anden, hvor der forhandlede med de ansattes faglige organisationer eller personelsammenslutninger.

Forudsætningen for det gode resultat er først og fremmest, at institutionens ansatte forstår, at netop deres arbejdsplads er af stor vigtighed for samfundet og derfor skal beskyttes under en eventuel krig. Det er tillige nødvendigt, at regions- og distriktsledere arbejder snævert sammen med hjemmeværnets civile konsulenter for evt. dels at udnytte denne forudsætning, dels at skabe den, hvis den ikke er til stede i tilstrækkelig grad. Til dette formål har det vist sig at være rigtigt, at man til hjemmeværnets civile ledelse knyttede de civile konsulenter, der i kraft af politisk indsigt og agitatorisk skoling har kunnet vejlede på disse områder.

De fleste institutioner, som hjemmeværnets militære ledere samt konsulenter har henvendt sig til om opstilling af hjemmeværn, har forstået betydningen heraf, hvilket de mange institutionskompagnier landet over er vidnesbyrd om.

En medvirkende årsag til de efter omstændighederne gode resultater, der er nået, er de uddannelsesvilkår, hjemmeværnet er i stand til at byde personellet. Hjemmeværnsloven bestemmer uddannelsestiden for de enkelte kategorier – og generalinspektøren for hjemmeværnet detaljerne.

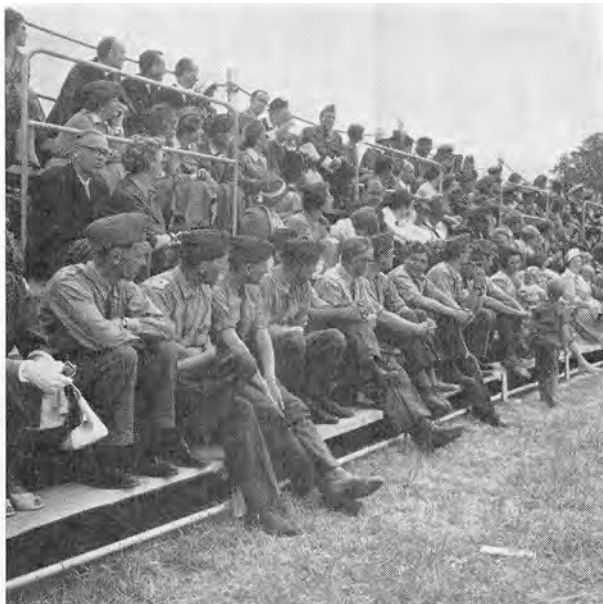
Uddannelsesbestemmelserne administreres smidigt og praktisk af de enkelte kompagnier. Uddannelsen gennemføres oftest under 4 dages samlet tjeneste, hvor kompagniernes befalingsmænd, eventuelt bistået af instruktører fra hæren, underviser i de forskellige discipliner. Disse 4 dage med løn skænkes hjemmeværnet af institutionerne på det tidspunkt, der arbejdsmæssigt passer bedst.

Institutionskompagnier på kursus.

På vej til øvelse i Sverige.

Det kan også være rart at være tilskuer.

Uddannelsen finder sted på hjemmeværnsgårde eller i militære lejre under gode uddannelses-, forplejnings- og indkvarteringsforhold. Tidspunktet for uddannelsen retter sig, som allerede nævnt, efter institutionens indre forhold og i stor udstrækning tillige efter de enkelte deltageres muligheder. Selve befalingsmandsuddannelsen finder principielt sted på hjemmeværnets befalingsmandsskole i Nymindegab samt evt. lokalt ved regioner eller distrikter.

Ud over de nævnte 4 dage finder der også uddannelse sted ved selve kompagniet et antal hverdage og søndage, således at de, der evt. har været forhindret i at deltage i 4-dages kurset, også bliver uddannet. Den teoretiske uddannelse foregår om hverdagen som oftest i kompagniets egne lokaler – der er stillet til disposition af institutionen – og den praktiske del som regel om søndagen ved skydning på de militære skydebaner eller øvelser i terræn og by.

Den institutionsvise, delte eller samlede uddannelse har, foruden frisk luft i smukke omgivelser og uddannelsen som sådan, givet de enkelte deltagere en følelse af et indbyrdes kammeratskab, hvis eksistens man næppe anede. Der er således knyttet venskabsbånd mellem ledere og ansatte af varig værdi.

Hjemmeværnet skylder institutionslederne samt det ansatte personel tak for resultaterne af i dag, og med de svundne 10 års erfaringer i oprettelse af institutionskompagnier er der god grund til at regne med, at arbejdet kan fortsætte med held.

Hjemmeværnets Politikompagnier

Af

Konsulent *Knuud Damgaard*

I den situation, som vil udvikles umiddelbart før et krigsudbrud – samt under krigens første faser, vil der i usædvanligt omfang blive stillet krav til politiets indsats. I sådanne situationer vil det være nødvendigt for politistyrkerne at kunne disponere på baggrund af støtte fra militære styrker. Dette behov er søgt imødekommet gennem oprettelse af politikompagnierne inden for hjemmeværnet. Principielt er politikompagnierne oprettet på følgende måde: Kompagnierne består af henholdsvis A og B enheder.

A enhederne er de styrker, kompagnier eller delinger, som i givet fald af hjemmeværnsdistrikterne skal afgives for at yde politiet den nødvendige bistand. Disse kompagnier er på normal måde koblet ind i den almindelige hjemmeværnsstruktur og er sammensat af folk, der rekrutteres på sædvanlig vis. Som kompagnichefer og delingsførere anvendes dog i A enhederne polititjenestemænd, som der ved knyttes meget snævert til hjemmeværnet, og hvorved der sikres, at politikompagniernes mandskab uden vanskelighed kan få den rent politimæssige uddannelse, som er nødvendig til opgavens løsning. Da disse politifolk samtidig har en befalingsmandsuddannelse fra et af værnene, giver det et godt grundlag for en særdeles effektiv uddannelse – på de militære områder. At denne uddannelse er på absolut gode hænder, fremgår da også med al ønskelig tydelighed af de ofte imponerende resultater, man har nået i politikompagnierne.

B enhederne rekrutterer ikke folk uden for politiets egne rækker, men tjener udelukkende til at imødekomme sådanne politifolk, som ønsker i den udstrækning, deres tjeneste muliggør det, at tage del i hjemmeværnets arbejde. Dette sikrer dem bl. a. et militært tilhørsforhold, som kan blive af betydning, hvis en situation udvikler sig således, at det er umuligt at opretholde egentligt politimæssigt arbejde. I så fald vil politifolkene kunne fortsætte deres indsats sammen med de væbnede styrker indenfor hjemmeværnet.

Ud fra denne opdeling af enhederne bliver det naturligvis A enhederne, der i første omgang interesserer. Opgaverne for disse enheder vil sikkert kunne påregnes at melde sig tidligere end opgaverne for de almindelige hjemmeværnsstyrker,

altså forud for ordren: Hjemmeværnet på plads. Dette er forårsaget af det forhold, at politiet allerede under en truende krigssituation vil have brug for at disponere over alt personel til egentlige politimæssige opgaver. Alene deraf kan udledes nogle af de opgaver, politikompagnierne vil få at løse. For det første bevogtning af sådanne etablissementer, som politiet normalt har ansvaret for – herunder naturligvis bevogtningen af egne stationer. Derudover at deltage i nødvendige afspærringer, yde hjælp ved eftersøgninger – samt bistå ved færdselsreguleringer, sikring af evakueringstransporter m. v.

Uddannelsen af mandskabet rummer derfor ud over den almindelige hjemmeværnsuddannelse en omfattende specialuddannelse. – Foruden den almindelige hjemmeværnsuddannelse, som omfatter: Gruppen i angreb – gruppen i forsvar – kamp om hus – feltarbejder – ildoverfald – kampformation – patruljetjeneste og de deraf følgende discipliner for enkeltmand, må mandskabet igennem en specialuddannelse omfattende: Afhørings teknik, rapportskrivning, signalementslære, visitation, trafikregulering, stationstjeneste, sikkerhedstjeneste, behandling af krigsfanger, tåregasmidler o. m. a.

Arbejdet med politikompagniernes oprettelse blev påbegyndt i 1949, da de første 7 kompagnichefer blev udnævnt. Tilgangsarbejdet skete i starten på basis af de fra besættelsestiden eksisterende CB politikartoteker, vagtværnskartoteker m. v., og den første ikklædning fandt sted i januar 1950. Siden er styrken støt vokset, selvom den må regne med en naturlig afgang som ethvert andet kompagni, og dertil med ekstraordinær afgang eller overflytninger til andre enheder – på grund af de store krav, der stilles til mandskabet.

Uddannelsen sker for befalingsmændenes vedkommende dels på egne befalingsmandskurser og dels på befalingsmandsskolen i Nymindesgab. Opholdet på

Undervisning i nærkamp.

KC. Riis Nielsen på Høje Sandbjerg.

Kamppatruljefolk under træning.

Nymindesag sikrer, at politibefalingsmændene får del i den særlige rytme, som findes i hjemmevernet – den ånd og tone, som ikke mindst befalingsmandsskolen har skabt. At den er slået an også i politikompagnierne, vidner det fremragende sammenhold og det strålende kammeratskab, som man finder i disse enheder, på overbevisende måde om.

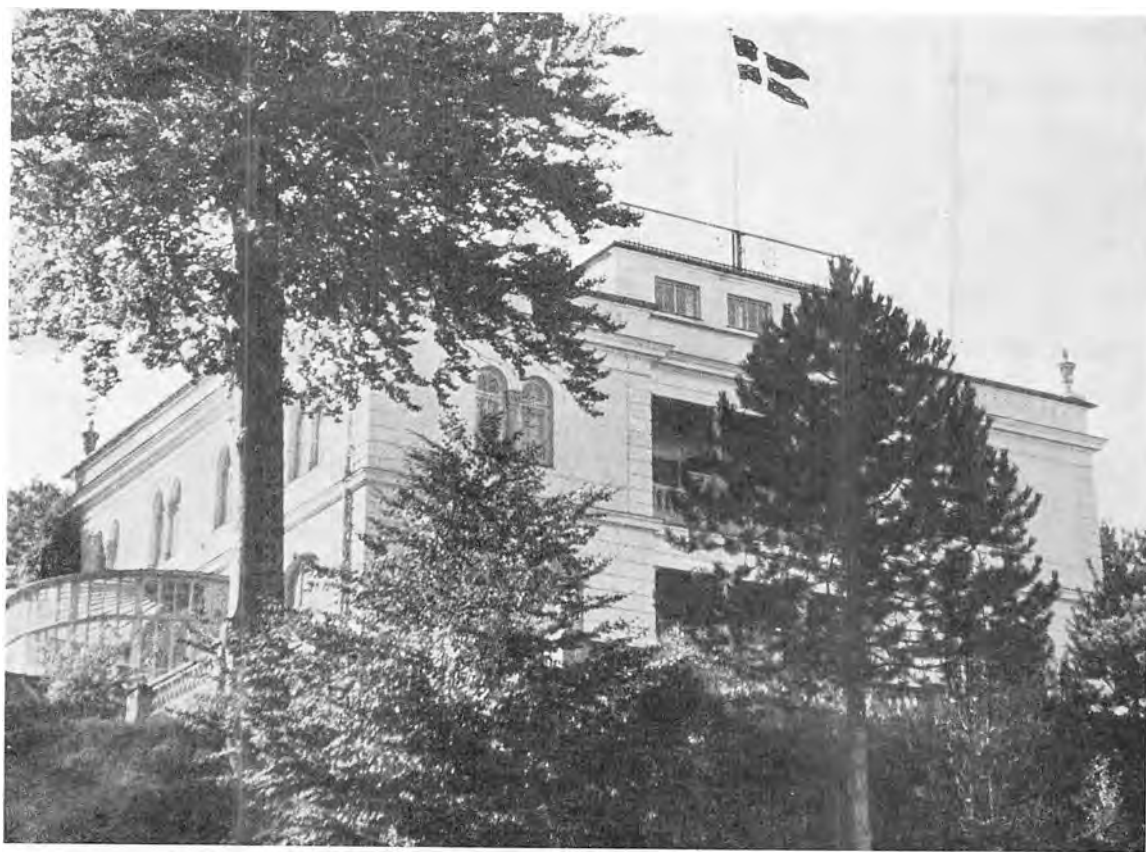
I 1953 fik man rådighed over Høje Sandbjerglejren, hvor der siden er blevet gennemført et stort antal 6 dages kurser for befalingsmænd og en række weekend kurser for mandskabet. Denne lejr har, trods de meget mangelfulde forhold den rummer, alt for små lokaler, usle belægningsstuer o. s. v., haft meget stor betydning for politikompagniernes uddannelse. Et meget stort antal elever har frekventeret lejren, hvilket har medvirket i betydelig grad til det meget fornemme uddannelsesstandpunkt, disse kompagnier befinder sig på.

Denne erfaring og lysten til at forbedre de ydre vilkår, uddannelsen finder sted under, satte bestræbelserne i gang for at finde en mere egnet lejr til politikompagnierne. At få foden under eget bord havde længe været ledelsens store ønske. Når det var tilfældet, skyldtes det bl. a. den kendsgerning, at lejren på Høje Sandbjerg efterhånden havde en alt for ringe kapacitet i forhold til det voksende behov. Dette i forbindelse med, at Høje Sandbjerg kun kunne benyttes i sommermånederne, medens erfaringerne viste, at et stort antal af mandskabet bedst kan tage uddannelsen i vintermånederne, satte ekstra gang i arbejdet for at finde nye omgivelser.

For at få fart i arbejdet dannedes i 1958 politikompagniernes støtteforening, hvis ledelse hurtigt trak i arbejdstøjet og sluttelig erhvervede den dejlige ejendom i Hellebæk, der nu er kendt under navnet: Træningslejren i Julebæk – politikom-

pagniernes højborg. Ejendommen ligger ualmindeligt smukt – højt og majestætisk tilbagetrukket ved Nordre Strandvej. Den har ryggen mod Teglstrup hegn og front mod Øresunds let skvulpende bølgeslag. Der hører 3 tdr. land til ejendommen, hvoraf en beskeden del er strandgrund. Der skulle altså være plads nok både til den effektive træning, som kalder svedperlerne frem, og til det afsvalende bad i Øresunds bølger.

Ja, huset er dejligt og særdeles egnet til formålet – og har formentlig tilstrækkelig kapacitet i den nuværende situation. Dog må man håbe, at rammerne bliver sprængt. Ingen er interesseret i stagnation, og hvis man kan regne med samme aktivitet og energi som den, politikompagnierne hidtil har vist, skal det nok vise sig, at også disse rammer er for små. Det forekommer helt fortjent, at de fint arbejdende kompagnier har fået denne faste grund under fødderne. Der skal nok blive uddannet mange og dygtige folk under de nye omgivelser, derfor borger også politikompagniernes dygtige ledelse.

Julebæk, politikompagniernes nye lejr.

Hjemmeværnsregion I

Af

oberstløjtnant *A. J. Jørgensen*

Baggrunden for oprettelsen af hjemmeværnet i de tre nørrejyske amter, som udgør region I's område, har været særdeles god.

De folkelige og historiske forudsætninger var en del af baggrunden, den hårde modstandskamp under besættelse en anden, og en tredie var den kontinuitet, som det er lykkedes at bevare i ledelserne rundt omkring fra modstandsbevægelsen over foreningstiden og ind under hjemmeværnsloven.

Hermed er naturligvis ikke alt sagt, og alt kan heller ikke tages med, da det ville kræve et værk af uhyre omfang og månedlange studier. Det er i det hele tilstræbt at undgå alt for udpenslede enkeltheder, da udeladelse ved forglemmelser eller anden årsag af hændelser eller organisationer kunne føles som en krænkelse af de folk, som var aktive netop på disse områder, og som endnu måtte være aktive for vort lands frihed.

Allerede fra de ældste tider måtte det præge befolkningen og historien, at området ligger ved en af rigets yderkanter.

Alle folkebevægelser og andre strømninger af nogen betydning er kommet fra syd og sydøst, og alle foranstaltninger til fredeliggørelse samt skattemæssig og anden underlæggelse er også kommet derfra.

Dette har sat sig spor om ikke i folkekarakteren, der vel rinder ud af andre kilder, så dog i indstillingen til det øvrige land og særlig Ø-Danmark.

Nordjyderne var fra Arilds tid frihedselskende – i al fald bønderne og deres ætter og handelens folk i byerne, mens trællene, som var taget på hærtogt eller købt, næppe havde bedre kår her end andre steder.

Det er givet, at modstanden mod kongemagtens skattetryk og adels- og kirkevalde endnu lever ubevidst i nordjydens sind og får ham til at reagere voldsomt endnu den dag i dag, når han føler, at der tages for lidt hensyn til hans landsdel, så den i hans øjne i sammenligning med øerne og andre steder minder om »et underudviklet område«.

De senere år har dog rådet bod på en del. Ikke mindst har det omfattende militære byggeri og havnene – herunder særlig de lysere udsigter for Hanstholm

Sprængning af mole på gl. Skagen havn.

havnen – været med til at stemme nordjyden mildere. Nordjydernes blik er dog ikke rettet ensidigt mod syd. Der spejdes også i andre retninger.

I besættelsesårene vistes der således stor offervilje og opfindsomhed i retning af at sende varer til nordmændene; og der har efter krigen udviklet sig et nært samarbejde med byer og kredse i Norge – og da også i Sverige – men med Norge er det nu noget ganske særligt, fordi vi dengang »var i samme båd«; og det har igen medført, at Nordjylland ikke alene geografisk men også folkeligt – følelsesmæssigt udvikler sig til at blive en fastlandets bro til disse lande; dette forhold bygger hjemmeværnet videre på og udvikler på den smukkeste måde.

Der er livligt samkvem med øvelser, konkurrencer og almindelige venskabsbesøg med de øvrige nordiske hjemmeværn, hvorved mulighederne for at drage sammenligninger mellem vor og de andres uddannelsesmæssige standard og mulighed for gensidig inspiration holdes åbne. Inden emnet det folkelige og historiske forlades, må det nævnes, at hjemmeværnet i regionen på sin vis føler

de andre regioner i landet som erobrere og samtidig en vis fare. Det er opgjort, at alene distrikt Vendsyssel (Hjørring amt + Kjær herred) i de 10 år hjemmevernet har bestået, gennemsnitlig hvert eneste år har måttet tage afsked med 120 ikklædte hjemmevernsmænd, der er draget til andre dele af riget. Tilflytningen af hjemmevernsmænd har kun udgjort en brøkdel af dette tal; og det siger en del om befolkningens egenskaber og hjemmevernets position, at distriktet trods denne åreladning år efter år har kunnet ikke alene holde, men endog forøge sin talmæssige styrke.

— — —

Det er nordjydernes håb, at de store, nye havne: Skagen, Frederikshavn, Tybørn, Hirtshals, forhåbentlig snart Hanstholm, og bedre besejlingsforhold af Limfjorden parret med en bedre industriel udnyttelse af områdets muligheder, skal bidrage til at mindske folkeflugten og vende strømmen.

Selv om Limfjorden skiller størstedelen af området fra det øvrige Nørrejylland, føler folk nordenfjords sig ikke som øboer, dertil er deres land for stort. Desuden er det som om broerne — i alt 4 — har medført en art »landfasthedsfornemmelse«. Der findes dog øboer i regionen, læsøboer og morsingboer er de mest kendte.

Hanstholm, hjemmevernsgård.

For begge disse øer (Læsø og Mors) gælder, at de tidligt tog godt imod hjemmevernet; og på dem begge er det velanset at være hjemmevernsmand. Iøvrigt beboes regionen af thyboer, vendelboer, håningboer (Hanherredernes befolkning) og himmerlændinge eller himmerboer.

Der er store sproglige og folkelige forskelligheder, f. eks. har thyboerne udpræget sydvestjysk sprogtoner og opbygning af sproget; mens vendel- og himmerboeres sprog er opbygget på ganske anden vis – f. eks. som vel det vigtigste kendetegn – er den bestemte artikel i sydvest foranstillet, men nordøst for Bulbjerg eller deromkring er den efterhængt.

Befolkningen i ganske små områder i Hanherredernes sproglige grænseområder benytter slet ikke den bestemte artikel i daglig tale.

I en anmeldelse af en thybodigtsamling, som en kendt københavnsk redaktør havde haft lejlighed til at høre reciteret, beklagede han, at ikke det stolte og klingende thybomål var blevet det rigsdanske sprogs grundvold, men i stedet det flade sjællandske, som når det kommer højest dog ikke havde større velklang end mask hældt ud i et svinetrug.

Om vendelboer er et taprere og modigere folkefærd end de andre nordjyske får stå hen. Der er stolte bedrifter at berette om fra alle områder fra vikingetid til den tyske besættelse, men et har været fælles, at de har taget godt mod det nye værn.

Landsætning af styrker.

Hjørring, hjemmeværnsgård.

Hunde under træning.

Dette kunne synes underligt, da lovene jo er vedtaget og ledelsen udgår fra det afsidesliggende København. Det er dog ikke desto mindre en kendsgerning, at der har været og stadig er grøde i hjemmeværnsarbejdet. Antagelig føler befolkningen, at lovene har været klogt udformet med appel til frivillighed, der igen tiltaler selvstændighedstrangen, samt den omstændighed, at staten ikke på HJV-området har gjort forskel ved tildeling af materiel og økonomiske midler på Nordjylland og andre steder; og endelig at hjemmeværnet har fulgt den retningslinje, at det er kompagniet, der er det centrale. Dette har på en positiv måde vakt og aktiviseret den sunde lokalpatriotisme, som trives overalt i vort land, og som på disse kanter spøgefuldt kommer til udtryk gennem vitsen, at for en nordjyde eksisterer der kun tre europæiske hovedstæder, nemlig London, Paris og den by, hvori han selv bor. (Dette skal naturligvis tages med et korn salt).

Om modstandskampen mod besættelsesmagten her »i nord« kan siges og er sagt og skrevet mangt og meget, og det er ikke opgaven her at gå i detaljer; men en enkelt gruppe, et første tegn på liv i folkets æresfølelse og selvstændighedstrang. »Churchill-klubben« i Ålborg, bør dog nævnes. Men andre grupper og navne på enkeltpersoner, deraf en hel del faldne, glimter frem ved læsning af beretninger fra frihedskampen.

Modtagelsen af forsyninger fra allierede flyvere, »Droppingtjenesten«, havde mange modtagepladser her. Jernbane- og fabrikssabotager samt angreb på fjendtlige militære områder skete i overordentlig talrige tilfælde. Berømt er således det alvorlige angreb med tidsindstillede bomber på Ålborg flyveplads, hvorved mange bombemaskiner og kostbare specialkøretøjer blev ødelagt. Jernbanesabotagen var f. eks. i vinteren 1944–45 så intensiv, at der kunne gå dage, da al trafik på den østjyske længdebane var umuliggjort bl. a. ved skipatruljernes virksom-

hed. Også skibssabotager gennemførtes med held – ikke mindst på værftet i Ålborg. Omkring østkysthavnene foregik livlig transit på Sverige af kurerer, sprængstoffer, våben, gods og post, ligesom mange flygtninge kom ud via Nordjylland til Göteborg.

Kampen medførte store tab i dræbte og fanger; men tabene fik kun styrkerne til at vokse og kampen til at skærpes, som det skete overalt i landet. Efterhånden organiseredes varslings- og forsyningstjenesten således, at det blev svært for Gestapo at slå større skår i arbejdet.

Ved befrielsen var der overalt opbygget en ledelse af modige og ansvarsbevidste mænd, der var rede til at føre arbejdet ind i freden, som afholdt sig fra unødigt vold og som loyalt undlod magtanvendelse eller trusler om magtanvendelse på det politiske plan. Det kunne imidlertid ikke undgås, at der på baggrund af den forvirrede situation og en forskellig fortolkning af de fra frihedsrådet udgåede direktiver, sine steder blev gået noget drastisk frem over for dem, der havde hjulpet tyskerne. Et par steder skete det uheldige, at ureviderede, og derfor alt for omfattende, fortegnelser over folk, som skulle interneres, faldt i forkerte hænder, hvilket igen gav anledning til modvilje imod frihedsbevægelsens folk; en modvilje som gik i arv først til hjemmeværnsforeningerne og senere til hjemmeværnet. Endnu i flere år følte eftervirkningerne i form af en vis tilbageholdenhed over for de pågældende hjemmeværnskompagnier, som derfor holdtes noget isoleret i befolkningen.

Denne isolation er dog forlængst brudt af store tilgange efter landskampagnen og navnlig efter Ungartragedien.

Om foreningstiden skal kun siges, at den i mange henseender virkede noget nedslående med stor afgang og manglende arbejdsgrundlag i faste opgavetil-

Pause under kursus.

Træning med miner.

*Parade
gennem
Ålborg.*

delinger. Situationen indbød ikke til rekruttering, idet foreningerne samtidig var en slags veteranforeninger. Faren for, at kommunisterne skulle tilrane sig en vis magt i og gennem foreningerne, holdt mulig en del fra at tilslutte sig. Faren var dog ikke stor på disse egne; og situationen klaredes da også betydeligt efter påskekrisen i 1948, men blev først helt stabil efter lovens indførelse.

Der kan siges det gode om foreningstiden, at den bevarede en hel del af de gode ledere fra den aktive kamptid for hjemmeværnet og fik dem til at vedligeholde interessen for forsvaret, specielt et hjemmeværn og overveje, hvad et sådant skulle bruges til. Foreningerne tilførte således her som andre steder hjemmeværnet prøvede og trænede kræfter med den rette indstilling til forsvar og demokrati – og det betød ikke mindst, at den demokratiske del af modstandsbevægelsen og hjemmeværnsforeningerne fattede tillid til det nye, som skulle komme, og gik med, da hjemmeværnet blev en realitet.

En faktor, som ikke må glemmes, når hjemmeværnsregion I skal beskrives, er, at den militære region I fra første begyndelse i 1949 har haft chefer, som til fulde har forstået hjemmeværnets betydning både som folkelig og forsvarsmæssig faktor, og har vist dette ikke alene teoretisk men i høj grad i praksis, ved at tage

ud, se på uddannelsen, holde foredrag for kompagnier og i foreninger, selv lade afholde fællesøvelser med hæren; og i det hele på enhver måde har givet hjemmevernet og dets befalingsmænd fuld godkendelse over for den menige hjemmevernssoldat og befolkningen.

Om hjemmevernsregionen som sådan er det slet ikke nok at nævne, at den består af tre distrikter hver med et antal kompagnier fra 15 til ca. 25, det gør den også; men den består først og fremmest af en række kompagnier, der er såre forskellige, alt efter om det er land- eller bykompagnier, hvem der leder dem, hvilke åndelige strømninger om politiske eller religiøse, der især har præget egnen. Men om dem alle kan siges, at de er – først og fremmest en kraft i forsvaret, det siger sig selv – men dernæst et sted, hvor der ikke er stands-anseelse men nok personsanseelse, dog på en anden måde end den gængse. Hvor en mand eller kvinde – her tænkes på de mange dygtige og trofaste lotter – bliver respekteret som det, de er; for hvad de har i hovedet (respektive hjertet) og ikke efter, hvad de har »på skulderen« eller i tegnebogen. Et sted hvor man lærer respekt og forståelse for hinandens civile arbejde. Men sådan er hjemmevernet vist heldigvis overalt i landet.

Den store offervilje, som har besjælet befolkningen i disse nordjyske egne over for hjemmevernet, er dog vist af enestående karakter og kan være et godt eksempel for andre dele af landet.

Offerviljen har rod langt tilbage i tiden: »Kystmilitsfonden« har navn efter kystmilitsen – datidens hjemmevern – som i Napoleonstiden skulle holde de røveriske engelskmænd fra dørene.

Denne fond, som er ca. 150 år gammel, stiller hvert år betydelige midler til rådighed for det frivillige forsvar og skytteforeningerne i Hjørring amt.

Den første hjemmevernsgård oprettedes hurtigt ved Hjørring på »Vandstedgårdsselskabet«s initiativ. Senere fulgte andre gårde i Frederikshavn, Brønderslev,

Fra øvelse bl. a. i bivuakering.

Skagen. Faste lokaler i Nørresundby, Thisted, Brovst og flere andre steder; men ikke mindre vigtigt har lejrbyggeriet været. Hvert af regionens distrikter har nu en gældfri uddannelseslejr med underbringelses-, forplejnings- og undervisningsmuligheder for hver et helt kompagni ad gangen. Dertil er der gode terrænområder til øvelser og konkurrencer samt skydemuligheder i tilslutning til lejrene.

I Himmerland ligger lejren ved Als odde og er Himmerlandsfondens værk. Samme fond er iøvrigt ved at bygge en stor hjemmeværnsgård i selve Ålborg og har fornylig købt en skole beregnet til samlingssted for to landkompagnier.

I Hanstholm blev det tyske militærhospital af forsvarsministeriet stillet til hjemmeværnets rådighed og er genopstået som en fortrinlig lejr. Hver lejr for sig repræsenterer en kapitalværdi på omkring 300.000 kr.; men deres værdi i uddannelsen kan overhovedet ikke måles.

Mange andre ting kunne siges, f. eks. at alene det tørre hjemmeværn i Nordjylland udgør mellem 1 og 1½ % af befolkningen med førsteprisen til Thy. Hertil kommer meget talstærke lottekompanier, i hvilken henseende Vendsyssel ligger i spidsen.

Desuden er der et ret stort maritimt hjemmeværn, den 25 år gamle solide luftmeldetjeneste, begge med tilhørende kvindekorps, og endelig flyverhjemmevernet på Ålborg flyvestation.

Normalt er hjemmeværnskompagnierne opbygget om en by som en slags åndeligt og økonomisk kraftcenter; men der er flere eksempler på, at stærke og offervillige personligheder og deres stabe har været i stand til at opbygge, udbygge og vedligeholde et kompagni uden støtte fra nogen central by.

Specialer dyrkes flittigt i region I, såvel sprængningshold som kamppatruljer hører til landets elite; også signaltjenesten dyrkes med stor iver, men det, som i de sidste par år særlig har slået an, er hundetjenesten. Der er nu i regionen ca. 130 indregistrerede hunde, som får stadig uddannelse og har givet bl. a. bevogtningsgrupperne mindst fordoblet effektivitet under nattevagterne.

Skydningen, som regnes for den grundlæggende disciplin, har mange fremragende udøvere. Feltskydninger dyrkes meget i de store klitområder, og ikke mindst på dette område er etableret et solidt samarbejde med skytteforeningerne og Nordjyllands regiment.

Det nordjyske hjemmeværn arbejder sig mere og mere frem til at være en folkebevægelse, som kan stå på egne ben; men endnu slides der lovlig hårdt på befalingsmændene, på distriktslederne og konsulenten; men heldigvis har regionen hele tiden kunnet glæde sig ved en stab af dygtige og initiativrige befalingsmænd i distrikterne – folk, der har forstået at dele ansvar og arbejde ud og har betragtet deres gerning som et holdarbejde for sagens skyld, og som utrætteligt har arbejdet med denne linie fra »Unge Genbyrds liv« som ledefyr: »Trøst de bange, styrk de svage, flok de kække mand ved mand . . .«

Hjemmeværnsregion II

Af

konsulent *Knud Damgaard*

Der er langt mellem yderpunkterne i det geografisk set store område, som omfattes af hjemmeværnsregion II. Regionen har en så stor udstrækning, at det ville være urimeligt at tro, at dens enkelte militære afsnit hviler på det samme egnsbetonede fundament. Søger man efter ensartethed for samtlige områder, kan den dog findes ved at fastslå: Hele regionen er befolket af jyder. Dette er vel rigtigt, men næppe nogen garanti for ensartethed. Selv blandt jyder er der folk af så mange slags, og i hjemmeværnsregion II kan man finde både vestjyder, midtjyder, kvabjyder, kronjyder og østjyder. Og hvem tør vel påstå, at der ikke er forskel på dem! Naturligvis går det fælles jyske karaktertræk: Sindigheden og trofastheden, igen hos dem alle, men alligevel . . .

Distrikt Djursland

Hjemmeværnsmæssigt finder vi i regionens østlige del distrikterne Djursland og Århus. Djursland erindrer vi fra et glimt på danmarkskortet som Jyllands næse, solidt forankret ved byerne Randers og Århus, og med Grenå som eneste større by i området. Handelsmæssigt føler befolkningen sig tiltrukket af alle tre byer, og det kan være lidt vanskeligt at trække oplandsgrænserne tydeligt op. Selvom det samme tiltrækningsforhold kan siges at gælde de mere åndelige sysler, så findes der dog på Djursland mange åndehuller med stærkt lokalt præget åndsliv. Ikke mindst disse åndscentre har været de kilder, som først modstandsbevægelsen, senere hjemmeværnsforeningerne sugede næring af.

To forhold har i afgørende grad præget befolkningens stilling til hjemmeværnet på Djursland. Det ene var opbygningen under krigen af Tirstrup flyveplads, som førte med sig den særlige stemning, som udsprang af mange tilflyttere og de såkaldte »håndlangere« for tyskerne. Det andet var det, der groede ud af den stemning, som opstod omkring de nedkastningssteder, englænderne benyttede sig af. Der var mange og flittigt benyttede pladser, dels i skovområderne, dels på de øde hedestrækninger. Spændingsforholdet mellem disse to faktorer

Iklædning i australske uniformer – dog ikke i Vestjylland.

skabte vanskeligheder ved hjemmeværnets start, men efterhånden er forholdene ved at udjævnes til gavn for det praktiske arbejde.

Hjemmeværnsforeningerne havde vældig tilslutning i byerne. Det gjaldt således Randers, som i henhold til regionsopdelingen fra besættelsestiden hørte til region I. Bykomiteen, som opfordrede til deltagelse i hjemmeværnsforeningernes arbejde, fik ikke mindre end 550 mand til at melde sig, men det kneb på grund af mangel på våben og instruktion at få det til at glide tilfredsstillende for så mange. Skuffelser og glæder skiftedes under foreningstiden, men nu, da et lovfæstet hjemmeværn er oprettet, må man med beundring hilse de mange i distrikt Djursland, der udgjorde den faste kerne, og som trods modgang og vanskeligheder mødte aften efter aften og derved skabte basis for det solide hjemmeværn, vi kender i dag.

Pionertiden og dens folk står lysende for os alle i dag. Den skabte grundlaget for kompagnierne, som i stor udstrækning er egnsbetonede. Alligevel må man fremhæve det særpræg, kompagnierne har fået gennem den påvirkning, der gives dem af de enkelte kompagnichefer. Disse folk har givet deres enheder både udseende og form og har haft afgørende indflydelse på den udvikling, der har

skabt et stærkt hjemmeværn. Gode uddannelsesmuligheder har også medvirket. Den fordel, man havde i at dragonerne i de første år lå i Randers, satte afgørende præg på arbejdet. Der var unægtelig noget at leve op til med de krav, der blev stillet. Det var en inspiration af meget stor betydning, som præger arbejdet den dag i dag.

Distrikt Århus

I det andet østlige distrikt, Århus, formede udviklingen sig som den normalt har gjort det i de større byer, og en gennemgang af protokoller og papirer fra perioden, der gik forud for det lovfæstede hjemmeværn, giver følgende billede:

Da den organiserede modstandsbevægelse om aftenen den 4. maj 1945 blev sat i alarmtilstand og senere på natten mobiliseret, talte den et par tusinde mand organiseret i 5 kolonner. Kolonnerne var opdelt i delinger og grupper, og alle kendte på forhånd de betingelser og vilkår, der gjaldt, hvis der skulle kæmpes.

Det var stort set gode folk, ca. 40 % havde været soldat, og forsyningerne af våben, såvel håndvåben som antitankvåben og sprængstof, var nogenlunde.

Den 5. maj om formiddagen lå hovedstyrken stadig i beredskab, parat til at blive sat ind, hvis tyskerne ikke ville makke ret. Op på dagen kom der fart i tingene, idet den militære byledelse nu havde fået sig omstillet til løsning af de foreliggende opgaver, og modstandsbevægelsens styrker gik i stilling på banegårde, ved havnen og kaserner, blev afgivet til bevogtning og til arrestation af landsforrædere m. v. – Mange og store opgaver blev løst af disse frivillige modstandsfolk, men efterhånden som opgaverne blev løst, og regulære civile og militære myndigheder kunne klare opgaverne, blev modstandsstyrkerne reduceret til et minimum i løbet af sommeren 1945.

Men værneviljen var stadig til stede i store kredse af de gamle modstandsfolk. Disse fandt sammen i hjemmeværnsforeninger, skytteforeninger eller bare kammeratskabsforeninger, som havde det tilfælles, at man ville vedligeholde sin skydefærdighed og være parat, hvis Danmark igen havde brug for en næve, der kunne gribe om en maskinpistol.

— — —

De 5 kolonner oprettede i løbet af året 1945 hjemmeværnsforeninger for deres tidligere medlemmer, KFUMs skytteforening, Absalon, Stabskompagniets skytte- og terrænsportsforening, Århus terrænsportsforening, Akademisk skyttekorps og modstandsfolk fra FDF m fl., så alle dagens lys som selvstændige hjemmeværns- og skytteforeninger, hvis ledende medlemsklientel var gamle modstandsfolk.

Den 26. februar 1946 afholdtes et møde på initiativ af nuværende konsul E. Trolle-Schultz, hvor man enedes om at oprette en kredsbestyrelse for samtlige hjemmeværnsforeninger i Århus politikreds. På mødet blev valgt bestyrelse, og for også at få skytteforeningerne i Århus amt med i arbejdet, blev en af disses

Fra skydekonkurrence.

fremtrædende mænd, vognmand Niels Kjær, valgt til formand. Ved samme møde nedsattes skydeudvalg, terrænsportsudvalg, økonomiudvalg, agitationsudvalg og øvelsesudvalg.

I tiden derefter blev såvel skydning som øvelser og uddannelse af instruktører stærkt forbedret og centraliseret, ligesom man trådte i forbindelse med bystyret og militæret om lån af skydebaner.

Gennemlæser man den gamle forhandlingsbog, er det morsomt at bemærke, at man med nidkærhed sørgede for, at medlemslister *ikke* blev offentlig kendt, ligesom disse ikke måtte sendes til postvæsenet som grundlag for udsendelse af hjemmeværnsbladet.

Samtlige kredsbestyrelsen tilsluttede hjemmeværns- og skytteforeninger afholdt den 5. maj 1946 en stor parade i delvis uniform og delvis med våben på Århus stadion. Skytteforeningernes medlemmer klagede senere over, at disse måtte møde våbenløse til paraden, idet ingen havde sørget for at forsyne dem med maskinpistoler, som der var lovet! Sagen var jo imidlertid den, at de gamle modstandsfolk havde fået legaliseret deres våben fra modstandstiden ved medlemskab i en hjemmeværnsforening, og derfor havde folkene fra skytteforeningerne kun deres egne få geværer at disponere over!

I løbet af maj måned 1946 tilmeldtes afdelingen i Århus af de danske lotter, og senere på sommeren optoges de kvindelige marinere. Begge disse foreninger fik en repræsentant i kredsbestyrelsen, som efterhånden voksede til en formidabel størrelsesorden, der ikke umiddelbart var praktisk. Man vedtog derfor den 13. august 1946 at oprette et forretningsudvalg, bestående af formanden, kassereren og sekretæren.

Allerede i september 1946 blev der uro i geledderne, idet skytteforeningerne, som aldrig havde befundet sig godt i selskabet, ikke ville betale kontingent til kredsen, 15 øre pr. måned. Da formanden repræsenterede en af de foreninger, der stod i stor restance med kontingent, stillede han sit mandat til rådighed, og på et efterfølgende møde den 20. september 1946 valgtes kaptajn K. L. Padbjerg til formand.

Den 8. januar 1947 meddelte den fungerende regionschef, kontorchef Trolle-Schultz, at våbenfordelingen nu var tilrettelagt således, at 50 % af medlemmerne kunne forsynes med våben. Desuden overrakte han kredsen en gave på 450 brødposer!

På et møde den 14. februar 1947 vedtog den århusianske kredsbestyrelse at invitere 50 norske og 50 svenske hjemmeværnsfolk på et 8 dages besøg. Man inviterede også generalinspektøren for det norske hjemmeværn på besøg, og den 11. maj 1947 talte kaptajn K. Steinum for en kreds af ledere. I forhandlingsbogen for kredsbestyrelsen står ordret: »I dagene 31. juli – 10. august 1947 holdtes for første gang i hjemmeværnsforeningernes historie et skandinavisk hjemmeværnstævne. Der deltog fra Göteborg 48 og fra Oslo 43 hjemmeværnsfolk o. s. v.«. Stævnet fortsatte hele ugen med konkurrencer i skydning, terrænsport og militær forhindringsløb, og det var svenskerne især og nordmændene, der rendte med alle præmierne. – Men begyndelsen var gjort, og den var så god, at den gode skik blev ført med over i det statslige hjemmeværn og lever i bedste velgående den dag i dag.

Det havde længe stået de idealistisk indstillede ledere af hjemmeværnsforeningen i Århus klart, at skulle hjemmeværnstanken sejre i det danske folk, måtte det organisatoriske arbejde intensiveres i stedet for, som hidtil, at splittes i et utal af foreninger. Det tjener derfor den store kredsbestyrelse til ære, at den den 24. september 1947 vedtog at opløse samtlige foreninger og overføre medlemmerne til én stor forening i Århus Hjemmeværnsforening, med den undtagelse at lotter og kvindelige marinere beholdt deres organisatoriske selvstændighed, men forblev som medlemmer af hjemmeværnsforeningen.

Medlemmerne fordeltes i de forskellige kompagnier efter deres bopæl med få undtagelser nær. Der blev vedtaget 4 områder for Storårhus: Centrum, nord, syd og vest. På en fælles generalforsamling, der var besøgt af ca. 500 medlemmer, vedtoges sammenslutningen.

Randerskompagnier på øvelse.

Den foretagne sammenslutning muliggjorde også, at hele instruktionsarbejdet, uddannelsen, agitationen og opbygningen af de militære enheder kunne udbygges og gøres mere slagkraftig. Tiden til overgangen til det statslige hjemmeværn er da også præget af en støt konsolidering og fremgang på alle områder.

På regionens delegeretmøde i Silkeborg den 24. april 1948 opstod der, på baggrund af den udenrigspolitiske situation, en lidenskabelig diskussion om betimeligheden af kommunisters medlemskab i hjemmeværnsforeningerne. E. Winterberg gik stærkt imod disses optagelse ud fra den motivering, at disse ikke i givet fald ville stå på demokratiets side i en ny krig. Delegeretmødet vedtog en udtalelse, der frarådede foreningerne at optage kommunister som medlemmer.

Da hjemmeværnet blev vedtaget ved lov, kunne det århusianske hjemmeværn levere en fuldt udbygget vel organiseret organisation med et medlemstal på ca. 1000 som grundlag for opbygning af det nye hjemmeværn. En epoke var slut, en æra var endt, men den havde lagt grund til det fortrinlige arbejde, der i dag udføres i hjemmeværnsdistrikt Århus.

Distrikt Holstebro og Herning

På vestkysten er der to hjemmeværnsdistrikter: Holstebro og Herning. Begge har de deres forudsætninger i den vestjydske befolknings indstilling til den daglige tilværelse. Vestjyden er en rolig, næsten lidt barsk natur, præget af den storladne natur og det hårde vejrlig. Hans ukunstlede og redelige væsen, forenet med en vis stædig beslutsomhed, udgør de væsentligste bestanddele i hans særpræg. Han overvejer tingene nøje, før han giver sig i kast med dem; men har han taget sin beslutning, og går han ind for en sag, så gælder det fuldt ud, og han lader sig ikke slå ud af kurs for den første den bedste lette kuling.

Det varede derfor ikke længe, før hjemmeværnsforeningerne skød op overalt på vestkysten. Medlemmerne var fortrinsvis modstandsfolk af vidt forskellige

meninger om mangt og meget, men enige om: At man ville bevare et frit Danmark og forhindre en ny 9. april.

I distrikt Holstebro udførte en af de gode, gamle modstandsfolk et hestearbejde i forbindelse med rekruttering til hjemmeværnet. Selv om det kan være farligt at nævne navne ud fra den betragtning, at der har været så mange fremragende folk, tror jeg, man tør fremhæve pastor Bønding fra Aulum, som vel næsten må kaldes uofficiel danmarksmester i jernbanesabotage, og som samtidig modtog våben, som blev nedkastet i området. Spækket med tyskere, som egnen var, undrede det mange, at det i det hele taget lod sig gøre. Bønding selv siger med et lunt smil: »Ja, men de droppede våbnene på den tyske eksercerplads, og det var det eneste sted, tyskerne ikke opholdt sig om natten.«

Da det statslige hjemmeværn i 1949 blev en kendsgerning, blev de private foreninger ophævet. Megen tvivl og mismod prægede den første periode. Ville det være muligt i Danmark efter mange års defaitistisk tankegang at få samlet befolkningen om dette nye hjemmeværn og så udelukkende på frivillig basis? Dog, jordbunden var i orden. Besættelsesmagtens optræden, ikke mindst på vestkysten, hvor de store befæstningsværker blev udført, samt det rå, bestialske mord på vestkyst- og digterpræsten Kaj Munk, gjorde, at den sindige vestjyde modtog hjemmeværnet med velvilje, og mange meldte sig.

Størrelsesordenen af de to distrikters område blev angivet af hjemmeværnsregionens første chef, oberst O. E. Busch, en dygtig, rank officer af den gamle skole, som gjorde fortrinlig fyldest i sin chefstid. Distrikt Herning fik ordre til at oprette 8 kompagnier, distrikt Holstebro 5.

Normalt begynder opbygningsarbejdet fra neden. Her måtte man starte fra oven. Kravet blev stillet til distriktslederne, som så måtte finde egnede emner som chefer for de enkelte kompagnier. Fejltagelser i valget af kompagnichefer kunne blive skæbnsvanger, men det lykkedes at finde de rette. Og så begyndte den uendelig lange række af foredragsturneer, filmaftener m. v. for at vække befolkningens interesse for hjemmeværnet. Tilgangen voksede støt og sikkert, og det varede ikke længe, før tilgangen oversteg de forventninger, man i første række havde stillet. Andre vanskeligheder meldte sig dog. Udrustningssituationen var ikke god. Den enkelte mand fik aldrig udleveret al sin udrustning på én gang, og i tilgift foregik udleveringen ofte under særdeles primitive vilkår. Uniformsvanskelighederne var også store. I følge statistiske opgørelser er vestkystens befolkning gennemsnitlig ca. 3 cm højere end f. eks. befolkningen på Lolland. Da der til større højde ofte kan lægges et par centimeter til i livvidden, vil man forstå, at de første små australske uniformer, som hjemmeværnet blev udstyret med, nærmest var at betragte som en dårlig vittighed, og når en vestjyde skulle puttes i sådan et hylster, fremkaldte det ofte de pudsigste episoder. Løsningen i første omgang var kilerne i bukserne, som medførte et særdeles broget billede – set bagfra. Det gik

Godt overblik.

Gruppe i hvil.

alligevel, og ikke mindst fordi vestjyderne ikke helt har samme sans for pyntesyge, som kendes andre steder fra. Betegnende for det vestjydske lune er den våbenmester, der på et hjemmelavet skilt i depotet havde skrevet: »Hvad gør det, at der er kiler i bukserne, når bare der banker et ædelt hjerte indenfor«. Hjertet kunne i sandhed nok dale et par tommer ved synet af de nyklædte. Det var ikke mærkeligt, at man foretrak at færdes ude fortrinsvis efter mørkets frembrud for at undgå naboers og genboers medlidende smil. Mandskabet holdt dog ud, og efterhånden blev det bedre, og i dag kan ingen beklage sig over den udrustning, der tildeles hjemmeværnets mandskab.

Distrikternes tilgang af mandskab har været støt stigende gennem de ti år. I ringere grad påvirket af de udenrigspolitiske svingninger, end man har set det andre steder. Selv om nogle er blevet påvirket af Berlin-kriser og Ungarn-tragedien, så lader det store antal sig ikke påvirke af pludselige begivenheder, men følger egne, besindige linjer, og har man valgt en vej, så holder man den. Dette medfører, at afgangene i hjemmeværnet formentlig ligger noget under den normale. Vestjyden er trofast mod hjemmeværnskontrakten. Han har ladet hjemmeværnet blive en del af sin dagligdag.

Mange kompagnier har på glimrende måde forstået at knytte stærke bånd til befolkningen og til andre organisationer. Det gælder forholdet til skytteforeningerne, som har været af meget stor betydning. Skyttesagen har altid haft stor udbredelse på vestkysten, og det snævre samarbejde mellem skytterne og hjemmeværnet har bl. a. bevirket, at vestjydske kompagnier hævder sig særdeles smukt i skydemæssig henseende i forhold til det øvrige land.

Båndene til den lokale befolkning er ofte af en sådan art, at sogneråd eller kommunale myndigheder taler om »vort hjemmeværnskompagni«. Dette er den helt ideelle placering af hjemmeværnet, og den moralske og ofte økonomiske bistand, det fører med sig, er en stor opmuntring og inspiration for mandskabet.

Ved 10-årets udgang står distrikterne Holstebro og Herning midt i arbejdet med langt større mandskabsstyrke, end man fra starten regnede med. Mange har fået 10-års tegnet, et bevis på trofasthed og en borgen for, at hjemmeværnet på vestkysten lykkeligt har overvundet den første vanskelige og ofte kritiske tid.

Hjemmeværnsdistrikterne Silkeborg og Viborg

I midten af hjemmeværnsregionen ligger distrikterne Silkeborg og Viborg. I store træk har udviklingen her formet sig som andre steder, dog med de nuancer, der opstår med baggrund i nationale forhold og mennesker. For at anskueliggøre dette vil det være lettest at betragte forholdene indenfor et par af kompagnierne i distrikt Silkeborg. F. eks. startede man i kompagni Silkeborg under meget vanskelige forhold. Alt for mange undslog sig for at indtræde, bl. a. fordi hjemmeværnsforeningernes personel troede på, at udelukkende modstandsbevægelsens kampbaggrund duede. Desuden frygtede man at blive indrullet i kartoteker og mandskabsfortegnelser. Man forholdt sig derfor afventende, og det gør mange af de gamle den dag i dag. Det klareste billede heraf får man, når det nævnes, at end ikke foreningens bestyrelse trådte ind i det lovfæstede hjemmeværn, kun formand og næstformand gik med. Der var derfor stor bekymring for, hvordan det skulle gå, og for dog at holde sammen på folkene dannedes en skytteforening som fortsættelse af hjemmeværnsforeningen. Denne skulle arbejde for tilgangen til hjemmeværnet, og efterhånden er det da også lykkedes at få medlemmerne tilsluttet under en eller anden form.

I kompagni Ry undgik man ikke en stærk politisk betonet modstand, ligesom foreningen »Aldrig mere Krig«, som på disse kanter står stærkt, modarbejdede opbygningen af hjemmeværnet kraftigt. Dertil kom, hvad der heldigvis hører til sjældenhederne, at myndighederne idømte folk bøder, hvis det ved deres tilmeldelse til kompagniet viste sig, at de ikke havde foretaget flytning af deres lægdpapirer. Dette måtte selvsagt skabe vanskeligheder og dannede formentlig baggrunden for den åbenlyse chikane mod folkene, som blev vist i starten. Der skulle et godt bryst til at træde ind i hjemmeværnet i dets første år i dette område.

I Skanderborg havde hjemmeværnsforeningen ved starten 315 mand, som dog blev nedskrevet til 119 inden foreningens ophævelse. Af disse meldte sig kun en halv snes stykker til hjemmeværnet, og en del af dem var endda for unge. Kun gennem et dygtigt og anstrengende arbejde af kompagnichefen lykkedes det i Skanderborg at få oprettet en deling. Denne bestod af folk fra foreningstiden,

Pistolskydning.

Jubilæumsdag i Viborg.

som udelukkende gik med for at lempe overgangen til det nye hjemmeværn. De fleste af dem er dog stadig med, hvilket vidner om den indre styrke i kompagniet.

I Horsens havde foreningen en meget stor udbredelse – i starten mere end 1000, og uddannelsen her var mere effektiv, end man så det andre steder. Til større øvelser mødte man frem med op imod 500 mand, ligesom man var i stand til at gennemføre egentlige uddannelsesleje. Ved overgangen kom der vanskeligheder. I foreningstiden havde en del kommunister været medlemmer, og de gjorde nu deres indflydelse gældende ved starten af de nye kompagnier, idet de skabte usikkerhed om formålet og indholdet i det nye hjemmeværn. Det gav sig bl. a. udslag i, at der kun blev oprettet to mindre kompagnier. Efterhånden har kommunisternes indflydelse dog fortonet sig, men endnu kan man i såkaldte borgerlige kredse finde en vis, dog ubegrundet modvilje, baseret på den opfattelse, at hjemmeværnet er kommunistisk. Ved ihærdigt arbejde, ikke mindst fra kompagnichefernes side, er det dog lykkedes at få et fortrinligt kompagniarbejde igang, som stadig synes at udvikle sig i positiv retning.

Distriktet står i dag hjemmeværnsmæssigt stærkt. Fra 1952 er der skabt en forøgelse af antallet af kompagnier fra 13 til 17 og tilsvarende mandskabsmæssig forøgelse. Ikke alle vegne er man lige tilfredse med fremmødet, og kan dette end være en tendens, der gælder hele hjemmeværnet, så forekommer det dog, at der her er en særlig baggrund for forholdene i de vanskeligheder, flere kompagnier har haft ved etableringen. Distriktet håber dog at kunne bøde på disse forhold gennem oprettelse af endnu flere 4-dages kurser, end man allerede har gennemført, og ved en forbedring af vilkårene for deltagelse i weekend kurser.

I distrikt Viborg, som efter den gamle regionsinddeling hørte til region I, var der i selve Viborg by en gunstig atmosfære for hjemmeværnsforeningerne. Dette skyldtes utvivlsomt den positive forsvarsindstilling, som traditionelt findes hos en stor del af byens beboere. Anderledes så det ud i landområderne, hvor det unægtelig kneb med tilslutningen. Egentlig kan man ikke sige, at folk var modstandere af hjemmeværnet, men det interesserede dem simpelthen ikke. Noget af baggrunden herfor må sikkert søges i spændingsforholdet omkring opbygningen af flyvestation Karup, som skabte tilstande, der i mangt og meget mindede om de, der er beskrevet omkring flyvestation Tirstrup. Flere af de kendte modstandsfolk påtog sig det brydsomme arbejde at opbygge enheder under hjemmeværnsforeningerne i Viborgs opland, og det lykkedes virkelig lidt efter lidt at stable nogle folk på benene.

Flertallet af hjemmeværnsforeningens medlemmer meldte sig til det nye hjemmeværn og blev i løbet af 1949 ikklædt australske uniformer, men stort set var denne nye militære organisation ikke velset i befolkningens øjne. Man var tilbøjelig til at trække på skuldrene af disse søndagssoldater, som var så krigsgale, at det absolut skulle demonstreres offentligt. Men alle bar disse chikanerier i bevidsthed om, at det var det rigtige standpunkt, de havde taget.

Det var, ligesom krigen i Korea ændrede offentlighedens syn på hjemmeværnet. Der kom mange indmeldelser – man havde fået mere respekt for det arbejde, der blev udført i hjemmeværnet. Hertil bidrog vel også i nogen grad de resultater, der kunne fremvises ved hjemmeværnets deltagelse i større militære øvelser; resultater der beviste, at hjemmeværnet havde en opgave at løse, og som kun under de givne forhold kunne løses af hjemmeværnet. Befolkningen opdagede lidt efter lidt, at der virkelig var alvor bag arbejdet i hjemmeværnet, endskønt politikerne (set med en hjemmeværnsmands øjne) var endda meget tilbageholdne med at udtale sig om hjemmeværnet. Dette kan vel ikke bebrejdes den enkelte politiker, idet hele hjemmeværnstanken var noget nyt og fremmed for hele Danmark.

Medens enhederne i starten i høj grad byggede på enkeltpersoner i de forskellige områder, som satte deres autoritet ind på sagen, kan det i dag med sikkerhed siges, at det antal af personligheder, som bærer hjemmeværnet, er blevet betydeligt større.

For hele distriktets vedkommende kan udviklingen aflæses i den kendsgerning, at de syv kompagnier, man fik ordre til at opstille, i dag er vokset til 15. Der blæser nu en mildere luft over for hjemmeværnet end nogensinde tidligere. De sindige jyder har i den udvikling, vi har kunnet aflæse i storpolitikken, fået lejlighed til at besinde sig. Resultatet er blevet, at hjemmeværnsregion II i dag står som en veludbygget region med et stort antal af forsvarsvillige hjemmeværnsoldater, som har levet op til 1. vers i jydernes egen sang:

Kvindelige marinere i arbejde.

*Jyden han æ stærk å sej,
modde båd i nøj å nej.
Goer ed op, å goer ed nier,
åller do fåtavt ham sier.*

Det, vi må håbe i fremtiden, er, at jyderne til fulde forstår, at den tid er inde, hvor man skal leve op også til indholdet af 2. vers i den samme sang:

*Føst næ dær æ nøe pofahr,
kommer jyden ud å dar,
men han goer ett ind igjen,
fa' de uhn han hå gjent hen.*

idet vi ved, at nøden er til stede til enhver tid, og at dette at genne den væk er et spørgsmål om ens egen medvirken fra dette øjeblik.

Hjemmeværnsregion III

Grænseregionen

Af

Kaptajn *H. Balslev Ishøy*

Ordet »Danmarks grænse« har altid haft en ganske særlig klang i den danske befolknings øren. Grænselandet har gennem tusind år folkeligt, kulturelt, nationalt og historisk betydet uhyre meget for vort folk og land. Navne som Ejderen, Dannevirke, Slesvig, Dybbøl og Isted er kendt af os alle, fra vi var børn. Også områderne i »det gamle land«, som sønderjyderne kalder det øvrige Danmark nord for den gamle kongeå-grænse, har navne, der minder os om vigtige begivenheder i vor historie: Ribe, Fredericia og Skamlingsbanken.

I dette område mellem Skelbækken i syd, Ringkøbing og Horsens fjorde i nord, mellem Vesterhav og Østersø, hører hjemmeværnsregion III til, og regionens hjemmeværnsskompagnier rekrutterer sine folk fra Tønder, Åbenrå, Haderslev, Ribe og Vejle amter.

Regionen har således fået til opgave at bevogte Danmarks eneste landegrænse, en opgave som stiller særlige krav og derved er blevet regionens mest karakteristiske kendetegn.

Lykkeligvis kan man idag ikke mærke noget modsætningsforhold mellem befolkningen i Sønderjylland og det gamle land, men der har vist sig en afgørende forskel i den måde befolkningen nord og syd for Kongeågrænsen har taget imod opstillingen af en frivillig militær organisation som hjemmeværnet. Gennem 56 års tysk fremmedherredømme har den ældre generation vænnet sig til tanken om en kulturel og passiv modstand mod undertrykkerne i en national kamp med ordets og åndens våben. Det er derfor svært for mange sønderjyder at forstå meningen med opstilling af frivillige styrker, der med håndens våben skulle forsvare landsdelen.

Forhold af afgørende betydning for den sønderjyske befolknings modtagelse af hjemmeværnstanken er for det første det islæt af hjemmetyskere, som man i det daglige liv må tage et vist hensyn til. Det har f. eks. vist sig, at ikke så få forretningsfolk og håndværkere ligefrem har undslået sig for at melde sig til hjemmeværnet af hensyn til deres kundekreds, hvoriblandt der var ikke så få tysksindede.

Hvadenten man forstår det eller ikke, har det været, og er stadig, et afgørende problem for en vis del af befolkningen.

For det andet er der det helt specielle forhold i Sønderjylland, som mange nord for Kongeåen har lidt svært ved at forstå, at der i landsdelen stadig lever mange, som gennem fire år deltog i den første verdenskrig på tysk side, og hvoraf adskillige enten personligt har oplevet eller gennem kammerater har hørt om de mange nedskydninger af tyske soldater, der hovedsageligt blev foretaget i Belgien af franctireurs eller partisaner. Dette har haft en afgjort hemmende indflydelse på tilgangen af frivillige hjemmeværnsmand. Skønt det er forkert at sammenligne en regulær militær enhed som hjemmeværnet med civilklædte partisaner, har mange af de gamle sønderjyske krigsdeltagere i adskillige tilfælde identificeret det »frivillige« hjemmeværn med de »frivillige« belgiske partisaner og givet udtryk herfor i samtaler, i pressen og på de mange møder, der gennem de forløbne 10 år har været holdt i hvert eneste af de sønderjyske sogne.

For det tredje, og det er måske den mest afgørende faktor i den sønderjyske befolknings forhold til hjemmeværnet, har den medfødte skepsis overfor militærvæsen og, til en vis grad, overfor alt nyt, som bliver tilført fra det gamle land, virket som en meget stærk hemsko på hjemmeværnets arbejde. Først oplevede man som tyske statsborgere den første verdenskrig og dernæst den anden som danske statsborgere – besat af den tyske værnemagt. Ligeledes har man oplevet tiden efter genforeningen, hvor man forventede at få et lille paradis på jorden, men hvor man desværre alt for ofte blev skuffet over det, der kom nordfra. I tiden efter genforeningen strømmede mennesker, der så deres fordel i at »hjælpe« de betrængte sønderjyder med eftertragtede varer, med forsikringer af enhver art – ja, med guld og grønne skove, ind i den genvundne landsdel. Desværre var det ikke altid helt fine metoder, der anvendtes, og mange blev dybt skuffede. Som man ser, er der mange forhold, der spiller ind, når man i grænselandet henvender sig til kvinder og mænd for at opfordre dem til at melde sig til frivillig militærtjeneste enten i Danmarks Lottekorps eller i hjemmeværnet, og det har sat sine spor i tilgangen.

Hjemmeværnsgård i Christiansfeld.

Hjemmeværnsregion III's hovedsæde i Åbenrå.

Helt anderledes ligger det nord for den gamle grænse. I f. eks. Vejle amt, der er tæt bebygget, og hvor befolkningen stort set altid har været positivt indstillet overfor det danske forsvar, er det langt lettere at vinde forståelse for hjemmeværnstanken. Ideen var heller ikke helt fremmed for befolkningen, idet »*Vejle amts rekylkorps*«, som bestod i tiden før, under og umiddelbart efter første verdenskrig, var et af landets største frivillige korps. I det tyndt befolkede område i den nordvestlige del af regionsområdet, hjemmeværnsdistrikt Esbjerg, har der dog også været visse vanskeligheder at overvinde for at få de rolige og besindige vestjyder til at gå ind i hjemmeværnet, uden at man har haft de samme vanskeligheder at kæmpe med som i Sønderjylland.

De ovenfor omtalte forhold har for Sønderjyllands og Vestjyllands vedkommende tydeligt vist sig i den tilgang, der har været til hjemmeværnet gennem dets første 10 år. Hjemmeværnsdistrikt Vejle har således fra de allerførste begæringer begyndte at indgå til regionen i foråret 1949 haft ligeså mange folk, som de tre andre distrikter tilsammen.

Hjemmeværnet blev stadfæstet ved lov i 1948, og arbejdet udover landet begyndte ved det faste personels ansættelse i februar 1949, men vil man finde grundlaget for den regionsinddeling, som blev fastsat gennem loven, må man noget længere tilbage i historien. Da modstandsstyrkerne under krigen blev opstillet og formeret, blev landet inddelt i regioner, og i 1943 begyndte arbejdet i det sydlige Jylland, region III, hvis grænse oprindeligt gik nord for Varde, Grindsted og Vejle, men senere flyttedes sydpå i den østlige del, så Vejle og Fredericia overgik til region II. Modstandsbevægelsen i region III blev udsat for mange omskiftelser og tab, og ved to lejligheder næsten sprængt, men hver gang blev den reorganiseret.

Den første regionsledelse, der blev opstillet på Flemming Junckers initiativ i 1944, havde farver J. F. Jacobsen, Aabenraa, og kaptajn K. Kjeldsen (senere regionsleder for HJVR IV på Fyn) som militær leder. I juni 1944 arresteredes Kjeldsen, og farver Jacobsen måtte rejse ud af landet. I den anden regionsledelse blev premierløjtnant Iversen leder, og efter hans og en lang række andre modstandsfolks arrestationer i oktober fulgte en fuldstændig oprulning af regionen. For tredje gang måtte modstandsbevægelsen bygges op. I november 1944 udnævntes kaptajn Aage Højland Christensen til regionsleder, og først under dennes ledelse nåede modstandsbevægelsen i region III at blive en fast sammentømret organisation, hvor især jernbanesabotagen spillede en afgørende rolle.

Efter krigen dannedes en lang række hjemmeværnsforeninger, hovedsagelig af folk fra modstandsbevægelsen, men også andre kunne optages. Disse foreninger var samlede under hjemmeværnsforeningernes region III, og gennem det første års tid var oberstløjtnant Elmgreen fra Haderslev leder af regionen, hvor-

*Stævne på Skamlingsbanken.
Nordregionens chef, Sir Horatius Murray, skridter
fronten af.*

efter kaptajn K. Kjeldsen tiltrådte og forblev som regionsleder indtil hjemmeforsvarsforeningernes opløsning i 1949.

I de første måneder af 1949 begyndte arbejdet i hjemmeforsvarsregion III, og aldrig tidligere er i det danske forsvars historie en militær afdeling blevet opbygget under så vanskelige, primitive og enkle forhold.

Regionen fik sit »hovedkvarter« i Aabenraa, hvor der i den såkaldte kommandobygning, som oprindeligt havde været tysk gymnasium, men efter krigen var beslaglagt af den danske stat som tysk ejendom, blevet stillet et par rum til rådighed. I bygningen havde grænsekommandoet, som i årene efter krigen varetog bevogtningen af den dansk-tyske grænse, kontorer, men kommandoet var nu under afvikling.

Hjemmeforsvarsregionen rykkede ind i bagbygningen. Regionslederen fik et lille trekantet rum som chefkontor, hvor vand- og afløbsrør fra badeværelse på 1. sal

førte ned langs skrivebordet. Skrivestue, regnskabs- og adjutantkontor blev indrettet for enden af en gang. Alt var småt, men brugeligt – og arbejdslysten omvendt proportional med lokalernes størrelse og udstyr. Rent papirmæssigt var det gode tider ved hjemmeværnet. Reglementer fandtes ikke. Gamle forordninger, bestemmelser og skrivelser var ukendte. Ved det første møde mellem regionslederen og adjutanten fandtes kun loven om hjemmeværnets oprettelse og en skrivelse om ansættelse af distriktslederne – sidstnævnte blev højtideligt indført som nr. 1 i »Bog over indgåede sager« af adjutanten efter mødet. Nu var det ved at blive et rigtigt militær kontor –!

Fra disse enkle og beskedne forhold voksede hjemmeværnsregionen sig stedse større i støt og roligt tempo. Det faste personel øgedes, mandskabsstyrken voksede, materiel begyndte at ankomme, kompagnier blev ikklædt, uddannelsen startede rundt om i kompagniområderne, kurser og skoler blev oprettet ved region og kompagnier – og papirbunkerne voksede.

Det faste personel

I henhold til kundgørelse for hæren A. 7/1949 pkt. 1 blev folketingsmand, gårdejer, oberstløjtnant af forstærkningen i fodfolket Carl Georg Bartholdy udnævnt til regionsleder og ansat som leder af hjemmeværnsregion III den 5. februar 1949. Oberstløjtnant Bartholdy var oprindelig premierløjtnant, men tog sin afsked efter reduktionen af hæren ved hærloven af 1922. Han opholdt sig dernæst i Canada en del år, og havde efter sin tilbagekomst til Danmark hovedsagelig sit virke i Sønderjylland, hvor han var meget aktiv i det nationale arbejde. Som kaptajn af reserven i fodfolket gjorde han ofte tjeneste i hæren i årene op til og efter krigens udbrud i 1939. Den 9. april 1940 havde Bartholdy kommandoen over den styrke, der kæmpede ved Bredevad mod de tyske styrker. Fægtningen ved Bredevad var kortvarig, men heftig. Tyskerne havde et ukendt antal faldne og sårede, og fire tyske panservogne blev ødelagt af en dansk 20 mm maskinkanon. Vi mistede to danske soldater. Kaptajn Bartholdys rolige og besindige optræden ved Bredevad om morgenen den 9. april husker man stadig i Sønderjylland. Som en af deltagerne i kampen senere berettede, kunne man ikke mærke nogen forskel på kompagnichefen under kampen og på eksercerpladsen under den daglige fredsuddannelse.

I sommeren 1944 blev Bartholdy arresteret af tyskerne, og efter et længere ophold hos Gestapo på Kolding staldgård sad han til krigens slutning i Frøslevlejren.

Man kunne ikke have valgt nogen bedre mand end oberstløjtnant Bartholdy til at lede hjemmeværnet i det sydlige Jylland. Han var soldat og officer i disse ords allerbedste betydning, velkendt af og kendt med sønderjyderne, indvalgt i folketinget af en befolkning, der respekterede og agtede ham.

Foruden regionslederen bestod regionsstabens øvrige personel kun af adjutant og regnskabsfører. Adjudanten, premierløjtnant H. Balslev Ishøy, blev ansat den 23/2 1949, og regnskabsføreren A. Moltzen den 1/3. Moltzen kom fra 2. regiment, hvor han forrettede tjeneste som tilsynsførende i kostforplejningen. Depotpersonalet blev først ansat ved regionen på et senere tidspunkt, idet 2. regiment i begyndelsen varetog hele depottjenesten for hjemmeværnsregionen. Det administrative arbejde voksede hurtigt, og det begyndte at knibe for de tre mand at følge med. Helt galt blev det, da man bestemte at overføre stambladene fra hærens afdelinger til hjemmeværnsregionerne. Stamblade fra ca. 10.000 gamle soldater fra årgangene 1929-1943 væltede i sommeren 1949 ind på regionskontoret, så man kun med vanskelighed kunne forcere lokalet. Dette blev løftestangen for en stærkt påkrævet udvidelse af personalet, og den første kontordame blev ansat. Da lokaleforholdene efterhånden blev ulideligt trange, lykkedes det regionen at få plads i kommandobygningens hovedbygning i store og gode lokaler, og dermed begyndte en virkelig udbygning af regionsstabens personel, og ansættelserne fulgte slag i slag.

*Oversigt over personel ansat i den første tid
efter hjemmeværnsregionens oprettelse*

Felthåndværker R. F. O. Olsen stilles til rådighed som bøsse-mager d. 23/3 1949.

Fru Margot Frahm ansættes som kontordame den 1/6.

Sergent J. B. Clemensen ansættes som skriver den 28/6.

Depotarbejder J. J. Lorentzen ansættes som depotbestyrer den 1/7.

Oversergent H. H. Jensen ansættes og forretter tjeneste på værnepligtskontoret den 1/11 1950.

Depotarbejder C. E. Madsen ansættes 22/4 49 (depotassistent 1/10 51).

Senere er der yderligere ansat tre kontorfolk og to depotarbejdere.

Oberstløjtnant Bartholdy blev i februar 1954 beordret til tjeneste som kontrol-officer ved den af FN nedsatte våbenstilstandskommission i Palæstina.

Fra 15/2 til 31/10 1954 overtog oberstløjtnant S. J. H. baron Wedell-Wedellsborg ved siden af sin øvrige tjeneste som chef for hjemmeværnets befalingsmandsskole kommandoen over regionen. Lederen af distrikt Haderslev, kaptajn H. Balslev Ishøy, var til rådighed for regionen i samme tidsrum, ligeledes ved siden af sin øvrige tjeneste, medens kompagnichef C. Nøhr, der var lærer ved befalingsmandsskolen, forrettede tjeneste ved distrikt Haderslev.

Den 1/11 1954 afløste befalingsmandsskolens næstkommanderende, kaptajn H. E. Jacobsen, oberstløjtnant Wedell-Wedellsborg som kommandør for regionen, hvorefter oberstløjtnant Bartholdy ved sin tilbagekomst fra Palæstina den 15/3 1955 atter tog kommandoen over regionen, indtil han den 1/5 1957 afløstes af oberst Otto Peder Olsen.

Kvindelige marinere.

Oberst Olsen var særdeles godt kendt i hæren. Han blev sekondløjtnant i 1918 og sluttede sin karriere i hæren som oberst og chef for 6. regiment i Odense. Efter sin afsked blev han ansat som regionsleder for hjemmeværnsregion VIII, hvor han var fra 1/6 1956, til han kom til region III.

Hjemmeværnsdistrikterne

Hjemmeværnsregion III består af de fire distrikter: *Esbjerg, Vejle, Haderslev* og *Åbenrå*. Distriktslederne modtog deres udnævnelser den 14/2 1949, få dage efter regionslederens.

Hjemmeværnsdistrikt Esbjerg omfatter hovedparten af Ribe amt. Lederen blev kaptajn af fodfolket Jens Thomsen. Gennem mange år havde Thomsen været tjenstgørende ved 2. regiment i Haderslev og var inden krigen blevet udnævnt til stabsofficiant. Efter krigen blev han udnævnt til kaptajn på grund af sin indsats i modstandsbevægelsen. I krigens sidste tid var han byleder i Haderslev. Efter tre års tjeneste tog kaptajn Thomsen sin afsked som distriktsleder og fortsatte endnu

nogle år ved regionen. Hans afløser blev E. F. S. Knudsen, der fra hjemmeværnets start havde været kompagnichef i Nordborg på Als og i Tønder. Knudsen havde aftjent sin værnepligt i søværnet, hvor han var underkanoner, og derefter var han en årrække ansat i post- og telegrafvæsenet som assistent.

Hjemmeværnsdistrikt Vejles område dækker hele Vejle amt med undtagelse af de otte sogne syd for Kolding. Distriktets leder gennem de ti år er kaptajn Christen Hansen, der ved sin udnævnelse til distriktsleder var overofficiant ved 7. regiment i Fredericia. Han var ved sin tiltræden godt kendt med forholdene i området, idet han havde været meget virksom under krigen og som instruktør i hjemmeværnsforeningerne. Distrikt Vejle har i de år, hjemmeværnet har eksisteret, været ledet på fortrinlig måde, og det har den længste tid været det distrikt, der har haft de fleste folk i hele landet.

Hjemmeværnsdistrikt Haderslev omfatter hele Haderslev amt og mindre dele af Tønder, Ribe og Vejle amter. Distriktslederen gennem de første tre år var P. K. Jensen, der ved sin ansættelse var tjenstgørende som stabsofficiant ved 2. regiment. P. K. Jensen var i mange år tjenstgørende ved 8. bataillon i Holbæk, hvor

*Hjemmeværnsregionens første chef,
C. G. Bartholdy.*

Raketstyr-uddannelse.

han en overgang var socialdemokratisk byrådsmedlem. Under krigen deltog han i modstandsarbejdet i »Ringene«.

Den 15/2 1952 tiltrådte regionens adjutant, kaptajn H. Balslev Ishøj som leder af distriktet. Efter gennemgang af hærens officersskole blev han premierløjtnant den 1/1 1945 og ansat ved fodfolkspionerkommandoet i Tønder. Efter 1½ års tjeneste ved »Den danske brigade i Tyskland«s stab kom han i 1949 til hjemmevernet.

Hjemmevernsdistrikt Åbenrå, grænsedistriktet, omfatter Åbenrå amt og hovedparten af Tønder amt. Distriktsleder fra 1949 til 1952 var materialist Svend Halvor Andersen, Gråsten. Ved krigens slutning var S. H. Andersen byleder i Gråsten, og i 1945 blev han udnævnt til kaptajn på grund af sit arbejde i modstandsbevægelsen. Kaptajnløjtnant E. A. Schultz afløste kaptajn Andersen den 1/3 1952. Schultz var løjtnant af reserven fra 1943. Efter krigen blev han udnævnt til premierløjtnant og i 1951 til kaptajnløjtnant. Som tjenstgørende officer i Haderslev blev han ofte brugt som instruktør ved distrikt Haderslev og var således ret godt kendt med forholdene i hjemmevernet. Yderligere havde Schultz den fordel som distriktsleder i Åbenrå, at han er født og opvokset i landsdelen som ægte sønderjyde og derved lettere kunne komme i kontakt med befolkningen.

Det var meget vanskelige arbejdsforhold, der mødte de første distriktsledere, da de kort efter deres ansættelse skulle i gang med arbejdet. Var forholdene små og beskedne ved hjemmevernsregionen, så var de meget nær lavmålet ved distrikterne. Distriktskontorer kunne ikke stilles til rådighed, og kontorhjælp blev der først givet tilladelse til at antage hen på sommeren. Kontorerne blev indrettet enten i distriktslederens privatbolig (Vejle- og Haderslev-distrikterne). Distrikt Esbjerg fik et værelse på hotel »Royal«, hvor 14. artilleriafdeling havde kontorer, og i Åbenrå-distriktet anvendte distriktslederen baglokalet til sin forretning i Gråsten både som forretnings- og distriktskontor. Uden personel og hjælpemidler gik man i gang med arbejdet. I tog eller rutebil, med cyklen som rejsegods, drog man ud i distriktsområderne for i første omgang at finde frem til de mennesker, der ville påtage sig arbejdet som kompagnichefer, og der var så kort tid til rådighed, at man nærmere måtte regne med dage end uger. Allerede seks uger efter distriktsledernes ansættelse udnævntes de første af hjemmevernsregionens kompagnichefer. Ved de 35 kompagnier, som man opstillede i første omgang, blev der ialt udnævnt 28 kompagnichefer. De resterende kompagnichefers udnævnelser fulgte derefter i de kommende måneder.

Som ventet måtte der efter en så hurtig udvælgelse af kompagnichefer ske en udskiftning i de første år. Nogle var ikke fuldt egnede til arbejdet, og andre opdagede, at det var for omfattende og tidskrævende, hvorfor de efter kortere eller længere tid trak sig tilbage.

Kongen overværer hjemmeværnsøvelse.

Af de ved regionen den 1/4 1949 ansatte 28 kompagnichefer har nedenstående otte uden afbrydelse forrettet tjeneste i de forløbne 10 år:

J. A. Lauritsen ved HJVK 3413, Gråsten.

C. F. M. Nøhr, adjutant ved HJVR III (tidl. ved 3228, Kolding).

J. Langkilde Jensen ved HJVK 3213, Vejle.

F. E. P. Johansen ved HJVK 3220, Børkop.

R. H. Reilev ved HJVK 3120, STKMP (tidl. ved. 3113, Bramminge).

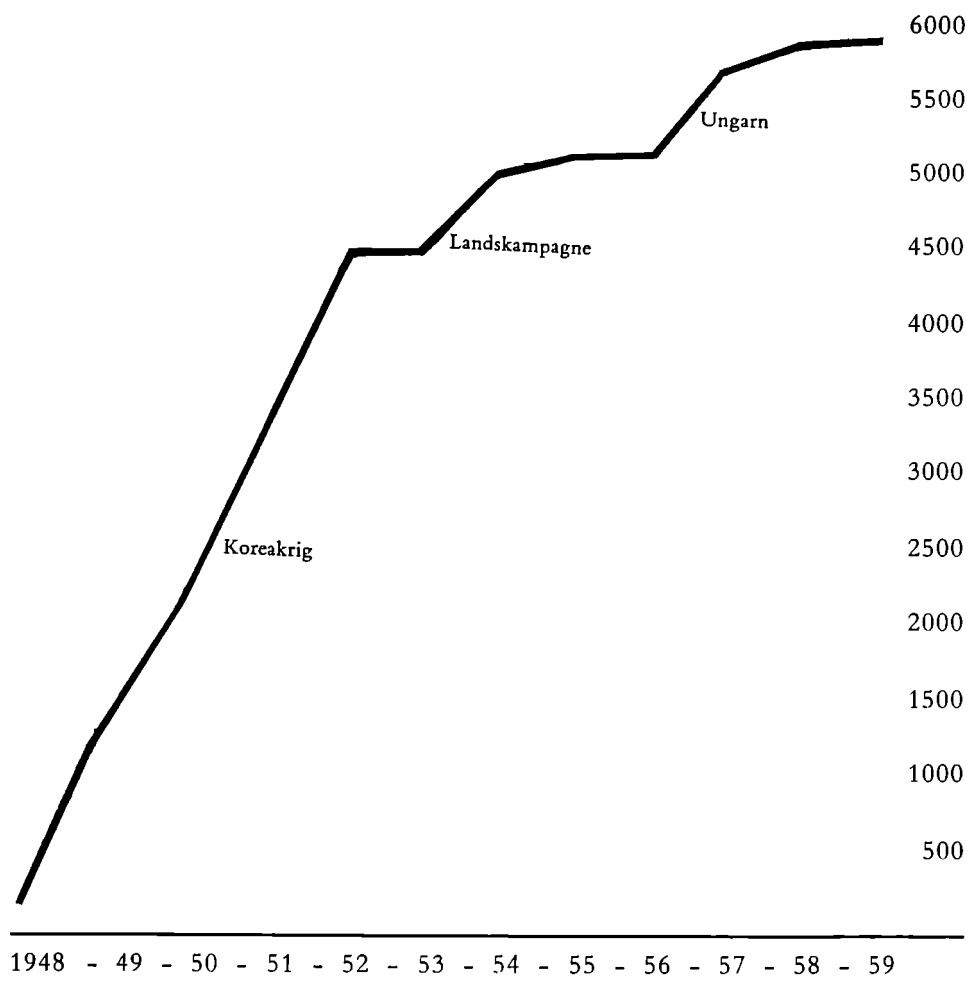
Alfred Olsen ved HJVK 3223, STKMP (tidl. ved 3219, Fredericia).

P. A. Johansen ved HJVK 3201, Give.

H. E. Madsen ved panserværnskompagniet (tidl. ved 3301, Ribe).

Det er store krav, der stilles kompagnichefer i hjemmeværnet. De skal skaffe deres eget mandskab, finde de bedst egnede folk til posterne som delings- og gruppeførere og uddanne alle i fredstid, så de er i stand til at løse de mange opgaver, hjemmeværnet vil få i krig. Det var et beundringsværdigt arbejde, som præsteredes af de folk, der gennem de første 10 år byggede værnet op fra intet til en militær organisation, som i dag er et afgørende led i det danske forsvar.

Tilgang af mandskab til HJVR III i årene 1949–59

Tilgangen til regionen var ikke særlig stor i begyndelsen. Man havde troet, at en langt større del af de gamle hjemmeværnsforeningsfolk ville melde sig, da de første optagelsesbegøringar blev fordelt til foreningerne. Dette holdt imidlertid ikke stik. Det første styrketal for regionen beregnet efter antal indgåede begøringar om optagelse udgjorde den 1/7 1949 knap 1300 mand – eller halvdelen af, hvad man havde ventet. Styrketallet er derefter steget gennem de 10 år til ca. 6000 mand, svingende efter såvel ydre som indre påvirkninger. Af hosstående tavle fremgår tydeligt, hvorledes tilgangen til regionen er foregået fra dens start og til dato. Fra 1948 til 1949 er tilgangen hovedsagelig fra hjemmeværnsforeningerne. Derefter falder kurven noget, men får efter Koreakrigens udbrud atter en

kraftig stigning. Mod slutningen af krigen ebber tilgangen ud, men landskampagnen, der satte ind i begyndelsen af 1953, bringer atter kurven opad. Den sidste store begivenhed, som har bragt en virkelig tilgang af frivillige til hjemmeværnet, var opstanden i Ungarn, der bragte styrketallet tæt op til den nuværende styrke på ca. 6000 mand.

Der har været mange forhold, som har spillet ind på udviklingen indenfor hjemmeværnsregion III i de forløbne år. Vanskelighederne var mange. Uniformer og udrustning har været mangelfuld og midler til uddannelsen beskedne, men én ting har været uforanderlig gennem årene – en iver og interesse for arbejdet og en fast tro på, at det *kan* nytte. Mange steder i landet har der været langt større procentvis til- og afgang end ved region III. Jyderne er måske nok lidt seje i det, og det varer noget, inden de tager beslutningen om at melde sig, men er det gjort, er det efter moden overvejelse, og de bliver stående med urokkelig troskab.

Et par små tildragelser viser lidt af den sunde ånd, som råder indenfor regionen. Ved en iklædning af hjemmeværnsfolk på staldgården i Kolding for en del år siden var der blandt de nye folk en ganske ung og en noget ældre mand. Da de var ved at trække i tøjet, siger den unge til den ældre: »Sig mig, hvad vil du egentlig i hjemmeværnet? Du kan jo ikke engang løbe.« – »Løwe?« siger den ældre, »a ska ett løwe. A ska sky'e, mens do løwer!«

Første gang Hans Majestæt kongen overværede en øvelse ved hjemmeværnet var på det nordlige Als den 14. juni 1950. Kongen aflagde først besøg ved hjemmeværnskompagniets kommandostation i Nordborg, hvorefter en landgang i nærheden af Hardeshøj skulle overværes. Hans Majestæt kørte selv vognen med Hendes Majestæt dronningen ved sin side. Regionslederen med adjutant kørte forrest for at vise vej. Turen gik ad smalle sogneveje med hegn på begge sider. Pludselig springer en hjemmeværnsmand, gårdejer Andr. Duus, Faurholm, der stod på post, ud foran vognene. Den forreste vogn giver signal, og man søger at vinke manden bort, medens kørslen fortsættes. Da vognen ikke standser, springer Duus til side, og irriteret over, at man ikke respekterer ham, retter han sit våben mod den næste vogn, idet han tydeligt tilkendegiver, at nu *skal* der gøres holdt. Vognen standser virkelig. Stadig med sit våben i skudklar stilling går han rask hen mod den holdende vogn og stikker hovedet ind. Han genkender straks kongeparret. Sindigt tager han gevær ved fod, retter sig op og siger lakonisk: »Passér!« Andreas Duus vidste nok, på hvilket parti landets kongepar stod.

Senere på aftenen udtalte kongen til regionslederen, at han var meget tilfreds med øvelsen, og at hjemmeværnet, dersom det blev nødvendigt, ville gøre brug af deres våben – det havde gårdejer Duus tilfulde bevist.

Hjemmeværnsregion IV

Af

Oberst K. Kjeldsen

Militær geografi m. v.

»Fyn er jo en landsdel for sig selv,« sagde general S. E. Johnstad-Møller kort efter nytår 1949, da han fortalte mig, at jeg var indstillet til at blive leder af hjemmeværnsregion IV, altså til at blive den første fynske hjemmeværnschef.

Generalen havde ret. Fyn med omliggende øer er en landsdel, adskilt fra de øvrige danske landsdele af bælteerne.

Fyn er ikke hele hjemmeværnsregion IV. Til hjemmeværnsregionen hører også et antal øer, nemlig 3 større øer: Langeland, Ærø og Tåsinge, 16 mindre øer og et ikke ringe antal ubeboede småøer og holme. Ca. 10 % af hjemmeværnsregionens frivillige personel bor og har deres virke og deres militære opgaver uden for Fyn.

Fyn med omliggende øer er et arkipelag, et ørige. Rent administrativt er det inddelt i Odense, Assens og Svendborg amter. Kirkeligt danner regionsområdet Fyns stift.

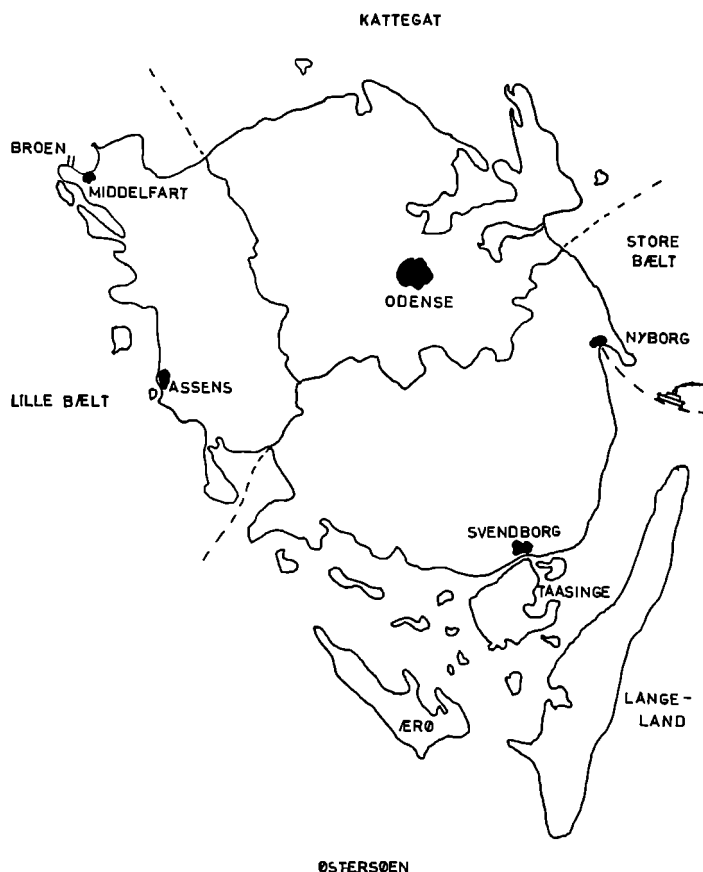
Landmilitært udgør regionsområdet region IV og sømilitært henhører dets lange og »krøllede« kyststrækninger under bælternes marinekommando.

Hjemmeværnsmæssigt er regionen inddelt i 2 hjemmeværnsdistrikter – hjemmeværnsdistrikt Nordfyn, der omfatter Odense og Assens amter, og hjemmeværnsdistrikt Sydfyn, der omfatter Svendborg amt.

Fyns militærgeografiske betydning vil klart fremgå af et blik på kortet. Dens beliggenhed mellem Jylland og den sjællandske ø-gruppe gør den til et betydningsfuldt forbindelsesled mellem disse landsdele.

Lillebæltsbroen i vest og færgeoverfarten Nyborg–Kørsør i øst er såvel i krig som i fred af vital betydning for det danske samfund og dets forsvar. Deltagelse i sikringen af disse forbindelser er derfor en af det fynske hjemmeværns hovedopgaver.

Fyn med omliggende øer ligger ud til en af Nordeuropas mest betydningsfulde vandveje Storebælt. Storebælt er den vigtigste forbindelse mellem verdenshavene og det militærstrategiske så betydningsfulde indhav Østersøen, og den eneste internationale vej, større skibsenheder kan passere på vej til eller fra Østersøen.

Besiddelsen af Fyn og Langeland er således vigtig for en magt, der enten vil erobre Danmark eller blot sikre sig sejlads gennem bælterne.

Hosstående kortskitse af Fyn med omliggende øer giver mere end mange ord et indtryk af denne øgruppes geografi, dens beliggenhed i forhold til »port« og »dør« til Østersøen og til de problemer af forsvarsmæssig og kommunikationsmæssig art, forsvaret af region IV rummer.

Det fynske hjemmeførns opgaver er således mere end nogen anden landsdels præget af kystbevogtning og af muligheden for kamp med landgangsstyrker.

Halvdelen af samtlige kompagniområder har ansvaret for større eller mindre kyststrækninger med havne eller landgangsbroer.

Historie

Hjemmeførnsregion IV har ligesom hjemmeførnet i det øvrige land sin oprindelse fra modstandsbevægelsen.

Besættelsestiden og de begivenheder og forhold den medførte lærte også fynboen værdien af den frihed, han hidtil havde taget som noget selvfølgeligt; noget

der ikke kostede. Også han gik til modstand. Også han erfarede, at frihed i givet fald kunne kræve kamp, og at kamp krævede våben.

— — —

Ved kapitulationen i 1945 stod der også på Fyn en bevæbnet modstandshær, der i de første kaotiske frihedsuger måtte løse de foreliggende militære og politimæssige opgaver, indtil disse opgaver atter kunne overtages af de rette statsmyndigheder. Modstandshæren hjemsendtes, efter at have løst denne opgave, med våben.

Herved opstod hjemmeværnet. Borgeren passede sin dont med våbenet indenfor rækkevidde. Krævede situationen det, kunne han hurtigt være soldat, være parat til med våben i hånd at forsvare sit land og sit folks frihed. For at få orden, organisation og uddannelse og for at få rede på såvel personel som våben oprettedes hjemmeværnsforeningerne.

Hjemmeværnsforeningernes region IV, der omfattede Fyn med omliggende øer, er det grundlag, hvorpå den nuværende hjemmeværnsregion er opbygget.

Arveprins Knud inspicerer kompagniet i Ringe, hvor sønnen prins Ingolf gør tjeneste.

Broen skal ødelægges.

Og der var et grundlag at bygge på. Der var fra hjemmeværnsforeningernes side gjort et stort og dygtigt arbejde. Grundstammerne til de første kompagnier var der. Uddannelsen var i gang, og befalingsmandskursus var afholdt. Et meget værdifuldt materiale forelå, således at udvælgelsen af kompagnichefer og øvrige befalingsmænd kunne ske ret hurtigt.

Den 5. februar 1949 udnævntes regionslederen og den 15. februar de 2 distriktsledere. Den 31. marts 1949 udløb hjemmeværnsforeningernes aftale med forsvarsministeriet, og den 1. april var hjemmeværnsregionen en realitet.

De første kompagnichefer udnævntes fra denne dato, og i løbet af sommeren 1949 blev 24 kompagnier iklædt.

I de forløbne 10 år er opbygningen af det fynske hjemmeværn skredet hurtigt frem. Antallet af kompagnier er fordoblet. En stab af modne og ansvarsbevidste chefer og førere er udpeget og skolet. Mandskab er iklædt, organiseret og forsynet med våben og materiel.

Uddannelsen er i god gænge. Opgaver er tildelt. Hver enhed, hver mand kender sin opgave og sin plads, om »det skulle ske«.

Fra forårsovelse i sne til knæene.

Øvelser, såvel med hjemmeværnet alene som i forbindelse med feltenheder, er afholdt med henblik på imødegåelse af angreb såvel fra luften som fra søen. Hvadenten et angreb på regionsområdet sættes ind med kommandotropper, med 5. kolonne eller med større, regulære invasionsstyrker, er det fynske hjemmeværn klar til at gribe ind med times varsel. Manden har våben og mundering i hjemmet. Han er soldat i samme øjeblik, alarm er givet.

Forholdsordren er klar og utvetydig.

Moralen er god og viljen er fast.

»9. april« er i dag en umulighed.

Den folkelige baggrund

Hjemmeværnsmanden forener borgeren og soldaten i samme person. Borgeren, der udfylder sin plads i samfundet, men som, hvis det bliver nødvendigt for at forsvare sit og sine, ikke betænker sig på at gribe til våben.

Hvorledes lever fynboen og beboerne af de øvrige fynske øer op til denne opgave? Hvad siger historien herom?

Sagn og fund fra de ældste tider taler ikke alene om dygtige og driftige agerbrugere og handelsfolk, men også om krigsmænd. Ladbyskibet vidner om søkrigsfærd. Sagnet om Palne Toke har også en fynsk variant med Palne Toke som fynbo – Turup sogn nordøst for Assens. Historien rummer mange vidnesbyrd om fynboens kampe for frihed og ret. Nævnes kan grevefejden, hvor de fynske bønder og borgere i stort tal sluttede sig til Lybækkerne og de styrker, der kæmpede for at få Kristian II tilbage.

Kampene blev meget blodige netop på Fyn. Nævnes kan Middelfart, hvor de Vends herreds bønder rejste sig, Faurskov bjerge og sidst den store dræbning på Øksnebjergs skråninger.

Alle de nævnte steder huggedes bønderne ned i hobetal af landsknægtene. Bønderne vidste i forvejen, at kampen var håbløs; men deres fortvivlede modstand trods overmagten og den ringe udsigt til heldigt udfald må ses på baggrund

af datidens ufattelige slette forhold for almuen og på baggrund af det håb, den nærede om bedre tilstande, hvis Kristian II atter blev konge i landet.

Svenskekrigene midt i det 17. århundrede og den svenske besættelse af Fyn i årene 1658–59 fik også den fynske borger og bonde til at gå til modstand mod overmagt, brand, plyndring og mord.

Netop i år, 300 året, har der været fremdraget utallige eksempler på mindre grupper og enkeltmands utrættelige og hensynsløse kamp mod en overmægtig besættelsesmagt. Den fynske lokalhistorie vrimler med beretninger om kampen mod svenskerne, om kampmetoder, der bringer tankerne hen på moderne partisankampe. Fremhæves må især langelændernes tapre indsats. Langeland blev som bekendt af Karl X Gustav benyttet som overgangsled under hans march over isen fra Fyn til Lolland. En af svenskerne efterladt besætning blev i løbet af sommeren 1658 udrenset, og langelænderne var atter »alene hjemme«. Det svenske nederlag måtte hævnnes, og langelænderne afslog i løbet af efteråret flere svenske landgangsforsøg.

Det langelandske landeværn, datidens hjemmeværn, der var organiseret og ledet af landsdommer Vincens Steensen, var nu forberedt på alvorligere angreb. Disse kom også.

Et angreb over isen i januar 1659 afsloges.

Et angreb med en større flåde med påfølgende landgang den 6. februar blev efter to dages kamp tilbageslået med blodige tab for begge parter. Vincens Steensen faldt.

Et nyt angreb den 8. februar blev ligeledes afslået. Først den 20. februar, da en stor flådestyrke blev sat ind, lykkedes det svenskerne efter vanskelige og hårde kampe at komme i land og tilintetgøre det langelandske landeværn.

Alle mand af hus.

Langelænderne havde uanset vilkårene sat alt ind på at bevare den frihed, uden hvilken liv ikke kan leves. Det langelandske hjemmeværn har stolte traditioner at se tilbage på, og en stor arv at løfte efter det gamle langelandske landeværn.

Den nyere historie bringer også bud om den fynske befolknings redbonhed, når fædrelandet krævede en ekstra indsats. Søhelten Peter Willemoes var fynbo, og den fynske sømandsstand gav sit vægtige bidrag af frivillige til de kanonbåde, der i krigen med engelskmændene i årene efter 1807 voldte så stor skade på engelske søtransporter i de danske farvande. Ikke alene til søs, men også til lands oprettedes frivillige forsvarsenheder.

På Fyn og Langeland således blandt andet frivillige, ridende jægerkorps.

En bedrift, der kan stå som et smukt eksempel for en kamppatrulje af i dag, skal anføres.

Det fynske ridende jægerkorps var organiseret, bevæbnet og ledet af Hans Rudolf Juel til Hverringe. Godset Hverringe ligger på halvøen Hindsholm, og under godset hører øen Romsø i Storebælt. På denne ø havde engelskmændene sat styrker i land som et led i bekæmpelsen af de danske kanonbåde.

Hans Rudolf Juel, der på dette tidspunkt var kavalleriløjtnant, besluttede sig til overfald på den engelske besætning på Romsø for at fjerne den fare, denne var for vore kanonbåde.

Juel samlede sig en styrke af frivillige jægere, og natten til den 18. maj 1809 sejlede han over til Romsø, overraskede englænderne og dræbte eller tilfangetog hele styrken, ca. 200 mand.

Det er ikke så mærkeligt, at de frie bevægelser fik så god grobund på Fyn. Ikke for ingenting oprettedes den første skytteforening og byggedes det første forsamlings- og øvelseshus i et landsogn på Fyn.

- - -

Ikke tilfældigt udtalte en kendt, fynsk højskolemand på et folkemøde i 1953, at nu var der kommet et fjerde skud på de frie bevægelses stamme, nemlig det frivillige forsvar »hjemmeværnet«.

Som man ser, er den fynske modstandsånd fra besættelsen fra 1940–1945 blot historiens gentagelse.

Det »blide fynske gemyt« forlader fynboen, når hans lands og hans egen frihed og selvstændighed kommer i fare. Hvad synger ikke en af de bedste fortolkere af det fynske gemyt, digteren Mads Hansen, i sin smukke sang »Jeg er en simpel bondemand«, hvori de sidste fire linier lyder

men gælder det at stride
for frihed, liv og fred,
jeg lægger alt til side
og går i kampen med.

Den folkelige baggrund for hjemmeværnet i region IV er god, og de generationer på de fynske øer, der er gået forud for hjemmeværnsmanden af i dag, har efterladt ham eksempler på offervilje og mod, når det krævedes i forsvaret af hjem og land, der er værd at leve op til.

Det fynske hjemmeværn er i dag i 10 året for dets oprettelse som et statsligt hjemmeværn et vigtigt led i vor øgruppes og dermed i vort lands forsvar.

Det er sammensat af modne kvinder og mænd, kommet fra alle samfundslag. Fra by og fra land. Fra fabrik, fra hus og gård.

Direktøren og ingeniøren står i gruppe med arbejderen og funktionæren. Godsejeren er menig i gruppen med sin egen traktorfører som gruppefører. Greven er delingsfører i et kompagni, hvor hans egen skovfoged er kompagnichef. Hjemmeværnet er folkeligt. Her spørges ikke om rang eller penge. Her gælder andre love end i det borgerlige liv. Man forbereder sig på i fællesskab, og i alvorsfald om nødvendigt med livet som indsats, under den militært set bedste fører at løse de opgaver, der foreligger.

*Regionslederen,
oberst Kjeldsen, overrækker
borgmester Werner, Odense,
hjemmeværnets fortjensttegn.*

Hjemmeværnsregion V

Af

oberstløjtnant *O. C. Brøndum*

Hjemmeværnsregion V omfatter stort set halvdelen af Sjælland – den del af øen, der kan betegnes som det egentlige, sjællandske bondeland, d. v. s. amterne Holbæk, Sorø og Præstø.

I modsætning til den anden store sjællandske hjemmeværnsregion, der er præget af hovedstaden Københavns dominerende stilling, er hjemmeværnsregion V i hele sin struktur og opbygning en »landregion«, præget af hjemmeværnsmændenes nære tilknytning til jorden, landbruget og livet, som det former sig i mindre provinsbyer.

Gennem århundreder har Sjælland med København som residensstad været en såre betydningsfuld del af riget. En landsdel, som ikke kunne falde i fjendehånd, uden at Danmarks frihed og selvstændighed gik tabt.

Selvom udviklingen i vore dage på mange måder har ændret forholdene, har man vist lov til at sige, at sådan er det den dag i dag.

Opgaven at forsvare Sjælland mod aggression er ikke let. Det er sandsynligt, at en angriber samtidig vil foretage landgang fra søen, iværksætte luftlandsætninger og udføre luftbombardementer og raketbeskydning.

Sjælland med sin udstrakte kystlinje, sine mange gode havne, sit fortrinlige vejnet og hele det flade land uden betydeligere terrænhindringer stiller en forsvarer overfor store vanskeligheder.

Man må regne med, at kysten ved Stevns, strækningen Præstø–Dybsø fjord, Køge bugt, Næstved–Skelskør–Korsør vil friste til sølandsætninger. Også de store og gode havne i Korsør og Kalundborg giver en fjende muligheder, der må tages med i betragtning. Næsten overalt vil luftlandsætninger kunne finde sted.

Det er derfor indlysende, at tilstedeværelsen af et stort og veludbygget hjemmeværn, der kan bistå det øvrige forsvar i overvågnings- og bevogtningstjenesten indenfor regionens område, er af meget stor betydning.

Hjemmeværnsregion V har lige som de øvrige hjemmeværnsregioner sin rod i modstandsbevægelsen. På Sjælland som i det øvrige land voksede i besættelses-

Generalmajor Digmann inspicerer sammen med kaptajn Høyer hjemmeværnsstyrker i Korsør.

tiden den forståelse frem, at frihed er ikke noget, man »har«, men noget, som må forsvares, hvis man ikke vil risikere at miste den.

Da det første chok efter begivenhederne den 9. april var overvundet, vågnede langsomt og gradvist viljen til at tage kampen op mod undertrykkerne. Med våben og uden våben blev kampen taget op. Våbenmodtagelser, gruppedannelser, illegale transporter, sabotagehandlinger, underjordisk bladvirksomhed o.m.a. vidner om, at sjællænderen af i dag ikke står tilbage i kløgt og mod for de gønger, der i Svenskekrigens tid i Øst- og Sydsjælland tilføjede Carl Gustavs krigsvante tropper blodige skrammer.

Og da befrielsesdagen kom, kunne vi hilse befrierne velkommen i bevidstheden om, at også vi havde ydet vort bidrag til den fælles kamp.

Hjemmeværnet af i dag er et barn af modstandsbevægelsen, men hjemmeværnstanken – dette at værne om hus og hjem i ufredstider – er så gammel som vort folks historie. »Vågenætter og knap kost vankede der nok af – søvn fik de kun

Fra vinterøvelse i regionen.

med hånden på åregrebet,« skriver Saxo om vort vistnok første »frivillige korps«, Vetemans dristige, sjællandske bondesønner, der lå ude dag og nat, vinter og sommer, på vendertogt for at skærme hjemstavnen mod fremmede røveres strandhugst, medens kongerne Sven, Knud og Valdemar stredes om magten i riget.

Og som den sjællandske høvding af harme over sit folks ydmygelse ikke kaldte forgæves, således har andre, når landet var i fare, formået at samle mænd om sig, for hvem fædrelandets frihed vel var livet værd som indsats.

I historisk tid har Sjælland aldrig helt været i fjendehånd. Selv da svenskerne i

Børn beundrer de tapre krigere.

Sne-camouflage.

1659 stod foran Københavns volde, blev modstanden ikke opgivet, og i lange måneder udholdt byen en hård belejring og afviste sluttelig den afgørende storm.

Hjemmeværnsregion V kan ikke indenfor sit område pege på slagmarker, hvor forfædrene har kæmpet for landets frihed. Kampe af et omfang og af en betydning som de kampe, der gennem tiderne er udkæmpet i Sønderjylland, Nørrejylland og på Fyn, har ikke fundet sted i historisk tid.

Som det var tilfældet i det øvrige land, stod i maj 1945 på Sjælland en bevæbnet modstandshær, der var i stand til at påtage sig de mange militære og politimæssige opgaver, der trængte sig på, indtil statens normale myndigheder påny kunne træde i funktion. Af denne modstandshær opstod da hjemmeværnet. Først i form af hjemmeværnsforeningerne, der indtil oprettelsen af det statslige hjemmeværn i 1949 påtog sig at holde sammen på modstandsstyrkerne og lede uddannelsen. Grundstammen til de første hjemmeværnskompanier var der, og overgangen til statshjemmeværnet kunne gå relativt let.

Den 1. april 1949 var hjemmeværnsregionen en realitet. Mange af hjemmeværnsforeningernes medlemmer gik over i statshjemmeværnet og kunne straks udrustes og iklædes. Det oprindelig fastsatte antal kompagnier udvidedes hurtigt, og tilslutningen voksede støt.

I hjemmeværnsregion V overgik et meget stort antal af hjemmeværnsforeningens medlemmer til statshjemmeværnet, og det store antal 10-års tegn, der kunne uddeles ved hjemmeværnets 10-års fest, er et vidnesbyrd om udholdenhed og trofasthed i arbejdet.

I de forløbne 10 år er udviklingen gået rask fremad. Bedre udrustning og våben er fremskaffet, uddannelsen er væsentlig forbedret, og hjemmeværnsmanden har udført – og udfører hver dag – et stort arbejde for at leve op til de øgede krav, som løsningen af de mangeartede opgaver frembyder.

Havnevagt.

Ammunitionsvognen ankommer.

Energa-skydning.

*Generalmajor Johnstad-Møller i samtale
med hjemmeværnsfolk.*

Hjemmeværnsmanden er ikke professionel soldat. Det blev understreget af den daværende chef for Nordregionen, den britiske general Mansergh, da han ved et stævne i Næstved talte til hjemmeværnsregionens samlede befalingsmænd. »You are not soldiers – nor do you pretend to be,« var hans ord. Nej, hjemmeværnsmanden er ikke soldat i dette ords almindelige betydning. Han er en borger, der i det daglige udfylder sin plads i samfundet, men som er rede til og uddanner sig til om nødvendigt efter evne og formåen at yde sin lille del til frihedens forsvar. Arbejdet udføres på frivillig basis, og heri ligger sikkert en stor del af hjemmeværnets styrke.

Kompagnierne i hjemmeværnsregion V er forskellige i størrelse, i uddannelsesstandpunkt og i kampværdi. Men fælles for dem alle er et naturligt og godt kammeratskab, bygget på gensidig respekt og tillid. Iblandt hjemmeværnsmand gælder det nok personsanseelse, men ikke standsanseelse. Det er ikke antallet af knapper på skuldrene eller tegnebogens tykkelse, der tæller. Her tages en mand for det, han er som menneske. Venskab, kammeratskab, godt humør og sjællandsk lune præger kompagnierne og danner et holdbart grundlag den dag, alvoren sætter ind.

I sit mærke bærer hjemmeværnsregion V Absalons bispehue. Mærket forpligter. Det drager tankerne tilbage til den tid, da bawnerne kaldte mand af huse til værn for hus og arne, det styrker os i viljen til at leve op til Carl Plougs ord:

*»Vi vil ej savnes på den dag,
da terningen om liv og død
skal rulle i dit skød.«*

Hjemmeværnsregion VI

Af

Oberst *J. H. Skjoldager*

Efter at loven om det lovfæstede hjemmeværns tilblivelse var stadfæstet, stod de ansvarlige myndigheder overfor den opgave at skulle føre loven ud i livet. Det gjaldt da først om at skabe de fornødne rammer af regionsledere, distriktsledere og kompagnichefer, således at man havde et apparat, der var i stand til at tage imod det frivillige mandskab, når det mødte.

Når dette var i orden, måtte man skaffe våben, uniformer og udrustning i fornødent omfang, og først herefter kunne man gå i gang med den egentlige uddannelse med det formål at dygtiggøre det nye hjemmeværn til dets fremtidige opgaver.

Indenfor region VI oprettedes allerede fra starten 11 hjemmeværnsdistrikter, og disse omfattede, foruden det storkøbenhavnske område, Nordsjælland og området omkring Roskilde-Køge, d. v. s. hele den nordøstlige del af Sjælland. Hvert distrikt var delt op i et antal kompagniområder. Foruden kompagnierne i distrikterne oprettedes fra starten musikkompagniet, 2 motorordonnanskompagnier, en sprængningsskole og en luftværnsskole.

For region og distrikter gjaldt det om hurtigst muligt at komme i gang med uddannelsen af befalingsmænd og mandskab inden for regionens ca. 100 nyoprettede kompagnier. Til alt held var en væsentlig del af de gamle hjemmeværnsforeningers medlemmer gået over i det nye lovfæstede hjemmeværn, og disse folk medbragte foruden en stor og inspirerende tro på sagen også et sådant grundlæggende kendskab til tjenesten, at der virkelig var noget at bygge på.

Da hjemmeværnet ikke startede med egentlig uddannelse af befalingsmandskadrer, før man skred til indkaldelse af mandskab, så må man i dag i høj grad takke ledere og instruktører fra hjemmeværnsforeninger og befalingsmænd af værnene for deres indsats i den vanskelige start, hvor det kneb med at skaffe de fornødne rutinerede befalingsmænd.

Hovedparten af hjemmeværnet indenfor regionen udrustedes i lighed med alle andre steder som let fodfolk, og udrustningen tilgik i løbet af forsommeren 1949, hvor man indkaldte de første frivillige til iklædning ved distrikts- og kompagni-

depoter. Selv om man fra starten kunne have ønsket sig, at hjemmeværnet havde fået samme uniformer og samme våben som hærens fodfolk, så var man dog glad for, hvad man fik. Det kunne i alle tilfælde bruges, selv om uniformerne ikke var kønne, og våbnene kunne have været bedre.

Med hensyn til tildeling af opgaver til de nye hjemmeværnsenheder så kneb det lidt i starten såvel for de brugende militære myndigheder som for hjemmeværnets egne ledere at finde frem til, hvilke opgaver der naturligt lå for hjemmeværnet, og hvilke opgaver man måtte sige oversteg hjemmeværnets kræfter. I løbet af de kommende år fandt man under større samlede øvelser og almindelige drøftelser dog efterhånden frem til, hvad vi kunne magte, og hvad vi ikke kunne magte. Det er kun naturligt, at der måtte gå nogen tid, før »barnet fandt sine egne ben«, d. v. s. man fandt frem til en fornuftig afvejning mellem den uddannelse, folk kunne få, og de opgaver, man som følge deraf kunne forsvare at tildele enhederne.

- - -

Allerede i 1950 afholdt hjemmeværnsregionen en stor alarmeringsøvelse – øvelse UFFE I – hvori deltog 8000 mand. Dette var første gang, at hjemmeværnet i større format viste sit ansigt overfor den københavnske befolkning, og øvelsen blev en stor succes. Man høstede her mange erfaringer netop med henblik på,

Fra 4 dages kursus.

Institutionskompagni vender hjem fra øvelse.

hvilke opgaver der naturligt lå for hjemmeværnet, og hvilke opgaver der var mere felthærsbetonede.

I dette år indledede regionen iøvrigt også politiuddannelsen, idet den såkaldte PO-skole blev grundlagt, den skole som har været fader til de senere oprettede politikompagnier, som står til rådighed ved løsning af politimæssigt prægede opgaver foruden de rent hjemmeværnsmæssige.

I 1951 oprettedes de første jernbaneanheder, ligesom pionérkompagniet, der rekrutteres fra polyteknisk læreanstalt, samt politikompagni 6030 oprettedes. I samme år skete det glædelige, at København vandt den såkaldte nordiske hovedstadskonkurrence mellem de tre nordiske hovedstæders hjemmeværn. Konkurrencen blev afholdt i Grib skov og gav en smuk sejr til det københavnske hjemmeværnshold.

Endvidere afholdtes øvelse UFFE II i oktober dette år. Endelig skete der det interessante, at man for første gang dispenserede for den almindelige bopælsregel, hvorefter folk skulle gøre tjeneste indenfor det område, i hvilket de boede, idet man oprettede de såkaldte institutionshjemmeværn eller fabriks-hjemmeværn, hvor folk gjorde tjeneste i enheder, der rekrutteredes på en bestemt arbejdsplads.

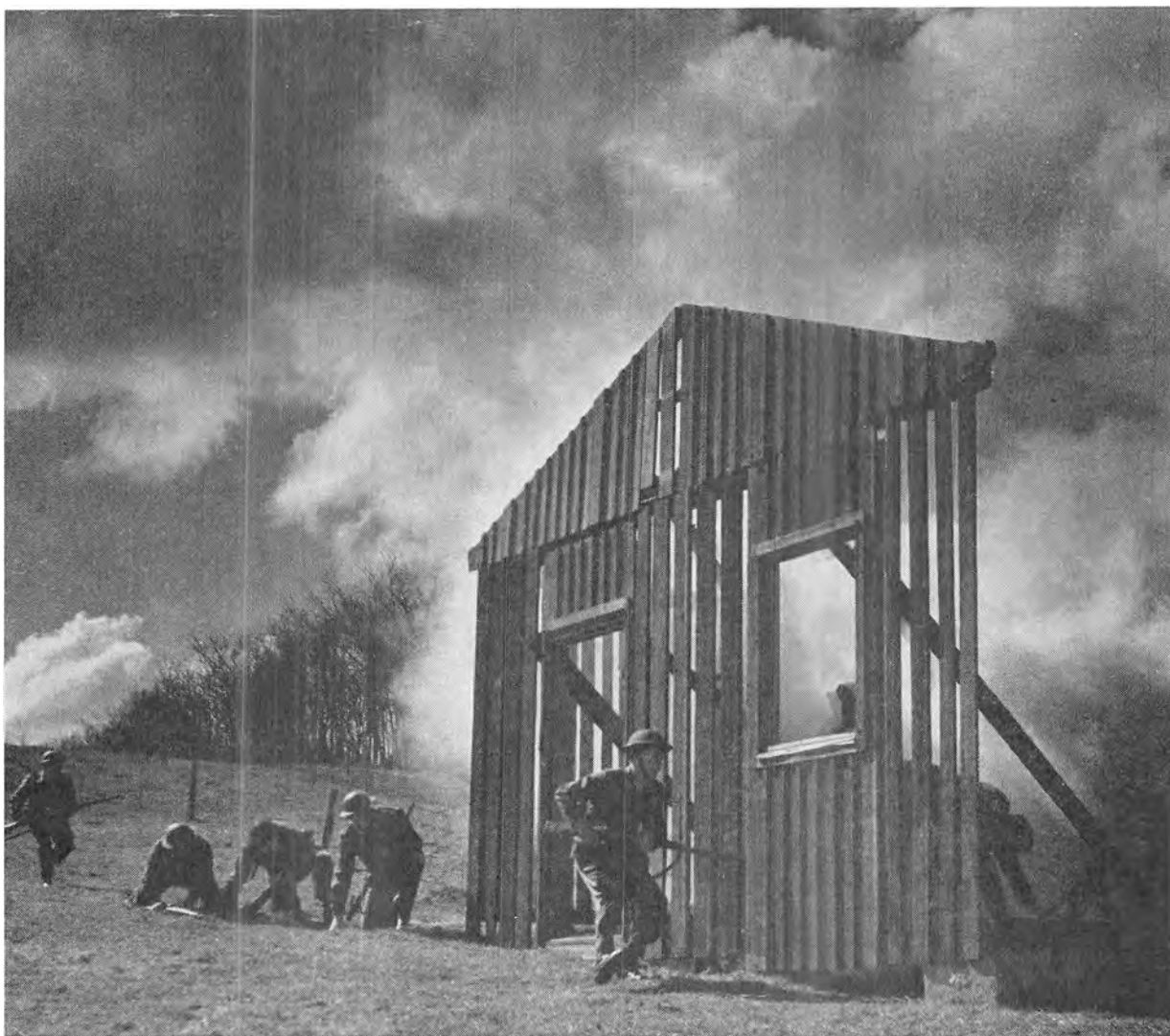
Denne udvikling er senere fortsat i hastigt tempo og har givet særdeles lykkeligt resultat mange steder indenfor det storkøbenhavnske område.

I 1952 opførtes den første hjemmeværnsgård på Sjælland i Frederikssund, og det er almindelig kendt, hvorledes hjemmeværnsgårdene efter den tid er blomstret op over det ganske land og mangfoldige steder danner en fortrinlig og nødvendig ramme om hjemmeværnsuddannelsen, specielt i landdistrikterne. I hjemmeværnsregion VI er der i dag 15 hjemmeværnsgårde.

Ved den årlige landbrugsudstilling på Bellahøj var hjemmeværnsregionen repræsenteret for første gang med en stor udstilling.

I sommeren 1952 oprettede regionen en gruppeførerskole på Laugsgården i Fredensborg, ligesom der samme sted afholdtes 4-dages kurser for sporvejspersonel.

Det var i dette år, hjemmeværnsregionen for første gang inviterede feriedrenge på ophold i regionens uddannelseslejr i sommerferien med det formål ikke alene

Uddannelse i bykamp.

*Udsnit af
rådhuskompagniet.*

at give en hårdt tiltrængt ferie med sommer og sol, men også derigennem måske på længere sigt skabe forståelse for forsvarets arbejde.

I forbindelse med en stor hjemmeværnsudstilling på Københavns rådhus afholdt regionen en stor parade med 7000 mand i 1953, hvori deltog enheder fra hele det storkøbenhavnske område.

Senere på året blev afholdt en meget stor kamppatruljeøvelse i Nordsjælland, hvor 700 kamppatruljefolk deltog i en forrygende snestorm, hvor temperaturen sank helt ned til $\div$ 16 grader. Denne øvelse fik en meget stor presseomtale og vakte stor interesse for kamppatruljeuddannelsen herhjemme.

I 1954 indlededes ombytningen af de svenske geværer til de amerikanske geværer M/53 (17), ligesom der begyndte at tilgå raketstyr og morterer. Igen i dette år afholdtes en stor kamppatruljeøvelse i terrænet omkring Roskilde-Køge-Valborup skovene, hvor ialt 3000 hjemmeværnsfolk og deraf 400 kamppatruljefolk deltog.

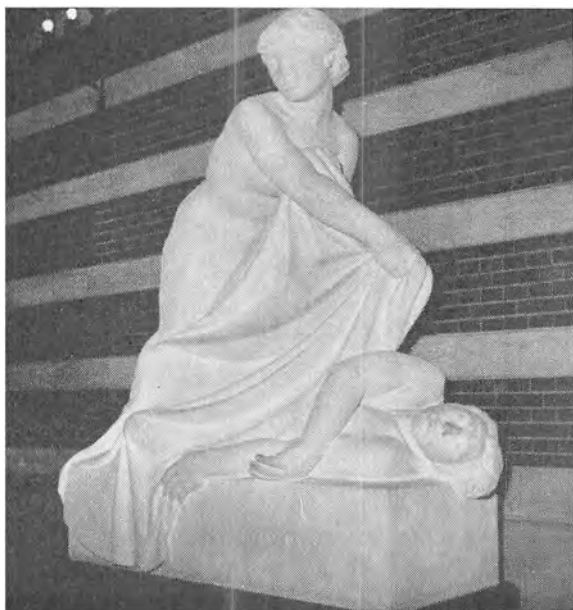
Under den tilspidsede internationale situation i 1956 kunne hjemmeværnsregionen notere en ganske betydelig talmæssig fremgang, idet ca. 1000 mand meldte sig til regionen. En del af disse var tidligere hjemmeværnsfolk, der under indtryk af begivenhederne følte det som deres pligt igen at gøre en indsats for hjemmeværnet.

— — —

I 1957 stod hjemmeværnsregionen som arrangør af en stor 5.-maj fest i Forum, hvori deltog ca. 2000 befalingsmænd fra hjemmeværnsregionen med koner. Kongeparret var til stede, ligesom en lang række notabiliteter fra det storkøbenhavnske område med overborgmesteren i spidsen overværede festen. Underholdningen var lagt i det helt store plan, idet et amerikansk flyvermilitørkor fra Tyskland musicerede sammen med regionens eget orkester, ligesom det skotske pigegardeorkester og mangfoldige andre underholdningsindslag bidrog til at skabe en særlig festlig ramme om den store fest.

Om efteråret deltog fra regionen et kamppatruljekommando i NATO-øvelsen BROWN JUG på Stevns, det såkaldte »Gøngekommando«, der bestod af ca. 200 mand formeret i et antal kamppatruljer. Disse kamppatruljer kom til at operere bag de fra søen og luften landsatte amerikanske og britiske styrker og kunne på mangfoldige områder notere særdeles gode resultater. Det var således, at den britiske chef for ORANGE styrker bagefter udtalte, at han aldrig havde troet det muligt, at så få folk kunne genere en overlegen fjende i så høj grad, som det var tilfældet.

I løbet af 1958-59 erhvervede politikompagniernes støtteforening etablermentet Julebæk nordvest for Helsingør med det formål her at indrette en skole for politienhederne.

Monument i rådhusallen.

Fra øvelse med politikompagnier.

*Overborgmesteren optræder som Nansen
under hjemmевærns-optog.*

Året 1959 har været præget af festlighederne i anledning af hjemmевærnets 10-års dag, og i hjemmевærnsregion VI blev dette markeret ved en af byen København arrangeret fest på rådhuset for samtlige regionens kompagnichefer. I næsten alle distrikter er der derudover afholdt større og mindre arrangementer.

Hvis man skal trække nogle særegenskaber frem for hjemmевærnsregion VI i forhold til de øvrige hjemmевærnsregioner, kan man fremføre, at hjemmевærnsregion VI i høj grad er præget af storbyen København og dennes befolknings mentalitet med alle de fordele og mangler, der knytter sig hertil.

Regionens forholdsvis ringe udstrækning med Storkøbenhavns store og tætte befolkningsmasse som et overvældende tyngdepunkt har bevirket, at såvel administration som uddannelse vistnok har været mere centraliseret end i det øvrige land. Man kan diskutere fordele og ulemper ved dette, men for hjemmевærnsregion VI har det, som årene er gået, formet sig som en naturlig og heldig foreteelse, at så stor en del af administrationen og visse uddannelsesgrene kunne centraliseres under regionens eller distrikternes ledelse.

Denne centralisations heldige gennemførelse og dens resultater har været afhængige af uddannelsesmulighederne, her tænkes særligt på uddannelseslejligheder og kvalificeret instruktørpersonel.

Hvad angår det første, har mulighederne fra starten ikke været de bedste. Distrikter og region har måttet basere sig på de inden for regionens område egnede hjemmевærnsgårde og i kortere perioder på Melbylejren, når den var disponibel.

Regionen har i mange år arbejdet med tanken om en centralt beliggende regionslejr med adgang til øvelsesterræn og skydebaner og med et omliggende terræn, der rent skønhedsmæssigt virkede tiltrækkende. Det synes nu, som om disse ønsker i en ikke alt for fjern fremtid skal kunne opfyldes, og at regionslejren nu begynder at tegne sig som en realitet, hvilket vil have afgørende betydning for det fremtidige arbejde inden for regionen.

Hvad angår instruktører har regionen i de første år kunnet trække på befalingsmænd fra regimentet m. fl. inden for regionens område. En ordning, der nu er suppleret ved en længe tiltrængt tilgang af faste, kontraktansatte delingsførere ved regionens stab.

En særegenhed for hjemmeværnsregion VI er inddelingen i militærdistrikter, som grunder sig på regionens store militære betydning.

Regionen består dels af rene hjemmeværnsdistrikter og dels landdistrikter, og selvfølgelig er mentaliteten ikke ens i by og på land. Man må vist nok sige, at kravene fra hjemmeværnsmænd, der er rekrutteret i byen, er større end kravene fra dem, der rekrutteres på landet. Kravene til uddannelsens kvalitet er store overalt. Man finder få steder så vågne og kritiske tilhørere som inden for hjemmeværnsregionen, men det er kun godt, man skal blot være klar over det og forsøge at leve op til kravene.

Viljen til at værne vort land, vor frihed og de demokratiske idealer, vi tror på, er fast og urokkelig her som alle andre steder i Danmark.

Hjemmeværnsregion VIII

Af

Oberstløjtnant *M. K. Bøgebjerg Hansen*

Vil man beskrive en egns hjemmeværn, kræver det i virkeligheden et dybtgående studie.

Thi hjemmeværnet er jo andet og mere end det, man rent kontant ser for sig i kompagnier, flotiller og flyverhjemmeværnets sektioner.

Hjemmeværnet har rod i selve folket, i dets baggrund, dets historiske traditioner og erfaringer, ja, i alle disse håndgribelige og uhåndgribelige ting, der midtsamlet i den slægt, der i dag lever og danner bro fra fortid til fremtid, på godt og ondt udgør det danske folk.

Det kræver derfor ydmyghed i sindet, når man går ind til den opgave på en begrænset plads at tegne konturerne af det rigt nuancerede billede, som hjemmeværnet danner indenfor et regionsområde.

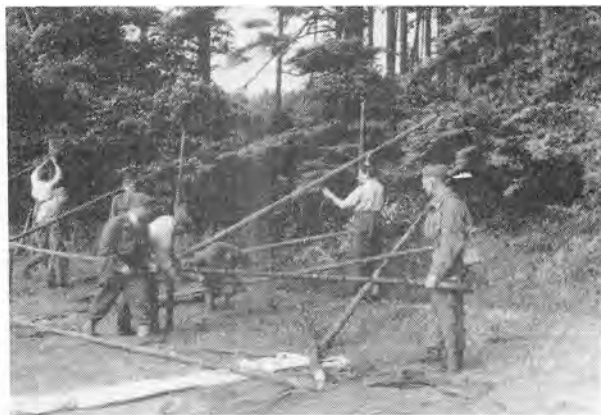
Hjemmeværnsregion VIII dækker en egn af landet, en egn, som så mange andre, men med et særpræg som vel ingen anden.

Dette gælder såvel den landskabelige som den folkelige faktor, der sammen med den fra fædrene arvede tradition giver en væsentlig del af baggrunden for et forsvar og naturligvis først og sidst i den snævre regionale ramme det frivillige forsvar.

Kærligheden til hjemegnen og respekten for de frihedsgoder og den kulturarv, generationers stræben og kamp har efterladt, er vigtige bestanddele i den åndelige og moralske standard, der danner kernen i det vidt graduerede begreb, vi sammenfatter i ordet forsvarsvilje.

Vi kan altså slå fast, at der er en inderlig forbindelse mellem egnen, dens landskabelige særpræg, dens historie, dens befolkning og den bevarende faktor skabt af de stedboendes vilje til at sikre, hvad deres er.

Uden at tage sig selv alt for højtideligt må der for en hjemmeværnsmand være en vis berettigelse i at fremhæve det frivillige aktive forsvar, hjemmeværnet, som et udtryk for summen af de midtsamlende kræfter, der uanset politiske synspunkter, uanset sociale skel går ind for at bevare og videreudbygge de goder, vi fik i arv.

Der bygges bivouak.

Hjemmeværnet er i virkeligheden en ældgammel foreteelse, men lad os nu i det, vi kalder det lovfæstede hjemmeværns 10 år, kaste et granskende blik på hjemmeværnsregion VIII og se, hvordan forholdene ligger der, idet vi først retter kikkerten mod de landskabelige og historiske forudsætninger.

Et blik på kortet er nok til at give indtrykket af den flaskehals, Danmarks land- og søområde danner mellem på den ene side Østersøen og på den anden Nord-øen og Atlanten, men også af den naturlige opdeling i et østligt og et vestligt område med skillelinje gennem Storebælt-Langelandsbælt.

Idet der i denne forbindelse ses bort fra Bornholm, domineres det østlige område af Sjælland, Lolland-Falster og Møn, som indenfor et ret så betydeligt søområde »limes« sammen af et betydeligt antal småøer til den sjællandske øgruppe. Hvilket være sagt uden på nogen måde at ville tilsidesætte blot en enkelt af de mindre øer, som hver for sig udfylder sin vigtige mission i helheden.

Som hovedopdelingen af landet skaber særlige problemer for det samlede danske forsvar, bereder landsdelens egenart ganske overordentlige vanskeligheder for den mest rationelle tilrettelæggelse af den sjællandske øgruppes forsvar.

Thi ligeså sikkert det er, at hjemmeværnet ikke ene kan klare et områdes forsvar, ligeså sikkert må det formodes at være, at den der til enhver tid er ansvarlig chef for forsvaret øst for Storebælt vil være meget lidt tilbøjelig til at udstykke sine feltstyrker til områder, der trods alt kun kan blive af sekundær betydning for den afgørende kamp om øgruppen, dette forstået således, at den største kraftkoncentration må skabes netop der, hvor afgørelsen falder, altså i dette tilfælde på Sjælland. Hermed være ikke påstået, at der ikke kan opstå situationer, hvor det vil være hensigtsmæssigt og forsvarligt at overføre feltstyrker til afgørende kampe på de sydlige øer.

Når vi i det følgende behandler hjemmeværnsregionens forhold mere detaljeret, er det stedse med disse kendsgerninger for øje, idet de har en meget betydelig indflydelse på kravene til og målsætningen for det stedlige hjemmeværn og dets virke.

Landskabeligt opdeles området i 3 hovedafsnit, der skilles ved betydelige vandhindringer.

Ud fra rent militære vilkår kan det dog være berettiget i hvert fald med hjemmeværnsøjne at anskue det ud fra to synsvinkler: Området på eller i nærmeste tilknytning til Sjælland og området foran vandhindringerne.

Hele området, men dog i særlig grad det sydlige, kan vel bedst karakteriseres som et forpostområde, hvorfra en mulig fjende kan observeres og hvor en anden hovedopgave for forsvaret må være at sinke hans eventuelle fremrykning mest muligt gennem ham påførte småkampe støttet til hindringsarbejder, således at han ikke uden tab kan nå frem til landsdelens hovedforsvar.

Det er indlysende og behøver forsåvidt ingen nærmere forklaring, at jo bedre udrustede, jo bedre kampduelige styrker, der sættes ind til værn for egnen, des mere fremgangsrig vil de fremskudte styrkers kamp være, og dermed vil muligheden for en sejrrig udgang af hovedkampen om *hele* landsdelen forøges i samme takt.

— — —

Som alt nævnt forudsættes hjemmeværnet af mange årsager ikke alene at kunne føre denne kamp, hvorfor lokalforsvarsstyrker under en eller anden form netop i denne egn og i særlig grad på Lolland-Falster-Møn betragtes som et nødvendigt rygstød for de spredt opstillede hjemmeværnsstyrker.

Uanset i hvilket omfang lokalforsvaret til enhver tid forefindes, gør vilkårene det til en uomgængelig nødvendighed netop her at formulere kravene til hjemmeværnet så skarpt som overhovedet gør ligt.

Ingen mulighed for at finde frem til den største grad af indsatseffekt bør lades uforsøgt.

Et førstemål for en eventuel kommende kamp må være at tvinge en fjende til fysisk at besætte hele området.

Derved tvinges han til at afse betydelige sikringsstyrker, hvilket indirekte svækker hans indsats på det afgørende sted.

Klintholmstævne.

Man vil umiddelbart spørge, om hjemmeværnsstyrker kan være egnede til at føre en sådan kamp, om de har skygge af mulighed for at leve op til de fordringer, den vil stille til personel og føring. Svaret må blive et betinget ja.

Hjemmeværnet er jo først og fremmest et områdeforsvar, hvis grundlæggende kampform generelt må betegnes som defensiv, hvilket imidlertid ikke indebærer, at ånden også er defensiv, snarere tværtimod.

Og her er for så vidt den afgørende faktor, thi et hjemmeværn, veludrustet og ret bevæbnet, med en virkelig målbevidst trang til offensiv indsats, vil aldrig stå uvirksom overfor en fjende.

Det vil ved ustandselige ildoverfald og kamppatrouilleaktioner mod hans føring og forsyninger tvinge ham til indsats, tvinge ham til at bemægtige sig hele territoriet og til stadighed kontrollere det.

Noget sådant kræver mandskab og materiel, og dermed er hjemmeværnsskampens hovedformål tilgodeset. HJV har løst sin opgave.

Er en sådan kamp mulig i landsdelen, er terrænet anvendeligt, er hjemmeværnsmanden duelig nok, kan befolkningen og forholdet mellem denne og forsvaret bære den umådelige belastning en sådan kamp forudsætter?

Disse og mange andre spørgsmål må man stille sig selv uden nogensinde at være i stand til at give et klart bekræftende eller afkræftende svar.

Men lad os prøve at vurdere mulighederne, idet vi først vil give os i kast med den landskabelige struktur.

Fra vest til øst, fra syd til nord afveksler vel ingen dansk landsdel mere end Sydsjælland og øerne hernede.

Lolland har vel altid, og ikke helt med urette, fået prisen som landets fladeste og mest ensformige egn. Ingen har vel fastslået dette stærkere end Achton Friis, der indleder sit opus om Lolland med ligefrem at hævde, at øens fladhed har været ordsprogdannende på en ikke ligefrem smigrende måde. Han skynder sig dog straks at hale i land på sin drastiske udtalelse ved at berette om en række lollandske idyller.

Og indrømmes må det da også, at den fremfor alt overdådigt frugtbare jord rummer et utal af skønne pletter.

Vel har landskabet ikke de store linier, man træffer andre steder, men der kan være noget eget intimt over det, en intimitet som tilsyneladende passer så godt ind med de stedboendes karakter. Få steder, om nogen, trives et stærkere tilhørsforhold mellem egn og befolkning, der ofte giver udtryk for en meget stærk lokalpatriotisme.

Set med militære briller må man imidlertid erkende, at egentligt nøgleterræn hører til mangelvarerne hernede. I hvert fald har nøgleområderne en væsentlig anden karakter, end hvad man plejer at betegne som sådanne.

Observationsmulighederne er i almindelighed meget begrænsede fra jordover-

Instruktion før øvelsen.

fladen, men til gengæld støder man mange steder ud over øen på terræn af betydelig hindringsværdi.

Overalt langs sydkysten findes udstrakte områder indvundet fra havet og beskyttet af omfattende diger. Her er landet aldeles fladt ofte mange kilometer ind i landet, idet kun enkelte tidligere øer hæver sig en smule over jordsmonnet, den gamle havbund.

Afvandingskanaler og -grøfter hører endnu sammen med sluser og pumpestationer med i billedet, og et ret så kraftigt udbygget vejnet giver mulighed for bevægelser såvel i dybden fra kystlinien som til siderne.

Bevæger man sig bort fra kystområdet, vil man efter nogle km.s vandring konstatere, at landskabet næsten umærkeligt hæver sig for at gå over i vekslende skov- og agerbrugsområder, hist og her gennemskåret af sø- og mosearealer, hvoraf nogle af meget betydelig udstrækning.

Studerer man gamle kort, vil man erfare, at øen i en tidligere og endda ikke alt for fjern tilværelse har bestået af flere selvstændige øer.

Kun få steder, og da især på den NNW-lige del om det smukke Birket-Ravnsby område, hæver terrænet sig til højder over det meget jævne, men her har man til gengæld fra de enkelte oversigtspunkter enestående udsyn og observationsmuligheder.

Søger man nu mod øst over Guldborgsund til Falster, vil man langsomt erkende en ændring rent landskabeligt, idet meget dog afhænger af, hvor man passerer sundet, thi sandt at sige har de to øer og da især den sydlige del meget tilfælles. Falster er groft taget at ligne ved en afrevet skinke. Springer vi skanken over og går mod nord, vil man snart opleve dominerende bakkepartier med vidt udsyn over landskabet, ja enkelte steder i øens nordøstlige del kan der ligefrem være tale om krøllet terræn.

Særligt dominerende og forsvarsmæssigt vigtige områder finder vi om Væggerløse bakke syd for Nykøbing og det iøjnefaldende område om Nr. Vedby.

Retter man fra Falsters nordkyst blikket mod nord og øst, vil beskueren over Storstrømmens og Grønsunds afgørende vandskel kunne se frem til Sydsjællands og Møns afvekslende landskaber med de fremtrædende bakkepartier, der i »øer« og åse fortsætter mod nord langt ud over hjemmeværnsregionens grænse.

Gennem området fører, som alt nævnt, tre betydelige vandhindringer, Guldborgsund, Storstrømmen-Grønsund og Storstrømmen-Ulfsund-Bøgestrømmen. Af disse er navnlig Storstrømmen-Grønsund et meget bærende farvand, hvor selv betydelige fartøjer kan søge igennem fra Østersøen og ind til landets indre søområder.

Selv med et begrænset kendskab til hjemmeværnet og de opgaver, der normalt tildeles dette, vil man af foranstående kunne udlede, at der i et kyst- og søområde, som tillige danner en naturlig bro frem mod kontinentet hinsides Østersøen, er et væld af gøremål for de stedlige hjemmeværnsstyrker, men også at forudsætningerne veksler fra Sjælland til de øvrige øer.

Sådan er det i dag, og sådan har det på grund af landskabets beliggenhed været ned gennem århundrederne, så langt vi er i stand til at følge slægternes spor.

Øerne hernede har utvivlsomt været blandt de først beboede dele af Danmark. Her har sydfra kommende folkestammer slået sig ned, og op gennem tiderne har kampen stået mellem de efterhånden stedboende første nordboslægter og nye stammer, der er trængt op i landet over Østersøen. Nogle er kommet fredeligt, har slået sig ned og blandet sig med den efterhånden rodfæstede befolkning, andre er kommet som sørøvere og ransmænd, der for kortere eller længere tid har opholdt sig i området.

Dette kommer vel ganske særligt til udtryk i beretningerne om venderne og venderkrigene.

Men samtidig med det fra syd øvede pres oplevede egnene her det af danerne øvede modtryk. Det er historiske realiteter, at sundene i denne egn og vel i særlig grad Storstrømmen-Grønsund var opmarchområder for ledingsflåderne og dannede udfaldsportene for straffeekspeditioner til Nordtysklands kyster.

Overalt ved indløbene har der været støttepunkter for disse kampe. Byerne har været søfæstninger med havne, der kunne spærres for uønskede anløb udefra.

Flere steder har man helt op til vor tid kunnet se resterne af pælespærringer ved indløbet til havnene, således eksempelvis i Vordingborg og Stege. Sidstnævnte by menes endda at have fået navn efter en sådan spærring.

I befolkningen lever endnu gennem overleveringen beretninger om vældige begivenheder fra hine tider og da som oftest i tilknytning til stednavne, hvoraf en del den dag i dag bærer præg af slavisk oprindelse.

Mangfoldige steder støder man på levn fra ældgamle forsvarsværker, som oftest anbragt med et sikkert blik for de forsvarsmæssige muligheder selv set med nutidsojne. Således har på Lolland især egnen om Maribo-søerne været udbygget

I stilling.

Fra orienteringsløb.

med værker, der endnu træder frem som voldsteder og volde af betydelig udstrækning og altid støttende sig til de naturlige vandhindringer.

På Falster, Møn og Sydsjælland gør lignende forhold sig gældende.

Navne som Trygge slot ved Virket (Værket) og den mellem samme by og Hanenovskoven beliggende Vendervold, Faneffjord, hvor Absalon samlede dele af stridsflåden, for slet ikke at tale om Vordingborg slot, er sammen med mange andre med til at tegne billedet af fortidens kampe og brydninger.

Senere kom området stærkt ind i billedet under svenskekrigene, hvor svenskekongen jo blandt andet valgte Nordvestlolland som målet for sin hasarderede færd over isen, hvorefter han førte hæren videre til Sjælland.

Kendt er i denne forbindelse mønboernes lange og enestående kamp, hvorigenem det lykkedes en lille håndfuld folk at holde svensken stangen gennem måneder, indtil det på grund af forræderi endte så ulykkeligt ved slaget på Damme Mader den 29. maj 1659.

Svenskehærens mageløst hårde undertrykkelse af befolkningen, mord, brand og plyndringer, »Snaphanernes« enestående modstandskampe under den navnkundige Svend Poulsen, Gøngehøvdingen kaldet, lignende kampe andre steder i området, alt dette har lejret sig på bunden af øboernes sind i en sådan grad, at det selv nu, hvor vi har svenskerne så meget godt at takke for, kan komme op til overfladen som udtryk for en latent tilstedeværende antisvedisme.

Andre kampe har siden præget befolkningen, og udviklingen har her som så mange andre steder, ganske vist med mellemfaldende neutralitets- og fredsperioder, fortsat lige op til vore dage.

Landkortet er her, som allerede nævnt, præget af minder om kampe, sejre og nederlag.

Fra kysterne har forfædrene spejdet ud over farvandene efter snekkerne, når de vendte hjem fra strid eller handel, eller de har stået på vagt og spejdet efter fjendtlige skibe, der kunne true hjem og arne.

Skiftende tiders hjemmeværn har været på pletten.

På denne baggrund er befolkningen hernede dannet. Det er vel nok en blandingsbefolkning med elementer fra mange forskellige folkeslag, men en befolkning som stillet overfor skiftende tiders fælleskrav er fundet sammen og blevet til en enhed.

Dette giver sig udtryk på mangfoldige områder, hvoraf lokalpatriotismen er en og en latent tilstedeværende forsvarsvilje en anden side.

Ømentaliteten, dette at ville være sig selv, støder man ofte på, men samtidig er der en vågnende erkendelse af, at man ikke må være sig selv nok.

Da det danske folk efter en neutralitetsperiode på hen imod de fire snese år blev hærtaget af tyskerne under den anden verdenskrig, kaldtes det gamle vikingesind og den iboende frihedstrang, næret af forfædrenes bitre erfaringer, frem til fri udfoldelse i befolkningen her som andetsteds.

Det skulle vise sig, at et folk, som havde været vænnet til at betragte friheden som en selvfølge, hurtigt forstod, at skulle goderne bevares, måtte der kæmpes for dem, om end det måtte koste nok så dyrt.

Modstandshæren er vel kendt af alle og skal ikke behandles her, men det må være rimeligt, uden iøvrigt at nævne navne, at fremdrage de mennesker, der forstod, at skulle kampen og ofre have virkeligt perspektiv, måtte de opnåede

Hjemmeværnskutter ved Klintholm.

Generalmajor Erik Kragh på talerstolen.

Nu springer den fyr vel ikke i luften

resultater fastholdes gennem et frivilligt værn udgået af folkets brede masse, kort sagt et hjemmeværn.

En række af modstandsbevægelsens ledende kvinder og mænd også på denne egn tog sig den opgave på at danne hjemmeværnsforeninger, der fra modstandskampen skulle arbejde videre fremover med det hovedformål at få et statsmæssigt hjemmeværn oprettet.

Arbejdet var fra starten fremgangsrigt. Der oprettedes hjemmeværnsforeninger overalt udover amterne hernede med meget betydelig tilslutning.

At der i visse kredse var modstand og endog stærk modstand, ville det ikke være rigtigt at skjule, men de politiske konjunkturer ud over verden skulle snart give arbejdet medvind og vise det klarsyn, pioniererne havde haft, da de allerede i efteråret 1945 kastede sig ud i opgaven.

Med den første hjemmeværnslovs vedtagelse i 1948 var ståstedet for det videre arbejde klart. Man gik overalt i gang med forberedelsen af de nye hjemmeværns-kompagnier og overgangen fra foreningsbasis til regulære militære enheder, et brydsomt og i mange henseender krævende arbejde. Navnlig var det for mange en alvorlig belastning, da man måtte tage afstand fra de af krigstidens kamme-

rater, der på grund af personlig indstilling ikke kunne gå med over i hjemmevernet.

I april-maj 1949 oprettedes hjemmevernsskompagnier overalt, og arbejdet kom i gang på en ny bøl. Det var stort set lederne fra hjemmevernsforeningerne, der fra starten overtog ledelsen af kompagnierne, medens regions- og distriktslederstillingerne besattes af folk, der på den ene eller anden måde havde placeret sig i kampen mod tyskerne.

Senere kom det maritime hjemmevern ind i billedet for endelig at blive suppleret med flyverhjemmevernet, da dette blev skabt af den gamle luftmeldeorganisation og lagt ind under hjemmevernsledelsen.

Det var fra starten ikke alle steder, man forstod hjemmevernets nytte og uundværlighed i et moderne forsvar. Noget sådant havde man vel heller ikke lov at vente. Der krævedes endnu den højeste grad af pionerånd blandt det frivillige forsvars kvinder og mænd, og efterhånden forstod den brede del af befolkningen helt nødvendigheden af dette arbejde. I tiåret for hjemmevernets oprettelse møder man praktisk taget overalt forståelse og positiv medleven i arbejdet.

Befolkningens nedarvede forsvarsvilje er kaldt frem til aktiv indsats for frihedens bevarelse. Forfædrenes ofre og lidelser har ikke været forgæves. De taler til os her som overalt og påkalder det frie menneskes ansvar.

Vi lever som frie borgere i en fri egn i et frit land.

De mennesker, der for nu mere end 10 år siden tog sig pionerarbejdet på, er vi alle tak skyldige. Langt den overvejende del af dem har vist sagen en sådan trofasthed, at de endnu er at finde i de aktives rækker.

Det må vi alle glæde os over, thi uden den ånd, de står som eksponenter for, kan et frivilligt forsvar, ja i virkeligheden et forsvar i det hele taget ikke trives.

Bornholms hjemmeværn

Af

kaptajn *K. R. Jakobsen*

Det bornholmske hjemmeværns rødder går langt tilbage i Bornholms historie, fra de ældste tider har bornholmske mænd været vant til i ufredstider, med våben i hånd, selv at måtte værne deres jord. Øens isolerede beliggenhed har gjort det til noget selvfølgeligt for bornholmerne.

Hvordan og hvornår Bornholm kom under Danmark, står man lidt usikker over for. Sandsynligvis er det sket i det 10. århundrede, da Harald Blåtand »vandt sig hele Danmark«. Høvdinge og jarler styrede øen, og de bedste bornholmere var under våben. Bondeborge og skanser langs kysten blev taget i brug, når venderne og sørøverne angreb øen, og ofte gik bornholmerne i offensiven og angreb fjenden på havet. – Bornholm var i de tider et centrum for handelsvejene i Østersøen, det skabte megen velstand på øen, men fristede også gridske fjender.

I det 12. århundrede udbygges forsvaret, rundkirkerne blev bygget, de skulle foruden at tjene som Guds huse tillige fungere som fæstningsværker, bag hvilke man kunne trække sig tilbage, når kampen førtes inde i landet. Man har dog ingen egentlige beviser for, at de nogensinde har været i brug under forsvaret af øen.

Skiftende herrer – danske og fremmede – har regeret øen. Alle søgte de den gang i større eller mindre grad at brandskatte bornholmerne. Plyndrede og lem-læstede gjorde de efter for godt befindende. Men svært var det altid at få skatterne inddrevet, for bornholmerne var stædige. Mange klager og anker over øens lensherrer fandt sted, med og uden resultat, i de 3–400 år, hvor man skaltede og valtede med Bornholm, alt efter statskassens behov for penge eller fremmede magters pres. – Delvis eller helt var Bornholm regeret af bispestolen i Lund, lybækkerne og svenskerne.

I den periode, hvor lensherrerne styrede på øen, var Bornholms forsvar fortrinsvis sikret af fremmede styrker, bornholmerne selv var ikke sikret eller organiseret i nogen egentlig forsvarsenhed. Fæstningsværker blev bygget af de skiftende lensherrer. Hammershus, Lilleborg, Gamleborg m. fl. – Nu er de ruiner, men mange blodige slag har været udkæmpet om disse borge.

Først under den nordiske syvårskrig, da lybækkeren Schweder Kettingk sad som høvedsmand på øen, blev der organiseret en bornholmsk styrke.

1800 mand af øens beboere blev opøvet til forsvar af de skanser, der blev anlagt eller udbygget langs kysten. Forsvaret af øen blev opdelt i områder. Denne art hjemmeværn udgjorde den største styrke, medens 200 lybske landsknægte udgjorde felthæren. Selvom bornholmerne ikke brød sig om Schweder Kettingk, så rejste han imidlertid igen den forsvarsvilje hos dem, der havde slumret i flere hundrede år.

Dette dygtige forsvar af Bornholm prøvede Frederik II senere at gøre konstant. Først Christian IV skabte dog en varig forsvarsordning på Bornholm. Enhver våbenfør mand skulle fra 1613 være med til at forsvare Bornholm. Militsen med dens 4 herredskompanier bestående af bornholmere, der boede inden for herredet, oprettedes. Senere udskiltes 2 landkompanier af soldater mellem 18 og 30 år, og samtidig oprettedes borgerkompanier i hver købstad.

Officererne udtog man blandt gårdmænd, og i borgerkompanierne i byerne udtog man officererne blandt de mest ansete borgere. Militsen, der i høj grad bar hjemmeværnets præg, bestod lige til 1867.

- - -

Under svenskekrigen blev militsen sat på krigsfod. Hver formuende bonde skulle skaffe sig en god bøsse, 80 kugler og 1½ kg krudt, medens hver fattig bonde kunne nøjes med en morgenstjerne og en langskaftet økse.

Der blev holdt vagt ved skanserne dag og nat, og viste fjenden sig, blev der slået alarm ved kirkeklokkernes klemten og afbrænding af bavner. Militsens mandskab mødtes på samlingssteder og førtes derhen, hvor fjenden truede.

Da den egentlige prøvelse kom i 1645, og svenskerne angreb øen flere steder, viste det sig imidlertid, at adskillige af officererne var fejge og vaklende, så da de bedste betingelser for at slå fjenden var til stede, veg de tilbage for at angribe, skønt folkene nærede et brændende ønske om at kaste fjenden i havet og sikkert kunne have gjort det, om der var blevet handlet. – Resultatet var da også en svensk besættelse af øen med efterfølgende inddragning af militsens våben.

Printzenskjöld sad som landshøvding på Hammershus. Han var vel ikke den værste, der havde siddet der, men trykket var alligevel blevet bornholmerne for stort. Modige mænd med præsten Poul Anker som ånden, købmand Jens Kofoed som hånden trådte sammen.

Oprørerne fangede Printzenskjöld, skød ham, tog Hammershus og nedkæmpede den fjendtlige undsætning, og bornholmerne overdrog selv den 29. december 1658 øen til Frederik III.

Efter at Bornholm således atter var kommet tilbage til den danske krone, oprettedes militsen igen, og forsvaret af øen blev alene overladt denne. Det var ganske vist tanken at anlægge en fæstning på Bornholm samt en flådehavn. Kommissioner beså forholdene, planer blev lagt, og forskellige arbejder blev udført, således kastellet ved Rønne, men nogen egentlig fæstning blev det ikke til.

Gruppeinstruktion.

Ildoverfald.

Arbejdet blev standset forinden – økonomien slog ikke til, derimod blev der bygget fæstning og flådehavn på Christiansø, men for forsvaret af Bornholm var der ikke meget vundet dermed.

Man søgte sideløbende med disse planer at udbygge militsen, således blev de 2 landkompagnier udvidet til 3, livkompagniet kom til, hver med 143 mand, og det såkaldte rytterkompagni kom op på 162 mand.

Nogen meget krigsdygtig hær blev militsen næppe, kun de øverste officerer var faste befalingsmænd, kompagnichefer og menige havde i al almindelighed deres civile arbejde. Forholdet var meget kammeratligt, hvilket også resulterede i, at en ivrig kommandant i 1741 foreslog indskærpelse af lydighedspligten og samme straffe som i den øvrige danske hær. Hertil svarede kancelliet: »Folk på Bornholm er af en egen geni«, og kongen resolverede: »Vi vil ikke, at folkene på landet med for megen rigeur må trakteres«.

Militsen kom efterhånden til at bestå af 4 våbenarter: Infanteri, artilleri, jægere og dragoner. Tjenesten betragtedes ikke som afskrækkende eller som i det øvrige land under stavnsbåndet som en straf.

I fredstid bestod tjenesten efter tur i etablering af vagtposter ved kysten og nogen eksercits. Christian VI skærpede bestemmelserne for eksercitsen noget, enhver i militsen skulle gå til gudstjeneste om søndagen, og efter gudstjenesten ekserceredes der ved kirken. Påklædningen var eget civilt tøj, senere gik man over til 4 årlige mønstringsdage, der efterhånden blev store folkefester for omegnens beboere. – Militsens folk tjente jo kun på Bornholm, så samtidig med militsens oprettelse blev bornholmerne fritaget for at gøre tjeneste uden for deres ø.

Kaperkaptajner med bornholmere ombord sejlede dog Østersøen og de danske farvande tynde og var meget frygtet under krigen mod England i begyndelsen af det 19. århundrede. Frivillige bornholmere deltog også i den danske hærs kamp om grænselandet. Eksempelvis kan nævnes løjtnant Anker, helten fra skanse 2 i Dybbølstillingen i 1864.

Efter at militsordningen ophævedes i 1867, uddannedes bornholmerne til soldater som alle andre danske, idet dog bornholmerne beholdt en særstilling. Efter aftjent værnepligt trådte den på Bornholm bosiddende ind i Bornholms væbning.

Således var ordningen til 1923, indtil væbningen blev ophævet og Bornholm i militær henseende stillet omtrent som de øvrige danske landsdele.

Under den tyske besættelse i den anden verdenskrig rejste bornholmerne sig, som det også var tilfældet i det øvrige land – mod undertrykkerne, og ikke mindst de vigtige transporter af våben m. v. gik, uforstyrret af tyskerne, over Bornholm fra Sverige. Også nedstyrkede allierede flyvere blev af befolkningen bragt i sikkerhed og senere videresendt til Sverige.

Efter at det øvrige land var blevet befriet, fulgte det russiske bombardement på Bornholm med den efterfølgende russiske besættelse, der varede et årstid. Derefter overtog det danske militær igen forsvaret af øen.

Af det foregående vil man se, at bornholmerne ikke er fremmed for tanken om selv at skulle forsvare deres ø, ligesom de ej heller er forvænt med hjælp ovre fra. Alligevel er der vel ingen part af landet, der er mere tro mod danskheden. Der skiltes ikke meget med det – det er ikke bornholmernes natur. Men den forholdsvis store tilslutning til hjemmeværnet viser tydeligt, hvor Bornholm står.

I dag minder Bornholms forsvar strukturmæssigt meget om tidligere tiders forsvaret. Felthæren erstatter i dag tidligere tiders lejetropper eller landkompagnier, medens hjemmeværnskompagnierne indgår i forsvaret på noget nær samme måde som herreds- og borgerkompagnierne. Der er traditioner bag os – omend de ikke alle er til efterlevelse.

Da det lovfæstede hjemmeværn blev ført ud i livet i 1949, oprettedes der på Bornholm en hjemmeværnsregion med den nuværende regionsleder for hjemmeværnsregion V, oberstløjtnant O. C. Brøndum, som chef.

Hjemmeværnet startede i en periode, hvor de daværende hjemmeværnsforeninger, der blev oprettet efter krigen, var mindre levende.

Nogle få idealistiske og til forsvaret positivt indstillede folk holdt fast – trods megen lidt forståelse hos offentligheden. Det, at Danmark tilsluttede sig Atlantpagten, øgede imidlertid forståelsen af det danske forsvars betydning.

Her på Bornholm tager man imidlertid ikke mod noget nyt uden nøje at vurdere og overveje, og det tager sin tid. Til gengæld nærer bornholmerne megen trofasthed for den sag, de engang er gået ind for.

De få fra hjemmeværnsforeningen på Bornholm, hvoraf mange var tidligere

Sprængningsøvelse.

modstandsfolk, udgjorde den kerne, hvorom Bornholms hjemmeværn blev opbygget. Trægt gik det de første år, mange møder – store som små i forsamlingshuse, på hoteller, på skydebaner og grøftekanter – blev afholdt ud over øen, samtidig med de første modige begyndte at færdes i uniform på gader og veje til og fra øvelse. Mænd, som var agtede og respekteret og i en moden alder, begyndte snart at slutte op, hvilket var medvirkende til at eliminere betænkelighederne hos mange. Den stadige oplysning ud over øen, og ikke mindst det, at lederne af Bornholms amt-, skytte-, gymnastik- og idrætsforening gik ind for hjemmeværnet, gjorde, at man i løbet af nogle år fik større tilslutning, større end man i og for sig havde turdet håbe.

Også pressen på Bornholm, der var positiv indstillet fra den første dag, har været en væsentlig faktor i arbejdet.

Stabiliteten i det bornholmske hjemmeværn har da også vist sig særdeles tilfredsstillende; der er få, der har ønsket at træde ud, med mindre sygdom, alderdom og bortrejse har tvunget dem dertil.

I dag står der et stort hjemmeværn med et bredt udsnit af øens befolkning.

Naturligvis har vi de samme problemer på Bornholm som andre steder hvad angår fremmøde, det daglige brød skal nu engang først og fremmest tjenes; og det er få, vi har bedt om at forlade rækkerne, fordi vi fandt deres interesse for sagen for ringe i forhold til de muligheder, de havde for deltagelse i øvelse og uddannelse.

I 1953 skete der en strukturmæssig ændring af Bornholms hjemmeværn, hjemmeværnsregion VII, som hjemmeværnet på Bornholm hed, da hjemmeværnet blev oprettet, overgik til distrikt og benævntes Bornholms hjemmeværn, da regionslederen blev chef for hjemmeværnsregion V. – Den tidligere adjutant blev distriktsleder; materielforvaltningen, regnskabspligten m. v. overgik til hjemmeværnsregion V, som distriktet administrativt blev underlagt, på tilsvarende måde som andre distrikter er underlagt en hjemmeværnsregion. Personelforvaltningen forblev ved Bornholms hjemmeværn.

Strukturmæssigt gav det naturligvis nogle ændringer i den faglige tjeneste, men hjemmeværnskompagnierne, hvoraf der er 7, beholdt samme opgave og blev ledet efter samme principper som hidtil.

Beliggenheden så langt fra det øvrige land og fra regionen gør naturligvis, at distriktet, der vil være afskåret fra hjemmeværnsregionen ved krigsudbrud, allerede i fredstid må have tilstrækkeligt med udrustning, materiel og ammunition for selv i givet fald at kunne disponere. Isvinter og strejker kan erfaringsmæssigt gennem måneder afskære distriktet fra regionen.

Organisatorisk og uddannelsesmæssigt må distriktet også indstille sig på denne situation. Selvom man operativt er underlagt Bornholms region, vil effektiviteten i den faglige tjeneste i høj grad være distriktets ansvar.

Hjemmeværnskompagnierne er stort set bygget op som andre kompagnier i dette land og med tilsvarende opgaver. Egentlige kamppatruljer findes ikke. Der er ikke rigtig rum for den rette udnyttelse af sådanne; derimod er der i alle sogne mindre bevægelige hjemmeværnsenheder, bestående af yngre folk.

Overvågningstjenesten er en væsentlig faktor, da feltstyrkerne på øen i høj grad skal disponere på hjemmeværnets signaler, og af hensyn til øens ringe størrelse skal kunne handle hurtigt. Som sådan vil Bornholms hjemmeværn allerede ved en mindre forøgelse af beredskabet være i aktivitet.

Det bedste samarbejde mellem de frivillige grene af forsvaret er etableret, hjælp og støtte til gensidig gavn og glæde finder sted og er nødvendig. Ikke mindst løses flere funktioner ved hjemmeværnskompagnier og distrikt af lotter fra lottedistriktet.

Der hersker vel også på Bornholm bedre muligheder end noget andet sted i landet for at svejse de samlede forsvarsstyrker sammen til en enhed. Gennem den støtte, Bornholms hjemmeværn gennem årene har fået i arbejdet fra Bornholms

Hundegruppe.

region og de herværende militære afdelinger, er der skabt den samarbejds ånd og den forståelse for hinandens problemer, der i høj grad betinger effektiviteten af et forsvar med flere værn.

Når batailloner, kompagnier og batterier rykker ud på øen til øvelser, er det naturligt, at hjemmeværnsenheder deltager, hvor de kan. Ligeledes inddrages hjemmeværnets signalenheder i regionens telegrafenheder, når disse rykker på øvelse, og i stabs- og instruktionsøvelser af forskellig art er man med.

Kompagnicheferne er med i den lokale officersforening og er personlig bekendt med garnisonens faste befalingsmænd af højere som lavere grader, det er naturligvis en styrkelse for alle parter. Vi kender hinandens svagheder og styrke.

Men foruden denne mere »livlige« del af tjenesten virker jo den »tørre« tjeneste ved hjemmeværnsskompagnierne. Hvert hjemmeværnsskompagni har sin facon, betinget af personel og øvelsesområder m. v.

Distriktet udgiver sit årlige øvelsesdirektiv for hjemmeværnsskompagnierne for at tilstræbe et ensartet uddannelsesstade inden for distriktet, dette tilpasses i sagens natur de lokale forhold og muligheder i kompagnierne, der laver deres planer for året.

Specialtjenesten koordineres mellem kompagnierne indbyrdes, og for specialenhedernes vedkommende er den henlagt til stabskompagniet.

Uddannelsesstatet må, på baggrund af de opgaver der er tildelt, betragtes som tilfredsstillende for nogle enheders vedkommende, medens man for andre en-

Øvelse med felthæren.

heders vedkommende må sige, at der skal mere uddannelse til, om opgaverne skal løses effektivt.

Uddannelsesstadet vil imidlertid altid svinge med tid og sted, selv inden for et mindre område, grundet forskellige lokale forhold, men her er især befalingsmændenes evner og vilje til at yde, afgørende for enhedens kvalitet.

Uddannelsen ved hjemmeværnskompanierne kan i dag stort set betragtes som vedligeholdelsesuddannelse, idet kun ganske få, der i dag tilslutter sig hjemmevernet, er uden nogen forudgående militær uddannelse. D. v. s. at 24 timer er lovpligtig tjeneste, og denne tjeneste overholdes stort set af alle, ja et betydeligt antal hjemmeværnsfolk forretter endda ikke så lidt flere timers tjeneste.

Under denne pligtige tjeneste afvikles de pligtige skydninger, alarmeringsøvelser med behandling af forholdene på objekter, og forholdet for de enheder, der er pålagt særlige opgaver.

Derudover opfriskes de grundlæggende militære discipliner, såvel for enkeltmand som for gruppen, alt baseret på de forhold, man på grundlag af de foregående års erfaringer har fundet det hensigtsmæssig at indøve.

Dertil kommer, at nye elementer i uddannelsen stadig kommer frem, som f.eks. ABC tjeneste, sanitetstjeneste m. v., disse elementer må også indpasses i uddannelsen, ligesom ændringer af opgaver i trit med forsvarrets opbygning også må behandles.

4-dages kurserne er ved Bornholms hjemmeværn en af mulighederne for at effektivisere uddannelsen. Endnu er den rette og mest hensigtsmæssige form næppe fundet, men på grundlag af de erfaringer, der indhøstes, håber man at kunne nå frem til en ordning af 4-dages kurserne, der kan give størst fremmøde, idet man netop på Bornholm, med de korte afstande, militære instruktører og øvelsesterræn, har forholdsvis gode muligheder for at afholde sådanne kurser for hjemmeværnskompagnierne og for specialister af forskellige kategorier.

Megen interesse og meget initiativ er i de forløbne år udvist af mange hjemmeværnsfolk for ude i kompagniområderne at skabe grobund og rammer om hjemmeværnets arbejde. Skydebaner er blevet anlagt, øvelsesområder er sikret, hjemmeværnsgårde er opført, så betingelserne for et godt arbejde i kompagnierne er vokset med årene.

Meget er nået i de forløbne 10 år. Vi står med et talstærkt hjemmeværn set i forhold til befolkningsmængde, om mulighederne for hvervning af frivillige end ikke tilnærmelsesvis har så gode vilkår her på Bornholm som i det øvrige land, grundet visse særlige forhold der ikke nærmere kan uddybes.

Planer for hjemmeværnets indsats er udarbejdet i detaljer og indøvet, vi ved alle, hvad vor opgave er på forskellige beredskabstrin, alligevel er der meget at ændre og supplere i årene, der kommer.

Mulighederne herfor er i visse henseender gode, i andre dårlige.

Imidlertid er der ved hjemmeværnskonsulenter, kompagnichefer og andre befalingsmænds arbejde skabt en good-will for Bornholms hjemmeværn i alle kredse, der gør det betydelig lettere at vinde forståelse hos de lokale myndigheder, institutioner og enkeltpersoner end tidligere, hvilket vil være en støtte i arbejdet fremover.

Kender vi vor begrænsning, og får vi stadig de muligheder for tilgang, vi har haft, og ikke mindst hvis den kommende forsvarslov tilfredsstiller bornholmernes krav til et forsvar af deres ø, vil ånden og soliditeten i det bornholmske hjemmeværn også blive bevaret i tiden, der kommer, og effektiviteten kan øges.

Flyverhjemmeværnet

Luftmeldetjenesten gennem 25 år

Af

Oberstløjtnant *K. v. Wylich-Muxoll*

i samarbejde med overingeniør *A. Teglbjerg*

Foreningen den frivillige luftmeldetjeneste

Allerede i 1928 foreslog kommandanten i København, at der, af hensyn til luftforsvaret af hovedstaden, blev oprettet en luftmeldetjeneste for Sjælland. Et forslag blev udarbejdet, men videre kom man ikke.

I 1931 begyndte oberst C. Råby imidlertid arbejdet med at organisere et flyveralarmkorps for Sjælland og omliggende øer.

Ved hærloven af 1932 oprettedes 10. artilleriafdeling, og dens første chef, oberst, baron O. F. von Eggers, der blev rådgiver for kommandanten i København med hensyn til Københavns luftforsvar, oprettede et luftforsvarskontor med kaptajn S. A. Andersen som chef.

Kaptajn S. A. Andersen og premierløjtnant P. O. H. Jessen blev sendt til Sverige for at få oplysninger om den svenske luftmeldetjeneste.

På grundlag af de derved indhøstede erfaringer afholdtes en luftmeldeøvelse den 7. 9. 1933 med en midlertidig luftmeldecentral i Holbæk med 12 luftmeldeposter.

Der blev afgivet 58 meldinger, af hvilke 47 gik fejlfrit igennem til en midlertidig luftmeldecentral i København.

Da det var et fuldstændigt uøvet mandskab, der blev benyttet, var ekspeditionstiden for de første meldinger 100 sekunder i gennemsnit; men mod slutningen var ekspeditionstiden knebet ned til 38 sekunder.

Øvelsen, der varede fra kl. 16–22, viste, at et sådant system kunne bruges, og det blev nu udbygget over Sjælland, Fyn og omliggende øer samt Bornholm.

15. 1. 1934 fremsendte oberst Eggers til kommandanten i København et »Forslag til etablering af Københavns luftforsvars militære del, baseret på eksisterende materiel«.

9. 9. 1934 fremsendtes endvidere »Forslag til etableringen af luftmeldetjenesten på Sjælland, Møen, Lolland-Falster, Bornholm og Fyn«.

Københavns rekrutskoles kvindelige gruppe under mønstring den 29. september 1948.

Fra efteråret 1934 var luftforsvarskontoret flyttet fra 10. artilleriafdeling til kommandanten i København, generalmajor E. Leschly, der med interesse arbejdede for luftmeldetjenestens udvikling.

Den frivillige luftmeldetjeneste oprettes

Et forslag til oprettelsen af »Den frivillige luftmeldetjeneste« blev fremsendt til krigsministeriet, og den 30. november 1934 underskrev minister Th. Stauning: Vedtægter for foreningen »Den frivillige luftmeldetjeneste«.

I § 1 står: »Den frivillige luftmeldetjeneste«s opgave er at bidrage til at sikre civilbefolkningen mod angreb fra luften under krigsforhold ved at besætte og betjene de luftmeldeposter og luftmeldecentraler, som de militære myndigheder måtte bestemme.

»Den frivillige luftmeldetjeneste« underlægges generalkommandoen, men kan efter dennes bestemmelse henvises til direkte samarbejde med én eller flere generalkommandoen underlagte militære myndigheder.

Luftmeldefolk hylder kongen på Østerbrogade i København den 26. september 1940.

I § 4 gives bestemmelse om luftmeldetjenestens styrelse:

a. Hovedbestyrelsen, der består af en formand og 5 medlemmer, der vælges af kredsbestyrelserne.

b. Lederne af »Den frivillige luftmeldetjeneste«. En af krigsministeriet udpeget officer, der overfor krigsministeriet har ansvaret for tjenestens ordning i overensstemmelse med de givne anvisninger.

c. kredsbestyrelserne, der består af 5 medlemmer, der er ansvarlige for, at de af krigsministeriet godkendte vedtægter overholdes. Kredsbestyrelsen fører fortegnelse over medlemmerne og holder hovedbestyrelsen underrettet om antal og beskæftigelse af medlemmerne.

§ 6 lyder således: Medlemmerne betaler intet kontingent.

§ 7 fastslår, at: »Den frivillige luftmeldetjeneste« er en upolitisk forening.

Politisk propaganda inden for foreningen medfører eksklusion.

Organisation – Første hovedbestyrelsesmøde – Leder udnævnes

2. februar 1935 afholdtes det første hovedbestyrelsesmøde. Til formand valgtes: Hofjægermester F. C. R. greve Scheel, Ryegård. De øvrige medlemmer af hovedbestyrelsen var: Overingeniør, kaptajn E. W. Koch, Odense, næstformand. Landsretssagfører G. Thye, Hillerød, kgl. vejer og måler A. Bistrup, Rønne, bankdirektør A. Wedege Mathiesen, Maribo, gårdejer W. Eliassen, Jønslev. Overofficiant C. A. Sjelle var foreningens regnskabsfører.

H. M. kong Christian X indvilgede i at overtage protektoratet for foreningen.

Kaptajn S. A. Andersen blev den 26/3 1935 af krigsministeriet valgt til leder af »Den frivillige luftmeldetjeneste«.

Derved kom hans store flid og forhandlingsevner fremdeles LMT til gode.

Der blev oprettet en luftværnscentral i København med telefonforbindelser til et antal luftmeldecentraler.

På Fyn havde f. eks. luftmeldecentralerne dog kun forbindelse med en hovedluftmeldecentral i Odense, hvorfra der var forbindelse til kommandocentralen i København og senere tillige med luftværnscentraler i Jylland.

Til hver luftmeldecentral var oprettet et antal poster, som var beliggende i kirketårne, på rådhus, møller eller andre høje punkter i terrænet. De kunne gennem private telefonabonnenters telefoner få forbindelse med centralen, der indrettedes i private lokaliteter, for det meste i telefonselskabernes kontorer.

Når luftmeldeposterne var besat, blev de til rådighed udlånte telefoner stillet igennem på de pågældende telefoncentraler til en luftværnscentral eller til en hovedluftmeldecentral (kommandocentral).

I nogle tilfælde måtte postmandskabet ringe telefoncentraler op og forlange luftmeldetjenesten, hvorefter forbindelsen blev oprettet mellem post og luftmeldecentral.

Nogle af de forbindelser, der førte fra en post til en luftværnscentral eller kommandocentral, blev ført over en luftmeldecentral, for at centralchefen kunne lytte til de afgivne meldinger og i fornødent fald påtale begåede fejl.

I nogle tilfælde var etableret særlige lytteledninger fra luftmeldecentralen til de ledninger, der førte direkte fra post til kommandocentral, for at centralchefen for det pågældende område kunne følge meldingernes afgivelse.

Afstanden fra en post til den telefon, der af en abonnent var stillet til rådighed for luftmeldetjenesten, var mange steder stor – grænsen var sat til 200 m – der måtte derfor undertiden anbringes en mellempost, der kunne bringe den af iagttageren nedskrevne luftmelderapport videre, for at postens hjælper – løberen – ikke skulle få for langt at løbe.

Hvor posten var på en meget høj bygning, kunne luftmelderapporten hejses ned til løberen for at spare tid.

Det kunne ikke undgås, at der derved gik megen tid tabt, inden meldingen om det iagttagne kunne nå frem til luftværnscentral eller kommandocentral; men flyenes hastighed var i 1930'erne heller ikke meget over 200 km pr. time.

Ved udgangen af 1935 var der på Fyn og Sjælland med omliggende øer samt på Bornholm oprettet 32 luftmeldecentraler og 262 luftmeldeposter med ialt ca. 2200 medlemmer. Organisationen af personel til luftmeldetjenesten i Jylland var da lige påbegyndt.

Da der krævedes et beløb til dækning af udgifter til bl. a. forskellige tryksager, vedtægter, indmeldelsesblanketter, meldeblokke o. l., ansøgte krigsministeriet om et årligt tilskud på kr. 3000,-, af hvilke midler der også ville kunne blive noget til et materielfond.

Hovedbestyrelsen for Den frivillige luftmeldetjeneste afholder møde.

Perioden 1935–1945

Hovedbestyrelsen var fra 1937 blevet suppleret med overingeniør H. C. Plesing, J.T.A.S., Århus. Overingeniør I. A. Wibrand, J.T.A.S., Ålborg, og distriktschef S. C. Hempel, J.T.A.S., Kolding, uden for vedtægterne i anledning af, at der nu var oprettet luftmeldeposter og -centraler i Jylland, hvor Jydske divisions luftværnsskontor var etableret i efteråret 1937 med 3 kommandocentraler, ca. 30 luftmeldecentraler og ca. 300 luftmeldeposter.

Interessen for luftmeldetjenesten var stor og tilgangen af medlemmer god, hvilket fremgår af nedenstående tabel:

	Medlemstal	Antal øvelser med fly	Deltagende centraler
1935	930	1	19
1936	2240	2	21
1937	2841	6	31
1938	3854	14	68
1939	5720	13	84
1940	6671	0	0
1941	6664	0	0
1942	6872	0	0
1943	6758	0	0

I 1945 var LMT's blads oplag på ca. 9000, men i 1950 var det dalet til ca. 6000. Bladet »Den frivillige luftmeldetjeneste« var begyndt at udkomme i 1938 med støtte fra krigsministeriet med revisor Kai C. Boesen som redaktør.

I årene 1935–1939 afholdtes, som det fremgår af foranstående, en del øvelser med fly.

Gennem træningen blev ekspeditionstiderne bragt ned og udregnet til nedenstående værdier:

	1937	1938	1939
Fyn	2,4 min.	1,71 min.	1,35 min.
Jylland		2,44 min.	1,83 min.

På kommando- og luftmeldecentralerne var meldeledningerne ført ind på et modtagebord, hvor meldingsmodtagerne nedskrev de indtelefonerede meldinger, hvilket kunne tage nogen tid, såfremt mange poster afgav meldinger samtidigt.

Telefonselskaberne og deres personale ydede luftmeldetjenesten en stor hjælp bl. a. ved at lade bygge bombesikre rum til kommandocentralerne og ved at fremskaffe de nødvendige telefonforbindelser og udstyr til luftmeldecentralerne.

Cementfabrikkerne stillede et stort beløb til rådighed til bygning af bombesikre rum, men da krigsministeriet påtog sig dette arbejde, blev dette beløb overført til LMT som en gave, der sammen med krigsministeriets årlige tilskud hjalp meget ved organisering af møder og lignende.

Det bør nævnes, at bryggerierne Carlsberg og Tuborg vederlagsfrit indrettede bombesikre afsnitscentraler på deres arealer og gæstfrit stillede lokaler til rådighed ved gennemgang af øvelser o. l.

— — —

Kaptajn S. A. Andersen skriver i sin artikel i Luftmeldebladet i juli 1946:

»Tænk på de mange centralchefer og hjælpere landet over, der ofrede – ikke alene tid og viste ildhu for sagen – men ofte mange penge for at få alt i så god orden på posterne som muligt, eller for at gøre gennemgangsmøderne efter øvelserne lidt festlige med kaffe og kager«.

»Lad det være formandens og alle medlemmernes uvisnelige fortjenester efter 6 års ihærdigt arbejde, at »Den frivillige luftmeldetjeneste« den 9. april 1940 stod rede til at træde i funktion med en times varsel med uddannet og gennemprøvet personale på sine ca. 600 centraler og poster landet over.«

»Luftmeldetjenesten blev ikke alarmeret hin sorgtunge morgen. Hvad ca. 8000 mand fra by og land fra alle samfundslag og alle politiske partier i 6–7 år frivilligt havde uddannet sig til og øvet sig på i fuld forståelse af sagens samfundsmæssige og nationale betydning – det var der ikke brug for i Danmarks skæbnetime. Men det forringer ikke værdien af det gjorde arbejde. Instrumentet var skabt – men det er naturligvis altid landets lovlige regerings sag at afgøre, om og hvordan der skal spilles.«

Fra den 1. jan. 1940 blev kaptajn S. A. Andersen forsat til anden tjeneste, og kaptajn E. J. Joest blev udnævnt til leder af LMT.

Begivenhederne i 1940 og status under krigen

Af særligt bemærkelsesværdige begivenheder i LMTs liv må nævnes, at luftmeldetjenesten på Hans majestæt kong Christian X's 70 års fødselsdag den 26. september 1940 fik en fane foræret af greve og grevinde F. C. R. Scheel. Fanens indvielse foregik på Tøjhuset i København i nærværelse af forskellige honoratiøres og ca. 100 københavnske luftmeldere.

Formanden overgav fanen til foreningen og meddelte, at Hans majestæt kongen havde givet tilladelse til, at kongens monogram blev anbragt på fanens dug og i topstykket.

Under Hans majestæt kongens tur gennem København samme dag havde ca. 100 luftmeldefolk med fanen taget opstilling på Østerbrogade.

Desværre måtte kommandocentralerne afleveres til den tyske luftmeldetjeneste efter den 9. april 1940, og den frivillige luftmeldetjeneste ophørte med at fungere; men det blev forsøgt at holde sammen på medlemmerne med foredrag og møder.

De mænd, der udførte det største arbejde i den retning, var kaptajnerne E. J. Joest og L. Sabroe samt kedelinspektør Drewsen. Sidstnævnte arbejdede med personalet i København.

Efter august 1943 hørte denne virksomhed imidlertid op; men gennem personlig og skriftlig kontakt med luftmeldetjenestens chefer lykkedes det dog at holde så meget sammen på luftmeldetjenesten (nødcentraler var bl. a. forberedt), at denne ved en eventuel invasion ville have været til uvurderlig hjælp for invasionstropperne, ikke mindst derigennem, at man i luftmeldetjenesten havde et vel udbygget telefonmeldesystem, hvorigennem efterretninger om situationen hurtigt kunne være formidlet.

Spørgsmålet angående uniformering af luftmeldetjenestens personel løstes på den måde, at der i stationskasserne kunne opbevares røde armbind med en knap med bogstaverne LM under en krone, således at postmandskabet kunne tage dem på under tjeneste.

Personalet på centraler o. l. forsynedes med legitimationskort med navn og lederens underskrift.

Retableringen efter krigen (1945–1949)

27. juni 1945 afholdtes påny et hovedbestyrelsesmøde. Formanden meddelte, at han havde haft en samtale med den kommanderende general E. Gørtz angående foreningens virksomhed i fremtiden. Generalen havde udtalt, at krigsministeriet ønskede rammerne bevaret, således at foreningen kunne fungere, såfremt det blev nødvendigt, inden den planlagte ændring af luftmeldetjenesten her i landet kunne blive ført ud i livet. Der forestod både fornyelse og forenkling såvel som forbedring af udrustningen, men nærmere kunne ikke angives på daværende tidspunkt.

Formanden anmodede alle om at stille deres erfaringer til rådighed, når den nye ordning kom. I hovedbestyrelsens protokol er anført: efter krigsministeriets ønske må vi indtil da opretholde det bestående, der vil blive afløst af en fastere ordning – måske hjemmeværnet.

Det vedtoges at fortsætte udgivelsen af medlemsbladet, men ikke at optage nye medlemmer til erstatning for afgåede.

Regnskab og budget blev gennemgået. Lederen meddelte, at der for finansåret 1945–46 måtte regnes med udgifter til et beløb på kr. 10.000,–.

Af de midler – kr. 30.000,– – der var skænket foreningen fra privat side, resterede ca. 9000 kr., som ville kunne bruges efter de tidligere retningslinier.

På hovedbestyrelsesmødet 18. august 1946 meddelte lederen, oberst E. J. Joest, at krigsministeriet havde stillet et beløb på 6000 kr. til rådighed for LMT for året 1946, da man ønskede, at LMT skulle fortsætte, indtil en ny forsvarslov blev vedtaget.

På mødet enedes man om at fortsætte og indkalde centralcheferne til et møde for at fastlægge arbejdet. Man regnede med, at ca. halvdelen af medlemmerne ville fortsætte.

Efter at lederen, oberst E. J. Joest, og formanden, hofjægermester F. C. R. greve Scheel, den 10. november 1947 havde haft en forhandling med generalkommandoen, fremsatte denne i en skrivelse af 6. januar 1948 en kortfattet plan for foreningens foreløbige virksomhed, baseret på lokale poster og ordonnanspersonale, til supplement for et radarnet, træning af medlemmerne i meldetjeneste m. v.

I sommeren 1948 blev kaptajn, kammerjunker K. R. Oxfeldt ansat som hjælper for lederen, oberst E. J. Joest, ved retableringen af LMT. Kaptajnen skulle tillige være til rådighed for kredse og centraler som rådgiver i spørgsmål vedrørende øvelser, personellet's uddannelse m. m.

August 1948 nedsatte generalkommandoen en kommission til udarbejdelse af retableringsbestemmelser for LMT.

Den af generalkommandoen i efteråret 1948 givne ordre til retablering af luftmeldetjenesten efterfulgtes af nærmere regler for genantagelse af mandskab. De udsendtes i et cirkulære den 24. februar 1949.

1. Personellet kan tilvejebringes efter foreningens hidtil gældende vedtægters pgr. 3, hvori det hedder: »I den frivillige luftmeldetjeneste kan optages enhver person over 16 år, som har dansk indfødsret og ikke som værnepligtig står i nummer ved hæren eller søværnet.«

2. Herudover kan endvidere optages: Alle uddannede værnepligtige af hær og søværn af årgang 1935 og ældre årgange, forsåvidt de pågældende ikke har fremsat ønske om at måtte forrette tjeneste i hjemmevernet og er antaget hertil.

3. Med hensyn til fremtidigt sessionsbehandlede værnepligtige kan foreningen tilvejebringe sine medlemmer blandt kasserede, der ikke får vedtegningen Hv, og blandt værnepligtige med vedtegningen »ej C. B.« eller »CB II«, forsåvidt de pågældende ikke fremsætter ønske om at måtte forrette frivillig tjeneste i hjemmevernet og antages hertil.

4. Endelig kan foreningen tilvejebringe medlemmer blandt kvinder. I aug. og sept. 1948 afholdt Kbh.-kredsen sin første skole for vordende kvindelige »luftmeldeførere«.

Efter at disse retningslinier var givet, kunne kredsformænd, centralchefer og postledere sørge for at tilvejebringe det fornødne mandskab.

På et hovedbestyrelsesmøde den 3. november 1948 meddelte formanden, F. C. R. greve Scheel, at han på grund af arbejde i hjemmevernet ønskede at træde tilbage. Efter at oberst Joest havde takket greve Scheel for hans store og gode arbejde lige fra foreningens start 1934, blev overingeniør E. W. Koch valgt til landsformand.

Overingeniør ved FKT A. Teglbjerg, Odense, var blevet valgt til kredsformand for Fyn i stedet for overingeniør E. W. Koch, og distriktschef ved JTAS C. G. Christensen, Kolding, som afløser for distriktschef S. C. Hempel i sydjysk kreds; begge ville derefter blive medlemmer af hovedbestyrelsen.

Der blev nedsat et udvalg til en revision af foreningens vedtægter. Udvalget, der skulle optage forhandling med krigsministeriet om luftmeldetjenestens fremtid, kom til at bestå af: Landsformanden, kaptajn E. W. Koch, landsretssagfører G. Thye, revisor K. C. Boesen, bankdirektør H. Wedege-Mathiesen, lederen, oberst Joest, som konsulent.

— — —

På et hovedbestyrelsesmøde 19. marts 1949 blev fru Ellen Petersen ved LMC, København, og overingenør ved KTAS, C. J. Wendt, København, valgt til medlemmer af hovedbestyrelsen som repræsentanter for henholdsvis det kvindelige personel og Københavns Telefonaktieselskab.

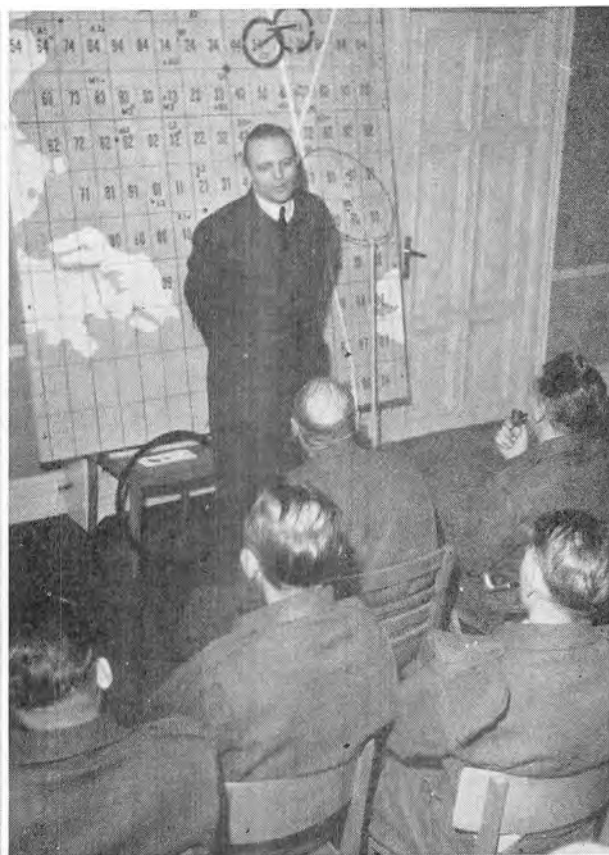
Der blev nedsat et uniformsudvalg, der skulle tage sig af spørgsmålet om uniformering.

Det blev samtidig vedtaget at lade det emblem, der hidtil havde været anvendt i københavnskredsen, indgå som emblem for luftmeldetjenesten, ligesom legitimationskort indførtes for alt personel ved centralerne.

I marts 1949 afholdtes et instruktionsmøde for centralchefer øst for Storebælt, og i august et for de fleste jyske kredse, og i september et for Fyns kreds og sydjyske kreds.

Foreningens fane.

Undervisning på luftmeldecentral.

Arbejdet med retableringen af luftmeldetjenesten skred således godt fremad; centralchefer blev udnævnt, der blev antaget mandskab til poster og centraler, og i København blev de første kvindelige luftmeldere uddannet.

25. april 1949 modtog foreningens nye protektor, Hans majestæt kong Frederik d. IX, foreningens landsformand og hovedbestyrelsens næstformand i audiens på Christiansborg slot, hvor de gav Hans majestæt oplysninger om foreningens hidtidige virksomhed og en redegørelse for forløbet af den påbegyndte genopbygning af landets luftmeldetjeneste.

Kongen udtalte sine bedste ønsker om lykke og held med det store arbejde ved gennemførelsen af dette for landets forsvar så betydningsfulde arbejde og anmodede landsformanden om at bringe en hilsen til alle de mange gode danske kvinder og mænd, der frivilligt ofrede tid og kræfter og godt arbejde på dygtiggørelse til en værdifuld indsats i den frivillige luftmeldetjeneste.

Som et led i luftmeldetjenestens retablering udpegede krigsministeriet en kommission, som i dagene 9. til 14. maj 1949 skulle undersøge luftmeldetjenestens organisation og virksomhed i Norge og Sverige. Kommissionen bestod af daværende oberst Tage Andersen, kaptajn K. P. Gundstrup og kredsformand, medlem af hovedbestyrelsen, lensgreve Holstein-Holsteinborg.

I sommeren 1949 blev kaptajn S. A. Schack ansat som luftmeldeofficer under jyske division og skulle som sådan tage del i luftmeldetjenesten i Jylland og på Fyn som afløser for kaptajn Sabroe.

I Jylland blev vestjyske kreds udskilt fra midtjysk, og afdelingsingeniør ved JTAS K. Sørensen, Holstebro, valgt til kredsformand og medlem af hovedbestyrelsen.

Som repræsentant for P & T, der stiller mange ledninger til rådighed for LMT, valgtes kontorchef i Post- og Telegrafvæsenet K. L. Larsen, København, som medlem af hovedbestyrelsen.

I skrivelse af 3. okt. 1949 meddelte generalkommandoen, at krigsministeriet har tiltrådt, at luftmeldetjenesten henlægges under det kommende hærens flyvetropper, og at dette værn skulle deltage i retablering af luftmeldetjenesten, der dog indtil videre skulle forblive under generalkommandoen. Hærens flyvetropper varetager dog tjenesten for den sjællandske øgruppes og for Jylland-Fyns vedkommende i stedet for som hidtil kommandanten i København og Jyske division, medens kommandanten på Bornholm fortsat varetager tjenesten på denne ø.

Ved skrivelse af 15. oktober 1949 meddelte generalkommandoen foreningen, at krigsministeriet den 6. oktober havde bestemt, at oberst J. E. Joest skulle fratræde som leder af den frivillige luftmeldetjeneste og at oberstløjtnant K. R. Oxfeldt skulle indtræde som leder.

Chefen for hærens flyvetropper, oberst Tage Andersen, udtalte i den anledning bl. a.:

»Efter krigsministeriets bestemmelse har hærens flyvetropper nu overtaget luftmeldetjenesten i de områder, der hidtil har været underlagt kommandanten i København og jyske division.

Jeg er ikke i tvivl om, at det store arbejde og de store personlige ofre, organisationens medlemmer hidtil har ydet, vil blive fortsat også under hærens flyvetropper, således at luftmeldetjenesten vil blive i stand til at løse sin opgave på bedste måde, idet man gør sig klart, at den hidtil anvendte observationstjeneste trods alle moderne opfindelser stadig må være kernen i luftmeldetjenesten.«

På grund af nyordningen tilkommanderedes løjtnant W. Ryt-Hansen, kaptajn G. U. Grüner det nu under hærens og søværnets flyveledelse oprettede inspektorat i Værløse, og man begyndte at arbejde på indførelse af et nyt meldesystem, hvor en gruppe poster blev samlet i en klasse. Hver post har i dette system ledning med egen telefon og mikrofon, men alle ledninger i klassen bliver forbundet til en fælles ledning, der er koblet til et modtagerbord, hvor meldingerne modtages af en mandlig eller kvindelig telefonist, der er i uafbrudt forbindelse med samtlige poster i klassen. På et kort, der ligger på bordet foran modtageren, mærkes den meldte position af flyet med en brik. Efter udenlandsk mønster kaldes dette at plotte, bordet kaldes et plottebord, og ekspedienterne kaldes for plottere.

27. november 1949 afholdtes på Sjælland den første luftmeldeøvelse efter krigen, ca. 1400 luftmeldere var i tjeneste.

15 års dagen

I anledning af foreningens 15-årsdag den 30/11 1949 bragte bladet »Den frivillige Luftmeldetjeneste« følgende udtalelse af generalløjtnant E. Gørtz:

»I anledning af foreningens 15-årsdag bringer jeg hærens hilsen og tak for godt samarbejde igennem årene; de år, som på flere områder har været så trange i foreningens liv. Gennem hele besættelsestiden, hvor baggrunden for arbejdet var taget bort, måtte man ligge uvirksom. Men trods alle vanskeligheder er det lykkedes bestyrelsen at holde sammen på hovedmassen af foreningens medlemmer, og nu står vi midt i genopbygningen og moderniseringen.

Trods alle moderne tekniske hjælpemidler er en visuel luftmeldetjeneste stadig påkrævet i forsvarets tjeneste. De tekniske hjælpemidler kan forstyrres, slås ud, og enkelte personer kan falde væk, men en stor i fredstid sammentømret og vel uddannet organisation af luftmeldere vil aldrig kunne svigte totalt.

Vi skal derfor se fremad og i den kommende tid bestræbe os på at få skabt en sådan organisation, hvor luftmeldere hele landet over med øjeblikks varsel er rede til at træde i virksomhed og rapportere hurtigt og rigtigt, så vort flyvevåben kan sættes ind, civilbefolkningen vil blive varslet i tide, og de militære chefer få det fornødne efterretningsgrundlag.

Foreningen kan med tilfredshed se tilbage på årene, der svandt, og jeg ser med tillid hen til, at det i den kommende tid skal lykkes at skabe og uddanne det net af frivillige luftmeldere landet over, som vort forsvar behøver.«

I december 1949 indsendte foreningen et forslag til en overenskomst mellem krigsministeriet og LMT i anledning af planerne om at LMT skulle underlægges hjemmeværnet. Det gav anledning til forhandlinger mellem generalkommandoen og et til formålet nedsat overenskomstudvalg.

Perioden 1950–1952

26. februar 1950 prøvedes plottesystemet første gang på kommandocentralen i Odense under en militær øvelse med fly. Generalmajor Have udtalte bl. a.: »Jeg beder Dem lade denne tak gå videre til alle Deres folk. Forsikre dem om, at den tid, de har ofret, har været til stor gavn og megen erfaring for hæren.«

Sct. hansdag 1950 afholdtes en stor øvelse med fly i Midt- og Vestjylland, hvor posterne var forbundet i klasser med telefon på standpladserne. For at kunne gennemføre dette blev der udlagt ca. 40 km feltkabel, heraf gik ca. 1,5 km til én post.

Ekspeditionstiden blev på denne måde nedsat til 20 sekunder.

Afdelingsingeniør ved JTAS, Århus, Fin Kierulff, blev optaget som medlem af hovedbestyrelsen for at lette samarbejdet mellem LMT og JTAS.

2. oktober 1950 havde hærens flyvetropper indbudt personalet på Odense samlecentral samt andre interesserede til at overvære en demonstration af plottesystemet. Løjtnant W. Ryt-Hansen holdt et foredrag om luftmeldetjenestens udvikling gennem tiderne og redegjorde for de nye plottemetoder.

Ved udgangen af 1950 var der oprettet 6 samlecentraler – afløsere af kommandocentralerne – og inden februar 1951 yderligere 2. Disse var indrettet efter plottesystemet.

Der blev i januar 1951 uddelt fjernkendingsbøger til mandskabet.

Foreningen havde ved udgangen af 1950 ca. 6000 medlemmer.

Fra 1. oktober påbegyndtes en afvikling af hærens flyvetropper og marinens flyvevæsen, der samledes under flyvevåbnet fra 1. april 1951 med generalmajor C. C. J. Førslev som chef. Luftmeldetjenesten fulgte med over til flyvevåbnet, som det blev underlagt den 20. december 1950, og det har derved fundet sin endelige plads i landets forsvar.

25. februar 1951 afholdtes en øvelse for centralpersonalet vest for Storebælt, hvor der dog kun benyttedes indtelefonering af meldinger efter skemaer, men hvor såvel samlecentraler som hovedoperationsrum var i brug. Øvelsen viste, at det nye system fungerede, som det var ventet.

Ekspeditionstiderne lå mellem 20 og 30 sekunder fra iagttagelse af flyet (fingeret) til meldingen var modtaget i hovedoperationsrummene.

2. marts 1951 samledes over 600 luftmeldefolk på Sjælland, hvor kaptajn C. G. U. Grüner, der nu var leder af flyvevåbnets visuelle luftmeldetjeneste, løjtnant E. Dammegaard, der var leder af luftmeldetjenestens mandskabs uddannelse, samt løjtnant R. W. Ryt-Hansen, foreviste observationstårnene og materiellet, der skulle benyttes på posterne.

Ved en påfølgende sammenkomst holdt kaptajn Grüner et foredrag om plotte-systemet.

Efter mødet var der demonstration af flyvemaskiner af forskellige typer, der fløj i flere højder, for at postmandskabet kunne få mulighed for at bedømme flyvehøjden.

19. maj 1951 afholdtes en lignende sammenkomst på Nordfalster for ca. 350 luftmeldefolk.

18. juni 1951 vedtoges lov nr. 276 om forswarets ordning. Der blev derved skabt lovhjemmel for den frivillige luftmeldetjenestes fortsatte beståen.

I lovens pgr. 53 står:

»Private sammenslutninger af personer, der organiseres, uddannes eller udrustes til militær virksomhed, må ikke bestå, medmindre der er truffet en overenskomst herom med forsvarsministeren. Sådan overenskomst kan kun træffes

Luftmeldetårn af stål.

En lettere trækonstruktion.

med foreninger, hvor medlemmerne er kvinder, jfr. lov nr. 336 af 16. juli 1948 om hjemmeværnets ordning, samt den frivillige luftmeldetjeneste.«

Genopbygningen ville koste en del til anskaffelse af udkigstårne med materiel, telefoner, samlecentraler m. m., og for 1952 bevilgedes 1 mill. kroner.

På et hovedbestyrelsesmøde den 19. marts 1951 drøftedes et forslag til overenskomst angående luftmeldetjenesten, idet forsvarsministeriet i begyndelsen af marts havde pålagt flyverkommandoen at fremkomme med et forslag til en overenskomst efter forhandling med foreningen.

Formanden lovede at gøre flyverkommandoen bekendt med de under mødet faldne udtalelser, og derefter fulgte forhandlinger mellem flyverkommandoen og overenskomststudvalget.

På et hovedbestyrelsesmøde den 6. september 1951 kunne landsformanden, kaptajn E. W. Koch, meddele, at alle 18 medlemmer af hovedbestyrelsen havde godkendt et af flyverkommandoen i august 1951 udarbejdet forslag til en overenskomst mellem forsvarsministeriet og den frivillige luftmeldetjeneste samt tjenestebestemmelser for luftmeldekorpsset om foreningen »Den frivillige luftmeldetjeneste«s ophævelse.

10. juni 1952 afholdtes det sidste hovedbestyrelsesmøde i foreningen »Den frivillige luftmeldetjeneste«, idet foreningens opgaver efter rigsdagens vedtagelse i april 1952 af loven om ændringer af hjemmeværnets ordning var bragt til afslutning, og foreningen og dermed dens hovedbestyrelse måtte opløses.

Hjemmeværnsloven og foreningens afvikling

Inden afviklingen havde luftmeldetjenesten modtaget nedenstående:

Den 23. april 1952 blev ændringsforslaget til lov nr. 336 af 16. juli 1948 stadfæstet af Hs. maj. kongen. Den gamle lov, der omhandlede den hidtil bestående hjemmeværnsordning, er nu udvidet og ændret således at bl. a. også luftmelde-tjenestens forhold er lovfæstet.

Efter lovens vedtagelse udarbejdede inspektoratet for luftmeldetjenesten en redegørelse omhandlende de forhold, den næste lov ville medføre for luftmelde-tjenestens personel.

Denne redegørelse, der bl. a. omfattede en oversigt over luftmeldetjenestens organisation og var bilagt tjenestebestemmelser, kontrakt m. v., blev fordelt til hver enkelt i luftmeldetjenesten i slutningen af maj 1952.

Til foranstående tilføjede redaktør Boesen, der var medlem af hovedbestyrelsen og chef for luftmeldecentral København:

»I lovens pgr. 3 uddybes nærmere vort tilhørsforhold til flyvevåbnet, som vi har været meget interesseret i at bevare, idet der her udtrykkeligt siges, at de til flyvevåbnet knyttede dele af hjemmeværnet (luftmeldetjenesten m. v.) tilsammen udgør en enhed, der i administrativ henseende svarer til en hjemmeværnsregion.

Det er hermed fastslået, at luftmeldetjenesten forbliver en enhed under flyvevåbnet, ganske som vi hidtil har været, og at luftmeldetjenesten under beredskabsforhold og krig uforandret henhører under flyverkommandoen.

Den omtalte redegørelse fra inspektoratet havde følgende tekst:

Hovedbestyrelsen takker herved alle medlemmer for det store arbejde, der er blevet udført af luftmeldetjenesten i de næsten 18 år, i hvilke foreningen har bestået, og for den trofasthed og udholdenhed, som medlemmerne har udvist, ikke mindst i de vanskelige år fra 1940 til 1949, i hvilke arbejdet var så godt som standset.

Det har været en uvurderlig støtte for hovedbestyrelsen under dens mange forhandlinger med myndighederne og rigsdagen, at den med tryghed og stolthed har kunnet henvise til medlemmernes arbejde for og trofasthed mod sagen.

De militære myndigheder har ved adskillige lejligheder udtalt sig om luftmeldetjenestens betydning, og hvad civilforsvaret angår, skal vi minde om, at direktøren for dette skriftligt og mundtligt har kaldt luftmeldetjenesten »Ryg-raden i civilforsvaret«.

Hovedbestyrelsen retter nu ved foreningens ophævelse en indtrængende opfordring til alle medlemmer om at gå ind i luftmeldekorpsen og under flyverkommandoens ledelse at fortsætte den intensive uddannelse og træning, som er nødvendig, hvis luftmeldetjenesten skal kunne opfylde de store krav, som de militære myndigheder og civilforsvar må stille til denne for dem begge livsvigtige tjeneste.

Kammerater! Glem aldrig, hvor alvorlig og betydningsfuld den opgave er, som I har påtaget jer, men vær klar over, at den stiller store krav til jer. At blive en særlig afdeling af hjemmeværnet, iklædt flyvevåbnets uniform, udrustet med de bedste tekniske hjælpemidler og med våben til forsvar – også det forpligter!»

Om nyordningen udsendte Inspektoratet for luftmeldetjenesten følgende redegørelse for luftmeldetjenestens forhold:

Som følge af den på rigsdagen i april måned d. å. vedtagne hjemmeværnslov er forholdene for luftmeldetjenestens frivillige personel på væsentlige punkter ændret i forhold til den tidligere bestående ordning.

Først og fremmest må det slås fast, at de højeste myndigheder – ikke mindst på grund af de fra udlandet indhøstede erfaringer – anser en vel udbygget luftmeldetjeneste ikke blot for hensigtsmæssig, men som uomgængelig nødvendig i den forsvarsopbygning, der for tiden finder sted. Dette er kommet til udtryk dels ved bevillingerne til opbygning af det nye luftmeldenet, dels ved at man har ønsket gennem lov at sikre og udbygge det tilhørsforhold til de militære værn, som luftmeldetjenestens frivillige personel rettelig bør have.

Den vedtagne hjemmeværnslov vil betyde, at alt mandligt personel, som frivilligt stiller sig til rådighed for Danmarks forsvar, sammensluttet indenfor hjem-

mevænet. Da luftmeldetjenesten imidlertid er en gammel, prøvet institution, og da dens opgaver og arbejdsvilkår adskiller sig stærkt fra andre hjemmeværsopgaver, er det fastsat, at denne tjeneste kommer til at fungere som en enhed for sig selv. For de kvinder, der gør tjeneste i luftmeldetjenesten, har man opnået den udmærkede særstilling, at den ikke skal tilsluttes nogen kvindelig forening, men – ligesom luftmeldetjenestens mænd – direkte indtræder i flyverhjemmevænet og dermed i »luftmeldekorpsen«. De vil på denne måde blive ganske ligestillede med mændene, og luftmeldetjenesten bevarer således også på dette område sin stilling som en særlig enhed.

Hjemmevænet består af 8 hjemmeværsregioner + 1 flyverhjemmeværn + det maritime hjemmeværn. Disse 10 enheder har hver deres egen administration og uddannelse og er kun forbundet derved, at de alle er underlagt hjemmeværnsledelsen. I flyverhjemmevænet er luftmeldetjenesten den dominerende enhed. Den er operativt og uddannelsesmæssigt underlagt flyvevåbnet, hvad er ganske naturligt, når man tager i betragtning, at luftmeldetjenesten og radarvarslingssystemet (der jo også henhører under flyvevåbnet) udgør en helhed, nemlig den såkaldte kontrol- og varslingstjeneste, for hvis rette funktion flyvevåbnet er ansvarlig. Det nærmere tilknytningsforhold til flyvevåbnet er yderligere understreget ved, at luftmeldetjenestens personel er iklædt flyvevåbnets blå uniform.

På befalingsmandsskole.

Uddannelsen og den daglige administration finder for luftmeldetjenestens postpersonels vedkommende sted gennem postledere og sektionschefer, for centralpersonellets vedkommende gennem vagtholdsførere og centralchefer. Som leder af hvert luftmeldedistrikt er udpeget en officer, der direkte er underlagt inspektoratet for luftmeldetjenesten, der er en del af flyverkommandoen. Ligesom en hjemmeværnsregion i Nordjylland ikke har nogen forbindelse – det være sig uddannelsesmæssigt, kommandomæssigt eller administrativt – med en hærhjemmeværnsregion i Sydsjælland, ligeså lidt har luftmeldetjenestens folk i et sogn eller amt nogen tjenstlig forbindelse med de hærhjemmeværnsenheder, der findes i det samme sogn eller amt. Kun på et felt vil luftmeldetjeneste og hærhjemmeværn få direkte berøring med hinanden, nemlig ved den skydeuddannelse, luftmeldefolkene skal gennemgå, idet det er mest hensigtsmæssigt, at denne bliver foretaget ved den lokale hærhjemmeværnsenheds foranstaltning.

Hvor mange timer om året betyder deltagelsen i luftmeldetjenesten for den enkelte?

1. Undervisning og træning:

For postpersonellet:

Hver uge afholdes en telefonøvelse á 2¹/₂ time mellem post og central. Meldingerne indtelefoneres fra postens standplads, og da der er 8 vagthold pr. post, betyder det, at de skal møde 1 gang á ca. 1¹/₄ time hver 4. uge. Endvidere afholdes for alt postens personel én undervisningsaften á 2 timer hver 14. dag i et egnet lokale i nærheden af personellets bopæl (muligvis vil undervisningen for 2 poster finde sted samtidig, og da i et lokale, der ligger centralt for disse posters personel).

Disse øvelser finder kun sted i de 8 måneder af året, idet der holdes 6 ugers juleferie, 1 uges påskeferie og ca. 2 måneders sommerferie.

Grunden til at den nuværende telefonøvelse skal finde sted fra postens standplads og således ikke kan udføres fra en almindelig telefon, der ligger mere praktisk i forhold til postpersonellets bopæl, er følgende:

1. Telefonforbindelsen fra post til central så evt. opståede skader snarest kan udbedres.

Man skal kunne føle sig frem.

Fra de gode gamle dage

2. Telefonselskabernes personel må jævnligt have lejlighed til at prøve gennemstillingen og sammenklasningen af telefonforbindelserne fra posterne direkte til luftmeldecentralen.
3. Plotterne på centralerne må jævnligt have øvelse i at modtage meldingerne med de vanskeligheder, afsendelsen fra postpladserne indebærer (nedsat talestyrke, regn og blæst på posten).
4. Postpersonellet må altid besidde den fornødne øvelse i at oprette posten – det være sig ved dag eller nat.

For centralpersonellet:

Den ovenfor omtalte telefonøvelse vil, da der er 6 vagthold pr. central, medføre, at de normalt skal møde én gang á ca. 1¹/₄ time hver 3. uge; endvidere afholdes pr. vagthold én undervisningsaften á 2 timer hver 14. dag (uddannelsen i det første halvår dog 2 timer hver uge).

Disse øvelser finder ligeledes kun sted i de 8 måneder af året, idet der holdes de ovennævnte ferier.

2. Øvelser (både post- og centralpersonel)

Der vil blive afholdt ca. 6 store øvelser om året med deltagende flyvemaskiner, hvilket for hver enkelt vil medføre fra 1–4 timers tjeneste pr. gang.

3. Skydning

Endelig skydeuddannelsen, der er sat til ca. 12 timer årligt.

Som det vil ses, vil man således – i »fredstid« – højst komme til at anvende 75 timer om året, og der må her tages i betragtning, at det jo drejer sig om både en interessant og en for de militære værn og civilforsvaret særdeles vigtig tjeneste. Bortset fra de nævnte store øvelser, der fortrinsvis vil blive lagt i weekenden, er al øvrig tjeneste henlagt til hverdagsaftener.

Bevæbning

Der har fra så at sige alle tidligere medlemmer af luftmeldetjenesten været et stærkt ønske om at blive bevæbnet, således at postpersonellet ikke skulle løbe den risiko at blive fordrevet fra deres poster af et par sabotører. Det er lykkedes inspektoratet at opnå dette, og det har vist sig, at luftmeldetjenestens personel værdsætter, at de som fribårne borgere i en nødsituation med våben i hånd kan sikre deres arbejde og sig selv. Den skydeuddannelse, som en bevæbning naturligvis må betinge, medfører ikke for store krav til deres tid, da der findes skydebaner i nær afstand af så at sige alle poststandpladser.

Samtidig blev personalet iklædt flyvevåbnets blå uniform. Kvinderne især blev forsynet med en meget smuk og klædelig uniform. I løbet af årene efter 1953 blev personalet i luftmeldekorpset, som den meldetekniske del af flyverhjemmeværnet nu rettelig hedder, forsynet med våben og udrustning på omtrent samme måde som personalet i det landmilitære hjemmeværn. En del tungere våben, som luftmeldekorpsets personel ikke har brug for, er blevet udeladt.

En stor fordel opnåedes ligeledes ved overgang fra forening til statsautoriseret hjemmeværn, idet flyverhjemmeværnet – og dermed luftmeldekorpset – nu blev optaget på de årlige militærbudgetter, hvorved man sikrede personalet samme rettigheder som det øvrige hjemmeværns personel. Før i tiden var det simpelthen således, at luftmeldetjenestens personel selv måtte afholde udgifter i forbindelse med transport og møder, nu kan de få deres udgifter dækket inden for rimelighedens grænser.

Den militære udvikling har krævet, at de overordnede myndigheder også på en hurtig måde kunne få oplysninger om andet end luftaktivitet. Derfor melder

Præsentation på en udstilling.

luftmeldekorpsset nu også om ting af betydning, der foregår på jorden – f. eks. om panserkøretøjer – patruljevirkksomhed – og for luftmeldeposter ved havet om bevægelser af maritim karakter.

Det er flyverhjemmeværnets naturlige ønske også i fremtiden at være klar til at løse alle opgaver vedrørende meldetjenesten. Derfor sker der stadig naturlige ændringer i meldeproceduren og det materiel, der anvendes hertil.

Der har i et enkelt dagblad netop i den sidste tid (15. okt. 1959) været skrevet en del om flyvevåbnets varslingstjenestes effektivitet. Det har i samme forbindelse været nævnt, at luftmeldetjenesten var en slags »idiotsikring« for radarvarslingstjenesten. Flyverhjemmeværnet er en supplerer af radartjenesten og ikke nogen erstatning for denne, og det kan i visse tilfælde – meget lavtgående fly – være den eneste udvej for en sikker observation og meldingsafgivelse.

Ledende chefer fra flyvevåbnet har udtalt, at selv om luftfartøjernes hastighed stiger, og selv om raketter er kommet ind i billedet, vil der fremover være brug for luftmeldekorpsets virke.

Et moderne luftmeldekorps er opbygget i dag som et led i hjemmeværnet. Dets første chef var oberst L. Bjarkov, og nuværende chef er oberst O. Pedersen.

Flyverhjemmeværnet består af:

- Flyverhjemmeværnet med chef og stab.
- Luftmelledistrikterne.
- Luftmeldecentralerne.
- Luftmeldesektionerne med et antal
- Luftmeldeposter, samt
- Jordforsvarseskadriller.

Men indenfor disse tørre organisatoriske rammer er flyverhjemmeværnet en stor forsvarsbevægelse sammensat af danske borgere, der nu som tilforn er besjælet af den ildhu, der skal til for at yde en stor, frivillig indsats i det danske beredskab.

Flyverhjemmeværnets opgaver i dag og fremover er fortsat at observere og melde om luftaktivitet til brug for flyvevåbnet og luftværnsartilleriet samt for civilforsvaret til varsling af civilbefolkningen.

Meldinger om flykatastrofer, nedkastning af faldskærme og overvågning af kyst- og landområder til brug for de 3 værn. At bidrage til forsvar af flyvestationer samt til den almindelige sikkerhedstjeneste.

Hertil kommer formentlig i nær fremtid yderligere en opgave ved måling og indrapportering om radioaktivt nedfald fra atom- eller brintbomber – det såkaldte fall out.

Der er altså opgaver nok at fortsætte med.

Flyverhjemmeværnseskadrillerne

deres fødsel og trivsel

Af

Kaptajn H. L. E. Josephsen

Når jeg som den daglige leder af flyverhjemmeværnseskadrillerne skal skrive dette det sidste skud på hjemmeværnsstammens »historie«, begynder mine tanker at gå på vandring tilbage til den tid, hvor det kom på tale at opstille hjemmeværnsenheder, der skulle formeres udelukkende af personel, der var beskæftiget i civile stillinger på flyvevåbnets anlæg og i de civile lufthavne.

Da flyverhjemmeværnets organisation blev fastlagt den 1. april 1953, var følgende passus indføjet i den pågældende kundgørelse for forsvaret:

»Flyverhjemmeværnet består af: Flyverhjemmeværnsinspektøren, tillige chef for luftmeldekorpset og inspektør for luftmeldetjenesten, luftmeldekorpset samt andre hjemmeværnsenheder, der måtte blive knyttet til flyvevåbnet.«

De nævnte »andre hjemmeværnsenheder« udgøres i dag af et antal FLH-eskadriller, hvoraf de 2 første – FLHESK 10 og 11 – i Københavns lufthavn blev overført fra det landmilitære hjemmeværn den 1. september 1954. Forud for denne overførsel var gået et oplysningsarbejde blandt flyvevåbnets civile arbejdsledere og øvrige personel, et arbejde, der tog sigte på at redegøre for formålet med opstillingen af disse styrker. Formålet var for det første at give personellet den rent folkeretslige beskyttelse, der ligger i en uniformering, idet man samtidig hermed havde løst personellet rent arbejdsmæssige tilknytning til deres militære tjenestesteder også under en akut situation. For det andet ønskede man gennem en opstilling af dette personel i militært organiserede og udrustede enheder at bidrage til så effektivt et forsvar af de meget vitale områder, som overhovedet muligt.

Og hvordan er *det* så gået? Ja – når man skal være ærlig og nøgternt vurdere muligheder og resultater, kan man vel svare både – og.

Rent umiddelbart må det vel siges at være tilfredsstillende, at der på alle operative flyvestationer samt i Kastrup er oprettet én eller flere eskadriller, der i på-

kommende tilfælde kan tage et nap med i forsvaret af området. Ligeledes må det vel være godt, når der fra mange sider fremhæves, at disse enheders uddannelsesstade ligger ret højt.

På den anden side kan det vel hævdes, at det er for ringe, at ikke alle har forstået betydningen af dette arbejde, hvorom der burde kunne samles bred tilslutning fra alle ansatte, men dette spørgsmål løses kun ved et intenst oplysningsarbejde, der nu er ved at tage form og give gode resultater. Medvirkende hertil er nok den kendsgerning, at det personel, der allerede har meldt sig, har fået øjnene op for, at der er mening i det, der foregår, samt at man sætter pris på deres frivillige indsats. En faktor til uvurderlig gavn herfor har været afholdelsen af de såkaldte 4-dages kurser, hvor man foruden at kunne drive en effektiv uddannelse har haft muligheden for gennem det daglige (og forsåvidt også senere!) samvær med personellet at kunne udrydde mange misforståelser af både den ene og anden art, ligesom den omstændighed, at personel fra flere tjenestesteder har kunnet diskutere både hjemmeværnsmæssige og rent faglige problemer med hinanden, har glattet mange ting ud og skabt et virkeligt godt sammenhold og kammeratskab.

– Jamen har der da slet ikke været problemer at slås med?

Jo – masser, og heldigvis for det, for det er jo nemlig disse problemer, der har animeret alle de i arbejdet implicerede parter til at yde en virkelig effektiv indsats. Et af de største problemer har vel i og for sig været opbygningen af en befalingsmandsstamme. Enhver hjemmeværnsbefalingsmand vil skrive under på, at har man først sagt ja til at påtage sig et sådant job, så har man samtidig fraskrevet sig retten til i de næste par år – eller mere – at holde hele sin sommerferie sammen med familien, for den kan jo ikke så godt komme med til Nymindegab; endvidere har man samtidig forskertset muligheden for at tilbringe alt for mange aftener ved den hjemlige arne – medmindre man skal løse sine breviskoleopgaver – ligesom en del søndage må afskrives til fordel for øvelser, skydninger etc. Når man hertil lægger, at de fleste ikke får en rød øre for deres »ulejlighed«, så forstår vel

4 dages kursus i Nymindegab.

Fest i kantinen.

alle, at det nok kan være et temmeligt stort problem at finde de *rigtige* folk til befalingsmandsposterne. Hertil skal specielt for FLH-eskadrillerne lægges den ting, at disses befalingsmænd må kunne hævde sig overfor deres foresatte i det daglige udelukkende i kraft af deres menneskelige og rent faglige kvalifikationer.

Når alle disse ting tages i betragtning, tror jeg at kunne sige, at vi stort set har været »heldige« på dette vigtige område, og at vore befalingsmænd selv har fået forståelsen af, at det stadig gælder om at dygtiggøre sig.

Et andet problem har været spørgsmålet om oplysning af arbejdslederne m. fl., idet det i begyndelsen kneb lidt med forståelsen af den nye retning, tingene nu tog, her tænkes især på spørgsmålet om at få personellet fri til uddannelse i hjemmeværnet, men et par vel anbragte informationskursus på Nymindesgab har allerede bragt dette spørgsmål i orden.

Med henblik på at udbygge og vedligeholde kontakten til de respektive flyvestationer m. fl. holdes hvert år et møde på Slipshavn, hvor »stabspersonellet« fra de respektive eskadriller mødes med repræsentanter for flyverkommandoen, flyvematerieltjenesten, flyvestationerne m. fl., således at alle kan mærke samhörigheden og tillige få klaret evt. problemer.

Efterhånden har også spørgsmålet om tildeling af materiel løst sig selv, således at eskadrillerne nu også på dette område er stillet lige med hjemmeværnskompagnierne, hvis organisation og udrustning tildels har ligget til grund for det, der nu arbejdes på indenfor FLH-eskadrillerne.

Uddannelsesprogrammet er også stort set identisk med hærhjemmeværnets, hvilket er naturligt nok, da opgaverne, der skal løses, jo stort set er ens. Måderne, denne uddannelse kan drives på, er imidlertid vidt forskellige; indenfor eskadrillerne har vi som før nævnt 4-dages kurserne at sætte vor lid til, og det vil måske være passende at komme nærmere ind på dette emne, så man kan se, hvor effektivt et sådant kursus er i forhold til de mange små lektioner spredt over året. Som lærere på disse kurser startede vi med afgivne befalingsmænd fra flyvevåbnet, men gik efterhånden, som vore egne befalingsmænd blev kapable dertil, over til at anvende dem, hvilket allerede har givet dem en betydelig ballast i form af rutine, kendskab til stoffet samt omgangen med mandskabet. Dette betyder igen, at de bliver glade for hvervet, fordi de opnår den fornødne selvsikkerhed, der må være grundlaget for deres virksomhed.

Stoffet, der undervises i på selve kurserne, er baseret på en 4-års plan, hvis indhold tager sigte på en fremadskridende uddannelse, hvis mål naturligvis er at bringe personellet helt op på den standard, der må forlanges, for at de kan være i stand til at løse de stillede opgaver.

Kursus starter lørdag eftermiddag og afsluttes onsdag middag, idet der må tages hensyn til, at folk kommer fra hele landet og gerne skulle have en fair chance for at nå hjem til nogenlunde »borgerlig sengetid«.

Efter indkvartering m. v. går det så løs med film lørdag aften, og søndag morgen startes i den helt store stil med eksercits, våbenbetjening, våbenlære, skydeteori, forberedende skydeuddannelse o. s. v., o. s. v. Ind imellem bliver der så pusterum i form af tjenesteforhold, ABC-foredrag, beskyttelsesmaskebrug med påfølgende gaskammerprøve; herudover holdes kampøvelser, ligesom der er afsat en hel dag til bane og/eller feltskydning. Onsdag sluttet så med konsulentforedrag, og efter denne sidste »indsprøjtning« er det et hold glade, men også trætte flyverhjemmeværnsfolk, der tager hjem for i deres egne eskadriller at modtage specialuddannelse som signal-, pioner- eller sanitetsfolk.

Når nu uddannelsen lige er berørt, er det måske samtidig passende at nævne, at den foreløbig har givet sig synlige udslag i form af fornemme placeringer ved hjemmeværnets årlige landskonkurrencer.

Det maritime Hjemmeværn

Af

kommandør *J. H. J. Jegstrup*

Omkranset af hav har Danmark naturligt altid været en søfarende nation. Med sin kyststrækning på 7400 km har befolkningen følt, at havet hørte os til.

Stolte traditioner hviler på Danmark som søfarende nation, talrige er de skibe, der på verdenshavene viser Dannebrog. Derfor var det ganske naturligt, da hjemmевærnet blev oprettet, at man også skulle have et maritimt hjemmeværn til søs.

Der gik dog 4 år fra den dag, hvor hjemmевærnsforeningerne blev en realitet, til det maritime hjemmевærns første skib stod til søs. Selv om det var khakiklædte, der sejlede skibet, følte de, at de hørte hjemme blandt søens folk. Mangen en sejlsportsmand, et medlem af en roklub, en mand, hvis familie hørte til på havet, og de, som interesserede sig for søen, følte, at de kunne gøre en indsats her. Disse mennesker blev medlemmer af Det maritime hjemmeværn.

»Er der noget dejligere end at sejle en aften på sundet i måneskin, havblik og så videre«, sagde mange af disse folk, der i første omgang meldte sig; selvfølgelig var det – i hvert fald én gang om måneden – fuldmåne, selvfølgelig var det også havblik, men ved den første kuling, den første storm, blev alle de romantiske siet fra, og tilbage stod grundstammen af Det maritime hjemmeværn. Folk, der i alt slags vejr gjorde deres pligt, på vinterdage med storm og regn, og sidst, men ikke mindst, med møder 4 søndage om måneden. Disse folk står stadigvæk i Det maritime hjemmeværn; de kommer, når der bliver kaldt.

Uddannelsen

Det maritime hjemmевærns personel, som kaldes flotillegaster, uddannes i forskellige militære discipliner for at kunne bestride de opgaver, der pålægges dem af såvel søværnskommandoen som marinekommandoerne.

Når en gast, der aldrig har modtaget uddannelse indenfor forsvaret, bliver meldt ind i Det maritime hjemmeværn, skriver han under på, at han det første år skal gøre tjeneste i 100 timer, det følgende år 50 timer og derefter 24 timer om

På togt.

året. Personer med forudgående uddannelse indenfor de 3 værn forpligter sig kun til 24 timer om året.

Uddannelsen, der starter med en grundskole, hvor man lærer de forskellige elementære, såvel sømandsmæssige som militære discipliner, afsluttes med en prøve. Denne prøve godtgør, om vedkommende gast er moden til en videre uddannelse indenfor DMH. I påkommende tilfælde kommer gæsten på en halv-divisionsførerskole, hvor grundskolens lærdom gentages og udvides betydeligt. Denne skole afsluttes ligeledes med en prøve, og de elever, der har lyst og evner fortsætter på divisionsførerskole.

Divisionsførerne indenfor Det maritime hjemneværn gør tjeneste enten som næstkommanderende, kommandobefalingsmand eller fartøjsførere. Indenfor flotillerne udfører kommandobefalingsmanden det kontormæssige arbejde.

Når en divisionsfører har virket tilfredsstillende i et par år, vil han være moden

På vej til øvelse i land.

til at gennemgå et flotillechefkursus. Flotillechefkurset, der bl. a. omfatter administration, uddannelsesmæssig ledelse af en hjemmeværnsflotille, øvelsestilrettelægning, instruktionsteknik, kommandoøvelse og kommandoføring, afsluttes med en eksamen, og divisionsføreren vil da være i stand til at bestride en stilling som flotillechef. En sådan stilling, der er ligestillet med kaptajnløjtnant indenfor søværnet, er ret vanskelig at opnå, idet der, som navnet siger, kun findes én flotillechef indenfor hver flotille.

Flotillechefen, der til sin disposition har et antal befalingsmænd, såvel divisionsførere som halvdivisionsførere, er administrativt underlagt hjemmeværnsflotilleinspektøren og operativt vedkommende marinekommando.

Flotillechefen har derfor et meget snævert samarbejde med marinekommandoen og deltager ofte i stabsmøder samme steds. Ved disse stabsmøder tilrettelægges de opgaver, som marinekommandoen pålægger hjemmeværnsflotillerne. Disse opgaver er bl. a.:

1. Deltagelse i anløbskontrol med skibsfarten.
2. Deltagelse i havnekontrol.
3. Varetagelse af lokale kystpatruljeopgaver på søen.
4. Deltagelse i bevogtning af sømilitære etablissementer.
5. Deltagelse i bemanning af havnebatterier og let luftværnsskyts.

Som man ser, ligger der store opgaver, der skal løses indenfor Det maritime hjemmeforsvar – opgaver som ikke kan bestrides af en hvilken som helst gast. Der skal en uddannelse til, og denne uddannelse kan ikke foretages på de i kontrakten 24 timer årligt nævnte. Derfor er Det maritime hjemmeforsvar for mange blevet en hobby, der tager lige så meget tid som f. eks. en fodboldspiller lægger i træningen i sin klub, en skytte i sin skytteforening o. s. v.

Uniformeringen indenfor DMH er mørkeblå battledress.

Den menige bærer på venstre arm Det maritime hjemmeforsvares anker.

Halvdivisionsføreren 2 grønne vinkler.

Divisionsføreren bærer på skulderen en grøn stribe, og endelig

Flotillechefen 2½ grøn stribe.

Bevæbning

Hver mand har sit gevær. Enkelte har maskinpistoler. Flotillechefer og divisionsførere er bevæbnet med pistol.

Til hvert fartøj hører et rekylgevær. Fartøjsbesætningen (9 mand) bevæbnes som følger:

4 mand med maskinpistol,

1 mand med rekylgevær,

3 mand med almindeligt gevær,

1 mand med garandgevær til skydning med Energagranater.

Endvidere er man ved at installere 20 mm maskinkanoner, d. v. s. let antiluftskyts i Det maritime hjemmeforsvares kuttere.

Specialer

Når man har været i Det maritime hjemmeforsvar et stykke tid, vil man normalt lade sig specialisere. Af specialer med særlig interesse kan nævnes:

Fjernkending. Dette fag, hvis uddannelse omfatter både skibs- og flykending, organiseres i snævert samarbejde med forsvarrets fjernkendingsskole. Således modtager hver enkelt fjernkendingsgast 1 gang om måneden opgaver fra forsvarrets fjernkendingsskole.

Signalkursus. Denne uddannelse, der omfatter praktiske øvelser i flag- og morsesignaler, sidestilles med den uddannelse, som søværnets signalkorporaler modtager på søværnets skoler.

Radiotelefonikursus. Dette kursus omfatter stationsbetjening, instruktionsteknik, gennemgang af de forskellige voiceprocedurer samt operationsrumstjeneste.

Fartøjsførere. Det maritime hjemmeværns personel, der indstiller sig til et sådant kursus, skal for at opnå bevis som fartøjsfører, d. v. s. have ret til at føre et hvilket som helst af Det maritime hjemmeværns fartøjer i danske farvande, gennemgå den teoretiske kystskippereksamen samt yderligere gennemgå navigationskursus ved Det maritime hjemmeværn, lære om fartøjstjeneste, praktisk sejlads, sømandsskab, inddragning af sømærker, signalering og radiotelefoni samt motorlære.

Motorpassere. Flotillegaster skal for at gennemgå et sådant kursus i forvejen have kendskab til maskineri og have bestået en teoretisk motorpasserprøve.

Efter gennemgang af et kursus, der bl. a. omfatter særkendskab til motorerne i Det maritime hjemmeværns fartøjer, klargøring til sejlads, betjening af motorer under gang og pasning af elektriske anlæg i Det maritime hjemmeværns fartøjer, udstedes et certifikat, der hjemler ret til at virke som motorpasser i et hvilket som helst DMH-fartøj.

Kammeratskab

Man er i Det maritime hjemmeværn for at være med til at forsvare sit land. I Det maritime hjemmeværn lærer man mange mennesker at kende, mennesker fra alle samfundslag, man lærer et sammenhold, man til daglig kun finder blandt søens folk, der under små forhold skal arbejde sammen døgnet, ja året rundt.

I Det maritime hjemmeværn er samlet en gruppe mennesker fra alle samfundslag, der gennem træning dygtiggør sig til at passe et lille led i en stor kæde. Derfor finder man i Det maritime hjemmeværn et sjældent godt kammeratskab

Lodskud.

Der signaleres.

Viceadmiralen inspicerer.

og vilje til samarbejde og koordination. Med tålmodighed, godt humør og interesse for opgaverne arbejder Det maritime hjemmeværns gaster år efter år uden at forsøge at nå topstillinger, men kun for at dække de poster, de er sat på. Den post, der gør, at vi er med til at forsvare Danmark.

Sommersejladserne i Det maritime hjemmeværns fartøjer, som også kan gå til udlandet, f. eks. til Norge, Sverige eller England, er med til at underbygge det gode kammeratskab.

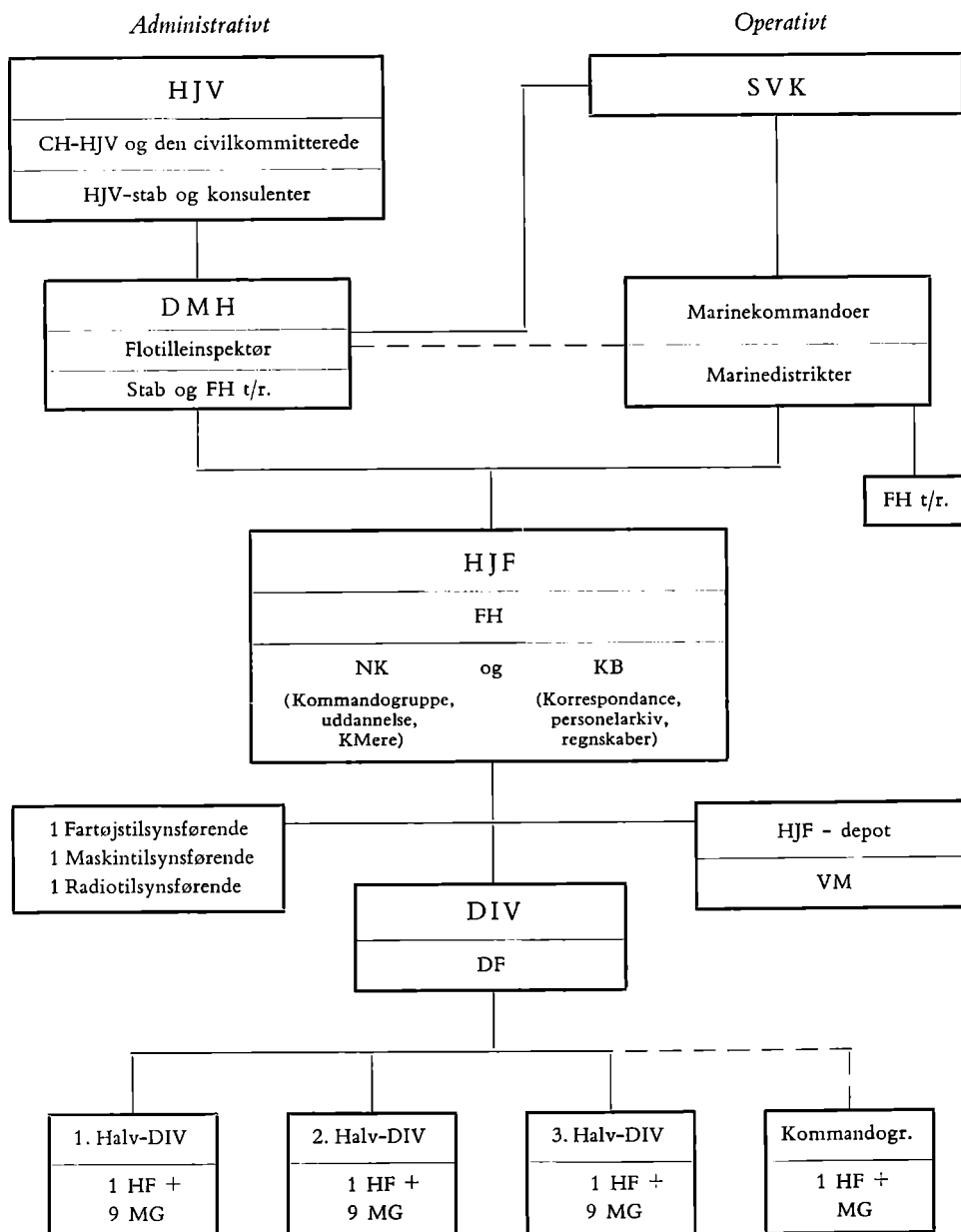
Disse udenlandsbesøg er meget eftertragtede blandt Det maritime hjemmeværns personel. Man slider og slæber vinteren lang for at dygtiggøre sig til de opgaver, der kræves af en mand for i 8 dage at være ombord i et sådant skib.

Sidst, men ikke mindst, kræves der et sådant sted et kammeratskab, der skal forenes med den naturlige respekt, der skal være overfor skibets fører, der muligvis har samme rang som én selv.

Udviklingen

Opbygningen af Det maritime hjemmeværn var svær. Der var intet fortilfælde i Danmarks søkrigshistorie om et tilsvarende frivilligt forsvar på søen at kunne skele til, og der måtte derfor startes på bar bund.

Det maritime Hjemmeværns organisation

Skolen på Slipshavn.

De første DMH-flotiller blev formeret af tørre hjemmeværnsgaster, der følte, at de med deres tilknytning til havet havde større opgaver at løse der end på landjorden.

I København blev således et tørt hjemmeværnskompagni benævnt marinekompagniet, fordi de gjorde tjeneste til søs og på denne måde udskilte sig fra det tørre hjemmeværn. Dog var det ikke alene i København, man gik til søs, også ude omkring i landet lånte hjemmeværnsfolk søværnets kuttere for at kunne lære de mest elementære ting til søs.

I 1950 afholdtes således i Sønderborg den første større hjemmeværnsøvelse til søs. Heri deltog 3 marinekuttere bemandede med Det maritime hjemmeværns gaster. Øvelsen formede sig som en landgangsøvelse ved Arnkildsøre.

Den første parade, den første milepæl, fandt sted den 24. april 1950 til ære for daværende kommandør, Hans kongelige Højhed Prins Knud og den daværende chef for søværnet, viceadmiral A. H. Vedel. Det maritime hjemmeværns første hjemmeværnsflotille i Skovshoved havn var blevet anerkendt.

Efterhånden steg gasternes antal, ja, Det maritime hjemmeværn voksede med

Gruppe på Slipshavn.

kolossal fart, men man manglede materiel. Skibe havde man ingen af, uniformer heller ikke, og våben lånte man hos byens tørre hjemmeværn. Først i 1952 overtog Det maritime hjemmeværn den første kutter fra søværnet, og flere fulgte hurtigt efter.

Det syntes, som om der nu var ved at komme gang i bevillingerne. Man havde fra rette sted set, at flotillegasten kunne og måtte gøre tjeneste på søen og i havnene, og i årene 1953–57 skete der indenfor Det maritime hjemmeværn en rivende udvikling.

I 1956–57 overtager Det maritime hjemmeværn fra søværnet 10 kuttere samtidig med, at man i flotillerne begynder at opbygge kommandostationer, mødelokaler, depoter og meget andet.

Det synes måske mærkeligt, at Det maritime hjemmeværn begynder at bygge på landjorden, men intet skib sejler uden at have hjælp fra land, og Det maritime

hjemmeværns kuttere står til stadighed, når de er ude til søs, i forbindelse med basen.

I 1957 fik Det maritime hjemmeværn på orlogsværftet bygget 3 nye skibe; skibe, der i påkommende tilfælde er egnet til mineudlægning, minestrygning og sidst men ikke mindst som skoleskibe for Det maritime hjemmeværns gaster rundt omkring i landet og på Det maritime hjemmeværns befalingsmandsskole på MAS Slipshavn.

Denne udvikling, der er sket indenfor de sidste 10 år, har bevirket, at man i dag indenfor Det maritime hjemmeværn råder over 23 kuttere og 7 motorbåde. Disse skibe sejler gennemsnitligt hver anden aften for uddannelse af gaster samt deltager i talrige øvelser arrangeret af såvel søværnet som hæren.

For den gast, der har været med i alle 10 år, er det en tilfredsstillelse at se i dag og sige til sig selv: »Er den pinasse, vi startede med, virkelig blevet til 30 skibe?«.

»Slipshavn«

Da Det maritime hjemmeværn i 1949 blev en realitet, savnede man et maritimt uddannelsescenter.

Så skal der skydes.

Roøvelser.

Ved henvendelse til søværnet blev Slipshavn udlånt til Det maritime hjemmevern; noget mere ideelt kunne ikke fås. Her fik man en bemandet marinestation nær vandet, lige ved en havn og sidst, men ikke mindst, midt i landet, hvilket igen vil sige, at gæsten fra Bornholm og hans kammerat fra Skagen har lige langt at rejse, når de skal på skole.

Slipshavn er gammel, første gang man hører om stedet i historien er i 1658, hvor svenskerne invaderede landet; de gik først over Lillebælt til Fyn, som blev taget. Fjenden forsøgte derpå at gå over Storebælt. Denne manøvre lykkedes, men kun efter svære tab for svenskerne.

Næste gang, man hører om Slipshavn, er under Napoleonskrigene, hvor spanierne bruger Slipshavn som base. Denne påstand er senere blevet bekræftet af zoologer, der fandt nogle meget sjældne valmuer voksende vildt på Slipshavn; disse valmuer vokser normalt kun i Spanien og er i foderet til spaniernes heste blevet ført til Danmark og »sået« på Slipshavn. I de senere år har man ligeledes fundet adskillige hestekranier fra denne tid. I kanonbådskrigen spillede Slipshavn en betydelig rolle som base for ikke mindre end 12 kanonbåde og 4 chalupper, der startede sine togter mod englænderne herfra.

Slipshavn fik en renæssance under første verdenskrig, hvor marinens flyvevæsen og undervandsbådsflotille benyttede stationen som base. Der blev bygget hangarer, nedgravet reservedepoter til flyvebenzin o. m. a.

I mellemkrigsårene var Slipshavn et yndet sted for søværnets enheder at anløbe, og ligeledes et glimrende øvelsesområde.

Vi er nu kommet frem til året 1949. Det maritime hjemmevern låner marinestationen af søværnet. Med en søofficer som chef og bemandet med søværnets

personel møder de første elever (flotillechefer og divisionsførere) på Slipshavn for at lære lidt sømandsskab, lidt navigation og andet, som senere skal benyttes hjemme i flotillerne.

Hurtigt voksede elevantallet, og allerede i 1952 læser man i en lokal avis: »marinegrå kuttere hugger i den oprørte sø omkring Slipshavn. Der lyder skratten fra maskingeværer ude i bæltet, og inde på land arbejder blå mænd med grønne ankre på skråhuerne, så sveden driver af dem. Der splidses tovværk, der lægges fra og til bolværket, der læses kort, der ekserceres, og der spises – store portioner. Søen tærer. Det er Det maritime hjemmeværn, der har omskolingskursus. De er det sidste i rækken af fem med hver 40 mand, og det er væsentlig instruktører, der uddannes«.

I 1956 overtager Det maritime hjemmeværn skolen fra søværnet og bliver selv forvaltende myndighed for stationen.

Marinestationen, der af udseende var noget forsømt, blev hurtigt hjemmevernets kælebarn, og man gik i gang med restaurering, fortrinligt hjulpet af forsvarrets bygningsdistrikt på Fyn, således at bygningerne i 1957 stod fuldstændigt moderniseret klar til at modtage eleverne.

Idyl fra Slipshavn.

Elevantallet viste da også, at Det maritime hjemmeverns gaster syntes om de gode forhold, idet skolen aldrig før havde haft sådan søgning.

Nu var undervisningen ikke mere baseret på kun en smule kendskab til lidt sejlads, men spændte fra fjernkending over uddannelse som fartøjsfører til instruktør i skydning.

I dag er Slipshavn en skole, der er i virksomhed året rundt og benyttes af andre frivillige korps end Det maritime hjemmevern.

Hvorfor kommer Det maritime hjemmeverns gaster på Slipshavn, vil man spørge. Svaret kan formuleres i to ord: Forsvarsglæde og kammeratskab. På Slips-havn lærer man, hvad man hjemme i flotillen skal bygge videre på i vinterens løb. Man bliver herset igennem i 5 dage og nætter, for den sidste dag at samles med sine lærere og instruktører til fredagsfesten; trætte, men glade mødes man og opdager, at dem, der hele ugen igennem har kommanderet med én jo i grunden er ganske flinke mennesker, som man godt kan have det hyggeligt med, trods de flere grønne snore.

Gasten vil heller ikke glemme den sommermorgen, han tørner ud, møder Storebælt med den opgående sol, det dejlige landskab, Nyborg fjord, de mange skibe, hvor alt ånder fred og idyl.

Under disse forhold uddanner vi vort personel i Det maritime hjemmevern, dem der skal og vil stå klar den dag, der er brug for alle.

Hvorfor?

Den 9. april 1940 bekræftede mange folk overfor sig selv, at det, der skete, ikke måtte ske mere. Skulle der alligevel komme en »næste gang«, ville de være med til at forsvare landet.

Disse mennesker indfrie deres løfte ved efter krigen at melde sig til hjemmevernet for også i fredstid at være med til ikke at friste eventuelle aggressive nationer.

Hjemmevernets spæde start, der ved 10 års jubilæet kulminerede med 70.000 danske mænd og kvinder i de frivillige korps, vokser stadigvæk, bliver af større og større betydning for landet, hvilket da også fra NATO's side adskillige gange er blevet bemærket.

Det maritime hjemmevern består kun af en brøkdelen af disse frivillige, men selv det mindste led i en kæde er vigtigt, brister det, vil hele kæden briste.

Derfor har Det maritime hjemmevern en vigtig mission at udføre, og kan, hvadenten det er en redningsaktion til søs en stormvejrsnat eller en landgangs-øvelse en stille sommeraften, løse den opgave, der bliver os pålagt.

Bliver der kaldt på os, er vi altid klar.

Er De interesseret i forsvaret til søs, da meld Dem til Det maritime hjemmevern. De vil blive begejstret for det friske liv til søs.

Danmarks Lottekorps

Af
fru *Gerda Bruun*

Når man i dag overalt i Danmark møder lotter i deres fiske khakiuniformer på vej til og fra tjeneste i det danske forsvar, er der ingen, der mere undrer sig over at se kvinder færdes i uniform. Lotterne er i dag et led i dagliglivets Danmark.

Og dog var det først efter 2. verdenskrig, at Danmarks lottekorps (DL) blev stiftet, da et antal danske kvinder fra hele landet den 9. april 1946, inspireret af de allierede kvinders strålende indsats under sidste krig, oprettede foreningen Danmarks lottekorps med det formål:

at påtage sig sociale opgaver, som med lotternes hjælp
måtte kræve en løsning,

at skaffe lotter til opretholdelse af livsvigtige virksomheder
i krigs- og katastrofetilfælde,

at stille lotter til rådighed for hær, flåde, flyvevåben,
hjemmeværn samt luftbeskyttelsen.

Som motto valgtes: TJEN DIT LAND.

Fru *Ingrid Dreyer*, der under krigens sidste år havde været formand for Danske Kvinders Beredskab, blev den nye organisation Danmarks lottekorps første landsformand eller lottechef, en post, som fru Dreyer beklædte med stor dygtighed og energi i de første vanskelige år 1946–50, da svigtende helbred tvang Ingrid Dreyer til at afgive posten til den daværende leder af Storkøbenhavns lotteforbund, fru *Inger Schledermann*.

LOTTE-navnet er en skandinavisk tradition med sin oprindelse i Finland, hvor den sagnomspundne *Lotta Svärd*, den djærve og opofrende, finske kvinde, besungen i Runebergs digt af samme navn, er den, der gennem sin frivillige, opofrende hjælpetjeneste for de finske soldater, en tjeneste som tusinder af finske kvinder sluttede sig til, har givet lignende nordiske, frivillige kvindeorganisationer navn. Der findes i dag lottekorps i Sverige, Norge og Danmark, desværre er moderorganisationen det finske lottekorps nu forbudt.

1946-1950, lottechef Ingrid Dreyer

Det skulle vise sig, at det var en ikke helt nem opgave, DL var gået i gang med. Men sådan var disse kvinders sind stemt efter besættelsesårene, at det, der måske nu kan synes en dristig og ikke helt gennemtænkt handling, dengang forekom alle interesserede som en naturlig og følgerigtig fremgangsmåde på baggrund af krigens erfaringer med hensyn til kvindelig hjælpetjeneste i forsvaret.

Det danske forsvar var i 1946 ikke genopbygget og slet ikke nået til overvejelser, der omfattede en evt. kvindelig hjælpetjeneste, så årene 1946-50 var for DL præget af manglende ståsted, manglende opgaver og vanskelig økonomi. At kvinder fra hele landet var med i denne bevægelse fremgår af sammensætningen af det første lotteråd – bestyrelse:

Det første lotteråd bestod af: Lottechef Ingrid Dreyer, vicechef Carla Just-Olesen, Brædstrup, Anna Pingel, Ålborg, Lilli Holm, Bornholm, Inge Kragh, Slagelse, Helga Petersen, Viborg, Tea Martinsen, København, Ellen Faber, Gråsten, Inge Fuglsang, Hillerød, Ruth Sieverts, Tønder, Nanna Thiis, Hjørring, og som udvalgsledere (senere sektionsledere) udpegedes i sommeren 1946: Gerda Bruun, uddannelsessektionen, Andrea Eriksen, forplejningssektionen, Gerty Ege, udrustningssektionen, Carla Just-Olesen, lovudvalg, Inge Kragh, propagandasektionen, Gerda Kraft, unglotteafdelingen, alle navne, der har sat deres spor i korpsets historie, og som sammen med senere lotterådsmedlemmer, kredsformænd og dygtige lotter har været med til at bygge korpset op gennem dets første ikke alt for nemme år.

— — —

Umiddelbart efter starten arbejdedes der på at opnå en tilknytning til forsvaret, men den første overenskomst med forsvarsministeriet kom først i 1951, efter at hjemmefærnsloven 1948 havde skabt grundlag for en sådan. Korpsets økonomiske vanskeligheder førte til en henvendelse til institutioner og firmaer straks efter starten. Denne henvendelse skabte et midlertidigt økonomisk grundlag, en hjælp korpset mindes med taknemmelighed. For de enkelte lotter betød disse år imidlertid store personlige ofre, idet såvel uniformer – de grå dragter med det røde skuldermærke »De danske Lotter« og det smukke emblem – som uddannelser, rejser m. v. måtte betales af lotterne selv. Men de holdt ud!

Og der var jo også opmuntrende begivenheder. Da daværende forsvarsminister Ole Bjørn Kraft ved DL's store propagandamøde på Københavns rådhus i efteråret 1948 udtalte: »Lotterne er her, og lotterne bliver her«, følte det som et forjættende »ridderslag«; men der skulle gå 3 år, før en virkelig tilknytning til dansk forsvar opnåedes. Hærkommandoen med den daværende hærchef, generallojtnant E. C. V. Møller gav dog fra den første dag korpset sin varmeste støtte og hjælp og stillede en forbindelsesofficer til rådighed ved tilrettelæggelsen af uddannelserne.

Første befalingslotteskole, Høje Sandbjerg 1947.

I 1947 sluttede korpset en overenskomst med hjemmeværnsforeningerne, der herefter repræsenteredes i lotterådet. Et lokalt samarbejde var tidligt begyndt til stor glæde og udbytte for lotterne.

Kvinderne i den danske brigade i Sverige blev de første danske kvinder, der kom til at føre lottetanken ud i livet under krigsforhold. De bestod deres ildprøve, og et stort antal af »brigadelotterne« gik efter deres hjemkomst ind i DL's rækker og yder stadig her en dygtig og påskønnet indsats. Ada Goldschmidt, medlem af DL, var deres leder og udnævntes på brigadens 10-års dag 5. maj 1955 til æresmedlem af DL for sin indsats.

I oktober 1948 gennemførtes med justitsministeriets tilladelse en mærkesalgsdag i samarbejde med DKB, og den stramme økonomi lettedes lidt. Samme år fik man ved myndighedernes velvilje egne lokaler i Kastellet, hvor korpset stadig har sit hovedkvarter.

Men det var uddannelsen, DL's ledere straks satte ind på, idet man var klar over, at kun med veluddannet og veldisciplineret personel, ledere såvel som lotter,

kunne korpset blive anvendeligt og acceptabelt for forsvaret. Det gjaldt også om at holde sammen på medlemmerne, og der arbejdedes derfor i disse år intenst med uddannelsen, som ganske naturligt i stigende grad prægedes af det værn, korpsets medlemmer skulle gøre tjeneste ved, hæren, og senere også det under hæren hørende hjemmeværn. Kvindelige Marinere til tjeneste for søværnet var blevet startet kort efter DL.

Systemet grundskole, specialuddannelse, instruktørkursus og lederskoler blev hurtigt fastlagte trin. Specialerne tilrettelagdes de første år af korpset selv, senere blev forbindelsesofficererne til hærkommandoen korpset til stor hjælp, indtil direktiver for uddannelsen udsendtes af hærkommandoen.

— — —

Blandt de mange, der har gjort en indsats i uddannelsesarbejdet, er der grund til særligt at nævne Karen Ogstrup, Inge Kragh og Michaela Smith samt de to ledere af forplejningsuddannelsen: Andrea Eriksen og Agnete Lundstedt. Uddannelsessektionschef Gerda Bruun havde under et ophold i England i marts 1947 haft lejlighed til at besøge ATS' uddannelseslejre, og da de første militære lederskoler oprettedes på Høje Sandbjerg i 1947, tilrettelagdes de efter engelsk mønster, så vidt det var gør ligt med frivilligt personel. For disse skoler, der blev et vigtigt led i korpsets uddannelsesarbejde, redegøres der andet steds. Få måneder efter – i 1948 – indførtes ved en lotterådsbeslutning militær honnør og militær graduering (befalingslotter) i korpset, og en særlig militær afdeling oprettedes med Gerda Bruun som korpsschef under lottechefen, og der fastsattes foreløbige bestemmelser for gradueringen i DL, delvis efter engelsk mønster. Disse bestemmelser blev senere autoriseret med enkelte ændringer ved kundgørelse B.33/1952, således ændredes bl. a. betegnelsen »korpsschef« til »korpsslotte«. Inge Kragh overtog herefter posten som chef for uddannelsessektionen til 1951, da al uddannelse atter samledes under den ifølge overenskomsten udnævnte leder af korpsets militære arbejde, korpssloten, herom senere.

De første specialer, man uddannede lotter i, var signaltjeneste, forplejningstjeneste og motortjeneste, ligesom alle lotter efter gennemført grundskole måtte gennemgå et samariterkursus, og efterhånden dukkede opgaverne op i forbindelse med øvelser ved hær og hjemmeværn. Den største opgave i disse år blev pakning af tørkost m. v. til 9500 mand på Fyn i 1950. En stor opgave, der klaredes til myndighedernes tilfredshed.

Også humanitære opgaver påtog DL sig i disse år i overensstemmelse med formålsparagraffen. Disse opgaver var, foruden at de gav medlemmerne en tilfredsstillelse ved at række deres medmennesker en hjælpende hånd, velegnede til at beskæftige og øve lotterne i disse venteår. Samarbejde med kordegn Kofoed, rejser med finnebørn, vinter-børnebespisninger, tøjindsamlinger, uddeling af julekurve m. m. hører til disse års berigende oplevelser.

Sanitetstjeneste.

*Hendes Majestæt Dronningen besøger Gavne lejren
1951.*

Korpsets formålsparagraf, der i begyndelsen omfattede såvel civilt som militært hjælpearbejde, var efterhånden blevet noget ændret, og i 1949, da civilforsvarsloven trak en klar linje mellem civilt og militært forsvar, forenkledes korpsets formål til udover humanitære opgaver kun at omfatte militært hjælpearbejde. Det var for en del medlemmer, der havde håbet inden for korpsets rammer at gå ind for civilforsvarsarbejde, en sorg, da dette skete, men sindene faldt hurtigt til ro under den nye ordning, hvor enhver kan søge ind der, hvor hendes særlige interesse ligger. Der var omkring denne tid nogen afgang af ældre, udpræget civilt indstillede medlemmer, men disse erstattedes hurtigt af yngre, forsvarsinteresserede kvinder, så medlemstallet atter steg.

Efter oprettelsen af det statslige hjemmeværn i 1948 med daværende oberst S.E. Johnstad-Møller som chef, lysnede det med hensyn til muligheden for en officiel placering for korpset, der mødte megen interesse, forståelse og støtte hos den nye hjemmeværnschef. Man var begyndt på forhandlingerne om en overenskomst og nærmede sig dermed målet, da korpsets stifter Ingrid Dreyer, der havde været en utrættelig forkæmper for lotterne i disse år, som tidligere nævnt efter eget ønske trak sig tilbage fra lederposten. Ingrid Dreyer blev som anerkendelse af sin indsats efter sin afgang udnævnt til R. a. D., ligesom hun udnævntes til korpsets første æresmedlem. Som nærmeste medarbejder havde Ingrid Dreyer vicechef Carla Just-Olesen, der fortsatte som vicechef, indtil denne post på grund af udviklingen nedlagdes i 1952. Carla Just-Olesen varetog til sin afgang med brændende energi og ildhu vigtige opgaver for korpset, herunder oprettelse af nye kredse og ledelsen af DL's landslotteri i samarbejde med Rigsforeningen til bekæmpelse af de reumatiske sygdomme. Fru Just-Olesen udnævntes ved sin afgang som vicechef til æresmedlem. Stor støtte havde Ingrid Dreyer endvidere foruden ovenfor nævnte forplejningssektionschef Andrea Eriksen i Gerda Kraft, først en kort tid unglottechef, senere chef for propagandasektionen og i disse egenskaber lottechefen en god medarbejder. To film var i disse år blevet optaget om korpsets arbejde, den første en film optaget på befalingslotteskolerne på Høje Sandbjerg i

1948, den anden en meget smuk farvefilm, optaget af Gunnar Wangel under Gerda Krafts ledelse.

Danmarks lottekorps' unglotteafdeling. De danske unglotter havde til formål at samle unge piger om arbejdet til gavn for vort land, kalde på deres pligtfølelse og vække interessen for de opgaver, som DL påtager sig, og dermed sikre lotteorganisationens videreførelse og udvikling.

I 1946 organiseredes DDU som en afdeling af det nystiftede DL. Den hidtidige DKB-leder, fru Karen Schack, der havde gjort et stort pionerarbejde, trak sig tilbage og afløstes af fru Gerda Kraft, som med stor interesse for sagen videreførte arbejdet til maj 1947, da fru Else Martensen-Larsen blev valgt som unglottechef. I årene 47–48–49 organiseredes arbejdet i 40 underafdelinger over hele landet. Som nærmeste medarbejdere havde fru Martensen-Larsen: fru Helen Scheel, vicechef til 1948, fru Lulla Lucas, vicechef fra 1948, fru Agnete Leschly, fru Esther Ovesen og fru Gerda Thomsen. Dette arbejde afsluttedes, da unglottechefen fulgt af unglotterådet i oktober 1949 trådte tilbage.

DDU leledes herefter en kort tid af daværende uddannelsessektionschef, fru Inge Kragh for herefter at organiseres som unglottesektion under lotterådet med Gerda Thomsen og Esther Ovesen som sektionsledere.

Unglottesarbejdet, der havde blomstret i de første år, fik dog et knæk, da overenskomsten af 1951 satte 18 år som aldersgrænse for kvinder i forswarets tjeneste, således at man med beklagelse besluttede at nedlægge sektionen i 1954, så alle kræfter kunne samles om det stærkt forøgede forsvarsarbejde for hær og hjemmeværn.

Korpsets økonomiske problemer blev afhjulpet gennem samarbejdet med Rigsforeningen til bekæmpelse af de reumatiske sygdomme ved gennemførelsen af de fælles landslotterier i årene 1949–55, der har sat korpsen i stand til at opfylde de økonomiske krav, der også efter den første overenskomst stilledes til korpsen selv.

1950–1954. Inger Schledermann

Overenskomst I.

Inger Schledermann blev den, i hvis lod det faldt at afslutte og underskrive DL's første overenskomst med forsvarsministeren efter en række forhandlinger.

Ca. 600 hjemmeværnsvinder, der for de flestes vedkommende efter krigen havde stået under hjemmeværnsforeningerne, først under ledelse af fru Tea Martinsen og efter hendes død under ledelse af fru Christmas Møller, søgte ligeledes en officiel placering, og ved et møde i forsvarsministeriet i 1950 henstillede ministeren, at de to korps søgte sammen, hvorefter man kunne afslutte en overenskomst. Denne sammenslutning mellem Kvindeligt hjemmeværn og Danmarks lottekorps skete den 1. oktober 1950, hvorved

Forplejningstjeneste.

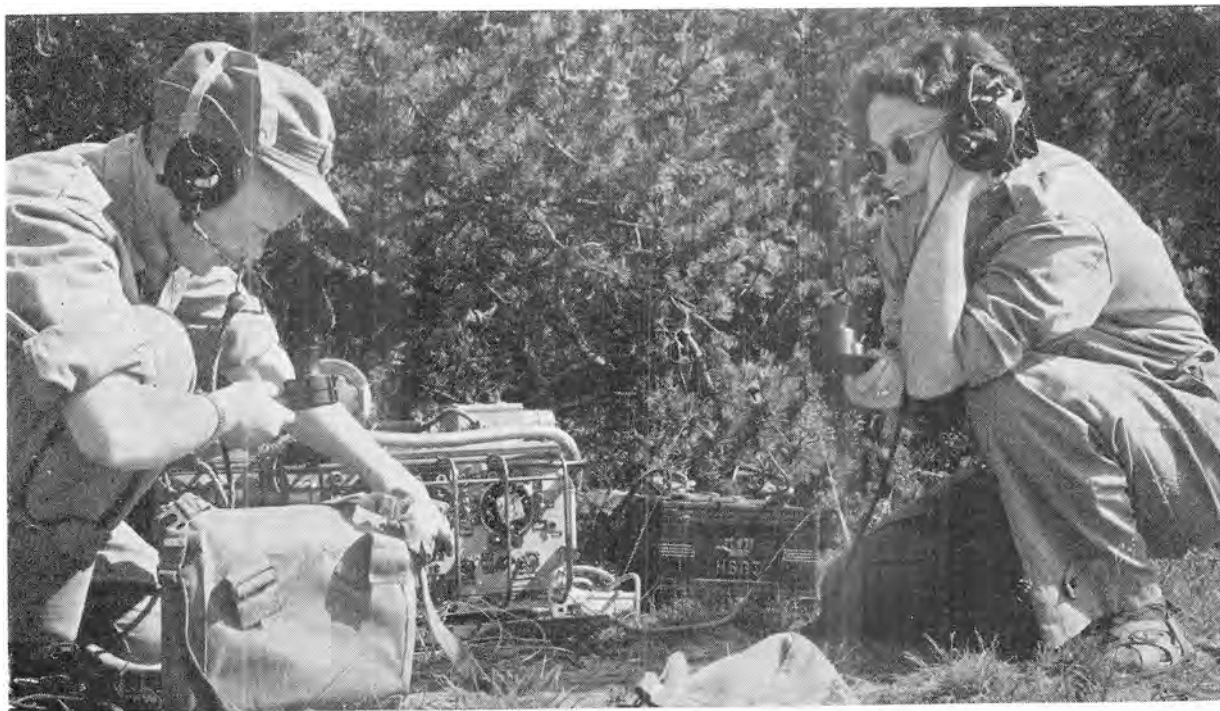
1. organisationens navn ændredes til
Danmarks lottekorps, Kvindeligt hjemmeværn,
2. repræsentanter for Kvindeligt hjemmeværn optoges i
lotterådet, lotteregionsstyrelser og i lokale styrelser
i en 2-årig overgangsperiode,
3. formålsparagraffen undergik en mindre ændring.

Fru Christmas Møller, med hvem DL ligesom med fru Martinsen havde haft et udmærket samarbejde, ønskede ved denne lejlighed at trække sig tilbage, og det blev Anne-Louise Svenning-Hansen, der blev Kvindeligt hjemmeværns loyale repræsentant i lotterådet. Korpsset fik ved denne lejlighed mange dygtige nye medlemmer, hvoraf flere i dag sidder som ledere rundt omkring i landet. Om det gode samarbejde i de første overgangsår vidner den kendsgerning, at de tidligere medlemmer af Kvindeligt hjemmeværn i 1953 selv foreslog foreningens navn ændret tilbage til det oprindelige *Danmarks lottekorps* med den motivering, at det lange navn var upraktisk, og nu følte de sig som lotter som vi andre.

Inger Schledermann gjorde ved denne sammenslutning af Kvindeligt hjemmevern og Danmarks lottekorps en meget betydelig indsats og har en væsentlig andel i, at sammenslutningen forløb på en for begge parter tilfredsstillende og værdig måde.

Den ny overenskomst gav korpset officiel anerkendelse og dermed løsning på en række problemer som lotternes anvendelse, uniformering og uddannelse, selv om der stadig forventedes en ikke lille økonomisk indsats fra korpsets side. Det fastsloges endvidere, at kun som medlemmer af DL kunne kvinder tjenstgøre ved hæren eller det herunder hørende hjemmevern. Overenskomsten indeholdt endelig bestemmelser om oprettelse af en række militære lederposter i korpset, nemlig 1 korpslotte, 7 regionslotter og 33 distriktslotter, en organisationsform, der hurtigt viste sig effektiv, og som gav de på lederskolerne uddannede befalingslotter et foreløbigt virkefelt. Som korpslotte, leder af korpsets militære arbejde – ligestillet med korpschefen for Kvindelige Marineres Korps, der havde fået overenskomst svarende til DL's – ansattes den hidtidige leder af militærafdelingen, Gerda Bruun, der således sammen med hovedkasserer Jonna Cohen var lottechefen Inger Schledermanns nærmeste medarbejdere. Overenskomsten sikrede lotterne følgende *goder*:

- a. ret til at virke i forswarets tjeneste,
- b. ret til folkeretslig placering,
- c. ret til uniformering,
- d. ret til uddannelse,
- e. ret til aflønning, forsikring m. v. som hjemmevernsmænd.

Signaltjeneste.

Til gengæld herfor fik lotterne *pligt*:

- a. til at møde i tilfælde af mobilisering eller krig,
- b. til at gennemgå fornøden uddannelse.

Overenskomsten – korpsets nye ståsted – medførte hurtigt et øget samarbejde med hærens og hjemmeværnets enheder. Hærkommandoen udsendte 1952–55 en række direktiver for lotternes uddannelse m. v., ligesom hjemmeværnet fastlagde bestemmelser for lottearbejdet i hjemmeværnet. Opgaverne meldte sig nu, og som et led i udviklingen og for at sikre kontinuiteten i tjenesten under beredskab eller ved mobilisering begyndte man i disse år at ansætte lotter under hærens myndigheder, enten som kontorphersonel eller som specialister.

Samme år – 1951 – gennemførtes et stort lottestævne med 1000 deltagere på Gavnø ved stor gæstfrihed og velvilje fra godsejer Axel Reedtz-Thotts side med støtte fra forsvarsministeriet og praktisk hjælp fra garderhusarregimentet. Lejren besøgte af en række højtstående militære og civile myndigheder, og korpset havde den ære, at Hendes Majestæt Dronningen og Hendes Kongelige Højhed prinsesse Caroline-Mathilde aflagde lejren et besøg.

I 1953 viste Hendes Majestæt Dronningen, der hidtil kun havde været protektrice for DKB, de militære kvindekorps – Kvindeligt flyvekorps var blevet startet samme år – den store ære også at blive disses protektrice, hvilket var en meget stor glæde for DL. Hendes Majestæt udnævntes til æresmedlem, og den aktive interesse, Hendes Majestæt til stadighed viser korpset, er en stadig opmuntring for lotterne i arbejdet. Hendes kongelige Højhed prinsesse Margaretha og Hendes højhed prinsesse Viggo, der begge har stået i DL fra dets start, har ved deres trofaste medlemskab også i de første, usikre år betydet uendelig meget for lotterne og har utallige gange ved beredvillig medvirken kastet glans over korpsets arrangementer og derigennem været til stor nytte for korpsets arbejde. I 1953 udnævntes prinsesserne til æresmedlemmer og korpslotter uden for nummer.

Den 12. januar 1954 præsenteredes korpsets nye film »Tjen dit land«, der var optaget under stabschef Michaela Smiths ledelse, ved en reception i Officersforeningen i nærværelse af Hendes Majestæt Dronningen og repræsentanter for diplomatiet og civile og militære myndigheder. Lottechefen redegjorde her for korpsets formål og arbejde.

1954–1958. Lottechef/korpschef Gerda Bruun

Samme år – 1954 – afgik Inger Schledermann af helbredshensyn som lottechef og blev udnævnt til æresmedlem for veludført gerning. Inger Schledermann tilfaldtes i 1959 hjemmeværnets fortjensttegn. Til Inger Schledermanns efterfølger som lottechef valgtes korpslotte Gerda Bruun, hvorved de to øverste lederposter i korpset forenedes, en løsning der forenkede korpsets organisationsform. Sam-

tidig ændredes betegnelsen korpslotte til korpschef som i de to andre militære korps, medens betegnelsen lottechef af traditions hensyn bevares for at betegne foreningsformanden.

Overenskomst II – 1955

Udviklingen i de frivillige kvindekorpss' arbejde nødvendiggjorde snart en revision af overenskomsten af 1951, og i april 1955 afsluttedes overenskomst II, der klarede nogle af de opståede problemer og i væsentlig grad forbedrede de frivillige kvindekorpss placering og arbejdsvilkår, idet medlemmerne af disse korps her efter fik fuld status som hjemmевærnspersonel.

DL fik samtidigt langt bedre økonomiske vilkår for sit arbejde, således at de blandt medlemmerne så upopulære lotterier i dag er »en saga blott«.

Endelig fastlagdes i overenskomst II den fremtidige militære organisationsform med opstilling af militære lotteenheder under egne ledere, tjenstligt dog underlagt de militære enheder af hær og hjemmевærn, hvortil lotteenhederne er designeret. Korpsets befalingslotter op til kompagnichefer ligestilledes med hjemmевærnets befalingsmænd, et afgørende skridt fremad for disse kvinders status. Her kom omsider placeringen af korpsets siden 1947 uddannede befalingslotter, og takket være dette tidligt begyndte uddannelsesarbejde kunne opstillingen af lottekompanierne nu gennemføres på ganske kort tid.

Foreningen DL, der danner basis for korpsets arbejde, har i årenes løb ændret sine vedtægter, så de til stadighed kunne være i overensstemmelse med forsvarrets ønsker og krav, sidst i sommeren 1955. Formålsparagraffen lyder i dag således:

»Danmarks lottekorps er en frivillig, upolitisk landssammenslutning af danske kvinder. Formålet er:

At samle, uddanne og organisere kvinder til aktivt arbejde for vort land og dets forsvar i overensstemmelse med den til enhver tid gældende overenskomst med forsvarsministeren. Herudover kan Danmarks lottekorps i fredstid påtage sig sociale og humanitære opgaver, der udføres ved lotternes frivillige hjælp.«

Gerda Bruuns virke i lottekorps, hvor hun i stabschef Michaela Smith havde en stor og påskønnet støtte, samlede sig særligt om organisations- og uddannelsesarbejdet, herunder opbygningen og gennemførelsen af lederskolerne, som indtil hendes afgang lededes af Gerda Bruun personligt. Ved forhandlingerne om den anden overenskomst, der afsluttedes i Gerda Bruuns periode som lottechef/korpschef, blev der gjort alt for at nå den placering af DL og dets medlemmer, som efter ledelsens mening ville tjene korpsets virke bedst. Det opnåede resultat ved overenskomst II var et stort skridt fremad.

Gerda Bruun blev i okt. 1958 udnævnt til Ridder af Dannebrog, ligesom hun i 1959 fik tildelt hjemmевærnets fortjensttegn.

Kontrol- og varslingstjeneste.

1958. Louise Gerlach-Nielsen

Ved Gerda Bruuns afgang udpegedes Louise Gerlach-Nielsen til lottechef/korpschef. Den nye chef har hurtigt i kraft af sin personlige retlinethed og dygtighed – og tidligere betydelige indsats i korpsets arbejde – vundet alles respekt. DL fortsætter således sin vej under de bedste auspicer. I 1959 tildeltes Louise Gerlach-Nielsen hjemmeværnets fortjensttegn.

Organisation

A. Foreningen

DL er som nævnt startet som en forening, og hjemmeværnslovens § 20 forudsætter da også, at det er foreninger med forsvarsarbejde som hovedmål, der gennem en overenskomst med forsvarsministeren kan stille medlemmer til rådighed til frivilligt forsvarsarbejde. DL er altså en sådan forening med overenskomst med forsvarsministeren. I foreningens *vedtægter* findes bestemmelserne for foreningens ledelse, der med tiden er tilpasset de opståede krav. Foreningen DL har

som æresmedlemmer: Hendes Majestæt Dronningen, Hendes kongelige Højhed prinsesse Margaretha, Hendes Højhed prinsesse Viggo, Ingrid Dreyer, Carla Just-Olesen, Inger Schledermann, Ada Goldschmidt og Gerda Bruun.

DL's foreningsmæssige organisation

Landsrådet – organisationens generalforsamling og dennes højeste foreningsmæssige myndighed.

Lotterådet – organisationens hovedbestyrelse med sæde i København.

Lottechefen – organisationens landsformand.

DL er delt i 7 lotteregioner, som svarer til forsvarsområderne (regionerne).

De 7 lotteregioner er:

Lotteregion I	(Nordjylland)
Lotteregion II	(Midtjylland)
Lotteregion III	(Sydjylland)
Lotteregion IV	(Fyn)
Lotteregion V	(Midt- og Vestsjælland, Odsherred og Bornholm (tidl. lotteregion VII))

Feltbanen er svær – men spændende.

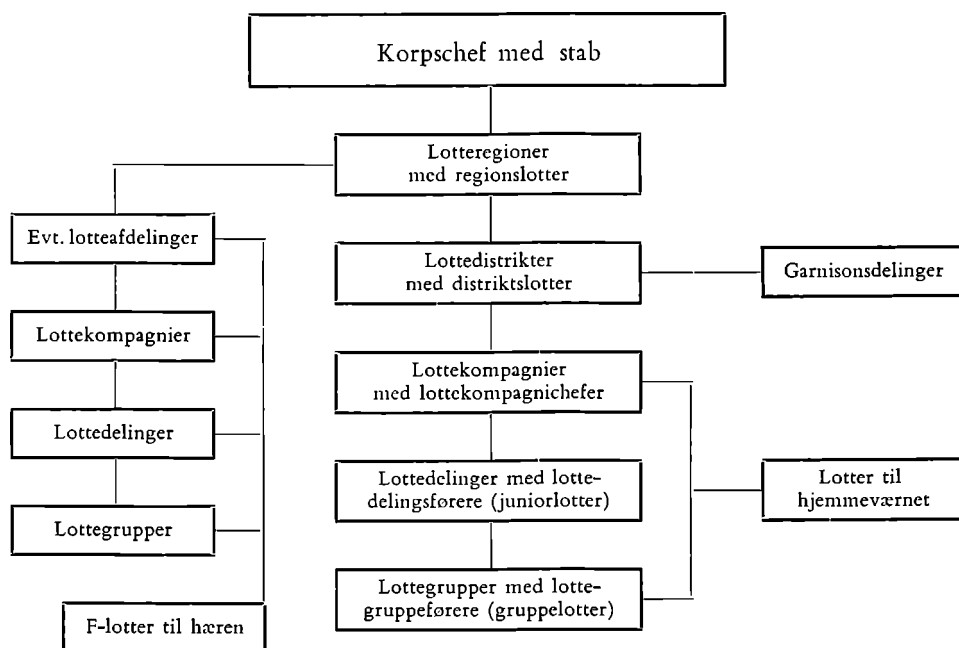
Lotteregion VI (Storkøbenhavn, Nordsjælland, Roskilde, Køge)

Lotteregion VIII (Sydsjælland, Lolland, Falster).

Hver lotteregion er opdelt i et antal lottedistrikter, lottedistrikterne i kredse, lokale foreninger med valgte kredsledere. Her tilmeldes lotterne og formeres til det militære arbejde i grupper, delinger og kompagnier med særligt udpegede ledere – befalingslotter.

B. Korpset

Korpsets militære opbygning

I overenskomst II fastslås det, at medlemmer, der er godkendt, har skrevet aftale og gennemgået grundskole, herefter kan optages i en af de militære lotteenheder, lottekompagni, -distrikt, -region, der tilsammen danner *korpset* Danmarks lottekorps. Herfra designeres de til tjeneste ved hær eller hjemmeværn, foreningen som sådan har ikke indflydelse herpå. For at gøre problemerne ved en sådan dobbelt organisationsform så små som muligt, er foreningsorganisationen med lotteråd, lotteforbund og -kredse i tidens løb undergået forenklinger, således at alle lokale lederposter i forening og korps besættes af samme person lige fra lottechef/korpschef over lotteregionsformand/regionslotte til kredsleder/lottekompanichef (eller delingsfører). Lotterådet (bestyrelsen) består i dag af korpschef, sektionschefer og regionslotter. Organisationsformen i dag giver således få eller ingen problemer, kommandovejene er klare.

Lottekompagnierne oprettes efter behov og i tilknytning til tjenesten ved hær og hjemmeværn og omfatter 2 typer: A) tjenestestedskompagnier og B) områdekompagnier.

A. Lotter tjenstgørende ved en hærenhed – ofte bestående af F-lotter (lotter til fuld tjeneste ved mobilisering) fra flere distrikter, da denne krævende tjeneste vanskeligt kan få tilstrækkelig tilgang fra ét distrikt, for feltlazaretlotternes vedkommende endog fra flere lotteregioner – er eksempelvis organiseret i et lottekompagni, der normalt atter er delt i delinger og grupper efter speciale. På samme måde er lottekompagnierne ved luftværnsregimenterne, hvor mange lotter er fast ansat som specialister i kontrol- og varslingstjeneste, opbygget, dog rekrutteres lotterne her mere lokalt. Til de militære tjenestesteder er således i dag knyttet såvel fast ansat som frivilligt lottepersonel, og begge disse kategorier er samlet i det fælles lottekompagni, en meget vigtig foranstaltning, idet uddannelses- og disciplinære bestemmelser er fælles, ligesom samarbejdet mellem de to typer lotter er til tjenestens gavn. Systemet fungerer godt. Luftværnslotteafdelingen (LLA) under Sjællandske luftværnsregiment med distriktslotte Inge Kragh som leder er længst fremme på dette område.

B. Lotter tjenstgørende ved hjemmeværnet samles i områdekompagnier, der som navnet siger, dækker alle hjemmeværnslotter i et bestemt område, hvor lotterne så er designeret til de lokale hjemmeværnsdistrikter og -kompagnier i delinger og grupper alt efter antal stadig med egne befalingslotter.

Et særligt kapitel danner de frivillige, kvindelige korpsmedlemmer ved HQ AFNORTH i Norge. Her tjenstgør et antal medlemmer fra alle 3 militære kvindekorps som fast militært personel med lottekompagnichef Gudrun Hammer som »national leder«. For disse korpsmedlemmers aflønning og graduering gælder særlige bestemmelser. Alle bærer i tjenesten deres respektive korpsuniformer.

Økonomi. DL's økonomi ligger i dag godt, idet statstilskuddet efter overenskomst II dækker administration, uddannelse, aflønninger m. v.

Foreningen har endnu en mindre formue, der dog formindskes år for år, idet indtægterne – lotternes årskontingent à kr. 6,00 – næppe dækker foreningens udgifter, der hovedsageligt omfatter to ting: *Medlemsbladet De danske Lotter*, der tilgår alle lotter og således bl. a. virker som direkte oplysnings- og meddelelsesmiddel og under redaktion af distriktsleder Inge Kragh er meget populært, og *DL's musikkorps*, et harmoniorkester, der er et muntret og virksomt islæt i korpssets ansigt ikke mindst i propagandaens tjeneste. Leder er Agnete Schou-Nielsen.

Rekruttering og tjenestepligt

De kvinder, der vil gå ind i arbejdet for hæren og det herunder hørende hjemmeværn, må i overensstemmelse med hjemmeværnslovens § 20 indmelde sig i foreningen DL, og rekrutteringsopgaven er således stadig en foreningsopgave.

Der er heller ingen tvivl om, at dette at det er en *forening*, kvinderne melder sig til – i alt fald i landkommunerne – har betydet et plus, idet danske kvinder – og da særligt de på landet boende – ikke er militært indstillede og derfor let vil være betænkelige ved at skulle melde sig til et »kompagni«. Dette er dog sikkert af mindre betydning i dag, da de fleste kvinder kender lottekorpsen og dets virke.

Rekrutteringen sker lokalt, de udfyldte optagelsesbegæringssender sendes til godkendelse, og det påhviler lottekompanierne at oprette de grundskoler, som alle nye medlemmer skal gennemgå. Først når de nye medlemmer er godkendt, har gennemgået grundskolen og underskrevet en aftale, iklædes de uniform og optages i en militær lotteenhed i korpset, alt efter den specialuddannelse og placering, de ønsker, og er dermed lotter.

Ansøgerne skal opfylde visse i overenskomst II fastsatte krav, herunder at de skal være mellem 18 og 60 år ved optagelsen. Der er lotter i alle aldre i korpset, færrest i alderen 20–30, der dækker de år, hvor børnefødsler og -pasning hindrer kvindernes deltagelse, og erfaringen er, at denne blanding af unge og lidt ældre lotter er effektiv.

Før de nye medlemmer iklædes – mundering og udrustning omfatter det samme som hjemmeværnsmandens minus våben – må enhver ny lotte dog underskrive en aftale svarende til hjemmeværnsmandens, hvorefter hun forpligter sig til bl. a. at uddanne sig og at give møde ved mobilisering. Den årlige tjenesteplicht omfatter 1. år 100 timer, 2. og 3. år 50 timer, og 4. år og derover 24 timer. For hjemmeværnslotternes vedkommende er tjenesten ved mobilisering tilrettelagt i 3 skift à 8 timer. Til de lotter, der vælger at tjenstgøre ved hæren, stilles der yderligere krav, idet de ikke må have børn under 14 år, da den normale

Selvforsvar.

Rådhuset. »Lotterne er der, og lotterne bliver der«.

Hans Majestæt Kongen inspicerer en øvelse.

»aftale« for deres vedkommende udvides med en »særaftale«, hvorefter de forpligter sig til ved mobilisering at møde ved deres militære afdeling og følge denne, til krigen er slut. Lotterne med almindelig aftale kaldes A-lotterne – det dækker hjemmeværnslotter og lotter til garnisonsdelingerne. Lotterne med særaftale benævnes F-lotterne (fuldtidslotter), og her drejer det sig udelukkende om lotter til hærens stabe og luftværnsregimenterne.

Ved socialministeriets velvilje og med D. K. B. og civilforsvarets medvirken er oprettet en *børneordning*, hvorefter børnene til de i forsvaret tjenstgørende kvinder ved mobilisering kan optages i de eksisterende børneinstitutioner og passes her – vederlagsfrit, medens moderen udfører sin tjeneste.

Uddannelse

Uddannelsen er der som nævnt fra den første dag lagt megen vægt på. Studierejser til England viste vejen, vi skulle gå.

1. Lottens uddannelse:

- a. Grundskole ca. 50 timer, 1 à 2 ugentlige aftener.

Formål: a. at give de nye medlemmer en grundlæggende viden om korpset og det værn, de skal tjenstgøre ved m. v.,

b. at lære dem militær anstand og omgangsformer,

c. at bibringe dem korpssånd.

Fag: Korpslære, DL's tjensteforhold, Elementær førstehjælp, Eksercits, Militær sikkerhedstjeneste, Forsvarets ordning, Praktisk medborgerlære, Grundskolens signaltjeneste, Feltkundskab, Terrainkendskab, Våbenlære, Brandtjeneste, ABC-foredrag, Orientering om specialer, Spørgetime, Prøve.

Undervisningen forestås af korpsets egne instruktører.

- b. Elementær specialuddannelse (50–100 timer) aftentimer eller week-ends.

- c. Videregående specialuddannelse, aftentimer eller week-ends.

Der er følgende specialer:

<i>Tjenestested:</i>	<i>Speciale:</i>	<i>Aftaleforhold:</i>
Hær eller hjemmeværn	stabshjælpetjeneste (stabslotter)	særaftale til hæren, alm. lotteaftale til hjemmeværnet.
Hær	personelkontortjeneste (personelkontorlotter)	hovedsagelig kun alm. lotteaftale.
Hær eller hjemmeværn	depottjeneste (depotlotter)	hovedsagelig kun alm. lotteaftale.
Hær	luftværnsartilleri (lotter til kontrol- og varslings-tjeneste)	særaftale.
Hær eller hjemmeværn	signaltjeneste (signallotter)	særaftale til hæren, alm. lotteaftale til hjemmeværnet.
Hær eller hjemmeværn	intendanturtjeneste (forplejningslotter)	særaftale til hæren, alm. lotteaftale til hjemmeværnet.
Hær eller hjemmeværn	sanitetstjeneste (lazaretlotter til feltlazaretter, hæren)	særaftale.
	(sanitetslotter til hjemmeværnet og sanitetstjeneste på kaserner)	normalt alm. lotteaftale.
Hjemmeværn	kontortjeneste (kontorlotter)	alm. lotteaftale.
Hær	motortjeneste (motorlotter)	hovedsagelig særaftale.

Den elementære specialuddannelse gennemføres normalt ved den brugende myndighed, i nogle tilfælde dog efter aftale med den brugende myndighed ved lottekorpssets foranstaltning (forplejning, signaltjeneste). Den videregående specialuddannelse gennemføres ved øvelser på tjenestestedet.

2. *Lederskoler.*

Der lægges ved udvælgelse af ledere vægt på karakter, lederevne, kundskaber i den nævnte orden.

- a. Lederskole I, 6 dage i lejr, gruppeførerskole.
- b. Lederskole II, 7 dage i lejr, delingsførerskole.
- c. Kursus for kommandobefalingslotter, 3 dage i lejr.
- d. Kursus for næstkommanderende, 3 dage i lejr.
- e. Lottekompagniechefkursus I, ca. 1 uge i lejr.
- f. Lottekompagniechefkursus II, ca. 1 uge i lejr.
- g. Distriktslottekursus.

3. *Specialinstruktørskoler.*

5 dage i lejr. Et af følgende specialfag: Våbenlære, signaltjeneste, terrain-kendskab, forsvarets ordning, eksercits samt for alle: Pædagogik, instruktions-teknik, eksercits, feltkundskab.

4. *Sanitetsgruppeførerkursus.* 6 dage i lejr.

5. *Instruktørkursus i selvforsvar.* 5 dage i lejr.

6. *Hjemmeværnets signalkursus (radio).* 12 dage i lejr.

7. *Forplejningsskoler.*

- a. kogelederkursus, 8 dage i lejr.
- b. forplejningsinstruktørkursus, 8 dage i lejr.

8. *Administrationskursus,* 1 dag à 8 lektioner.

På Nymindegabs lederskoler indpodes de kommende befalingslotter den etik, korpsånd og kærlighed til Danmark, som er af så afgørende betydning for lotter-nes og dermed for korpssets standard. Lederskolerne gennemføres under de bedste forhold på hjemmeværnets befalingsmandsskole i Nymindegab under DL's le-delse. Hendes Majestæt Dronningen gjorde i 1954 korpsset den ære at besøge Nymindegabskolerne.

Samarbejde med hær og hjemmeværn

Det var naturligvis med nogen skepsis, man inden for hærens myndigheder så på dette selvstartede korps af kvinder i alle aldre, der ønskede at gå ind for en kvindelig hjælpetjeneste til hær og hjemmeværn, og det havde måske set fra myndighedernes standpunkt været nemmere at begynde forfra med færre og unge kvinder. Men lotterne var vanskelige at komme uden om, og man forstod,

at denne frivillige forening var et stærkt udslag af danske kvinders forsvarsvilje, et udslag der måtte støttes og senere tilpasses forswarets krav.

Hærkommandoen bistod da også fra begyndelsen DL med råd, vejledning og opmuntring, men det danske forsvar var selv under genopbygning, og mere end dette kunne det derfor naturligt ikke blive til i de første 5 år. Kunne kvinderne bevare deres ildhu og tjenstiver igennem så lang tid, når de også selv måtte skaffe de nødvendige penge? Det viste sig, at det kunne de. Og da hærkommandoen stillede en forbindelsesofficer til rådighed, var det en stor opmuntring, og uddannelsen af ledere tog nu form. I årene derefter har korpset altid følt hærkommandoens varme interesse og støtte, fra hærchefen, generaløjtnant E. C. V. Møller i 1947 første gang besøgte Høje Sandbjerglejren, hvor de første befalingslotter blev uddannet med forbindelsesofficeren, ritmester Jorck-Jorckstons faste hånd, til hærkommandoens direktiver for uddannelse og anvendelse af lotter m. v. forelå som det officielle dokument for lotternes tjeneste i værnet.

Ude omkring ved garnisonerne afhang det i nogen grad af den enkelte militære chef og hans syn på kvindelig hjælpetjeneste, hvor hurtigt samarbejdet kom igang. Det var jo en revolutionerende ændring i hærens liv, og der var ganske naturligt en vis tøven. Lottekorpset måtte skridt for skridt vinde disse mænd for tanken og gennem lotternes optræden og virke overbevise dem om kvindernes anvendelighed.

En regimentschef, der således havde været noget tilbageholdende over for dette nye fænomen, blev inviteret til at besøge en lokal gruppelotteskole, der gennemførtes i en meget primitiv ungdomslejr. Efter at have vandret rundt i nogle timer og overværet undervisningen udtalte han: Jeg har lært 3 ting i dag:

1. man kan byde lotterne så primitive forhold, at jeg ikke kunne byde soldaterne det uden at få kritik,
2. kvinder kan få kvinder til at tie stille!,
3. der er et kammeratskab ledere og lotter imellem, som vi kan misunde jer.

Denne regimentschef er i dag en af vore bedste støtter.

Og skridt for skridt vandt lotterne terræn, efterhånden som samarbejdet fandt sit rette leje, indtil de i dag findes i stort antal i stabe, ved specialregimenter og ved regimenter til garnisonstjeneste samt ved feltlazaretenheder, og alle vegne yder hærens myndigheder korpset stor støtte og velvilje. Det er direktivet HJV/LO 11-1, der er retningslinien for lotternes anvendelse og uddannelse.

Med hjemmeværnet har lotterne, allerede før det statslige hjemmeværn i 1949 blev en realitet, haft det bedste samarbejde, men først ved de tidligere nævnte overenskomster i 1951 og 1955, hvorefter DL administrativt er underlagt hjemmeværnet, og lotterne ligestilles med hjemmeværnsmænd i folkeretslig og økonomisk henseende, fik korpset gode arbejdsvilkår.

Det har ikke altid været nemt at se vejen frem – kvindernes ydeevne og psyke måtte kræve særligt hensyn, ligesom deres færden i hærens og hjemmeværnets enheder gav anledning til overvejelser. Man kunne her bygge på allierede erfaringer fra 2. verdenskrig, hvor princippet, at kvinder skal ledes af kvinder, blev en kendsgerning, der godkendtes for lotterne. Såvel hærkommandoen som den daværende hjemmeværnschef, generalmajor S. E. Johnstad-Møller, har været DL til stor støtte under korpsets bestræbelser på at nå den rette tilpasning og placering af organisationen, selv om synspunkterne naturligt kunne divergere af og til på vejen frem. Generalen har som forkæmper for kvindernes ligestilling med mændene i hjemmeværnet æren for, at dette princip nu er knæsat. Den kommitterede Frode Jakobsen har også været korpset en støtte i disse opbygningsår.

Og ude i landet, i lotteregioner og -distrikter, hvor lotterne under øvelser indgår i arbejdet, har lotterne mødt den største samarbejdsvilje og hjælp fra forskellige hjemmeværnsenheder og deres chefer. Her mødes mand og kone, forældre og børn i et tilfredsstillende samarbejde for fædrelandets fred og frihed. Et kapitel for sig.

Samarbejde med andre kvindekorps: A. Danske B. udenlandske

A. Der er i dag i Danmark 3 militære, frivillige kvindekorps, Danmarks Lottekorps, Kvindelige Marineres Korps og Kvindeligt Flyvekorps, nævnte efter anciennitet, og desuden til civilforsvaret Danske Kvinders Beredskab, der er et led af dette.

Disse kvindeorganisationer har dannet et *samråd* med det formål at fremme samarbejdet og behandle emner af fælles interesse. Samrådet har været en absolut succes, og samarbejdet korpserne imellem er det bedst mulige.

B. Der har i årenes løb været megen kontakt med udenlandske kvindekorps. Først og fremmest med det svenske og norske lottekorps, som man mødes med hvert tredje år til en skandinavisk lottekonference til fælles udbytte og glæde. Den skandinaviske feltsportskonkurrence, der afholdes hvert år mellem byerne Stockholm, Oslo og København, bidrager også til at knytte bånd landene imellem. DL, der oprindeligt var opbygget med det svenske lottekorps som mønster, har under udviklingens krav og med erfaringer fra England for øje »militariseret« sin organisation, så den bedre passer til myndighedernes krav. Repræsentanter fra DL har i årene 1946–1959 ved gentagne lejligheder været på besøg eller studierejser i England og U. S. A. I særlig grad har Englands kvindekorps været inspiration for DL's uddannelse. Følgende har besøgt England:

Gerda Bruun, unglottelederne Lulla Lucas og Helen Scheel, 1949,

seniorlotte Nora Jørgensen, september–oktober 1949,

distriktslotte R. Vagner Nielsen og juniorlotte Birgit Levinsen, juni 1952,

Musikkorpset.

Inger Schledermann, oktober 1952,
 juniorlotterne I. Therkelsen-Nielsen og G. Boye, juli 1953,
 Gerda Bruun, oktober 1953,
 seniorlotte Esther Ovesen, december 1954,
 Louise Gerlach-Nielsen, maj 1959.

Men også fra U. S. A. er megen kundskab hentet, første gang i oktober 1951, da Gerda Bruun besøgte WAC European Head Quarter, Heidelberg. I januar 1953 besøgte stabschef Michaela Smith WAC sammen med repræsentanter fra NATO-landene, inviteret af filmselskabet R. K. O. I 1953 var korpsschef Gerda Bruun de amerikanske kvindekorpss' gæst i tiden 4. april til 6. maj på en lærerig rejse, hvor særlig studiet af undervisningsteknikken gav stor fornyelse. Det samme emne fordybede seniorlotte Agnete Lundstedt sig i ved sit besøg i Fort Lee, december 1953. I forsommeren 1952 besøgte chefen for WAC, col. M. Hallaren, Danmarks lottekorps. Col. Hallaren viste korpset megen interesse og var den, der tog initiativet til besøget hos kvindekorpssene i U. S. A. Sommeren 1959 besøgte den engelske Lt. col. M. Gibson lottekorps og dets skoler, officielt udsendt.

Dagligt liv i DL

Hvad giver DL nu den enkelte lotte og befalingslotte, for ingen, der er eller har været lotte, ville jo have været de oplevelser og erfaringer foruden?

Oplevelser – ja, netop. På skoler, øvelser, manøvrer, stævner og ved idræt. Der dyrkes terrænsport, skydning, selvforsvar og træning til idrætsmærket, oplevelser, der fører lotten ud i ukendte omgivelser og stiller helt andre krav til hende end livet i hjemmet. Erfaringer, der lærer hende at leve op til de krav, der stilles til hende og giver hende nye kundskaber. Horisonten bliver større. Karakteren udvikles. Og kammeratskabet unge og ældre imellem, fra by eller land, fra alle grene i samfundet, udvikler lotten menneskeligt og giver værdier for livet. Uniformerne gør deres til at udslette evt. forskelle i klædedragt m. m., de er praktiske og i høj grad demokratiske. Hvor lotter mødes, der synges der. DL's sangbog ligger i hver lottetaske og er flittigt brugt.

Der våges over traditionerne fra Skandinavien og de allierede lande – ordet *lotte*, som indebærer ordene:

L for loyalitet
O for offervilje
T for trofasthed
T for tjenstvillighed
E for effektivitet,

stiller sine krav til hvert enkelt medlem. Og lotterne over hele landet går med ansvarsfølelse op i tjenesten og dens krav og er stolte og glade over at være et led i NATO's kæde.

Slutning

På befalingslotterne hviler i høj grad korpsets trivsel, og den indsats, de i årene har ydet med f. eks. instruktion af lotter – uden vederlag, det betragtes som tjeneste – med gruppe- eller delingsmøder og med i ord og handling at gå i spidsen, er beundringsværdigt og ikke meget omtalt. At særligt store arbejdsbyrder og ansvar her har hvilet på DL's regionslotter, distriktslotter og lottekompanichefer og kredsledere, som på de i staben tjenstgørende ledere, siger sig selv, de har deres store andel i DL's udvikling og vækst. En række af disse ledere hædredes i 1959 med HJV fortjensttegn.

Den kvindebevægelse, der dengang i 1946 tog sine første, usikre skridt, står i dag som et fast led i dansk forsvar, og udviklingen fortsætter, det er den enkelte lottes værk.

Målet er stadig: Et veldisciplineret, veluddannet, effektivt kvindekorps til rådighed for hær og hjemmeværn under korpsets motto

TJEN DIT LAND!

Kvindeligt Flyvekorps

Af

Else Martensen-Larsen

Korpset er oprettet på dronningens fødselsdag den 28. marts 1953. Hendes Majestæt er korpsets protektrice. Oprettelsen skete på initiativ af flyverkommandoen (chef for flyvevåbnet i 1953: generaløjtnant C. Førslev) under energisk medvirken af den daværende engelske rådgiver Air Commodore Arthur Bray, der så sørgeligt samme år mistede livet under en flyveulykke i Skotland.

Flyverkommandoens formål med oprettelse af korpset var

- 1) at skabe et ståsted for flyvevåbnets faste, kvindelige personel, som derved blev sikret en vis modereret form for militær uddannelse, sikret uniformsret og dermed folkeretslig beskyttelse. Samtidig blev der gennem KFK skabt mobiliseringspligt for dette personel.
- 2) at skabe en mindre kvalitets-reserve, som uddannes i specialtjenester og tjenstgør under øvelser og i tilfælde af mobilisering.

Optagelse i korpset – med de opgaver og krav flyvevåbnet/højere stabe stiller – kræver en god skoleuddannelse, helst realeksamen eller lignende, gode kundskaber i engelsk, alder 18–45 år – ved ansættelse i flyvevåbnet foretrækkes dog i almindelighed 20–28 års alderen.

Uddannelsen består i grunduddannelse, specialuddannelse og befalingshavendeskoler.

Fuld grundskole: 120 timer.

Specialuddannelser:

1. Kontrol- og varslingstjeneste.
2. Flyvekontrolltjeneste.
3. Signaltjeneste:
Telefonoperatørtjeneste, fjernskrivertjeneste samt cryptotjeneste.
4. Motorkøretøjstjeneste.
5. Sanitetstjeneste.
6. Stabskontortjeneste.

I vogntjenesten må man være klar til at klare alle vanskeligheder.

Fjernskrivertjenesten.

7. Forplejningstjeneste (Messe, kantine).
8. Velfærdstjeneste.
9. Pressetjeneste.
10. Trommekorps.

Befalingshavendeuddannelse:

Består af en 14 dages *gruppieførerskole*, der finder sted på flyvevåbnets officers- og fenrikskole,

Delingsførerskole 2×8 dage og *udvidede aftenbefalingshavendeskoler*.

Ved slutningen af 1. grundskoleklasse udleveres uniform som et *lån* fra staten: jakke, nederdel, frakke og hue. Tilbehør anskaffer KF'eren selv fra korpsets depot, der er oprettet for at give korpsets medlemmer mulighed for på nem og billig måde at anskaffe ensartet udstyr.

Korpset lægger stor vægt på den ydre udrustning og en smuk kvindelig fremtræden hos den enkelte. Der bæres ikke slips i Kvindeligt Flyvekorps!

Samtidig med uniformsudleveringen underskriver KF'erne aftale og særaftale om tjeneste under mobilisering og i krigstilfælde.

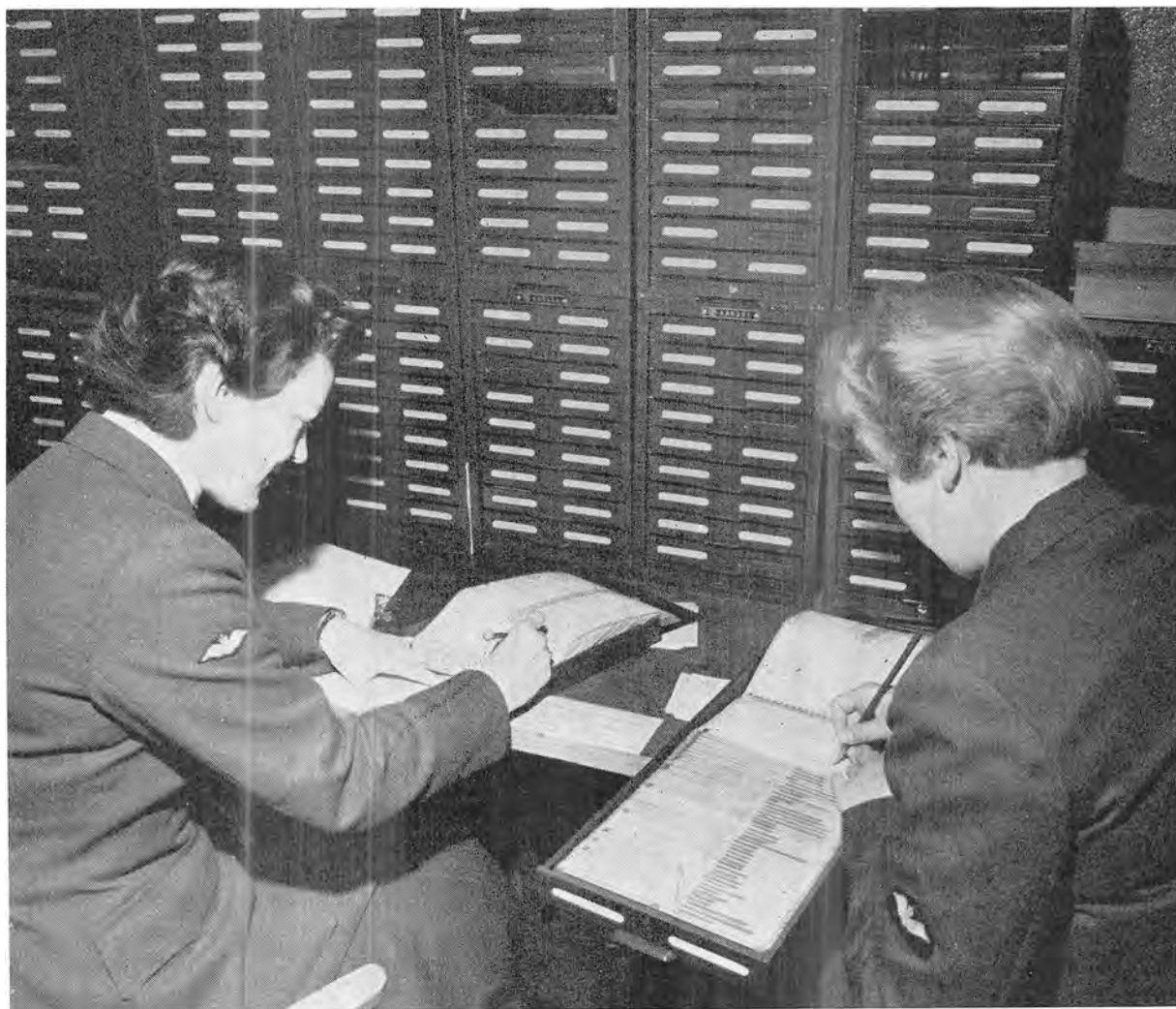
Plottetjenesten.

Filmsarbejde.

På grundskole.

Kontortjenesten.

En KF'er er forpligtet til at overholde vedtægter og tjenestereglementer, at gennemgå den fastlagte uddannelse og at møde til de øvelser og tjenester, hvortil hun i fredstid bliver indkaldt. I en krigssituation skal enhver KF'er møde efter nærmere ordre.

Kvindelige flyvere gør tjeneste i forsvaret i følgende tjenestegrene:

- Kontortjeneste
- Kontrol- og varslingstjeneste
- Flyvekontrolltjeneste
- Signaltjeneste
- Fototydertjeneste
- Massetjeneste
- Faldskærmpakning.

Aflønning sker efter finansministeriets overenskomst med Handels- og Kontorfunktionærernes Forbund i Danmark for de fastansattes vedkommende, medens lederpersonellet lønnes efter særlige regler, i hovedsagen som for hjemmeværnets befalingsmænd gældende.

Organisation. Kvindeligt Flyvekorps' medlemmer er organiseret i grupper (10), delinger (30–40) og eskadriller (60–150) efter hjemmeværnsprincippet, dog tilpasset flyvevåbnets funktioner og personeladministration. Personel ansat i forsvarsministeriet, forsvarsstaben og lignende indgår i korpset som en særlig eskadrille.

Korpset ledes af en korpschef med stab, der har hovedkvarter på flyvestation Vedbæk. Ved Flyvertaktisk kommando (Karup) er placeret en sektionschef og en undersektionschef.

Ved flyvematerieltjenesten og flyvestationerne ledes underafdelingerne af en undersektionschef, og ved flyvevåbnets tjenestesteder indenfor kontrol- og varslings-tjenesten findes tilsynsførende lederpersonel.

Korpsets lederpersonel er fra korpschefen og nedefter til rådighed for de pågældende chefer og stabe.

De beføjelser og det ansvar lederpersonellet har (med hensyn til hjemmeværnet) ifølge korpsets overenskomst med forsvarsministeren er iøvrigt uberørt heraf.

Korpset tæller idag 1100 kvindelige flyvere, hvoraf 55 procent er fastansat i flyvevåbnet, hjemmeværnet, forsvarsstaben, forsvarsministeriet, allierede stabe og lignende. Resten udgør en meget nødvendig mobiliseringsreserve, som flyvevåbnet i stigende grad benytter under værns- og NATO-øvelser.

Når samarbejdet med flyverhjemmeværnet tager fastere form, vil det sikkert være nødvendigt at forøge denne styrke. Deltagelse i øvelser spiller en stor rolle i den kvindelige flyvers tilværelse – både fastansat og reservepersonel deltager i ret stor udstrækning. De sidste års store NATO øvelser har krævet specialuddannet personel, der har gjort tjeneste i hovedkvarteret i Norge og ved flyvevåbnets tjenestesteder overalt i Danmark.

Korpset råder over en organiseret idrætstjeneste med en idrætsleder ved hver af underafdelingerne. Her dyrker de kvindelige flyvere orientering, træning til idrætsmærket, gymnastik, håndbold, jiu jitsu og fægtning. Der lægges megen vægt på den fysiske træning, og det har været glædeligt at se den stigende interesse for sport og idræt.

I trommekorpsene (København og Ålborg) undervises i spil på trommer, fløjter og signalhorn, og der er allerede hyppigt bud efter disse endnu beskedne musikkorps, som imidlertid gør et stort arbejde for at dygtiggøre sig. Det er et farvestrålende, meget oplivende moment i korpsets tilværelse, som man må tillægge stor betydning. Her bør også nævnes mascotten, shetlandsponyen »Pilotte«, der

er skænket korpset af mrs. Daphne Bray, enke efter tidligere nævnte Air Commodore Arthur Bray.

Korpsets daglige liv er præget af de mange skoler, kurser, idræts- og foredragsarrangementer. Endvidere af deltagelse i fælles forsvarsarrangementer, f. eks. forswarets »dage«, konferencer tilrettelagt af Folk og Værn og lignende. Endvidere samarbejde med de andre kvindekorps og Danske Kvinders Beredskab samt skandinaviske, engelske og amerikanske tilsvarende organisationer. Korpset tillægger denne kontakt den allerstørste betydning.

Kvindeligt Flyvekorps har med sin særegne struktur, flertallet af medlemmerne fastansat i forsaret og den hertil knyttede mobiliseringsreserve, en dobbeltstilling, som kan være vanskelig nok, fordi love og bestemmelser faktisk tager sigte på rent hjemmeverns- og dermed ligestillet (de kvindelige korps) personel. Korpset betragter begge kategorier, både fastansatte og »frivillige« som uundværlige. Der ydes af de frivillige en meget stor indsats ved uddannelses- og øvelsesarbejde.

Der er ingen tvivl om, at sammenholdet og kammeratskabet i korpset vinder ved denne vekselvirkning, og korpset kan kun håbe, at de ved den nye forsvarslov imødesete forbedringer også må gælde det frivillige personels forhold.

Trommekorpset.

Kvindelige Marineres Korps

Af

fru *M. A. von Lowzow*

Det er kendt, at forskelligt samfundsvirke og organisationer, som ender med at henhøre under staten eller under offentlige myndigheder, er startet ud fra privat initiativ og som privat organisation.

Det er en meget naturlig udvikling, at noget nyt og uprøvet opstår på denne måde ud fra enkeltpersoners interesse derfor og tro på nødvendigheden deraf og måske også, fordi det ligger i tiden. Hvis organisationen så har levedygtighed og viser sig at være hensigtsmæssig i samfundet, så vokser og udvikles den og får en sådan forbindelse med det øvrige samfundsliv og med myndighederne, at der kommer et punkt, hvor det er naturligt og selvfølgelig, at samfundet overtager ledelsen og ansvaret for organisationen. Som regel sker det også, at sådanne levedygtige organisationer når en sådan størrelse, at det private initiativ ikke alene kan klare det økonomiske ansvar, der er forbundet dermed. Denne udvikling er faktisk også foregået for Kvindelige Marineres Korps' vedkommende.

Oprettelsen af Kvindelige Marinere

Sammen med fru Lowzow stod i 1946 en kreds af kvinder, hvoraf de fleste havde været med i »arbejde« under krigen, enten i DKB og i andre hjælpeorganisationer eller i illegale grupper eller i begge dele, og de indså, at netop dengang – i 1946 – var der den bedste chance for at opbygge et kvindekorps, der kunne stille sig til rådighed for forsvaret. Besættelsen var endnu nær inde på livet af alle. Forståelsen og viljen til forsvar var levende i store dele af befolkningen.

Alle, der havde været med på den ene eller anden måde, havde følt savnet af uddannelse og forberedelse i fredstid og forstod, hvor nødvendig en sådan forberedelse var. Mange, som havde været med i det ekstra samfundsarbejde under krigen, stod med underlige tomme hænder og ønskede at tage fat på noget – at gøre en indsats. Øjeblikket til at få tilslutning til et militært kvindekorps måtte være inde nu. Alle vidste, at der ville blive brug for dem i fremtidens forsvar.

Denne kreds af kvinder var klar over, at starten af et korps på daværende tidspunkt måtte ske på frivillig og privatøkonomisk basis, da der ingen forsvarslov

stod bag, og derfor gjaldt det om at starte indenfor et begrænset område, så økonomien kunne klares, og på en sådan måde, at det, der blev skabt, blev 100 % effektivt indenfor den ramme, der kunne overkommes. Man valgte at prøve at gøre en indsats indenfor søværnets område.

Der var 2 muligheder for organisationsform, enten at skabe et relativt stort korps bestående af mange, der skulle ledes, og nogle få dertil svarende ledere, eller at have et lille korps, hvor alle fik en så stor uddannelse, og hvor sorteringen af medlemmerne var så streng, at enhver i givet fald kunne fungere som leder og instruktør i hvert fald på underordnede pladser, og nogle i de øverste ledende stillinger. Det var den sidste uddannelsesform, man valgte, bl. a. også fordi et større korps med mange medlemmer ville blive dyrere i uddannelse og administration end et mindre, selv om man i dette sidste måtte give medlemmerne en større uddannelse. I en krigssituation mente man, at et lille, veluddannet korps meget hurtigt ville kunne mangedobles, idet de allerede uddannede kunne optræde som instruktører og ledere. I starten stilede man faktisk kun efter at skabe et korps på 200 veluddannede medlemmer.

- - -

Da korpsets oprettelse var besluttet, var det næste skridt at tilrettelægge uddannelsen. Her satte korpsets »mødre« sig tre mål: 1) Uddannelsen skulle sætte de kvindelige marinere – et navn som man nyskabte i det danske sprog – KMerne, i stand til at udføre de job i søværnet, som de i krigstilfælde kunne blive stillet overfor, så fyldestgørende som overhovedet muligt. 2) Uddannelsen skulle være så udviklende for den enkelte, at hun, selv om hun aldrig fik brug for den i krigstilfælde – og det håbede man, at hun aldrig fik – så dog gennem den havde fået en sådan udvikling og uddannelse, at hun blev en større personlighed og en bedre borger, netop fordi hun havde fået uddannelsen. 3) Uddannelsen skulle være således tilrettelagt, at den samtidig ville virke til at udsortere de egnede elever, der senere ville passe ind i den særlige korpssramme.

Planerne for grundskolen – den såkaldte »højere grundskole« – blev lagt. Eleverne skulle have et grundlæggende kendskab til søværnets opbygning, historie og tjenestekendskab, endvidere skulle de have uddannelse i marchøvelser og militær anstand, således at de kunne lære at arbejde indenfor et militært system og under dettes disciplin. Eleverne skulle lære samarbejde og kammeratskab. Til den øvrige uddannelse kom en uddannelse i pistolskydning – ikke for at gøre KMerne til kombattanter, men for at de skulle have et så stort kendskab til våben, at de ikke risikerede at lave ulykker, når de i en krigssituation ikke kunne undgå at komme i nærheden af dem, og også for at de i nødsfald kunne være i stand til at bruge et våben i selvforsvar.

Grundskolen skulle også omfatte en sund, fysisk træning. Dette opnåede man ved at træne eleverne op til idrætsmærket. Endvidere skulle de uddannes i nød-

Telefon- og stabstjeneste.

hjælpstjeneste ved at gennemgå et Røde Kors samariterkursus. Som et supplement til den øvrige uddannelse gav man dem et kursus i medborgerkundskab.

De discipliner, man uddannede i, var i sig selv ikke så vanskelige, men for at sortere eleverne, så kun de mest egnede nåede igennem grundskolen, koncentreredes denne til 3 måneders undervisning, hvilket foregik om aftenen 2 gange om ugen med 4 timer pr. gang og hveranden søndag fra kl. 0800–1600. Den, der havde et selverhverv eller hus, børn og hjem, evt. begge dele, at passe ved siden af, og som derfor kun kunne bruge sin sparsomme fritid på KM, måtte derfor virkelig udvise energi og udholdenhed for at klare grundskolen.

Korpsets stiftere gennemgik alle selv hele grundskolen. Man ville have, at alle i korpset havde fået den samme uddannelse. Dette krav medførte også, at enhver forsømmelse måtte indhentes i ekstratimer. Man holdt også strengt på præcision og disciplin.

Et stiftende møde blev afholdt den 22. juni 1946 hos fru Lowzow.

Medstiftere var foruden fru Lowzow: fru Johanna Deichmann, fru Maruska Greve, fru Elna Kjær, fru Thora Legind og fru Magna Paulsen.

Man startede med at udsende brochurer om det kommende korps og dets formål til en række kvinder, som måtte antages var interesserede. Kvinder, der var

gift med mænd, der var tilknyttet søværnet, samt forskellige andre. Derved samlede man tilstrækkelige elever til gennemførelse af de første grundskoler.

KM som hjemmeværnsforening

For en frivillig forening af KM's art, der ønskede at yde en indsats til fordel for søværnets arbejde, men som helt hvilede på privat initiativ, var det nødvendigt på en eller anden måde at etablere et officielt tilhørsforhold til søværnet for at kunne blive til virkelig nytte.

Der var som bekendt uniformsforbud i Danmark, og uden den ensartethed, der bærer tværs hen over alle skillelinjer i alder, erhverv og social position, som uniformen giver, ville det ikke være muligt at oprette et militært korps.

Den ønskede status fik man ved at tilmelde foreningen til de da nylig oprettede frivillige hjemmeværnsforeninger, der iøvrigt bestod både af mænd og kvinder. For det første havde disse hjemmeværnsforeninger uniformsret, og for det andet var der fra forsvarsministeriet udsendt meddelelse til alle værn om at samarbejde med og hjælpe hjemmeværnsforeningerne.

Efterhånden som KMerne blev uddannet, og korpset blev en realitet, etableredes et nærmere samarbejde om uddannelse og mobiliseringsplads m. v. med søværnet.

Allerede i 1947 udvidede man uddannelsen ved at tage forskellige specialtjenestegrensuddannelser op. Den enkelte kunne få godkendt uddannelse i kontorlag, sekretærgerning, bogholderi m. v., og kunne inden for KM uddannes til ordonnanstjeneste, meldetjeneste, speciel meldetjeneste, motorbådstjeneste, orientering, signaltjeneste, fjernkending, sprog, radar og plottetjeneste, radiotjeneste, forplejning, mundering, chaufførtjeneste.

Skolen for befalingshavende – BH-skolen – blev startet allerede i 1947 som en videregående uddannelse, der skulle træne til bedre ledere. Her undervistes yderligere i idræt, kommandoøvelser, foredrag, elevforedrag samt en række skriftlige opgaver vedrørende baggrunden for vor forsvarsmæssige stilling.

I 1948-49 kunne man konstatere, at samarbejdet med søværnet havde ført til, at enhver KMer havde fået en mobiliseringsplacering, således at ikke alene hun, men også værnet og KM's ledelse vidste, hvor hun i tilfælde af en beredskabs- eller mobiliseringssituation skulle møde og gøre tjeneste. Uddannelsen koncentreredes da om at gøre hver enkel tjenlig netop på den post, hvor hun var sat.

I arbejdsåret 1948-49 stod man med en række færdiguddannede ledere og et udbygget organisationssystem og mente, at man kunne tage lidt videre opgaver op, således at man foruden den højere grundskole, der jo faktisk var ment som et grundlag for særlige specialuddannelser og videregående lederuddannelse, kunne starte en menig grundskole, hvis mål var at uddanne elever på lidt bredere basis, idet kravene, der stilledes, kun gik ud på, at de skulle lære den militære arbejds-

form, disciplin o. s. v., således at de kunne passes ind i søværnets arbejde, men iøvrigt kunne anvendes dér, hvor deres civile uddannelse gjorde dem tjenlige.

I nævnte år fik man også for første gang en øvelseslejr om sommeren. Den oprettedes i søværnets eksercerskolelejr i Arresødal. I denne første lejrskole uddannedes KMerne til at deltage i alt forefaldende arbejde i lejren. Desuden startedes der og gennemførtes i Arresødal en grundskole for elever fra provinsen, der her gennemgik den højere grundskole.

I 1947–48 havde man startet Kvindelige Marineres orkester, og det blev betydeligt udbygget det følgende år. Det var søværnets musikdirigent Knud Bentzen, der var sjælen i orkesteruddannelsen, og vi er ham megen tak skyldig.

I 1948–49 begyndte arbejdet også i provinsen så småt at vokse frem. Der blev nu oprettet afdelinger i Gedser, i Frederikshavn, i Århus og på Bornholm.

I 1948–49 gennemførte man en ensartet opdeling af arbejdet over hele landet, således at man ikke længere havde en provinssektion, men fik en tjenestegrenssektion, der omfattede hele landet, en grundskolesektion ligeledes for hele landet, og en økonomisektion for hele landet.

Korpsets organisationsform er nu således, at det er delt op i 3 sektioner: en uddannelsessektion, der har al uddannelse for hele landet, en økonomisektion, som tager sig af det regnskabsmæssige, det økonomiske, det velfærdsmæssige og en personelsektion, der har det færdiguddannede personel, dets øvelse og samarbejde med de tjenestesteder, hvor det er mobiliseringsplaceret. Disse sektioner arbejder over hele landet, hvor der nu er 26 afdelinger rundt omkring ved de forskellige tjenestesteder. Personellet, der gør tjeneste, er opdelt i kompagnier, således at et kompagni er placeret indenfor et bestemt område.

KM under hjemmевærnsloven – 1. overenskomst

Da hjemmевærnsloven var blevet vedtaget i rigsdagssamlingen i sommeren 1948, var der i virkeligheden indtruffet en helt ny situation for KM. Ved denne lov oprettedes det statslige hjemmевærn, og de frivillige hjemmевærnsforeninger blev samtidig efter en overgangsperiode opløst. Medens de tidligere hjemmевærnsforeninger kunne optage både mænd og kvinder, dels i fællesgrupper og dels, således som i KM, i særlige kvindegrupper, så åbnede det ny hjemmевærn ikke sine rækker for andre end mænd. Enhver mand kunne enkeltvis søge optagelse i hjemmевærnet, men kvinder kunne ikke gøre det. Der var dog en paragraf i hjemmевærnsloven, som åbnede muligheden for kvindernes deltagelse i Danmarks forsvarsarbejde, og det var § 20, der siger: »Frivillige foreninger, hvis medlemmer er kvinder, og som er organiserede og øvede således, at de kan være til støtte for hjemmевærnet, kan knyttes til hjemmевærnet ved overenskomst mellem forsvarsministeren og de pågældende foreninger.«

På øvelse.

Der pejles.

KM havde straks efter lovens vedtagelse ansøgt om tilknytning og overenskomst i henhold til § 20, men organisationen og opbygningen af hjemmeværnet var dengang ikke nået så langt, at man kunne tage stilling til kvindekorpssene.

Der blev derfor en mellempperiode, hvor man godt kan sige, at KM var frit svævende – ikke tilknyttet hverken de frivillige hjemmeværnsforeninger eller det nye statslige hjemmeværn. Imidlertid var arbejdet jo så godt igang, at det ikke voldte nogen kvaler, og de måske manglende, officielle tilladelser til brug af uniform og til samarbejde med myndighederne var der, nu da arbejdet var etableret, ingen, der tænkte på.

Først den 9. marts 1951 nåede man frem til en overenskomst for Kvindelige Marinere med forsvarsministeren på grundlag af hjemmeværnslovens § 20. Kl. 1500 denne dag underskrev korpschefen i forsvarsministeriet overenskomsten samtidig med, at en repræsentant for lotterne underskrev en tilsvarende overenskomst for deres vedkommende.

Med denne overenskomst trådte korpsets arbejde ind i en ny fase, idet man nu ikke alene havde fast tilknytning til myndighederne, men også fik et tilskud fra staten via hjemmeværnet til korpsets arbejde.

Det fastsloges også i overenskomsten, at som øverste leder af den under foreningerne henhørende uddannelse m. v. skulle foreningen efter indhentet godkendelse fra forsvarsministeriet ansætte en korpschef og som ledere af den praktiske tjeneste og uddannelse af medlemmerne inden for de enkelte områder ansætte sektions- og undersektionschefer efter indhentet godkendelse fra forsvarsministeriet i hvert enkelt tilfælde. Ansættelserne gjaldt for 3 år.

Hidtil havde de enkelte medlemmer selv måttet anskaffe og betale deres uniformer. Nu fik alle udleveret gratis uniformer.

Reglerne for uniformerne og deres brug blev senere fastlagt gennem en kundgørelse fra forsvarsministeriet.

Naturligvis blev afslutningen af denne overenskomst med forsvarsministeren grundlaget for en videre udbygning og konsolidering af hele korpset og dets arbejde, ligesom økonomien blev betydelig lettet ved de givne statstilskud, dog var disse ikke af en sådan størrelsesorden, at de fuldt ud kunne dække korpsets arbejde. Man måtte stadig sætte ind for at skaffe frivillige midler for fuldt ud at kunne gennemføre arbejdsplanerne.

KM-korpset kom i stigende grad til at deltage i større øvelser i søværnet, hvor det frivillige personel stillede sig til rådighed. Ikke alene betød det naturligvis en yderligere uddannelse af personellet, men det betød også, at man konstaterede, hvor nyttigt det i givet fald kunne være, og dette medførte, at ønsket om flere kvindelige marinere blev stadig større fra myndighedernes side.

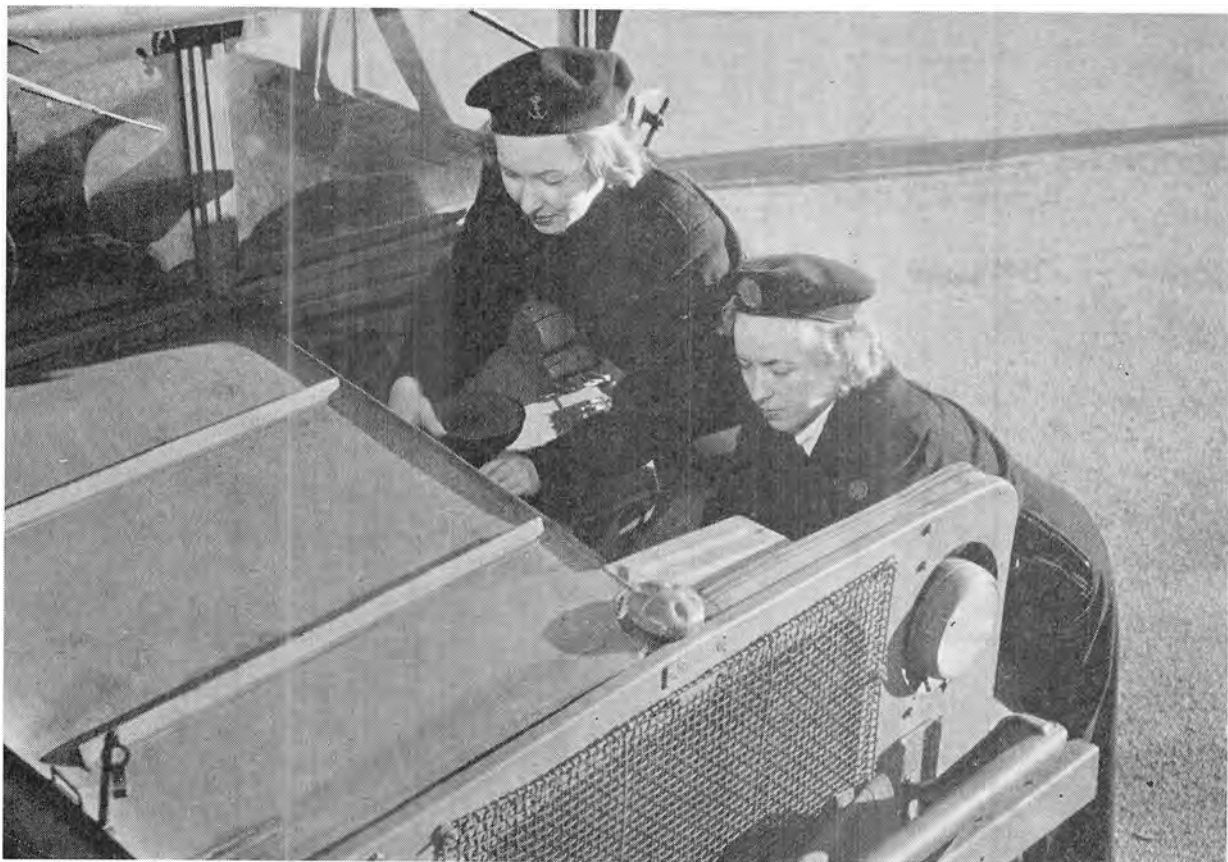
Samtidig med at det militære arbejde således kom i fastere rammer, steg også arbejdet for den foreningsmæssige side af KM. Propagandaarbejdet krævede stadig større indsats, også økonomisk fra KMs side, og arbejdet for at holde sammen på de frivillige og skabe det gode kammeratskab blev også af stigende betydning. Hertil fik og får KM en meget stor hjælp i den i arbejdsåret 1947-48 oprettede »Kvindelige Marineres Idrætsforening«. Denne forening har taget en række idrætsgrene op: svømning, terrænsport, roning, sejlads, skydning, gymnastik, fægtning, ridning m. v., og herigennem får KMerne ikke alene anledning til at få en god fysisk træning, men får også mulighed for at lære hinanden at kende på en helt anden måde, end det er muligt i det øvrige korpsarbejde.

I de følgende år førtes arbejdet videre efter de samme linier, som nu var grundlagt. I året 1953 havde KM den store ære og glæde, at Hendes Majestæt dronning Ingrid overtog protektoratet for Kvindelige Marinere.

2. overenskomst

Den 19. april 1955 blev en ny overenskomst underskrevet mellem forsvarsministeren og Kvindelige Marineres Korps, idet såvel Danmarks Lottekorps som Kvindeligt Flyvekorps, der nu var oprettet, samtidig underskrev tilsvarende overenskomster.

Den nye overenskomst betød et stort fremskridt fra tidligere, idet mange indhentede erfaringer nu blev fastslået som overenskomstpunkter. Traditioner er blevet indbygget, og mange usikre punkter er blevet klaret ud. Det fastslås i overenskomsten, at kun de 3 kvindekorps og luftmeldetjenestens kvinder kan tilknyttes forsvaret, sålænge denne overenskomst er gældende. Endvidere fastslås, at man for at kunne forblive i forsvaret med den status, som hjemmевærnsloven

Motortjeneste.

giver – altså ligestillet med hjemmeværnspersonel – skal stå som medlem af korpse (foreningerne). Kvindernes ligestilling med hjemmeværnspersonel er blevet meget klart fremhævet. Ligeledes fastslås, at »øvrigt lederpersonel til varettagelse af tjenesten som ledere af oprettede enheder udnævnes og ansættes efter de for hjemmeværnet gældende regler«. Dette vil sige, at kompagnichefer fremtidig bliver udnævnt af forsvarsministeren.

KMK er klar over, at det punkt, der nu er nået med KMK's organisation inden for den nye overenskomst, ikke er et endeligt stade, men at en ny forsvarslovs revision antagelig vil medføre en revision også af kvindekorpsets tilknytning til forsvaret, man kan dog sige, at det, der er nået, har givet større fasthed i linjerne for arbejdet og har givet bedre arbejdsmuligheder.

Også KMK's organisationsform er blevet godkendt af forsvarsministeriet gennem en skrivelse, der fastslår opdelingen i 3 sektioner, således som tidligere omtalt.

Det er klart, at vi ikke er nået til vejs ende med opbygning af korpset og med dets endelige placering inden for forsvaret. Men man har lov at sige, at man er nået meget længere, end man havde kunnet håbe på, da korpset blev oprettet:

Vi står med et anseligt antal veluddannede KMere, der ikke alene har den grundlæggende uddannelse, men også de krævende, videregående, militære specialuddannelser. Og de har gennem deltagelse i en lang række NATO-øvelser vist deres anvendelighed og høstet megen anerkendelse fra de myndigheder, som har skullet anvende dem. Ja, ofte har KMK fået at vide, at KM-personellet har været helt uundværligt for øvelsens gennemførelse.

Alle KMere er mobiliseringsplaceret i én bestemt plads, enten til tjeneste i Det maritime Hjemmeværns flotiller eller i pladser direkte i søværnets tjeneste, alt efter bopæl, uddannelse og trangfølge for personel. Det vil sige, at den enkelte ved, hvor hun i en krisesituation skal gøre tjeneste, og hun er uddannet til sit job.

Og vi har fået opbygget et organisations- og uddannelsesapparat, der kan opfylde de forhåndenværende krav.

KMK bygger, som hjemmeværnet iøvrigt, på frivillig tilslutning. Det i sig selv tilfører korpset en egen ånd af idealisme, fælles mål og kammeratskab, som er af meget stor værdi. Staten hjælper os et godt stykke på vej, økonomisk og organisatorisk, men den personlige indsats i form af arbejde, tid og ansvar må den enkelte selv præstere. Det er imidlertid en præstation, der udvikler personligheden, og som giver tilfredshed og glæde, fordi den enkelte ved, at hun ofrer noget for de værdier, der er hende kærester, hendes land, familie og frihed, og fordi hun ved, at hun har sin plads og kan sit job og *er til nytte*.

Nordisk samarbejde

Af

Kaptajn *P. Hviid*

De nordiske lande har meget tilfælles – så meget, at Norge, Sverige og Danmark, hvad folkeliv og folkekarakter angår, rent faktisk er en enhed. Historiske begivenheder bragte landene ud af takt, men adskillelsen kunne ikke forhindre, at der med udgangspunkt i den fælles kulturarv fandt en ensartet udvikling sted.

Det nordiske samarbejde har da også haft gode vilkår. Vel burde vi forlængst have etableret et endnu snævrere økonomisk samarbejde, end det vi har, men til gengæld er det bredt folkelige nordiske samkvem blevet øget betydeligt. Den udveksling, som foretages på basis af venskabsbyer m. v., har i høj grad medvirket til en øget forståelse af det nordiske samarbejdes betydning.

Da Norge og Danmark i 1949 tilsluttede sig NATO, forekom det at være en ny adskillelse. Dette var dog først og fremmest et udtryk for, at de to lande havde et andet erfaringsgrundlag end Sverige. Svenskerne, som holdt sig fri af tysk besættelse, valgte den traditionelle neutralitetspolitik. Det kan måske derfor undre, at der alligevel finder en omfattende udveksling sted af hjemmeværnsfolk mellem de tre lande. Det gør der imidlertid – endda i betydeligt omfang. Fra Skagen til Gedser har hjemmeværnsdistrikter, -kompagnier eller -enheder fra virksomheder et snævert samarbejde med svenske og norske hjemmeværnsfolk.

Det gode ved disse kontakter er, at de er blevet en tradition, og at de holdes på et sådant plan, at traditionen kan videreføres fremover. Formålet med samarbejdet er ligetil. Vi skal lære hinanden at kende, vi skal lære at forstå hinanden, samtidig med at vi bevarer respekten for de særpræg, som nu engang kendetegner os som netop norske, svenske eller danske.

Drivkraften for samarbejdet er sikkert mangesidig, men jeg tror, at en ting er fælles og afgørende. Vi ser med samme øjne på forsvaret, og den fælles interesse for hjemmeværnet i de tre lande binder os sammen. Der er således heller ikke tvivl om, at svenske hjemmeværnsfolk ønsker at bevidne, at de for deres vedkommende føler sig solidariske med de nordiske brødre i den fælles anstrengelse for at sikre friheden og freden.

*Hjemmeværnscheferne for de nordiske hovedstæder
samlet til drøftelse af samarbejdet.*

Det vil være uoverkommeligt at skildre alle de arrangementer, som finder sted mellem de nordiske hjemmeværn. Dertil er der for mange. Da det yderligere er sådan, at de fleste nordiske stævner i hovedtræk har samme indhold, vil jeg i det følgende beskæftige mig med et af de store traditionelle stævner, nemlig Hovedstadskonkurrencen mellem Oslo, Stockholm og København.

Den nordiske hovedstadskonkurrence blev afholdt for første gang i 1951 i København på foranledning af regionsleder, oberst J. Skjoldager. Fra norsk og svensk side var det den nuværende norske hjemmeværnschef, oberst Bangstad og den svenske major Winge, som var initiativtagere. Der er næppe heller tvivl om, at en af de medvirkende årsager til, at netop denne konkurrence blev afholdt, var, at man i skuffelse over, at forhandlingerne om det nordiske forsvarsforbund blev afbrudt, ville vise, at hvad man ikke på højeste plan kunne enes om, det kunne hjemmeværnet føre ud i livet.

Man var fra starten enige om, at konkurrencen skulle have et officielt præg, og derfor henvendte man sig til de tre hovedstæders magistrater og bad dem bakke denne sag op. Henvendelsen bar frugt, hvilket bl. a. gav sig udtryk i, at de tre

Norsk gruppe indtager dansk måltid.

byer slog sig sammen og skænkede en meget smuk sølvbowle, som er evigt vandrende. Konkurrencen havde dermed fået sit blå stempel. Man anerkendte den betydning, en sådan udvikling ville have. Og alle vanskeligheder med ind- og udrejse med våben og ammunition og i uniform blev overvundet og er i dag intet problem. Alle myndigheder er forstående.

Selve konkurrencen adskiller sig ikke væsentligt fra andre konkurrencer, hvori hjemmeværn deltager. Den omfatter følgende discipliner: Præcisionsskydning – kampskydning, feltskydning – orienteringsløb – forhindringsløb – kortlæsning – afstandsbedømmelse – håndgranatkastning.

Præcisionsskydningen volder altid os danske kvaler, idet der skydes på 300 m til international riffelskive. Det er en meget vanskelig skydning. Dels fordi vi har så få 300 m baner og derfor kun ringe lejlighed til at træne på denne afstand, og dels fordi vort gevær først og fremmest er beregnet til feltbrug. De sigtemidler,

som geværet er udstyret med, gør det uegnet til præcisionsskydning på denne afstand. Nordmændene og svenskerne møder jo med deres meget fine sigtemidler, som det er dem tilladt at påmontere deres hjemmeværnsgevær. Og da halvautomatisk gevær er forbudt i denne konkurrence, er vi henvist til model 53/17.

Men ved dette års konkurrence, som blev afviklet i Oslo, havde vi dog den triumf, at vi blev nr. 2 i både præcisionsskydning og kampskydning. Det var nordmændene, vi slog. Svenskerne var som sædvanlig utilnærmelige i denne disciplin.

Kampskydningen omfatter to stationer: 1) Ildoverfald, 2) GRP i forsvaret. Det er ganske almindelige kampskydninger, dels mod bevægelige og/eller opdukende mål, og dels mod faste mål. Største skudafstand er 300 m.

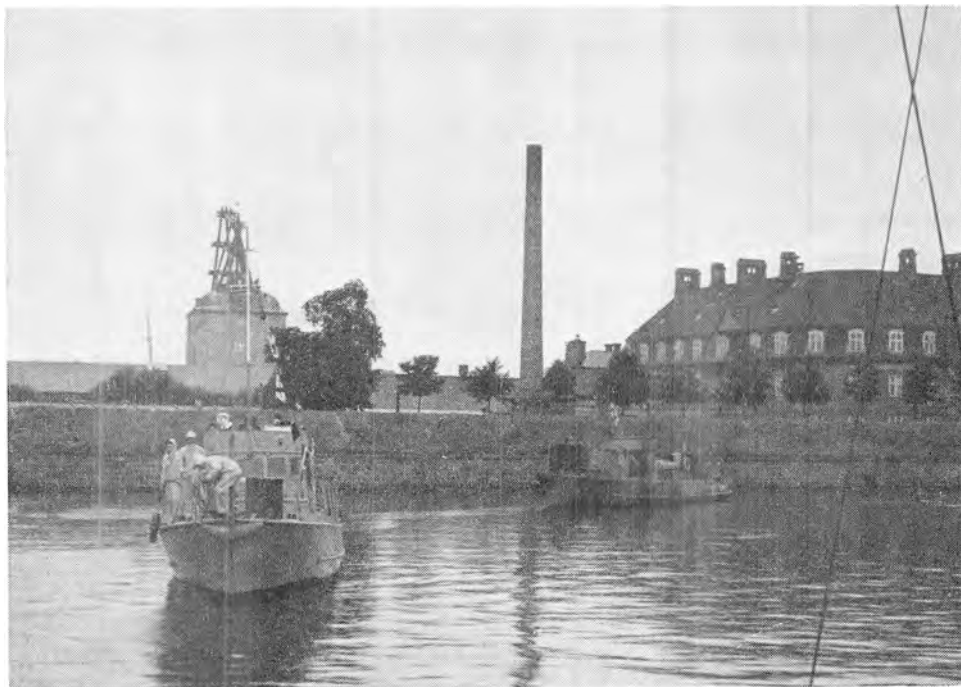
Feltskydningen er kun for de deltagende befalingsmænd. De skyder med såvel gevær som maskinpistol. Også her regulære skydninger mod faste eller opdukende mål på de for våbnene normale afstande. Sværhedsgraden reguleres ved befalede skydestillinger samt tidsbegrænsning.

Orienteringsløbet går i reglen over 6–8 km, og det stiller i dansk terræn ikke særlige krav til fysikken. Men i vore broderlande har de en forbløffende evne til at lægge løbene således, at deltagerne ikke blot skal kunne orientere, men helst også skal kunne optræde som bjerggeder. Og vore danske hjemmeværnsfolk gør det med et mod og en dristighed, som får vore norske og svenske venner til at blegne.

Forhindringsløbet er på 1500 m og er tilrettelagt på en afmærket bane efter nøjagtig samme princip som orienteringsløbet: Flest mulige strabadser undervejs. Og pudsigt nok, så blev vi i Oslo i år nr. 2 foran svenskerne. Det samme var forøvrigt tilfældet i Stockholm i 1958. Da blev vi nr. 2 både i orienteringsløb og forhindringsløb.

Deltagelse i nordisk konkurrence.

Svensk og dansk kutter står ud, med Holmens gl. kran som malerisk baggrund.

Som svenskerne slår os i skydning, er det nordmændene, som altid vinder løbene.

De øvrige discipliner giver ikke anledning til særlig omtale, da de ikke adskiller sig nævneværdigt fra det, vi kender til daglig.

Konkurrencerne viser i almindelighed, at nordmænd og svenskere er os overlegne i visse discipliner. Derfor har der i de senere år været en tendens til, at danske hjemmeværnsfolk foretager en fortræning, før de drager afsted til nordiske stævner. Således også før dette års hovedstadskonkurrence.

Det begyndte en sur og kold marts morgen i Gribskov. Der havde stået på indkaldelsen fra regionen, at man afholdt stævne for at kåre regionsmestrene i terrænsport, og at konkurrencen ligeledes var en udtagelse til deltagelse i Nordisk Hovedstadskonkurrence 1959.

Der mødte godt 30 mand, og ud af dette kontingent udtog vi de bedste 20 for også at prøve dem i skydning, inden vi udtog holdet til Oslo. Holdet består af tre befalingsmænd, som konkurrerer individuelt, og af en gruppe på en fører, en maskingeværsskytte og seks geværskytter samt en reserve, altså ialt 12 mand. Der-til kommer en holdleder, som ikke deltager i selve konkurrencen. Og endelig to

officielle repræsentanter fra hvert land. Det udtagne hold havde vi suppleret med tre ekstra reserver for at være helgarderet, hvis nogen blev syg eller på anden måde fik forfald.

I år blev træningen tilrettelagt således, at deltagerne selv skulle holde deres skydefærdighed ved lige ved kompagnierne og så iøvrigt holde sig i fysisk træning hele tiden. Programmet blev så afsluttet med, at vi indkaldte dem til et fire-dages kursus i Melbylejren, hvor vi pudsede deres uddannelse af og svejsede holdet sammen. Og det gav bonus. Jeg har aldrig set så dygtige skytter som de folk, vi rejste til Oslo med i år, og vi havde da også den glæde, at vi blev nr. 2 i al skydning.

Under træningen kom to af vore folk lettere til skade og var dermed ude af billedet, og til sidst blev den dårligste skytte pillet ud. Hvor var det synd for ham, og hvor var han ked af det. Og hvor var det hårdt at skulle sende ham hjem. Men det er også det eneste dårlige minde, jeg har i forbindelse med træningen til og deltagelsen i Nordisk Hovedstadskonkurrence 1959.

— — —

Afrejsen fandt sted i strålende sol med »Prinsesse Margrethe« fra Larsens plads. Det blæste en kraftig kuling, men det mærkede vi nu ikke noget til, før vi tabte Kronborg af syne og passerede Kullen. Så blev der tomt i spisesalen, men i løbet af en timestid lå søen blank og fin, og resten af turen var særdeles behagelig.

Indsejlingen til Oslo kan ikke beskrives, den skal opleves. Og det er vel ikke så meget fjeldene og deres konturer, der fængsler, som den idel skiftende belysning af hav, land og horisont. »Ja, vi elsker . . .« må være skrevet en sommermorgen ved 6-tiden på denne fjord. Ved kajen var vore værtsfolk mødt op for at hilse os velkommen. Deltagerne blev indkvarteret i en hjemmевærnslejr på en halvø, som

Svensk gruppe starter til orienteringsløb.

Resultaterne drøftes.

strækker sig op i fjorden med nordspidsen pegende lige mod Oslo. Og herude blev også hele konkurrencen afviklet.

Søndag eftermiddag samledes deltagerne på Oslo rådhus, hvor borgmesteren foretog præmieuddelingen. Nordmændene vandt den samlede konkurrence og dermed bowlen. Foreningen NORDEN har også udsat en meget smuk vandrepræmie, som skal gå til det hold, som vinder orienteringsløbet, og det blev altså Oslo, som for første gang vandt den smukke sølvtallerken. Herefter var der fælles middag med de deltagende lotter og alle de officielle repræsentanter.

Hvordan gik det os så i konkurrencen? Svaret er: Som sædvanlig. Vi blev nr. 3. Hvorfor? Ja, nu da vi ikke har vundet siden 1951, har vi besluttet os til at vente med sejren til jubilæumsstævnet i København 1960. Så er vi til gengæld indstillet på at vinde, og vi gør det – stol på det!

Lidt trætte og vel trods alt lidt skuffede drog vi hjem. Skuffede, men kun over placeringen. Vi havde tabt – men fået færre klø end vi plejede. Vi havde været glade for kampen og kan sige som alle de hjemmeværnsfolk over det ganske land, som dyster med norske og svenske kolleger: Disse stævner binder os stærkere sammen. Samværet styrker troen på samarbejdets betydning, og vi glæder os til, at de næste ti år bringer os endnu flere gode minder end dem, vi fik gennem det nordiske hjemmeværnssamarbejdes første ti år.

Tak for det, Norge og Sverige, og velkommen fremover. Vi vil gøre alt, hvad vi kan, for at det er jer, der får kløene i fremtiden!

Hjemmeværnsgårde

Af

kaptajn *H. Alber*

Jeg en gård mig bygge vil . . .

Ja, ikke sandt! Der er en undertone af optimisme og initiativ i denne indledningslinie til en af sangene fra vor barndoms første repertoire.

Og optimisme og initiativ er netop fremtrædende træk i historien om hjemmeværnsgårdene, som er blevet en ikke uvæsentlig detalje i det brogede billede af det danske hjemmeværn.

Hvad er en hjemmeværnsgård?

Det ville nok være klogt straks at tage fat på dette for læseren ganske naturlige – men for forfatteren lidt vanskelige – spørgsmål.

Som en foreløbig forklaring kan det anføres, at begrebet er hentet fra Sverige, hvor man i mange år har kendt *hemvärnsgårdar* – bygninger af varierende størrelse og udformning, der på kombineret statslig, kommunal og privat basis er etableret med henblik på først og fremmest at danne ramme om de lokale hjemmeværnsenheders uddannelsesarbejde. Men lad os så iøvrigt med en reverens overfor broderfolket for navnet og begrebet hellere vende tilbage til den danske version, som forståeligt nok på grund af forskelligheder i behov, forudsætninger m. v. ikke kunne blive en nøjagtig kopi af den svenske, men var henvist til i årenes løb at finde sin egen form.

Som hjemmeværnsgård betragter vi her i landet enhver bygning eller del af bygning, der ejes og/eller administreres af en selvejende institution, og som derefter af denne udlejes fortrinsvis til lokale hjemmeværnsenheder til undervisnings- og mødeformål. Den selvejende institutions medlemmer er overvejende identiske med den pågældende egns hjemmeværnsfolk; men en del af disse institutioner optager dog også andre personer, som ad denne vej ønsker at støtte det lokale hjemmeværnsarbejde.

Hjemmeværnsgårdsbegrebet er altså karakteriseret ved, at det er privat initiativ og i hovedsagen private økonomiske ofre og tjenesteydelser, som står bag opførelsen og driften af etablisementet, der derefter udlejes til hjemmeværnsregio-

*Lundbjerggård,
gl. herregårdsfløj.*

nen eller -distriktet til dækning af de lokale hjemmeværnsenheders behov for undervisnings- og eventuelt indkvarteringslokaler.

Hvorfor hjemmeværnsgårde?

Det kræver ingen grundigere bevisførelse, at enhederne jævnligt må råde over lokaler til ovennævnte formål – men hvorfor har man så mange steder valgt opførelsen af en hjemmeværnsgård som løsning på lokaleproblemet? Er der virkelig vægtige grunde til, at hjemmeværnsenheder af kompagnistørrelse – og til tider endog mindre enheder – har givet sig i kast med hjemmeværnsgårds-projekter?

Et bekræftende svar synes umiddelbart givet i den lange række hjemmeværnsgårde, som i årenes løb er skudt op landet over. Men har vurderingen af behovet for et sådant etablissement nu også i hvert enkelt tilfælde været ærlig og objektiv? For ærligheden tror jeg at kunne garantere – alene på baggrund af de bjerge af vanskeligheder og økonomiske og korporlige ofre, som »projektmagerne« har set tårne sig op foran deres ønskers mål, men som de alligevel stædigt har givet sig i kast med.

Men hensyn til objektiviteten . . . Nuvel! Det forhold, vi her taler om, lader sig nu engang ikke udtrykke i absolutte størrelser. Det må alle dage bero på en subjektiv vurdering i den lokale kreds af hjemmeværnsfolk; en vurdering hvor også uhåndgribelige følelsesmæssige momenter spiller en større eller mindre rolle.

Jeg mindes i denne forbindelse, at skolen i Nymindegab en af de første sæsoner havde hjemmeværnsgårde som emne for en aftendiskussion. Som hovedindtryk fra denne aften fik jeg en meget klar fornemmelse af, hvor stærkt de følelsesmæssige forhold spiller ind i vurderingen af dette spørgsmål, der iøvrigt – trods et

meget positivt oplæg fra indlederens side – fik en temmelig ublid medfart, og den pågældende aftens debat gav absolut ikke noget grundlag for at forudse de senere års vækst i hjemmeværnsgårds-byggeriet.

Det vil dog vist nu være på sin plads at nævne nogle af de konkrete ting, som *kan* stimulere til opførelsen af en hjemmeværnsgård.

Hjemmeværnsfolk er jo absolut ikke sekteriske. De har intet ønske om at isolere sig fra egnens befolkning. Tværtimod! De ser deres klare interesse – eller rettere sagens interesse – i, at hjemmeværnsarbejdet så naturligt og harmonisk som muligt smelter sammen med den lokale befolknings dagligliv. Derfor ville man principielt også helst glide ind i dette dagliglivs ydre rammer og benytte forsamlingshuse, skoler af forskellig art, ungdomsgårde o. lign. til den teoretiske undervisning og til møder og sammenkomster. Og sådan ordner man sig da også – heldigvis – i meget stor udstrækning, og der er grund til at fremhæve, at hjemmeværnsenhederne i hovedsagen møder meget stor forståelse og imødekommethed hos de lokale skolemyndigheder, ligesom mange andre offentlige og private institutioner og foreninger viser god vilje til at hjælpe hjemmeværnsenhederne over lokaleproblemet.

Men! For der er jo men'er. Det *kan* mange steder være svært at finde egnede lokaler. Fritiden vokser i omfang og skærper konkurrencen om de lokaliteter, der egner sig for fritidssysler. Aftenskole-virksomheden vokser. Ledige forsamlingshuse og foreningslokaler *kan* i de »travle« perioder af året være en mangelvare, der vanskeliggør tilrettelægnngen af uddannelsesprogrammet.

- - -

Og så er der jo det, at en og anden hærdebred hjemmeværnsmand *kan* finde kampen med pogeskolens bænke for ulige. Det *kan* være et problem at finde opbevaringsmuligheder for en broget samling undervisningsmateriel. Det *kan* også være en belastning for både vært og gæster, at sidstnævnte er nødt til at troppe op med våben og robust militærudstyr, hvis tilstedeværelse i de civile omgivelser kan give anledning til kritik, og som også kan frembyde nogen risiko for overlast på lokaler og inventar.

Hertil kommer så nogle af de førømtalte mere følelsesmæssige faktorer. Ønsket om at få *egent* og *fast* samlingssted. Et sted som er placeret og indrettet til dette specielle formål – helst i eller i nærheden af egnet øvelsesterræn, skydebane eller lignende. Et sted, hvor man kan føle sig hjemme, og hvor kammeratlig hensynsfuldhed over for det fælles aktiv er en selvfølge, men hvor på den anden side krigerhåndværkets risiko for en skramme i ny og næ er indkalkuleret – og i sidste ende svier til en selv. Og hvad så med den førømtalte gavnlige kontakt med egnens befolkning? Ja, man stiller blot tingene på hovedet og påtager sig nu værtsrollen for igennem udlån og -leje at tjene det dobbelte formål – det er der jo ingen grund til at tilsløre – at etablere berøring eller endog samarbejde med

Middelfart.

Tinglev.

kredse uden for hjemmeværnet og i nogen grad at afstive hjemmeværnsgårdens økonomiske grundlag.

Betimeligheden af at rejse en hjemmeværnsgård unddrager sig altså næsten totalt udenforståendes vurdering. Det er et spørgsmål, som kun de lokale hjemmeværnsfolk ud fra deres bedømmelse af blandt andet arbejdsbetingelserne på stedet og de mere følelsesmæssige behov for et samlingssted kan tage stilling til. Det skal dog i sandhedens interesse siges, at man mig bekendt intet steds i disse overvejelser er nået til den slutning, at tilvejebringelsen af en hjemmeværnsgård

Nakskov.

Hesselager.

Køge.

var en nødvendig forudsætning for i det hele taget at skabe og bevare hjemmevern på stedet. En hjemmevernsgård kan aldrig være en *betingelse* for hjemmevernsarbejdet, men den *kan* på den anden side blive en værdifuld støtte for dette arbejde.

Hvordan ser »gården« ud?

I den kortfattede besvarelse af spørgsmålet om, *hvad* en hjemmevernsgård er, klarede jeg mig med nogle almindelige og principielle betragtninger. Skal man derimod beskrive fænomenets rent faktiske udseende, indretning m. v., vil alle forsøg på at generalisere eller blot systematisere være dømt til at mislykkes.

Den mangfoldighed af løsninger på problemet hjemmevernsgård, som hjemmevernsfolkene er nået til, gør billedet meget, meget broget og meget morsomt og levende og vidner om en fantasi og en foragt for besværligheder, som retfærdiggør de indledende bemærkninger til denne artikel. Her er alle afskygninger. Fra herregårdsfløjen til den forhenværende svinesti. Fra den gamle landsbyskole til den nedlagte fabrik. Fra det lille, idylliske bondehus til den trelængede gård – af gamle, men solide jernbanevogne. Om det så er en *flydende* hjemmevernsgård, så mangler heller ikke den i samlingen. Det eneste gennemgående træk i

Sondrup bakker, gammel jernbanecogn.

dette brogede billede er de jævnligt opdukkende forhenværende tyske eller svenske militærbarakker, som efter at have udtjent deres rolle ved værnene vederlagsfrit er overdraget hjemmевærnsgårdsbestyrelser af forsvarsministeriet.

En stor del af bygningerne er overtaget »på roden« ved køb eller som gave, og opgaven med at indrette dem til det nye formål har varieret fra en forholdsvis beskeden restaurering og oppudsning af en næsten umiddelbart anvendelig bygning til en gennemgribende nyindretning, der nærmer sig opførelsen af et nyt hus inden for nogle givne ydermure. Den anden hovedgruppe af gårde er »skræddersyede«, d. v. s. vokset op sten for sten og element for element på en til dette særlige formål erhvervet grund.

Størrelsen af hjemmевærnsgårdene varierer, som man kan vente, også inden for meget vide grænser. Fra den lille bygning, som kun giver arbejdsmuligheder for en deling ad gangen, til den store gård, som med lethed rummer et kompagni – ja, for enkeltes vedkommende endog med indkvarteringsmulighed for en del af denne styrke.

Trods de store forskelligheder i størrelse og ydre er der imidlertid en vis regelbundethed i ruminddelingen. Kærnen er det store undervisningslokale, som kan rumme fra en deling til godt og vel et kompagni. I tilslutning hertil 1, 2 eller 3 mindre lokaler – alt efter gårdens størrelse – velegnede til gruppeinstruktion, befalingsmandsmøder o. lign. Dertil et tekøkken, garderobe og toiletter, og ikke sjældent får man også plads til et kompagnidepot. Endelig er der som nævnt gårde af en sådan størrelse, at der findes soverum, større og bedre toilet- og vaske-

rum og større køkken, hvorved en del af styrken kan benytte bygningen til week-end-kurser. Visse steder har man dog givet afkald på en del af disse muligheder og har i stedet valgt at indrette bolig for en betroet mand, der kan virke som tilsynsførende på gården.

Det er en naturlig ting, at disse hjemmeværnsgårde aldrig viser tilløb til luksuspræget udstyr og indretning. De er, som man kunne vente, nøgterne og funktionalistiske. På den anden side må man ofte forbavses over, at den tapre skare, som har stået et hjemmeværnsgårds-byggeris strabadser igennem, har haft kraft og evne til at yde en sidste ikke ringe indsats for at gøre lokalerne smukke og indbydende – men det er sikkert klogt og rigtigt set, at denne sidste afpudsning har sin store betydning, når »besøgstillene« engang skal afsige dommen over det stolte projekt.

Hvordan har det kunnet gøres?

For et hjemmeværnskompagni, som i halve eller hele år har tumlet med et hjemmeværnsgårds-projekt, er det et stort øjeblik, når det maling-duftende vidunder på indvielsesdagen præsenteres for den samlede styrke og en skare af venner og bidragydere. Men selv om stemningen domineres af tilfredshed over veludført – og veloverstået – arbejde, så er der dog også blandet lidt vemod i glædesbægeret. For vel er sliddet, spekulationerne og ærgrelserne overstået, men samtidig er det slut med at opleve manufakturhandleren som jord- og betonarbejder, postassistenten som murersvend og gårdejeren og skolelæreren som eksperter i sindrige tagkonstruktioner. Kredsen af selvbyggere – som mod slutningen måske nok kunne forekomme de fremmødte lidt snæver – havde jo andet end vabler og ømme muskler med som mindelser fra arbejdsdagene på byggepladsen.

Men hvad gik der forud?

Ja, hvis et hjemmeværnskompagni uden tilstrækkelig psykisk modstandskraft angribes af hjemmeværnsgårds-bacillen, så tegner »sygdomsbilledet« sig stort set således:

Efter en kortere eller længere periode med luftkasteller og hallucinationer indtræder en relativ opstemthed, som danner indledning til »papir-fasen«. Alle i kompagniet, som har blot det ringeste kendskab til byggesagers papirmæssige og håndværksmæssige sider (– eller som kender nogen, der kender nogen) bliver aktiveret. Man skitserer, tegner, forkaster og skitserer påny. Man laver udgiftsberegninger, opgørelser over materialebehov og rådig arbejdskraft samt (– vel optimistiske) overslag over indkomstmulighederne. Der forfattes bønkrifter, flammende opfordringer og statutter for den kommende forening.

Her indtræder en krise. Enten bliver patienten på dette stadium helbredt og opnår langvarig immunitet, eller også tiltager angrebet i styrke og omfang. I sidste tilfælde kan forværringen medføre, at alt fornuftigt, dagligt arbejde må

indskrænkes eller helt opgives. Patienten sanser nu kun: penge til den umættelige byggefond, jagten på tilsagn fra enkeltpersoner og myndigheder om hjælp (penge, jord eller materialer) og løfter fra venner og bekendte og disses bekendte om bistandsydelser, favørpriser på materialer o.s.v. o.s.v. Og inden længe vil der begynde at vise sig håndgribelige resultater.

En langsom, men dog jævnt fremadskridende bedring begynder derefter normalt at gøre sig gældende, idet sygdommen bevarer sit tag i stadig mindre dele af patienten. Mod slutningen indtræder en kortvarig forværring af tilstanden ledsaget af feber – men med indvielsesdagens portvin og kransekage er patienten på det nærmeste restitueret.

Og dog! Det er desværre set, at der *kan* indtræde en ret voldsom reaktion, hvorunder patienten virker splittet og afkræftet. Relativ ro og fornuftig snak om noget andet er her den bedste efterbehandling!

Tilgiv mig denne lidt respektløse fremstilling, men jeg håber og tror med Kumbel, at læseren ikke

. . . kun ta'r spøg for spøg
og alvor kun alvorligt . . .

Hjemmeværnsgårdenens tilblivelseshistorie fremtræder naturligt nok som en mosaik af lysere og mørkere partier. Mange opløftende træk har den rummet, med glædelige beviser på offervilje og lyst og energi hos mandskabet til at yde en ekstraordinær frivillig indsats i hjemmeværnsarbejdet. Men også med eksempler på, at enheder har været på nippet til at forløfte sig på et byggeprojekt. Storstilet støtte til hjemmeværnsgårde fra kommunale myndigheder, firmaer, insti-

Oksbøl.

tutioner og enkeltpersoner har vi lov til at se som glædelige beviser for, at hjemmeværnsenhederne har forstået at skabe en ikke ringe good-will og respekt hos civilbefolkningen, og de kontakter mellem hjemmeværnet og egnens befolkning, som en hjemmeværnsgård såvel under sin tilblivelse som under sin efterfølgende anvendelse kan give anledning til, må ikke undervurderes. Men netop sådan medgang kan måske i rusen under projektets gennemførelse have fået en og anden til at overse, at der både i arbejdsmæssig og i økonomisk henseende kommer en hverdag – også for en hjemmeværnsgård.

Nu falder det helt uden for nærværende artikels opgave således at gøre hjemmeværnsgårdenes regnebræt op – dertil er begrebet også alt for ungt og alt for rigt på detaljer – men at de med fejl og dyder er med til at sætte kolorit på billedet af det danske hjemmeværn er sikkert, og på baggrund af den ånd, hvori de er skabt, afventer de med sindsro historiens dom.

Oplysningsarbejdet

Af

konsulent *P. A. Heegaard-Poulsen*

Med lovfæstelsen af hjemmeværnet i 1948/49 skabtes noget ganske nyt i det danske forsvars historie. På det, der var tilbage af de frivillige hjemmeværnsforeninger dannedes nu en lovfæstet forsvarsorganisation, som netop på grund af frivillighedsprincippet skulle vise sig at få betydning for den folkelige forsvarsvilje langt ud over, hvad nogen dengang anså for muligt.

Hjemmeværnet er gennem hjemmeværnsforeningerne et ægtefødt barn af modstandsbevægelsen. Modstandsbevægelsen løste ikke alene militære opgaver – en af dens vigtigste funktioner var at gennemsyre den danske befolkning med *viljen* til at yde modstand mod tyranniet, med forståelsen for, at Danmark var et led i den verdensomspændende kamp for frihed og ret.

Som modstandsbevægelsen dengang er hjemmeværnet i dag i by og på land forrest i kampen for at oplyse hele folket om de farer, der truer landets frihed og selvstændighed, thi kun *erkendelsen* af disse farer kan give forståelse af, hvorledes farerne bekæmpes og friheden bevares. Således blev hjemmeværnet andet og mere end en militær organisation – hjemmeværnet blev et centrum for oplysning i det danske folk om vort land, vort demokrati og om midlerne til forsvaret af disse værdier. På enestående måde lykkedes det i hjemmeværnet at holde de mindre partipolitiske uenigheder ude i erkendelsen af, at forsvarssagen krævede en samling af alle de kræfter, som i det frivillige hjemmeværn kunne føre dens traditioner videre ud til nye, hidtil »forsvarsfremmede« kredse.

Forståelsen for, at en frivillig dansk forsvarsorganisation måtte have en anden opbygning end de grene af vore værn, der hvilede på almindelig værnepligt, viste sig tydeligt i den første hjemmeværnslov. Thi straks fra starten sammensattes *hjemmeværnsledelsen* af en *militær chef* (general og generalinspektør) og en *civilkommitteret* – siden hjemmeværnets oprettelse fhv. minister, folketingsmand Frode Jakobsen, hvis indsats under besættelsen var blevet et symbol på modstandsvilje i store kredse.

Den kommitteredes beføjelser blev i loven fastlagt således:

»Chefen for hjemmeværnet og den kommitterede udgør hjemmeværnsledelsen og har til deres rådighed en stab, hvis sammensætning fastsættes af forsvarsministeren. Endvidere ansættes der som medhjælp for den kommitterede et antal konsulenter ved hjemmeværnet.« (§ 6).

Det var således ret vide rammer, der var lagt om den kommitteredes arbejde. Dette var forståeligt, thi dette arbejde var noget ganske nyt og skulle egentlig først formes gennem de opgaver, der meldte sig. På visse områder – økonomi, ud nævnelser m. v. handlede den kommitterede som medlem af hjemmeværnsledelsen og havde klare bestemmelser, men arbejdet i marken skulle først tage form under de erfaringer, man gjorde.

Det blev de i loven nævnte konsulenter, der som den kommitteredes medarbejdere kom til at opbygge arbejdet i marken. I 1949/50 ansattes de første 4, men de stadigt øgede krav gjorde lidt efter lidt en udvidelse af antallet nødvendigt, således at der i dag er ialt 9 konsulenter.

Organisatorisk ledes oplysningsarbejdet i hver af de 7 hjemmeværnsregioner af en regionskonsulent, der arbejder nært sammen med regionslederen og distriktslederne. De to øvrige varetager en række administrative opgaver, redaktionen af bladet, filmoptagelser og meget andet arbejde.

For alle konsulenter gælder det, at der også er et arbejde uden for regionerne – herunder kan nævnes administration, kontorarbejde, tilrettelæggelse af det særlige oplysningsarbejde, der foregår på skolen, foredragsvirksomhed uden for eget område i tilfælde, hvor andre regioner behøver assistance og meget andet. I »marken« falder konsulentens arbejde i to områder, der dog griber ind i hinanden: *Udad*, d. v. s. arbejdet for tilgang og for oplysning blandt befolkningen; *indad*, d. v. s. oplysningsarbejdet inden for hjemmeværnets egne medlemmer om forsvarets og de udenrigspolitiske problemer, således at den lotte eller hjemmeværnsmand, der ønskede at erhverve sig viden til brug i det daglige arbejde, med regelmæssige mellemrum har mulighed herfor. Om hele dette arbejde, der her indledningsvis er antydnet og strejft – vil der senere blive berettet udførligt.

Med Danmarks tiltræden af den Nordatlantiske Traktat (NATO) om fælles forsvaret af demokratierne ved atlantens kyster fik vor udenrigspolitik den dybde og alvor, der gav en på realiteter hvilende baggrund for vort forsvar i en atomtid. Efterhånden som de udenrigspolitiske begivenheder tog fart i tiden omkring og efter Koreakrigen, blev kravene til den oplysningsvirksomhed, som den kommitterede og hans medarbejdere, konsulenterne, stod som udøvere af, stadig større og større.

I den første periode – årene fra 1949–54 – var opgaven først og fremmest at få aktiviseret de mennesker, der blot ventede på en opfordring til at melde sig ind i hjemmeværnet, thi den styrke, man var begyndt med – ca. 26.000 mand – kunne

ikke på langt nær være tilstrækkelig til at dække det antal, der blot behøvede kontakten for at melde sig.

De første år blev derfor på godt og ondt forsamlingshusenes tid. Aften efter aften holdtes der møder landet over – foredrag og film efterfulgtes af et kaffebord («thi hvad er dansk åndsliv uden kaffebord»), hvor man drøftede problemerne, her særligt de lokale. Som regel endte mødet med underskrivelse af begæringer – undertiden én, undertiden tyve. Meget afhang af de lokale folk, der ydede uvurderlig hjælp i hvervearbejdet. Det må også tages i betragtning, at tiden blot for ti år siden var en anden. Man var endnu kun kort tid fra besættelsen, store kredse var endnu interesserede i foredrag og – fremfor alt – havde fjernsynet ikke holdt sit indtog endnu – kort sagt begrebet »mødetræthed« var endnu i sin vorden. Det skal dog retfærdigvis siges, at i store dele af det vestlige og nordlige Jylland og også andre steder består interessen for en god aften i forsamlingshuset heldigvis endnu. Mange episoder fra denne tid trænger sig på, både af alvorlig og munter art. Sent glemmer man den ældre bonde, der lige efter Koreakrigens udbrud med alvorlig stemme og alvorlige øjne sagde: »Dette, så kort efter 1945! Men det er for alvorligt til, at det kan grines eller fjases væk – jeg vil også gøre min pligt.«

Blandt de mere muntre episoder kan nævnes én, oplevet af en kollega på Fyn. Forinden skal berettes, at dengang mødte hjemmeværnets modstandere endnu op til møderne. Det holdt de iøvrigt hurtigt op med, da de som regel ved at konfronteres med hjemmeværnets argumenter opnåede det modsatte af, hvad de tilsigtede. Senere tog man så tilflugten til grinet, vel vidende, at fik man det danske smil på sin side, havde man dræbt hjemmeværnet. Det fik man ikke – og man kan i dag ikke grine 70.000 kvinder og mænd ud. – Men episoden på Fyn fandt sted under et møde i et forsamlingshus, hvor en provokerende stemme fra baggrunden pludselig indskød: »Kan tåber komme i hjemmeværnet?« Svar fra talerstolen: »Du kan jo prøve!« Dermed var latteren atter engang på vor side.

Langsomt groede hjemmeværnet – kvartal for kvartal. I agitationsarbejdet deltog mange foruden konsulenterne. Først og fremmest den menige mand, men når det kneb, lagde også regionsledere, distriktsledere og kompagnicheferne kræfterne i. Dette gjaldt særligt, når de store tilgangsbølger kom og anspændte oplysningsarbejdet langt ud over dets bæreevne; for eksempel under Koreakrigen, hvor det blev klart for mange, at faren truede også os, selv om den varme krig foregik i det fjerne østen.

Et årstid efter Koreakrigens overgang til våbenhvile satte et stort organiseret fremstød ind på en landsplan. Ved hjælp af presse, radio, udstillinger og først og sidst ved hundredvis af store og små møder landet over fik hjemmeværnet befolkningen i tale. I 8 uger – januar/februar 1953 – varede kampagnen – den flyttede sig fra region til region – i hvert område en uge ad gangen. Dens facit var, at nye tusinder fandt vej ind i hjemmeværnet, at andre tusinder blev overbevist om rig-

tigheden i Danmarks forsvars- og udenrigspolitik og om hjemmeværnets nytte, selvom de ikke i denne omgang fandt vej til hjemmeværnets aktive styrke.

Landskampagnen i 1953 og ekkoet fra Ungarns frygtelige skæbne i 1956 vil stå som historiske beviser på, hvad tusinder kan udrette, når de løfter i flok.

Mod slutningen af den første periode holdt et nyt fænomen sit indtog visse steder i landet. Det var husagitationen. Med en lokal hjemmeværnsmand besøgte en række emner én efter én. Denne fremgangsmåde var resultatrig en del steder, men uhyre tidkrævende, og efterhånden som oplysningsarbejdet gradvis ændrede karakter, måtte denne arbejdsmetode træde i baggrunden.

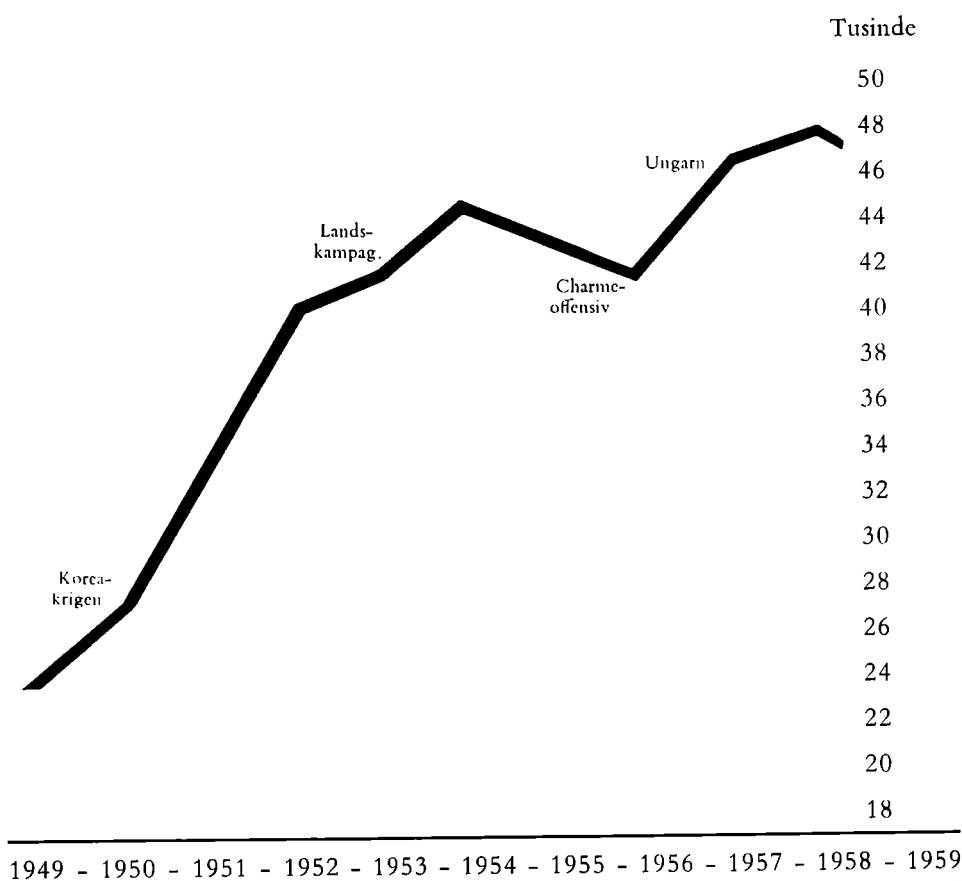
På den indre front var der også travlhed. I de første år oprettedes hurtigt efter hinanden hundredvis af kompagnier med nødtørftig udrustning og ofte med befalingsmænd, der skulle uddanne mandskabet uden den nødvendige støtte ovenfra, uden tilstrækkelig udrustning og andre hjælpemidler og uden selv at have kunnet erhverve sig de nødvendige kundskaber. Mange blev derigennem sat på en uriaspost; det var ikke altid let at forklare for mandskabet, hvordan vanskelighederne opstod. Dette stillede store krav til oplysningsarbejdet på den »indre linje« – enhver hjemmeværnskonsulent erindrer de gentagne diskussioner om støvler og regnslag. I dag stilles der kun sjældent krav om *mere* udrustning – en af de mange ting der viser, hvor meget der har ændret sig i hjemmeværnets første tiår.

Udstilling om hjemmeværnet og dets baggrund.

Oversigt over styrkerne ved HJVK

1. marts 1949–1959

HJV samlede styrke pr. 1/4 1959:

HJVK	47.563
DMH	2.150
FLH	9.256
Kv. korp.	9.147
	<u>68.116</u>

Ud over foredragsvirksomheden ved hvervemøderne begyndtes allerede fra første færd et oplysningsarbejde i foreninger og organisationer af den mest forskellige art. Naturligt rettede denne virksomhed – som i det følgende femår skulle blive udbygget endnu mere – sig især mod to af samfundets store grupper: Arbej-

dere og bønder. I disse to grupper fandtes efter en 80-årig neutralitetsperiode ikke ubetydelige kredse, der var traditionelle modstandere af Danmarks tilslutning til NATO og af et dansk forsvar overhovedet. Allerede i de første år skabtes her mange værdifulde kontakter mellem konsulenter og organisationsfolk.

Henimod den første femårsperiodes slutning kunne man fastslå, at gennem hjemmeværnets rolige og besindige optræden, gennem den alvor, hvormed opgaverne blev løst, og gennem oplysningsarbejdet var kampen for anerkendelse vundet. I by efter by, sogn efter sogn gled hjemmeværnet ind i dagliglivet, og ikke få steder kom det til at spille en afgørende rolle i den psykologiske krig ved et utrætteligt oplysningsarbejde for landets og demokratiets sag.

Efterhånden som kompagnier og flotiller voksede i tal, blev kravene til den enkelte konsulent så store, at kontakten med kompagni eller flotille gled noget i baggrunden. Denne udvikling fremskyndedes, da det i 1934 dannede civile luftmeldekorps i 1952 blev tilsluttet hjemmeværnet under navnet »Flyverhjemmeværnet«. For bedre at kunne klare oplysningsarbejdet i de lokale områder dannedes der, efter cirkulære udsendt af den kommitterede, oplysningsudvalg over hele landet, bestående af repræsentanter fra de forskellige grene af det frivillige

Udstilling om hjemmeværnet og dets baggrund.

forsvar – heri naturligvis indbefattet de kvindelige korps – samt repræsentanter for civile myndigheder, organisationer og institutioner. Oplysningsudvalgene var dels tænkt som en art agitationsudvalg, dels som kontaktled mellem det frivillige forsvarsarbejde og befolkningen. Oplysningsudvalgenes arbejde og deres resultater har ligget på et højt forskelligt plan. Nogle steder er der både udad og indadtil opnået særdeles gode resultater, andre steder har udvalget næppe nogensinde gjort et virkeligt stykke arbejde. Som i alt frivilligt arbejde afhænger også her resultatet af den enkelte og hans vilje og evne til at gøre en indsats. Retfærdigvis må det dog fremhæves, at opbygningen foregik så hurtigt, at mange oplysningsudvalg igennem lang tid var i uvished om, på hvilken måde deres arbejde skulle udføres, hvilke midler der stod til rådighed, og hvilken kompetence de havde.

Ikke blot i det direkte hvervearbejde, men også på de indre linjer, f. eks. ved rejsningen af en hjemmeværnsgård eller gennem arrangementet af den årlige *kammeratskabsaften* fik disse udvalg betydning. For de fleste hjemmeværnsenheder er »kammeratskabsaftenen« blevet et fast arrangement – på denne aften i året lægges selve den militære uddannelse til side, og alle hygger sig med konen i den ramme, som netop passer til dette kompagni, denne flotille eller luftmeldepost. Kammeratskabsaftenen giver familien – og herunder først og fremmest »lillemor« lejlighed til at få et indblik i hjemmeværnets opgaver og den alvor, der er baggrunden for arbejdet, ligesom det giver hende mulighed for at lære ægte-mandens kammerater at kende. Som bindeled mellem hjemmeværnet og de pårørende er den af umistelig værdi. Som hjemmeværnet har alle lag i befolkningen med og omspænder både land og by, er kammeratskabsaftenen af vidt forskellig indhold. Dens rammer er vide, fra københavnerkompagniet, der morer sig med dans og fest efter en alvorlig optakt, over det sjællandske landkompagni, der først har en alvorlig tale, dernæst opfører et dilettantstykke for at slutte med dans, og endelig sluttet ringen med kompagniet i det nordlige Jylland, hvor dans er bandlyst, men hvor forsamlingen med spændt opmærksomhed påhører halvanden times foredrag for derefter at tage ivrigt del i diskussionen under kaffebordet. Så forskelligt lever hjemmeværnskompagnier, flotiller og luftmeldesektioner deres liv – og under så forskellige forhold må også oplysnings- og agitationsarbejde tilrettelægges.

Ved begyndelsen af *den anden femårsperiode* var det klart, at vel var der nået gode resultater, men man kunne næppe vente ret megen ny tilgang ad den traditionelle vej. Det opinionsdannende arbejde trådte mere og mere i forgrunden. Midlet fremfor noget til at få stadig nye kredse overbevist om nødvendigheden af et forsvar inden for NATOs rammer viste sig at være weekend kursus. De fleste af disse arrangementer laves i samarbejde med en politisk, faglig, folkeoplysende eller anden tilsvarende organisation. Ofte går der lange og trælse forhandlinger

forud, før kursus kan løbe af stabelen. Endvidere skal der sikres lokaler og talere samt ordnes de mange små ting, der hører med til et vellykket kursus. Udgifterne betales af hjemmeværnet, hvis hele kursustiden er vor – hvis den pågældende organisation ønsker, kan den få en mindre del af kursustiden til rådighed mod da at betale et tilsvarende beløb af egne midler. Man får et indtryk af denne virksomheds omfang, når man hører, at 9 konsulenter sidste finansår gennemførte 100 kursus med ialt 7-8000 deltagere. I løbet af en sådan weekend drøftes problemerne igennem, og grundlaget for en fremtidig fast kontakt lægges.

Når deltagerne søndag eftermiddag rejser hjem efter foredrag, diskussioner, film og arbejdskredse, er det ofte med et ganske andet syn på det danske forsvar og NATO end før kursus.

Tilsvarende kursus – eller søndagsmøder, hvor weekend kursus ikke kan anvendes – arrangeres også for hjemmeværnets egne folk. Her behandles udenrigspolitik, det danske forsvars situation, hjemmeværnets egne problemer, nye våben (raketter) og mange andre emner. I forståelsen af, at hele verden i dag har fælles skæbne, findes på disse kurser ofte foredrag om det mellemste og fjerne østen og disse landes enorme vanskeligheder. Disse kurser er åbne for medlemmer af oplysningsudvalgene, befalingsmænd og enkelte andre. – Kurserne arrangeres undertiden for hver hjemmeværnsgren for sig, men oftest med deltagelse af repræsentanter for alle 6 – de kvindelige såvel som de mandlige. Foruden danske foredragsholdere har på disse kursers talerstole stået betydende folk fra Norge, Sverige, England og USA. Disse »fremmede« stilles til rådighed med som oftest ganske ubetydelige udgifter for hjemmeværnet selv i erkendelse af, at hjemmeværnets medlemmer er en afgørende faktor i det psykologiske forsvar herhjemme. At hjemmeværnsfolk tillige er gode tilhørere overbevises såvel danske som udenlandske foredragsholdere om.

Da behovet for oplysning stadig steg, og kravene til den viden, som oplysningsudvalgenes medlemmer måtte have, forøgedes i takt med det omfang, hvor man fra hjemmeværnets side fik større og større kontakt med kredse, der skulle overbevises, blev det indlysende, at weekend kursus eller endnu mindre søndagsmøder ikke altid slog til. I samarbejde med hjemmeværnets befalingsmandsskole i Nymindegab tilrettelagdes da en række 3 dages kurser for dem, der ønskede en mere dybtgående orientering. Disse kursus fik en sådan tilslutning, at det meget hurtigt blev nødvendigt at arrangere et første års kursus, byggende på uddannelse i organisations- og agitationsarbejde, og et andet års med udenrigspolitik som det centrale tema. Gennem flittig anvendelse af arbejdskredsformen aktiviseres deltagerne, og ved samværet med kammerater fra by og land inspireres man til fortsat arbejde, når man er vel hjemme igen. Kurserne ledes af konsulenterne på skift, hvad der gør det muligt inden for visse givne hovedretningslinjer at præge hvert enkelt kursus lige så individuelt, som konsulentstaben er sammensat.

Netop fordi befalingsmandsskolen i Nymindegab er et kraftcenter for hjemmevernet, har der også på en række andre områder bestået et samarbejde mellem skolen og hjemmevernets konsulenter. Når kursusugen begynder hver mandag, holdes om aftenen i skolens store, smukke auditorium en foredragsaften. Gennem årene er de mest forskellige emner blevet behandlet fra talerstolen. Mange kendte og ukendte har her mødt en vågen – undertiden skeptisk forsamling, og ofte har diskussionen måttet afbrydes, fordi tiden ikke tillod en fortsættelse.

Emnekrederen er om muligt endnu større end ved hjemmevernets almindelige kurser, den spænder fra udenrigspolitik til rejseforedrag, fra Sjællands forsvarsproblemer til raketvåben. Disse aftener har givet skolen det præg af civil højskole, der understreger hjemmevernets nære samhørighed med civilbefolkningen. – Denne samhørighed understreges yderligere gennem det store antal civile besøgende, der med konsulenterne som mellemed besøger skolen i forbindelse med mandagsaftenerne. Her demonstreres den ægte forsvarsvilje, der – fjernt fra al militarisme – findes hos hjemmevernet. Ingen besøgende – han være sig arbejder eller direktør, landmand eller funktionær – forlader skolen uden at være overbevist om denne skoles store betydning for forsvarsviljen og med et indtryk af den dybe forpligtelse over for landet og demokratiet, der får frivillige til at arbejde fra

Folkemøde med deltagelse af den amerikanske ambassadør Val Peterson samt svenske og norske gæster.

6 morgen til 22 aften på en uddannelse for derefter at fortsætte et slidsomt instruktørarbejde hjemme i kompagniet. Besøget på skolen er for ikke få civile besøgende blevet det, der fik dem til at gå ind for hjemmeværnet i deres institution eller virksomhed.

Jævnside med dette uddannelses- og oplysningsarbejde fortsattes den almindelige foredragsvirksomhed. Flere og flere foreninger og organisationer brugte hjemmeværnets konsulenter og hjemmeværnets oplysningsfilm – stort set kunne man sige, at midt i halvtredserne var kampen for anerkendelse vundet i den danske befolkning.

Igennem hele tiåret har en lang række større arrangementer præget hjemmeværnets liv. Fra året 1959 erindres den store række af jubilæumsfestligheder, der landet over bragte titusinder af hjemmeværnsfolk sammen. Så forskelligt som hjemmeværnets medlemmer er det, så forskellige var de former, under hvilke man fejrede jubilæet. I de store byer samledes mange hundrede, undertiden et par tusinde til et arrangement præget af alvor og munterhed i passende blanding. Men en lige så stærk følelse af ti års sammenhold og kammeratskab fik man ude i det lille forsamlingshus, hvor kompagniet selv fejrede sine jubilarer under mere beskedne former, fordi man ønskede at være alene denne dag. Dog fandtes også landet over de store arrangementer – i en centralt beliggende by med en passende hal mødtes hele distriktet – og festtalere var forsvarsministeren, den kommitterede eller hjemmeværnets general. Musikken kom fra et af de talrige hjemmeværnsorkestre, der som en ny og særlig gren inden for oplysningsarbejdet er vokset frem i de senere år.

I efteråret 1959 fejrer det yngste skud på hjemmeværnets stamme sit eget jubilæum. Det er flyverhjemmeværnets luftmeldeafdeling – det i 1934 stiftede luftmeldekorps – der den 29. november kan se tilbage på 25 års virke, først som en civil organisation, siden som et militært led i vort frivillige forsvar. Overgangen fra civil til militær status var blevet en nødvendighed af folkeretsmæssige grunde.

Med den danske presse har hjemmeværnets konsulenter opretholdt en levende og stadig kontakt, selv om det af organisationsmæssige grunde har været naturligt, at den rent lokale forbindelse opretholdtes af kompagni eller distrikt, når det gjaldt lokale begivenheder. I denne forbindelse skal det fremhæves, at bortset fra ganske enkelte tilfælde har hjemmeværnet mødt en enestående – omend heldigvis ikke kritikløs – velvilje i hele den danske presse. Denne tillid er baseret på hjemmeværnets støtte, daglige slid, der har overbevist de fleste om, at her er skabt en bred, folkelig bevægelse indenfor det danske forsvar. Det kan også uden alt for megen selvros fremhæves, at også inden for pressen bliver hjemmeværnets modstandere færre og færre – kun et enkelt blad må vist anses for *helt* uhelbredeligt.

Ligesom kontakten til pressen ligger kontakten til radio og fjernsyn naturligt hos den kommitterede. Da der til udsendelse i disse to kun kan være tale om sær-

Hjemmeværnsopvisning i distrikt Thy med deltagelse af helikopter fra flyvevåbnet.

lige, for hele landet betydningsfulde arrangementer, såsom jubilæer, store øvelser m. v., varetages denne kontakt på den kommitteredes vegne af en enkelt konsulent.

For det allermeste af al oplysende virksomhed gælder det, at sommeren er den døde tid. Dette gælder også for hjemmeværnet, men i ringere grad end de fleste forestiller sig. Om sommeren forberedes vinterens kurser – højskoler lejes, aftaler træffes med talere og kursusledere, budgetter drøftes – disse forhandlinger føres med distrikts- og regionsledere og mellem konsulenterne indbyrdes, ligesom de naturligvis først af alt føres på »højeste plan« – det vil sige med den kommitterede.

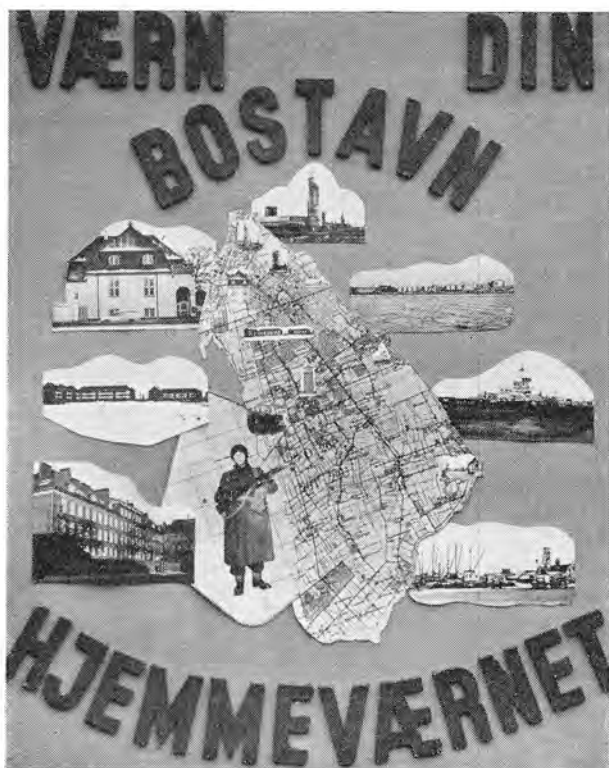
Det aktive oplysningsarbejde ligger dog ikke stille om sommeren. Allerede hurtigt efter 1949 havde man bud efter hjemmeværnet som et led i byfester, dyrskuer og andre udendørs storarrangementer. Derfor anskaffede man allerede tidligt et stort filmtelt med plads til 300 mennesker med tilhørende forevisningsapparat. Ved alle de store dyrskuer, Bellahøj, det fynske fællesskue, det jyske ungske og ved mange byfester ses det store, grå hjemmeværnstelt med de store rød-hvide transparenter. »Med hjemmeværnet for fred og frihed« og »Aktiv for fred og frihed – hjemmeværnet«. Foruden de »faste« aftaler med dyrskuerne ses teltet hvert år i by efter by landet over ved lejligheder hvor mange mennesker kommer sammen. Ofte suppleres filmforevisningsteltet med endnu et stort telt,

hvor man gennem udstillinger viser hjemmeværnets våben og opgaver. Dette finder særligt sted ved de store »forsvars dage«, hvor hele forsvaret viser sin kunnen frem ved udstilling af materiel og store opvisninger. Fra de senere år kan i denne forbindelse nævnes byer som Århus, Hillerød, Korsør og Kalundborg – blot eksempelvis.

Til opbygning af udstillinger besidder hjemmeværnet en »fast kerne« af materiel, der da suppleres lokalt fra område til område, efterhånden som der bliver brug for udstillinger rundt omkring.

Tusinder af mennesker er gennem disse udstillinger blevet gjort bekendt med hjemmeværnets opgaver og uddannelse. Også for NATO har disse udstillinger haft stor betydning, thi naturligvis har hjemmeværnet ikke forsømt at gøre opmærksom på den alvorlige og realistiske baggrund for det daglige arbejde. Som regel arrangeres disse udstillinger i samarbejde med Forsvarets Velfærdstjeneste.

Ansaret for hjemmeværnets kursusvirksomhed påhviler i al almindelighed den kommitteredes afdeling alene, men i de sidste 4 år er der taget et særligt kursusarbejde op, nemlig kursus på skolen i Nymindegab for ungdomsorganisationerne. I en række week-ends i løbet af sommer og efterår mødes her de demokratiske partiers ungdomsorganisationer og ledere fra en lang række upolitiske ungdomsorganisationer med repræsentanter for hjemmeværn og det øvrige forsvaret. Disse kursus tjener til at give den ungdom, der lige har aftjent deres værnepligt eller som skal indkaldes, forståelse for forsvarets problemer, set som en helhed. Her redegøres gennem velfærdstjenesten for den meniges problemer og hvorledes man søger at løse dem, der fortælles om chancer og muligheder for

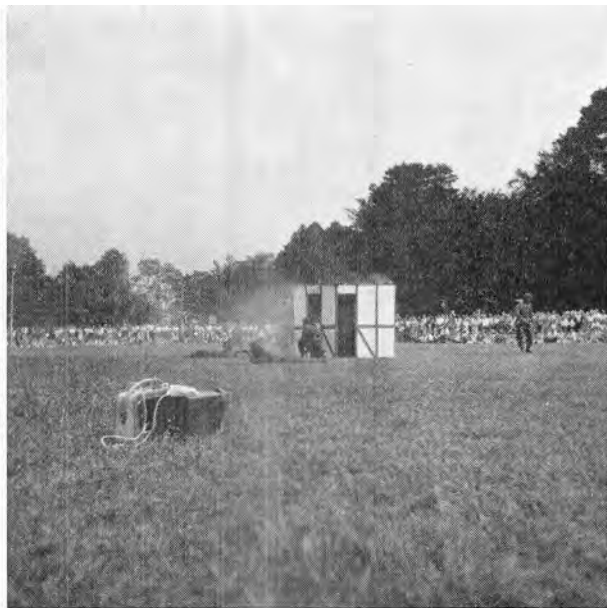
Forside til lokal brochure.

*Den kommitterede, Frode Jakobsen,
taler i Nymindegab.*

dem, der ønsker at knytte sig fast til forsvaret. De nye våben og deres konsekvenser er på hvert af disse kursus genstand for megen diskussion og interesse. Kurserne er ikke ens – thi disse ungdomsorganisationer er ligeså forskellige som de politiske eller upolitiske organisationer, de repræsenterer. Programmet tilrettelægges af den kommitteredes afdeling og Forsvarets Velfærdstjeneste i nøje samarbejde med de pågældende organisationers ledere. I disse week-ends åbnes skolen undtagelsesvis også for kvinder, idet der i de pågældende organisationer også findes et stort antal kvindelige ledere. Egentlige hvervekursus er disse arrangementer altså ikke, da langt den største del af den mandlige ungdom – som ovenfor nævnt – enten skal eller lige har aftjent værnepligten. Først om adskillige år vil der være mulighed for at få dem i hjemmeværnets uniform, men det må af hensyn til opinionen blandt de værnepligtige anses for uhyre vigtigt, at i hvert fald en del af de indkaldte kender dansk forsvars baggrund og virke allerede før indkaldelsen.

Som det vil fremgå af det hidtil berettede, behøver en konsulent aldrig at savne arbejde. Arbejdet er vel så alsidigt, som et menneske kan forlange det – og først og fremmest er det et arbejde med mennesker – mennesker af de forskellige meninger og sociale lag. Men for at hele dette skal glide, bliver der et betydeligt skrivebordsarbejde tilbage. Administrationen af de mindre bevillinger – de almindelige mødebevillinger – påhviler regionskonsulenten, der samtidig foretager eller foranlediger indstilling til den kommitterede af de såkaldte k-sager, det vil sige alle bevillinger til kursus, møder, annoncer, tryksager m. v. på større beløb. Annoncer, pjecer og tryksager skal ikke bevilges men ofte helt eller delvis udarbejdes af områdekonsulenten. Ganske vist fremstilles næsten alle plakater, mærkater og nogle tryksager på landsbasis og distribueres fra staben på Sorgenfri,

Historiske spil.

Fra historisk optog.

Hjemmeværnsorkester musicerer.

men det lokale arbejde kræver ofte egne tryksager. Det samme gælder i endnu højere grad annoncer.

Det er velkendt for alle hjemmeværnsfolk, at man for at blive optaget i hjemmevernet skal godkendes dels af udskrivningskredsen, dels af et særligt distriktsudvalg, der er nedsat med hjemmel i loven. På sammensætningen af dette udvalg har hjemmevernet ingen direkte indflydelse, idet medlemmerne distrikt for distrikt landet over udpeges af sognerådsforeningerne og købstadsforeningerne, medens formanden udnævnes af forsvarsministeren. Naturligvis tages der ved udnævnelsen af medlemmerne hensyn til, om det er mennesker med interesse for dette arbejde, ligesom den kommitterede ved indstilling til forsvarsministeren har mulighed for at øve indflydelse på, hvem der skal være formand; men dette ændrer intet ved den kendsgerning, at hjemmevernet som sådan ingen indflydelse har på udvalgets afgørelse, når det gælder antagelse eller forkastelse af begæringer om optagelse i hjemmevernet. Det er indlysende, at der da undertiden er meningsforskelligheder mellem udvalg, ansøgere eller lokale hjemmeværnsskompagnier. Disse konflikter må naturligvis behandles med stor takt og diskretion – ofte løses de gennem det stedlige distrikt, men tit må konsulenten hjælpe til at få tingene til at glide. Behandlingstiden – det vil sige den tid, begæringen er undervejs fra dens underskrift til dens godkendelse – har gennem årene været genstand for megen diskussion, også her må områdekonsulenten gribe ind som mægler af og til.

Som det er fremhævet gentagne gange i denne redegørelse for hjemmevernets oplysningsarbejde, er det målet gennem et metodisk udført opinionsdan-

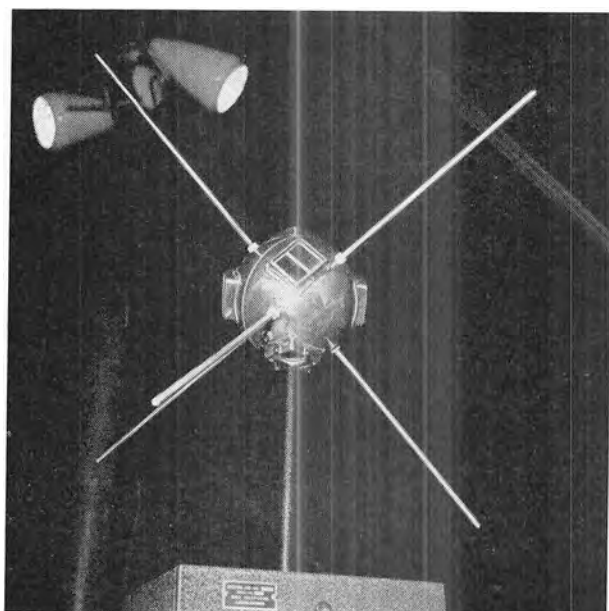

Udstilling og film.

Thorkil Kristensen taler ved hjemmевærns møde.

nende arbejde at skabe baggrunden for den tilgang til hjemmевærnet, der kun kan finde sted, hvis flertallet af befolkningen er overbevist om forsvarets nytte. Først på denne baggrund får mand-til-mand agitationen mulighed for at kunne virke fuldt ud. Selv det største forsvarsbudget er til liden eller ingen nytte, hvis ikke manden i trøjen er overbevist om forsvarets effektivitet, om at befolkningen står solidarisk med ham og endelig har den tro på demokratiet og friheden, som kan bevæge ham til at ofre det største for disse idealer. I forhold til disse høje mål er det kun beskedne beløb, denne oplysningsvirksomhed koster. Den kom-

Fra raket- og rumfartsudstilling.

Afsluttende fyrværkeri.

mitteredes andel af hjemmeværnets samlede budget er steget i takt med forøgelsen af dette budget, men ligger i dag som for 10 år siden fast på 2,2 %. Da meget af dette arbejde kommer hele forsvaret til gode, kan man også sammenligne med det samlede forsvarsbudget (oktober 1959) – det vil da vise sig, at kun 1 % af de samlede forsvarsudgifter går til dette arbejde – en yderst beskeden »reklamekonto« for så stor en virksomhed. Selvom man hertil lægger de beløb, som Forsvarets Velfærdstjeneste anvender på sin del af oplysningsarbejdet om værnene – foruden de mange opgaver af social og anden art, som denne institution arbejder med – kommer man næppe over 2 %.

Interessen for dette arbejde og den institution, der er sat til at løse disse opgaver, viser sig nu også i vore nabolande. Ikke mindst har det glædet os, at det norske hjemmeværn, med hvilket vi føler en stærk samhørighed, har fundet det umagen værd at sende en delegation sammensat af medlemmer af den norske hjemmeværnsledelse til oplysningskursus i Nymindeskab for der nærmere at studere den danske civile afdelings arbejdsmetoder.

I de forløbne 10 år er den psykologiske baggrund for hjemmeværnets oplysningsarbejde ændret meget – i alt væsentlig i positiv retning. Det er at håbe, at hjemmeværnets oplysningsarbejde også i de næste 10 år kan bidrage sit til at styrke de kræfter, der i befolkningen arbejder for at forsvare vor frihed og fred. Det er målet at få stadig nye og større kredse til at omsætte vort valgsprog »aktiv for fred og frihed« i handling.

Når musikken spiller op

Af

Overassistent *Klavs Mølholm*

Måske er det netop erkendelsen af den alvorlige baggrund for hjemmeværnets arbejde, der gør et indslag i virksomheden som hjemmeværnsmusikken så afholdt; netop derfor tiltrænges fra tid til anden en ramme om fællesfølelsen af mere festlig karakter.

Føler vi det bedre, end når trommer og horn giver genlyd mod facaderne og vinduerne slås op for medlevende og lyttende ansigter, der følger hjemmeværnsmusikken på vej gennem byen, både de velvillige og de kritiske øjne rettes mod hjemmeværnet. Men kontakten er straks opnået, og virkningen afhænger også her af den kvalitetsmæssige formåen, og så naturligvis af om man rammer publikums smag, i hvad der spilles. Og her stilles vi midt i et kapløb. Nutidsmennesket hører megen musik. Derfor er også kravet til den udøvende musiker hævet stærkt i den sidste menneskealder, først for den professionelle musik, siden (navnlig i efterkrigsårene) også for amatørmusikkens udøvere, og her må hjemmeværnsmusikken ikke sakke agterud, men være på højde med udviklingen. Når vinduerne åbnes for tonernes overtalelse, skulle reaktionen nødig være »... nåh, det er bare hjemmeværnet,« men derimod hver gang »... nu kommer *hjemmeværnet*.« Selvfølgelig ligger både muligheder og krav meget forskelligt fra sted til sted. Eet publikum er mere kritisk end et andet; men fra det første hjemmeværnsorkester oprettedes i 1949 (og allerede året efter opstod de næste 4 musikkorps) har udviklingsmuligheder og vilkår været meget forskellige, efter hvor stærke lokale kræfter, der nu kunne påkaldes på egnen eller i byen til at løse opgaverne. Dette forhold aftegner sig også i dag blandt de nu 20 musikkorps og trommekorps, som hjemmeværnet, inclusive de kvindelige korps, råder over. Udspringet var overalt det stedlige initiativ, nogle af »mændene« kunne spille og skulle give noget musik, det var kræfterne »nedefra«, der satte igang, og orkestrene var vel nok i begyndelsen snarest »uønskede børn« i hjemmeværns-familien.

Særligt i et amatør-musikarbejde må de stedlige faktorer indvirke stærkt. Det har da også udviklet forskellige typer af orkestre, lige fra det storbyorkester, hvor størrelse, optræden og march gør det egnet til det helt repræsentative, til det

*Hjemmeværnsdistrikt Himmerlands trommekorps
evolerer.*

*Hjemmeværnsregion VI's musikkorps musicerer ved den
ukendte koncentrationslejr-fanges grav den 4. maj.*

mindre, men fine koncertorkester med de musikalsk set smukke præstationer, eller et provinsorkester fra en af de store byer, hvor instrumenter og kunnen, i forbindelse med dygtig instruktion har givet det hele kvalitetspræget. En præstation af anden art, men for hjemmeværnet ikke mindre vigtig, repræsenterer det provinsorkester, der har forstået, udover en antagelig standard, at blive placeret i befolkningens lokale liv, så man allerede traditionsmæssigt venter, det er tilstede, hvor der sker noget, der på naturlig måde kan placere hjemmeværnet. Det kan tilføjes, at et af vore trommekorps i særlig grad repræsenterer samarbejdsglæde og selvvalgt disciplin, som ikke kan undgå at efterlade indtryk på tilskuerne.

Da de »uønskede børn«, og dermed musikarbejdet, for nogle år siden blev lyst i kuld og køn, var den første bestræbelse i dette, som i andet af hjemmeværnets arbejde, at grundmure en solid bund under uddannelsen, og virkningerne heraf skal nok ses . . . om nogle år, men de spores allerede. En anden bestræbelse har været gennem udvikling af et standard-repertoire at muliggøre, at flere musikkorps kan optræde samlet ved særlige lejligheder og tillige at sikre et virkeligt egnet repertoire for amatør-musikkorps.

Der findes enkelte, der undrer sig over, at musikarbejdet er blevet et led i hjemmeværnets virksomhed. Militærmusikken var dog – fra sin oprindelse langt tilbage – en appel til forsvarsviljen, og selv et frivilligt værns good-will og kontakt når dog ikke længere ud i befolkningen end forsvarsviljen kan påkaldes.

Da nedskæringerne af forsvaret fandt sted i mellemkrigsårene, gik det stærkt ud over militærmusikken, der før den tid havde en international standard her-

Hjemmeværnsdistrikt IVs musikkorps på march.

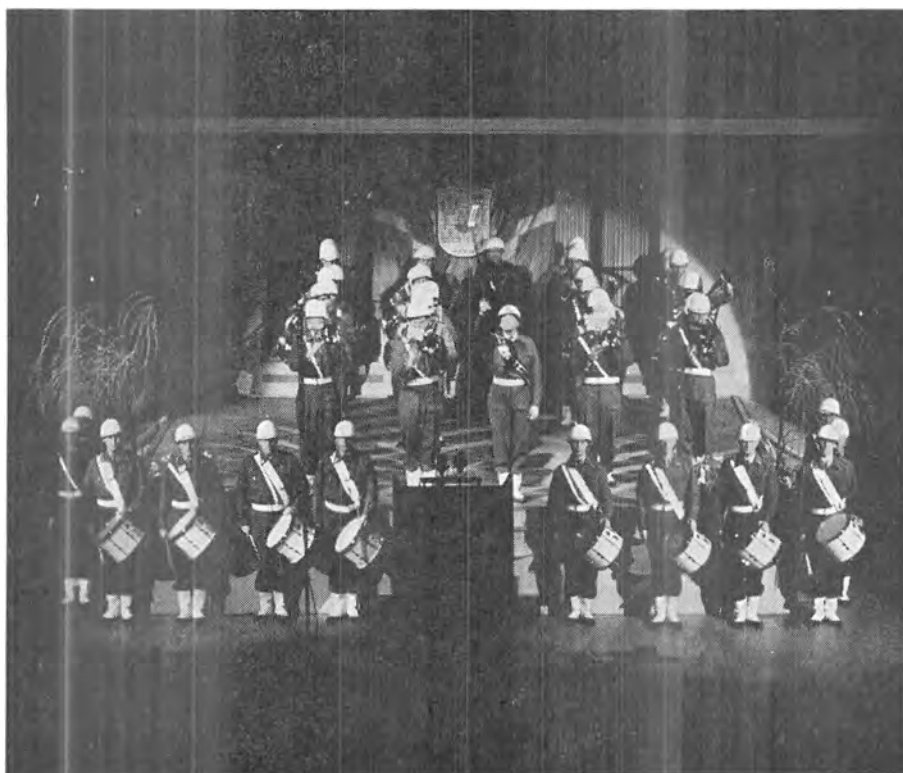

Danmarks Lottekorps' musikkorps giver koncert.

hjemme. Og da forsvarsrammerne påny udvidedes efter krigen, erkendtes erfaringerne om militærmusikkens betydning for forsvarsviljen tilsyneladende ikke.

Det er derfor næppe tilfældigt, at det netop er i et værn, der er udsprunget af forsvarsviljen, at den militære musik fornyes gennem et amatør-indslag, som et frivilligt arbejde ligesom det øvrige hjemmeværnsarbejde.

Et udenlandsk militærmusik-tidsskrift skrev fornylig i forbindelse med en orkester-udsendelse til en oversøisk plads: »Musik er den bedste ambassadør for venskab og god forståelse.«

Også projektørerne spillede – ved 10 års festen.

Hvad med Hansen & Hansen?

af

Niels E. Nielsen

Er hjemmeværnet en folkebevægelse?

Eller bare en minoritet, en slags sekt, grebet af den store forsvarsdille?

70.000 mand ud af fire millioner, det er egentlig ingen stor procentdel – $1\frac{3}{4}\%$ mere nøjagtigt. Er det nok til en folkebevægelse?

For hver tjenstgørende i de frivillige værn står der, lidt summarisk regnet, omkring 57 udenfor. Er det ikke lidt prætentøst at stille én overfor så mange og tro, at han kan sætte bevægelse i noget som helst?

En aktiv og syvoghalvtreds passive . . .

Men hvis nu denne ene ikke er nogen tilfældig person? Hvis nu titlen folkebevægelse er mere end en sag om kvantitet?

Lad os se lidt på ham, forfra og bagfra, før vi dømmer om den rolle, han og hans 70.000 fæller spiller som opinionsdannende faktor. Noget *må* der jo være med ham, siden han gør noget, de 57 andre ikke gør.

Han hedder sikkert Hansen.

Hansen er et godt dansk navn. Hansen'er har vi nok af. Jeg tror endda, at vi, for at gøre valget endnu mere gennemsnits og udramatisk, vil fordoble hans hverdagsagtighed.

Altså: Hansen & Hansen!

Han er temmelig sikkert omkring fyrré år gammel, kontormand eller håndværker, og lever et roligt familieliv med kone og et par børn. Indkomst omkring 12–15.000. Dertil besidder han et vist jævnt og solidt gemyt, holder ganske meget af god mad og af at nyde aftenavisen og en god cigar i sin lænestol. – Slet ikke en højspændt person, som i den bareste patriotisme ville trække i uniformen et antal aftener og søndage, pynte sig med en skyder og ase afsted til ikke alt for komfortable skydeøvelser, håndgranatkastning og lignende martialske idrætter. Megen lyst til krig er der af naturen ikke i den gode Hansen & Hansen, som danner grundstammen i hjemmeværnets kompagnier.

Jamen hvorfor gør han det så, når han af natur og gemyt synes bestemt til mere civile sysler?

Lad det være sagt – han gør det heller ikke just med begejstring. Han har ganske givet tænkt sig to gange om, før navnet kom på kontrakten; det blev han iøvrigt også opfordret til af dem, der gav ham papiret.

Der er ligesom et misforhold i perspektivet: Hjemmeværnet kontra Hansen & Hansen. Hvordan skal vi illustrere det? Jo – De kender sikkert fra sangbogen Ahrent Otterstrøms mægtigt hugne og helt aktuelle strofe:

*Vældige riger rives om jorden,
rovgriske ørne stirrer mod Norden.*

Stil så lille ubetydelige Hansen & Hansen overfor – – er *det* noget?

Næ . . .

Hvad går der af ham? Han må da selv vide, at han er lille. Ellers skal der nok være folk parat til at fortælle ham det. Myre-komplekset mærkes desværre temmelig tydeligt rundt om i vor gamle verdensdel. Hellere gøre sig lille, bedyre sin uskadelighed, som det sømmer sig for myrer mellem ørne. Hellere erklære sin uvilje mod forsvarsberedskab og atomvåben end forsøge at tage hånd om sin skæbne. Herregud, man føler sig fortvivlet ringe i en verden, hvor alt og alle regnes i milliarder, megatons og kontinenter, i kosmiske perspektiver og globale strategier. Man hører kommentatorerne slynge om sig med disse mægtige enheder. Som vaklende bjerge tårner de sig op over ens private lilleverden.

Det er menneskeligt forståeligt, at Hansens 57 passive landsmænd netop *føler* sig passive. Men Hansen? Hvorfor føler han og hans 70.000 fæller noget andet, mere aktivt?

Der kunne gives adskillige søforklaringer, baseret på folke-psykologi og statistisk sandsynlighed. I virkeligheden tror jeg, efter et langt dagligliv i et hjemmeværnskompagni, at årsagen er at finde i den gamle, kendte naturlov, som siger, at tryk avler modtryk, at aktion fremkalder reaktion.

Hansen & Hansen er af uransagelige veje (eller måske meget ligefremme veje) kommet til det resultat, at han hverken har lyst eller råd til at være ubetydelig og magtesløs. Og det er dæmret for ham, at en beslutsom mand heller aldrig kan blive det.

Lad være, at hans fornemmelse er halvt instinktiv. Den er sund og – mærkelig nok – rigtig. Gang på gang i verdenshistorien, fra Thermopylai til Ungarn og Israel, er det set, at små, beslutsomme grupper har øvet afgørende indflydelse på begivenhederne, uanset hvor stor overmagt de havde for sig.

Hansen og hans kammerater i Lilleby . . . man kunne fristes til at kalde dem Hansen & Hansen & Hansen – er en sådan gruppe. Og hjemmeværnet har tusinder af sådanne grupper.

Og allesammen har de fået lyst til at vise, at de er der endnu, og at de agter at blive der, *nå!*

Der holdes hvil under en øvelse. Man hygger sig sammen, uanset at man kommer fra alle befolkningslag og i det daglige er placeret vidt forskelligt på samfundets trappetage.

Den amerikanske psykolog Robert Lindner udtrykker det i sin berømte bog *Det blide tyranni* på en anden måde: »Vi har i os et instinkt, der ikke kan fornægtes, uden at det medfører ødelæggelse af selve menneskelighedens væsen. Jeg mener, vor dybe trang til at beherske og overvinde og udtrykke protest imod alt, hvad der står i vejen for menneskeslægtens fjerne og ukendte udviklingsmål. Når denne dybtstikkende trang hindres eller undertrykkes, forsvinder de egenskaber, der udgør menneskets menneskeværd, og i stedet har vi en marcherende automat.«

— — —

Måske har vores Hansen & Hansen ikke læst Lindner. Men han har, eftertrykkeligt belært af sit livs hændelser, indset, at trangen til tryghed for enhver pris, uviljen mod at engagere sig, virker stik imod sin hensigt. München er et

*Forskellige,
ja, men besjælet af den
samme ånd.*

navn, Hansen husker med ubehag, og er han end nok så tungnem, har en række senere historiske begivenheder opfrisket lærdommen.

Det er muligt, at han ikke tænker længere end til sin hjemegn og sine børns fremtid. Men der er en rimelig chance for, at han også aner, at yderligere tøven vil gøre Europa til et tomrum, trods atomvåbnene; et evigt ingen-mands-land, som selv velmenende venner ikke kan forsvare for os, men som uhyre let lader sig erobre.

Dette lands aktive eller passive rolle i samtidens historie er ikke alene et spørgsmål om kystbatterier og Nike-raketter. Det er et spørgsmål om tanker.

Det kan måske for somme se lidt kejtet, ja ligefrem sjovt ud, at vores Hansen med et lille suk forlader sin lænestol aften efter aften for svedende og snublende at ase over en pløjemark med riflen i hånden. Og dog er jeg ganske vis på, at netop denne hans handling er demokratiets største håb i øjeblikkets krise. Den peger direkte mod i morgen.

Professor Sidney Hook, en af de betydeligste nulevende filosoffer, har i et par sætninger udtrykt netop det, denne uventet beslutsomme lænestoldansker prøver at omsætte i handling: »Det er ikke tilstrækkeligt, at vi er gode og velmenende mennesker. Hvis vi er bange, hvis vi afholder os fra at handle af frygt for de mulige konsekvenser – som den frie verden reagerede under opstanden i Ungarn – vil frygtelige ting ske i fremtiden.«

– Hvad var det, De bemærkede? Synes De stadig ikke, at lille trivelige Hansen derude på pløjemarken betyder ret meget? Sagde De: »Søndags-soldat«? Herregud, flinke lille mand, se nu lidt fornuftigt på det! Bene omkring med en skyder i de mekaniserede millionhæres epoke!

Lad gå! Jeg har stor respekt for køligt kalkulerende hjerner. De glemmer blot én ting i forbindelse med vores Hansen & Hansen, én bestemt lille kendsgerning, der ganske vist heller ikke lader sig beregne i en elektrisk regnemaskine, men som dog er en af menneskeslægten få lysende karakteristika:

Gennem alle tider, fra Sokrates til Pizarro, fra Henri Dunant til »de få«, der frelste England under blitzten 1940, har historien demonstreret det . . . ikke massen, men eneren, ikke ny teknik og global strategi, men den personlige indsats, afgør nationernes skæbne. Alt på denne jord, fra skrivekunsten til Inkarigetets fald, begyndte i et enkelt menneske som en tanke, en beslutning, et sædekorn, hvoraf hele seklers fremtid udviklede sig. Der gives ingen anden grobund for historien. Nogen, enere, tog et ansvar på sig, begyndte at handle, og i samme nu var de fremme i menneskehedens front.

Derfor har jeg i tidens løb erhvervet mig en sund respekt for den lille mand med riflen. Gang på gang har jeg stavret ved hans side gennem den opblødte pløjemark, jeg har hørt ham puste og brumme, og jeg ved, at der et sted bag hans bankende tindinger tøver en rest af længselen efter den bløde lænestol, som han selv har lukket sig ude fra og aldrig mere vil vende tilbage til.

Ja, jeg tør driste mig til at sige, at mit håb for fremtiden mindre hviler på statsmænds indsigt og generalers viden end på det mirakel, at lille Hansen & Hansen omsider har lært noget om vilkårene. Det er en lige så sjælden som stor begivenhed, at en anonym gennemsnitsdansker tager en så fast og i sin yderste konsekvens alvorlig beslutning: At kæmpe, hvis landet angribes, skønt han ikke er nødt til det, og skønt der ikke loves ham andet end de nødtørftige våben og eventuelt kamp mod en overmagt.

Det er en begivenhed, også fordi den kaster nyt lys over en leveform, der af trætte intellektuelle skeptikere kaldes udlevet og gold. – Hvis Hansen & Hansen finder den en sådan beslutsomhed værd, må den endnu eje en meget betydelig fornyende kraft.

Det er så let at trække på skulderen af lille Hansen, at kalde ham militærtosset og naiv. Og dog har han i al sin ubetydelighed gjort en aldeles nødvendig indsats for at bryde den koldhjertede skepsis, der så mange steder i Vesten danner en sej hinde over al varm menneskelig evne til at gå ind for en sag og forny de opslidte håb.

Hansen & Hansen er kun én af 57, men i samme nu han begyndte at handle, blev han den vigtigste, den førende blandt dem; en minoritet på én, lad gå, men det bliver ad vejen, han baner, de andre slipper over i morgendagen.

*I hele sin borgmestertid var
navnkundige H. P. Sørensen et
værdsat medlem af
hjemmeværnet.*

70.000 mand. $1\frac{3}{4}\%$ af den danske befolkning.

Tager man dem mand for mand, er det svært at sige, om de i ydre forstand har noget fælles. Jeg har gået imellem dem i sjappende regnvejr, i buldermørke høstnætter og knitrende sne. Sammen har vi slæbt maskingeværer i stilling og delt madpakken i grå morgengry efter endeløse vagtnætter. De er mine kammerater, Hansen & Hansen og de andre. Når som helst kan jeg genkalde deres ansigter for mit indre syn; et for et glider de forbi, og jeg ved, de er folket, når det besinder sig på at overleve . . . ikke højtidstemt som i festtaler, blot som selvfølge, det nævnes ikke. Ja, jeg har til dato ikke en eneste gang hørt dem bruge ord som »fædreland«, næppe nok ordet »frihed«. Den slags går man ikke og siger, man sparer, med en egen nøgtern økonomi. Sådanne ord giver man gyldighed med hænderne, ikke med tungen.

De er folk, som uanset oprindelse og position har lært at tænke, i al fald til tider, også uden for hjemmeværnet.

Det synes at være en karakteristisk følge af så stort et skridt: Træde ind i hjem-

mevænet og prøve sig selv gennem arbejdet, strabadserne, kammeratskabet og ansvaret – det virker tilbage på hele ens væremåde. Uundgåeligt fæstnes de i denne konforme tidsalder så sjældne egenskaber: Beslutsomhed, stillingtagen til øjeblikkets problemer, politisk interesse og værdsættelse af personlige kvaliteter. Dertil kommer ofte trang til oplysning og en vis modvilje mod påvirkning fra de moderne massemeddelelsesmidler.

Der er for eksempel præsten.

Han er landsbypræst, men ligner ikke meget den klassiske milde, lidt distræte udgave. En garderhøj fremtoning med atletiske skuldre, et benet, vågent ansigt og en drøj latter. *Vor* præst tilhører så givet den kæmpende kirke; han springer som en hjort i angrebet, flammende af iver og med lunger som en hest.

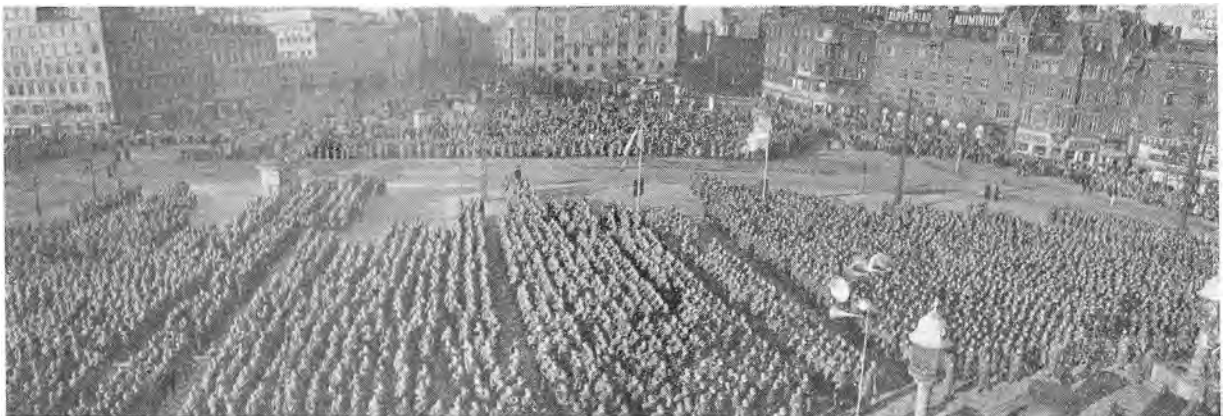
Jeg har set ham gå lige fra en løbende lørdag-nat fægtning milevidt gennem terrænet hjem til sin lille hvide landsbykirke, med riflen i den ene hånd, hjelmen i den anden, mudret til hofterne og med sveden trillende ned ad kinderne. Han lo langt hen i den tyste, dugvåde septembermorgen. Mange hilsener klang efter ham, ikke alle lige friserede, men hjertelige; hver eneste mand i kompagniet lytter gerne til den præst, uanset religiøs indstilling, eller savn af samme.

Bør en præst handle således? Er det kristendom at træne til en mulig blodig kamp med et dødbringende våben i den hånd, der siden skal velsigne fra kirkenes alter?

Å ja, jeg tror det. Kristus selv veg ikke tilbage, når Han mødte uretten. Han har aldrig sagt, at man ikke må kæmpe mod det, man anser for forkert. Men Han har sagt, at man skal tilgive sine fjender. Og jeg er vis på, at *vor* præst ikke kan hade – end ikke dem, han i givet fald vil rejse sig imod. Og det er straks meget, selv af en Kristi stridsmand, for hvem friheden er et privilegium, der skal genvindes dag for dag.

Af hans mund hører jeg gerne evangeliet, og kan hælde klinger det nyt og ærligt i mit øre. Af disse hænder modtager jeg gerne velsignelsen, for jeg ved, at de aldrig vil velsigne magtbegær og undertrykkelse.

Gennem sådanne præster vil kirken leve, for de kender tilværelsens vilkår og

*I København samledes hjemmевærnsregionen til en opmarch
foran byens hus.*

går ind under dem. De har lært at tro på noget, gennem sved og møje, og ansigt til ansigt med den mulighed, at det må bevises med livet.

Kan nogen præst mere tænde sit sogn i flammer, ægge det til åndelig rejsning og bevidsthed om menneskets betydning, må det være disse frihedens forkyndere.

Næste ansigt toner frem. –

Jørgen, ejer af en halvgård, mager, med et dybt furet ansigt. Han er alvorlig pacifist og tilsluttet et politisk parti, der ønsker værnet reduceret mest muligt. Jørgen er vist egentlig enig med sit parti. Han har læst mange bøger om krigen og dens grusomhed, og hver bog ryster ham til grunden. Samvittighedsmenneske, som han er, tager han problemerne tungt, slider sig igennem dem.

Men på den anden side er hans gård en slægtsgård. Familien har siddet der i generationer, inderligt samgroet med jorden. – Jorden, som aldrig svigtede dem, som gjorde dem egnsbevidste og uafhængige.

En af de stærkeste drifter i Jørgen er at blive på sin jord og se resten af verden an fra dens grænseskel. Deraf selvmodsigelsen – en pacifist i hjemmeværnet. Han har følt en trussel mod sin ejerret til jorden – noget dybere end en sag om penge – og indset, i hvor høj grad det er hans tilkomst at forsvare den. Selvejrbondens oldgamle instinkt, hvorefter den store syngende *bil*, stridsøksen, sad hugget i venstre dørstolpe som en stum advarsel, ligger stadig dybt i Jørgen og hans lige; den døde ikke under Rantzaus hånd på Øksnebjerg.

Jørgen afskyr krigen og al dens væsen med næsten fysisk intensitet. Men lander faldskærmstropper en dag på hans mark, vil de finde ham bag maskinpistolen, dødelig beslutsom.

Det er *hans* jord!

Og der er sagføreren, tør, grånet, klar og kort, med lige mund og stædig hage, trænet i at finde vej gennem paragraffernes jungle, hjemmevant i en retssal, hvor individets ret og pligt præciseres. Han smiler sjældent, og hans tale drejer sig altid om konkrete ting. Sentimental er han ikke.

Men om natten går han gennem krat og skov med sit våben, skønt han ikke mere er helt ung, og ofte mod morgen er hvid af træthed. Han ynker sig aldrig, og han er glimrende til at huske tallet på en fjendtlig deling, en flysilhuet, en kort-signatur, et tidspunkt. Og han deler ufravigelig madpakken med nærmeste kammerat, matematisk lige meget til hver, og tre terninger chokolade ovenpå. Og undertiden, i en mat og mismodig stund efter fejlslagne bataljer, kan han ytre sig med en vis knastør og knap humor, der ufravigelig virker som en snaps en kold vinterdag: Stemningen letter kendelig.

Hvorfor gør han dette, skønt han hverken af fysik eller tilbøjelighed synes født til det?

Fordi han i sin nøgterne redelighed har indset, at retfærdighed af og til må forsvares med mere end ord.

Hjemmeværnet rummer både de noget ældre og de yngre folk, men bortset fra de ældres mindre mobilitet er indstillingen den samme.

Der er over to hundrede mand i kompagniet, så rækken af ansigter kunne blive lang. Der er noget væsentligt at fortælle om hver eneste af disse forhenværende gennemsnitsborgere . . . Jens, murerarbejdsmanden med de slidte næver, som læser Thomas Mann og andre klassikere . . . Bogholderen, svær og tung og næsten pinlig langsom i sin tale, men så tryk og omhyggelig i sit job, at hans ro smitter mindst tyve mand hen i geledet . . . Uddeleren, elitegymnast og usandsynlig tålmodig med sin lunefulde radio . . . Postbudet, der kan falde i den grad i staver over et morgengry på kystvagten, at man lytter med inderlig forbløffelse.

Dette er Hansen & Hansen og konsorter.

En samling originaler i en tid, hvor man beskylder velfærdsstat og automatisering for at gøre os alle til massefabrikerede standardborgere?

Jamen de *er* standardborgere, såvidt sådanne findes! De er typiske borgere i den vestlige kulturkreds, uden større tro på, at man løser vanskeligheder med vold og med samme ønske som andre om ny bil, køleskab og fjernsyn.

Men de er også børn af en generation, hvis tilværelse har været mættet af krige, uro, trusler og usikkerhed. De er blevet udfordret som måske aldrig nogen før dem, og til sidst, tøvende måske, men dog, besvarede de udfordringen. De rev sig ud af navlebeskuelsen, som påvirket af en mægtig stimulans.

Jeg kan ikke finde noget bedre udtryk at karakterisere deres indstilling med end beslutsom tålsmohed. Det er unægtelig et moderat udtryk, men måske netop den egenskab, der kan redde demokratierne over i fremtiden. Disse folk ved måske ikke altid helt præcist, hvad der skal gøres med verden, men de ved meget nøjagtigt, hvad der *ikke* skal gøres med den.

Det ved grå standardborgere sjældent.

Er hjemmeværnet en folkebevægelse?

Kan en frivillig organisation, sammensat af de mest modstridende politiske opfattelser, af hundrede forskellige erhverv og tusind ulige temperamenter, af godsejere og daglejere, kynikere og idealister, storbyfolk og jyske indsiddere, have nogen indflydelse på et folks tænkning og reaktioner?

Repræsenterer den ikke et alt for broget fællesskab, der tilmed ikke har noget formuleret ønske om at påvirke udenforstående – og forresten også savner midler til at gøre det, såsom en presse, radiotid, inspirerede talere og ideologiske skribenter.

Ja, og vigtigere endnu: Som ikke støttes af nogen fysisk nært tilstedeværende, hørbar og synlig trussel, som modstandsbevægelsen under besættelsen, hvor skud og støvletramp, mishandlinger og henrettelser umiddelbart bandt en lænke af jern om det nationale fællesskab.

I flere hjemmeværnskompagnier er både far og søn medlem af hjemmeværnet. Her er fra et kompagni hentet et billede af fire gange far og søn.

Vores Hansen & Hansen er ikke taler. Han lever henne om hjørnet i tilsyneladende tryghed. Ingen slår hans dør ind om natten eller cencurerer hans avis. Jordbunden er ikke særlig gunstig for hans eventuelle optræden som folkevækker.

Og dog har han indflydelse, ikke i kraft af en iboende højspændt overbevisning om, at det ene er rigtigt, og det andet følgelig skrupforkert; ikke som halsstarrig producent af læserbreve eller som iversyg politisk højremand med skyklapper og jerntæppeskræk.

Hansen & Hansen bli'r faktisk ubehagelig berørt, når den art ophedede foreteelser kommer ham nær. Han er som nævnt en rolig natur, der nødig blander sig i andres anliggender. Tilmed er han fra kompagniet vant til at færdes mellem så mange politiske meninger, der gnidningsløst trives sammen, at han ikke kan forstå, at nogen skulle omvende en pacifist fra hans klippetetro på afrustning.

Tværtimod, han har stor sympati for pacifister, og afrustning er hans inderste håb. Vel at mærke: Over hele linien.

Netop derfor, fordi han er så kernisk fri for iversyge hjemmevernet angående, er han vellidt i sin private lilleverden. Driller en nabo, fordi han en fredelig aften efter en streng dag kommer anstigende i uniform på vej til øvelse, smiler han bare og siger antagelig: »Tja . . . man er en skør rad, men nogen skal jo. Og så syns man altså . . .«

Når naboen har fået den slags svar et års tid eller to, driller han i regelen ikke mere. Han begynder at spekulere. – Jehovas Vidner og spiritisterne kan man måske smile sig fra livet. De svæver i en art åndelig kraftspring så højt over hverdagsniveau, at de kan ligne mærkelige fugle. Men lille nabo Hansen, der sætter ligeså meget ind på sin hest uden at løfte sig en tomme fra hverdagens faste jord, han er ikke så let at smile af. Hvad er det, han gør? Hvorfor er det alvor for ham, skønt han tager det så uholdbart?

En aften snakker de to, siddende på hver sit horn af havebøren, sindigt bakkende på aftenpiben. Hansen fortæller en smule. De griner måske lidt af en sjov episode. Tre måneder og tyve samtaler senere har naboen riflen hængende på sin væg. Eller måske har han den ikke – endnu. Men han er begyndt at læse visse artikler og ledere, han før sprang over, og han snakker sjældnere om forsvarrets ærgerlige spild af skatteyder-penge.

Hansen & Hansen aner næppe, at han har ændret noget i naboens indstilling. Ikke desto mindre sker 90 % af hjemmevernets hvervning og good-will arbejde på denne måde, næsten utilsigtet, blot fordi en stiltiende beslutning uundgåeligt aftvinger respekt i en tid, hvor ønskedrøm og magelighedshensyn så ofte gør faste beslutninger til noget, de andre må tage.

Hjemmevernets psykologiske klima er aktivt demokrati over en stille, men stadigt voksende indflydelse overalt i landet, måske fordi det er fri for puritanisme, selvglæde og sekterisk agitation. Fordi det er så dybt indvævet i hverdagen, og

fordi der i dette klima vokser en mærkelig ligefrem omgangstone frem; muligvis det første virkelig ægte demokrati, dette land har kendt.

Jeg tror, at netop dette klima, som ikke ligner nogen anden gængs omgangsform, er hjemneværnets inderste nerve og en ægte folkelig nyskabelse. Men det er svært at forklare udenforstående dets væsen. Der er et element af soldaterlivets kammeratskab i det. Det har en levedygtig rod tilbage i det spontane åndelige fællesskab, vi kendte i besættelsestiden. En stimulans er også det obligatoriske »du«, der anvendes fra general til menig, uden at nogen forbløffes det mindste over det. Også dette at befalingsmændene udvælges udelukkende efter lyst og evne, således at f. eks. godsejeren, der om dagen bestemmer for sin daglejer, om aftenen med samme selvfølgelighed adlyder ordrer fra sin delingsfører, den samme daglejer, befordre den utvungne venlighed, alle i kompagniet viser hinanden. Jeg har aldrig hørt nogen skælde ud i hjemneværnet. Det sker måske, men altså sjældent.

Alle disse forskellige faktorer, plus noget mere, måske følelsen af at værdsættes efter personlige fortrin, uden interesse for skattebillet eller social position, virker uundgåeligt som en vis mental terapi på det 20. århundredes utrygge, forkrampede menneske. Man er akcepteret og vinder en tabt psykisk styrke tilbage; just det nutidens livsform i vesten trænger så fortvivlet til.

Netop i et sådant klima kan en mand som Hansen & Hansen, forhenværende gennemsnitsborger, gradvis udvikle sig til en af de frie, selvtænkende personligheder, som morgendagens demokratier må eje mange af, hvis det skal lykkes at finde frem til den balance mellem teknisk komfort og åndelig styrke, der alene kan tvinge totalitære systemer tilbage og gengive mennesket en smule ægte lykke.

Vor fremtidsskæbne afgøres ikke i øst eller vest, ikke af atomfly og raketter, udelukkende indeni Hansen & Hansen. Demokratiet står og falder med, om han føler sig som en myre overfor elefanter eller som en af de smede, under hvis hamre historien skabes dag for dag.

Med sådanne hjemneværnskompagnier spredt i stort tal over det ganske land kan man vist med rette kalde hjemneværnet en folkebevægelse.

Men hvis Hansen & Hansen, en af de 70.000, slumper til at læse ovenstående, vil han bare smile lidt, stoppe piben, og ret hurtigt begynde at tale om vejret. At der skulle være så store perspektiver bag ham, har han ikke lyst til at snakke om. Han er bogstaveligt hverdagens vogter, og det er hans styrke og fortrin.

Men jeg kender ham. Trælse nætter og ensomme vagter ved bro og kyst har lært mig at holde af ham, ja, har indgivet mig en tillid, som er en af mine største glæder i et uroligt decennium. Nu vil jeg gøre ham lidt flov, denne uforbederlige hverdagsmand, men jeg skal være meget agtpågivende for at opfange bare det mindste lille nik, når jeg til slut lader ham høre ungarenen Lajos Kussuths ord om, hvordan et menneske besinder sig overfor et tyranni:

»Vi har ikke sejret, men kæmpet; vi har ikke brudt tyranniet, men opholdt dets løb; vi har ikke reddet vort land, men forsvaret det; og når vor historie engang skal skrives, vil vi kunne sige, at vi har stået imod.«

Indholdsfortegnelse

Forord. Af konsulent <i>Knud Damgaard</i>	5
Hvorfor er vi med? Af forfatteren <i>Niels E. Nielsen</i>	7
I artiklen »Den lange vagt« skildrer Niels E. Nielsen de tanker, der rører sig hos den aktive hjemmeværnsmand, når han gang på gang tager del i hjemmeværnsøvelser m. v.	
Danmarks modstandskamp. Af lektor, dr. phil. <i>Jørgen Hæstrup</i>	20
Artiklen placerer nøgternt hjemmeværnet som værende et ægtefødt barn af modstandskampen og indeholder personskildringer fra besættelsestiden, der ikke tidligere har været offentliggjort.	
Danske Hjemmeværnsforeninger. Af oberst <i>C. F. Løkkegaard</i>	32
Hjemmeværnsforeningerne udgør et samlet historisk aktstykke, som blev afsluttet ved det lovfæstede hjemmeværns start. Artiklen er skrevet af den mand, som stod i begivenhedernes centrum fra foreningernes første dag.	
Hvorfor og hvordan hjemmeværn. Af generalmajor <i>S. E. Johnstad-Møller</i>	59
Hjemmeværnets første militære chef har skrevet denne artikel og beskrevet dens emne udfra sin store, personlige erfaring omkring hjemmeværnets opbygning og virke. Her er virkelig øst af personlig viden.	
Hjemmeværnsskolens start og de første år. Af oberst <i>E. F. Frigast</i>	75
Skolen står i dag som noget af et tyngdepunkt i hjemmeværnets liv. Den blev skabt af forfatteren til denne artikel, som beskriver de tanker og påvirkninger, der lå til grund for dens indhold.	
Hjemmeværnets opgaver. Af kaptajn <i>J. Müller</i>	89
En af hjemmeværnets kendteste skribenter har behandlet dette emne og i en let overskuelig artikel tegnet et billede af de mangfoldige opgaver, der påhviler hjemmeværnsmanden.	
Uddannelsen i hjemmeværnet. Af kaptajn <i>J. F. C. Jørgensen</i>	109
Kort, koncentreret, men positivt inspirerende behandles her hjemmeværnets uddannelsesvirksomhed.	

Bykompagniets hverdag. Af kompagnichef <i>Eigil Madsen</i>	115
Hvert kompagni har sit eget ansigt men alligevel afgørende fællestræk. Her beskrives de lyse som de mørke sider af en erfaren kompagnichef.	
Landkompagniets hverdag. Af kompagnichef <i>Aksel Hansen</i>	126
Sammenholdet i landkompagniet, fastlæggelsen af uddannelse og øvelser afpasset efter hensyn til vekslende årstider og perspektivet i arbejdet, er at finde i artiklen om landkompagniets hverdag.	
Hjemmeværnet på plads. Af konsulent <i>Knud Damgaard</i>	136
Hvad sker der, og på hvilken baggrund, hvis hjemmeværnets mobiliseringsordre: Hjemmeværnet på plads! lyder, er søgt besvaret i artiklen.	
Hjemmeværnets kamppatruljer. Af kaptajn <i>G. H. A. Baasch</i>	143
En levende skildring af kamppatruljens baggrund og virksomhed.	
Motorordnninger. Af kompagnichef <i>Jørgen Fog</i>	148
Om livet i og baggrunden for et motorkompagni skriver en af denne virksomheds eksperter.	
Bykamp. Af kaptajn <i>G. H. A. Baasch</i>	155
Denne kampform er særdeles interessant beskrevet af en af de distriktsledere, som i sit område vil få brug for denne specielle kampform.	
Hjemmeværnets skydeuddannelse. Af kaptajn <i>H. Høyberg-Larsen</i>	161
Skydningen udgør en af hjemmeværnets vigtigste discipliner, og emnet er blevet behandlet af en virkelig skydeekspert.	
Panserkending og -værn. Af kompagnichef <i>S. A. Jacobsen</i>	170
Kendskabet til panser og afværge af panserangreb er forhold, som hjemmeværnsmanden har stærk brug for at kende. Det er her behandlet af skolens mangeårige lærer i disse discipliner.	
Hundetjeneste. Af kaptajn <i>H. C. Kristensen</i>	186
Hunden spiller en voksende rolle i hjemmeværnet, og om baggrunden og anvendelsen af hunden handler denne artikel.	
Stabsuddannelsen i hjemmeværnet. Af kompagnichef <i>E. J. Wissum</i>	194
Denne tjeneste forekommer ofte kedsommelig. At den er vigtig belyses her.	
Nærkamp – håndgemæng – selvforsvar. Af kaptajn <i>Knud Janson</i>	197
Denne uddannelse er slået an i hjemmeværnet. Inspirationen hertil er kommet fra denne artikels forfatter, som levende og interessant behandler problemerne omkring denne kampform.	

Sanitetstjeneste. Af kompagnichef <i>S. A. Jacobsen</i>	203
Efterspurgt og efterlyst i mange år – nu en realitet. Beskrevet her af skolens hidtidige lærer på området.	
Signaltjenesten. Af kompagnichef <i>Helmuth Brønsbøl</i>	210
En af de vigtigste discipliner i hjemmeværnet, beskrevet af skolens hidtidige lærer på området.	
Pionertjeneste. Af kompagnichef <i>Børge Jensen</i>	214
Som specialtjeneste vel en af de vigtigste. Her beskrevet af en »pioner« i pionertjenesten.	
Hjemmeværnets telekompagnier. Af kaptajn <i>R. G. Petersen</i>	219
Noget relativt nyt i hjemmeværnet – endnu ikke afgørende formeret. En kort gennemgang af baggrunden for det.	
Hjemmeværnets ABC-kompagnier. Af kaptajn <i>R. G. Petersen</i>	222
Endnu ikke fuldt formeret – en specialtjeneste i støbeskeen. Baggrunden kort beskrevet.	
Jernbanehjemmeværnet. Af kaptajn <i>Erik Toxman</i>	224
Et af de vigtigste institutionshjemmeværn, beskrevet af en af dem, som har stået centralt placeret ved opstilling og uddannelse af jernbanehjemmeværns personel.	
Fabrikshjemmeværnet. Af kaptajn <i>P. O. A. Carreby</i>	230
Enheder af denne art kendes ikke mindst i storbyerne. Forfatteren har været med til at opstille adskillige af disse kompagnier.	
Hjemmeværnets politikompagnier. Af konsulent <i>Knud Damgaard</i>	233
Et afgørende vigtigt samspil mellem politimyndigheder og hjemmeværnsmyndigheder, som kan få afgørende betydning for en situations forløb, hvis ulykken skulle ske.	
Hjemmeværnsregion I. Af oberstløjtnant <i>A. J. Jørgensen</i>	237
Regionslederen skriver levende og interessant om baggrunden, mennesker, stemninger og vilkår for den nordligste hjemmeværnsregion.	
Hjemmeværnsregion II. Af konsulent <i>Knud Damgaard</i>	246
Artiklen betragter hjemmeværnets forudsætninger i regionen såvel ud fra modstandskampen, hjemmeværnsforeningerne som de særlige forhold og karaktertræk, som hører jyderne indenfor dette område til.	

Hjemmeværnsregion III. Af kaptajn <i>H. Balslev Ishøy</i>	258
Denne region er grænseregionen, præget af de vilkår, der hører dette særlige område til. Forfatteren har dels behandlet denne side af vor sønderjyske regions liv, men omtaler desuden mange andre interessante forhold i regionen.	
Hjemmeværnsregion IV. Af oberst <i>K. Kjeldsen</i>	270
Forfatteren har kort, nøgternt, næsten militært tegnet en skitse af hjemmeværnsregionen.	
Hjemmeværnsregion V. Af oberstløjtnant <i>O. C. Brøndum</i>	278
Også her er der tale om en kort, koncis behandling af regionens forudsætninger og indhold.	
Hjemmeværnsregion VI. Af oberst <i>J. H. Skjoldager</i>	283
Chefen for regionen gennem ti år har skildret udviklingsforløbet i denne landets største hjemmeværnsregion.	
Hjemmeværnsregion VIII. Af oberstløjtnant <i>M. K. Bøgebjerg Hansen</i>	291
Sydhavsoerne har været et vanskeligt hjemmeværnsområde at arbejde i, og regionslederen har med udgangspunkt i områdets historie i denne artikel tegnet et bredt billede af denne problemstilling.	
Bornholms hjemmeværn. Af kaptajn <i>K. R. Jakobsen</i>	301
Her er i klare vendinger en effektiv skildring af hjemmeværnet og dets særlige vilkår på Bornholm.	
Flyverhjemmeværnet – luftmeldetjenesten. Af oberstljt. <i>K. v. Wylich-Muxoll</i>	310
25 års jubilaren: Den frivillige luftmeldetjeneste, er her beskrevet af en af dens ledere i samarbejde med en af dens pionerer, ingeniør Axel Teglbjærg.	
Flyverhjemmeværnseskadrillerne. Af kaptajn <i>H. L. E. Josephsen</i>	330
Forsvaret af landets flyvestationer er selvsagt en vigtig opgave. Opstillingen af flyverhjemmeværnets jordforsvar er en vigtig detalje, som her behandles af en, der har været med til at opstille disse styrker fra den første dag.	
Det maritime hjemmeværn. Af kommandør <i>J. H. J. Jegstrup</i>	334
Hjemmeværnet til søs. Denne både vigtige og interessante enhed indenfor det frivillige forsvar er her behandlet af dets chef.	
Danmarks Lottekorps. Af fru <i>Gerda Bruun</i>	347
Den største af de kvindelige støtteorganisationer, beskrevet af en af korpsets tidligere chefer.	

Kvindelige Flyvere. Af fru <i>E. Martensen-Larsen</i>	369
Korpset, som arbejder i nøje tilslutning til flyvevåbnet, er beskrevet af dets chef.	
Kvindelige Marineres Korps. Af fru <i>M. A. von Lowzow</i>	375
Kvindekorpset i samarbejde med Det maritime hjemmeværn, beskrevet af dets chef.	
Nordisk samarbejde. Af kaptajn <i>P. Hviid</i>	384
Samarbejdet mellem Nordens hjemmeværn bliver mere og mere omfattende og er en vigtig kilde til inspiration for tusinder af Danmarks hjemmeværnsfolk.	
Hjemmeværnsgårde. Af kaptajn <i>H. Alber</i>	391
Dette at få foden under eget bord har været et ønske i mange hjemmeværns-kompagnier, undertiden begrundet i lokalemangel, men andre tider kun i lysten til at gøre noget ekstraordinært.	
Oplysningsarbejdet. Af konsulent <i>P. A. Heegaard-Poulsen</i>	400
Hele det civile arbejde i hjemmeværnet er i dag en kendt faktor i den store offentlighed. Måske kan det dog overraske nogle at læse, hvor omfattende denne virksomhed er. Arbejdet er beskrevet af en af de folk, der står midt i det.	
Når musikken spiller op. Af overassistent <i>Klavs Mølholm</i>	416
Hjemmeværnsorkestrene – en nydannelse i hjemmeværnet, som allerede har slået godt an, og som glæder mange landet over, beskrevet af musikudvalgets sekretær.	
Hvad med Hansen & Hansen? Af forfatteren <i>Niels E. Nielsen</i>	419
Folkebevægelse eller ikke – er her gjort op på en særlig måde uden alt for omfattende statistiske beregninger. Folkebevægelsen er her gjort op i menneskeskildringer og karakterdannelse.	

